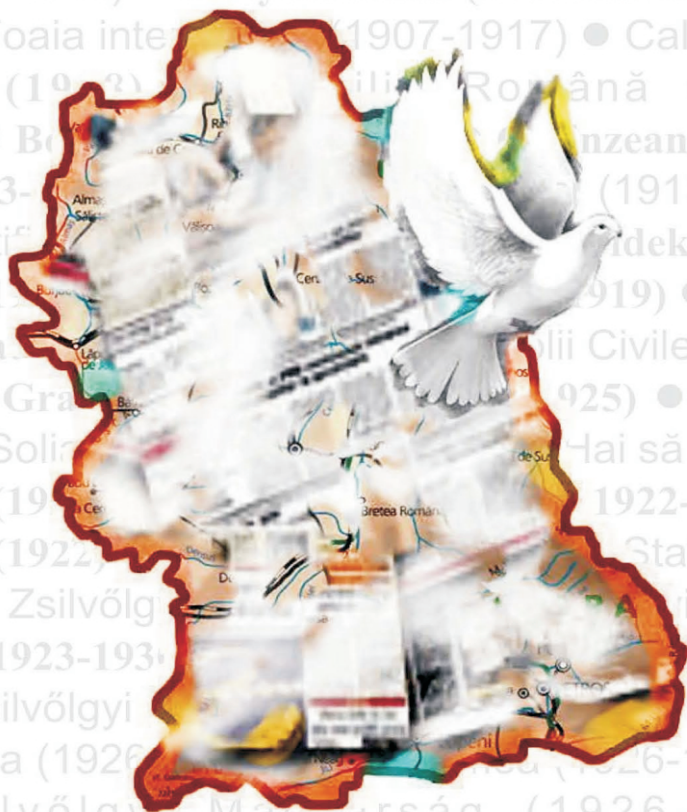

Stefan NEMECSEK

PRESA HUNEDOREANĂ

(de la origini până în prezent)

volumul 1

Ștefan NEMECSEK

**PRESA HUNEDOREANĂ
(de la origini până în prezent)**

©Copyright –

Editura **REALITATEA ROMÂNEASCĂ** și autorul

Toate drepturile sunt rezervate

Editurii **REALITATEA ROMÂNEASCĂ**

VULCAN, 336200, Str. Mihai Viteazu, nr. 24, bl. 17, sc. E, ap. 1-2

Jud. Hunedoara – ROMÂNIA

Tel./Fax: 0254-571089, Tel.: 0723321466

Reproducerea integrală sau parțială - digitală, mecanică, fotocopiere sau în orice alt mod - a conținutului acestei lucrări este posibilă numai cu acordul prealabil în scris al autorului sau al Editurii **REALITATEA ROMÂNEASCĂ**.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

NEMECSEK, ȘTEFAN

Presa hunedoreană (de la origini până în prezent) /

Ștefan Nemeček. – Vulcan: Realitatea Românească, 2007

2 vol

ISBN 978-973-86253-9-6

Vol. 1. – Bibliogr. – ISBN 978-973-88085-3-9

070(498 Valea Jiului)

Editor:	ing. Daniela MIKLOS
Coperta:	ing. Elisabeta KOCSIK ing. Cristian NEMECSEK
Tehnoredactare computerizată:	ing. Cristian NEMECSEK ing. Zoltan MIKLOS Adrian Catană
Culegere text:	Mădălina CĂPRAR
Corectură:	Ioan Dubek Anamaria NEDELCOFF

PRESA HUNEDOREANĂ (de la origini până în prezent)

Ștefan NEMECSEK

**PRESA HUNEDOREANĂ
(de la origini până în prezent)**

VOLUMUL I

**Editura REALITATEA ROMÂNEASCĂ
- 2007 -**

Dedic această carte

iubitului meu tată Ștefan

***care în anul apariției acestui volum
a împlinit venerabila vârstă de 88 ani.***

CUVÂNT ÎNAINTE

Dacă viața în sine este o formidabilă aventură organică, evoluția omului, de o parte și de cealaltă a hotarelor istoricității existenței sale, reprezintă un neconținut salt informațional. Omul se deosebește radical de celelalte ființe vii prin setea sa ancestrală de informație, care constituie probabil forța motrice a progresului său, atât la nivel de individ, cât și de colectivitate. Nu este exclus ca într-o bună zi medicina să identifice la om o genă hiperdezvoltată a curiozității, materializată într-o nevoie stringentă de comunicare, - factor care l-a ajutat pe norocosul hominid să se ridice, biped, din noaptea ignoranței sale, să parcurgă această colosală distanță care separă tulnicul arhaic de ziarul în format electronic.

Când Aristotel caracteriza omul ca "**animal politic**", scotea în evidență tocmai capacitatea acestuia de a se manifesta plener la nivel de societate, fapt care necesită o conlucrare pe multiple planuri de acțiune și un aparat informativ performant. De unul singur, strivit de limitele sale biologice, omul nu poate reuși aproape nimic. Performanța speciei omenești ține de echipă, de "**stupul uman**", în diversele sale forme de alcătuire: familie, cetate, popor. Or, compunerea și angrenarea armonioasă a atâtor activități complementare face imperios necesară comunicarea și schimbul de informații.

Limitări de natură tehnică au marcat dureros începuturile acestui proces. Philippide, eroul de la Marathon,

moare de epuizare, după ce alergase peste 42 km, pentru a aduce poporului său marea veste a victoriei împotriva agresorilor perși. Philippide este, dacă vă place comparația, prototipul corespondentului de presă care, în absența unui fax banal, își dă viața pentru a promova o știre de prima pagină.

Sacrificiul primului maratonist al istoriei nu este singular. Războaiele moderne includ în mecanismul lor complicat, o puternică armă mediatică, mai nimicitoare chiar decât artileria. Scriam cândva, desigur, exagerând ușor, despre paradoxul războiului din Golf, unde, la un moment dat, cel puțin pe partea Alianților, muriseră mai mulți ziariști decât militari...

Evoluția procesului de informare se transformă în revoluție, când Guttenberg, un neamț ingenios (iertat să-mi fie pleonasmul) inventează literele mobile și culesul manual, dând astfel "bun de tipar" presei contemporane. A fost un salt istoric, care a băgat în șomaj mii de copişti, dar a dat o rază de acțiune nemaivăzută fenomenului de mediatizare. La scurt timp, de sub teascurile medievale, în afară de vin și ulei de măsline, încep să țâșnească foi volante, broșuri, ziare...

Multiplicarea prin tipar face să scadă uluitor prețurile scriiturilor de orice fel, fie că e vorba despre informații veridice, romane cavalerești în foileton, sau bârfe sângeroase, având ca subiect viața intimă a contelui Dracula. Ele ajung mai ușor la publicul larg care, mistuit de curiozitate, este nevoit, treptat, treptat, să se alfabetizeze. Mai mult, vinderea informației se transformă în afacere. Apar investitorii, apare, firesc, desigur, și mâna de lucru mercenară. Și un meșteșug nou: negustor de opinii...

Încă din faza de început, presa își dezvăluie cele două efecte fundamentale: **fixarea limbajului scris și prezervarea evenimentului cotidian.**

Desigur, dacă ne referim la desăvârșirea limbii române, aici literatura a jucat rolul dominant. Dar între presă și

literatură există o simbioză puternică. Aproape toți marii noștri scriitori au fost ziariști reductabili. Nu există scriitor român important, de la Mihai Eminescu la Mircea Dinescu, fără să fi avut o gazetă serioasă în spate.

Spre deosebire de opera literară, care se vrea (reușind, uneori) să fie longevivă, perenă, opus-ul ziaristic e efemer. Creațiile ziaristice sunt, exemple de "scripta volant". Știrile cele mai electrizante ale presei de azi nu mai valorează nimic peste o săptămână. Ziarele de ieri circulă azi prin rețeaua de canalizare urbană. În miile de biblioteci particulare își așteaptă cumiți cititorii, colecții întregi de cărți, fie ele bune sau proaste. Colecții de ziare nu găsești decât la redacții, sau la Academie. Și totuși...

...în materie de fixare a limbii literare, îndrăznesc să afirm, ziarul este mai tare decât cartea. Unora s-ar putea să le pară absurdă această teză. Biblia lui Șerban Cantacuzino devansează cu un veac și jumătate primele ziare românești, scoase de Eliade Rădulescu și de Asachi. Imi mențin punctul de vedere, alegându-mi ca argument formidabila forță de pătrundere, puterea neobișnuită de circulație, persuasiunea fără pereche a acestor foi pentru "minte, inimă și învățătură". Într-o zi, când sociologia noastră se va ocupa și de altceva în afară de sondaje electorale, vom afla probabil că românul de rând (etalonul oricărei statistici) citește mult mai multă presă decât carte. Pentru că e mai ieftină, mai scurtă, mai accesibilă, mai palpitantă. Presa scrisă, ajutată copios de cea audio-vizuală, îmbogățește limbajul cotidian cu atâtea neologisme necesare, dar și cu numeroase barbarisme, înfiate ad-hoc din limba atotputernică a dolarului. De omnipotența presei, ca formatoare de limbaj, m-a convins un consilier local din Ciupercenii din Deal, care vorbea cu entuziasm, la o ședință, despre noul "brend" al comunei sale...

În ce privește consemnarea și conservarea evenimentului diurn, presa este inegalabilă. Dacă cineva, fie el

istoric, scenarist sau hermeneut, vrea să reconstituie o anumită perioadă a trecutului, nu poate evita consultarea presei editate în timpul de referință. Încă de la apariția ei, presa s-a dovedit a fi cel mai harnic și cel mai consecvent cronicar. Răsfoind presa vremii, și punând cap la cap relatările ei: știri locale, evenimente sportive, viața culturală, cronici mondene, aspecte politice, poți releva o frescă a unor timpuri ireversibil apuse.

Această ultimă aserțiune poate fi ușor probată prin parcurgerea lucrării "PRESA HUNEDOREANĂ (de la origini și până în prezent)", în care autorul Ștefan Nemeček, el însuși, un valoros și experimentat publicist, abordează de unul singur un subiect amplu, complex, temerar: antologarea peisajului jurnalistic de pe pământul hunedorean, pe o perioadă de referință de aproape două secole.

Prestând un veritabil pionierat în perimetrul problematicii tratate, autorul face o primă mare clasificare cronologică a publicațiilor, extrem de numeroase, în splendida lor diversitate, diferențiind patru mari anotimpuri jurnalistice: presa premergătoare Marii Uniri, presa interbelică, presa dictaturii comuniste și presa postdecembristă.

În prima parte este descris fenomenul publicistic dintr-o perioadă de maximă efervescență politică, în care ținutul hunedorean făcea parte din Imperiul Habsburgic. Sunt timpuri grele, în care românii își întăresc ideologic conștiința națională, crezul într-un destin comun. Este perioada în care vocația unității naționale se amplifică, transformându-se în luptă politică. Or, în cristalizarea acestei doctrine, în solidarizarea spiritului românesc, în disputele aprige și polemicile aprinse ale vremii presa de limbă română a acestor meleaguri a avut un rol demiurgic. Beneficiind de tradiția tipografică a unor centre hunedorene (menționabilă fiind în primul rând localitatea Orăștie, a cărei Palie are deja o aură legendară) presa de limbă română a dat primii săi muguri, către sfârșitul secolului XIX. Este meritul indiscutabil al unor mari patrioți și

cărturari, de talia preotului Ioan Moța care în 1895 acceptă să preia destinele nou înființatei publicații "**Revista Orăștiei**", practic primul ziar românesc din comitatul Hunedoara. De numele aceluiași Moța sunt legate și alte publicații orăștiene, precum "**Bunul econom**", "**Spicuri literare**", "**Foaie interesantă**", "**Tovărășia**", aceasta din urmă fiind ulterior mutată la Hunedoara. Până la sfârșitul primului război mondial, presa de limbă româna a Hunedoarei devine tot mai vehementă și tot mai penetrantă și accesibilă, aducându-și o contribuție decisivă la promovarea spiritului național unionist, consfințit prin Actul istoric de la 1 decembrie 1918.

Desigur, perioada de înflorire a presei hunedorene coincide cu epoca interbelică. Peisajul publicistic se întregește cu numeroase apariții noi, la Deva, dar și în Valea Jiului. Deși încă marcată de cenzură, presa are curaj și responsabilitate, abordează subiecte îndrăznețe. Un exemplu de longevitate în publicistica acelor timpuri îl marchează săptămânalul "**Avântul**", care se definea ca "organ independent de cultură și informațiuni" al Văii Jiului, înființat de V.B. Taloescu în 1928 și suprimat abia de comuniști, în anul proclamării republicii populare.

A treia perioadă din viața presei hunedorene coincide cu dictatura comunistă și poartă stigmatul binecunoscut al acelor vremuri. Schimbările care au avut loc după 1947, când, teoretic vorbind, puterea ajunsese pe mâna poporului, și-au aruncat amprenta negativă și asupra presei. Cenzura devine totală, autoritățile manifestând o teamă de-a dreptul patologică față de cuvântul tipărit. Deținerea unei mașini de scris devine un lux, iar utilajele tipografice sunt atent păzite de ochiul neadormit al Securității. Aproape toate județele au câte un singur cotidian, a cărui orientare nu putea fi decât marxist-leninistă. Este perioada marilor paradoxuri, în care vagonetarul Szuder, absolvent de școală primară, devine directorul general al Combinatului Minier Valea Jiului, în vreme ce eminentul om

de cultură I.D. Sîrbu, doctor în filozofie, devine vagonetar la EM Petrila... Județului Hunedoara, avându-se în vedere puterea sa economică, i se face favoarea de avea două ziare: „**Drumul socialismului**” și „**Steagul roșu**”, la Deva, respectiv, Petroșani.

De menționat că aceste publicații, dincolo de inevitabila și stereotipa retorică propagandistă și de mesajele mobilizatoare (de inspirație sovietică) au beneficiat de serviciile unor buni profesioniști, care în limita posibilităților (foarte restrânse, ce-i drept), acelor timpuri, au promovat și lansat nume noi, în domeniul culturii și artei. Consider salutară atitudinea lui Ștefan Nemecek față de confrății din presa vremii, pe care nu-i blamează cu obișnuita mânie postdecembristă, mai aprigă și mai ipocrită chiar decât proverbiala "**mânie proletară**". Scoasă la mezat după al doilea război mondial, vândută de americani, cumpărată de sovietici, România comunistă era, totuși, un stat membru al Organizației Națiunilor Unite. În așteptarea unor timpuri mai bune, țara noastră își purta cu resemnare crucea (steaua) de țară învinsă și ocupată, mai întâi militar, apoi ideologic, asemenea multor state din Est. România era o dictatură, în perioada în care Grecia, Portugalia și Spania erau tot dictaturi, chiar dacă de altă orientare politică. Iar dictaturile, de la Iulius Cezar, la Antonescu sau Franco fac o regulă din suprimarea unor drepturi cetățenești. A învinui pentru aceasta ziariștii, preoții, dascălii sau poeții vremii este o încercare disperată a unor refuțați de a se disculpa moral pe ei înșiși, pentru inexistența lor spirituală, de atunci și de acum. Pentru cine înțelege istoria postbelică în contextul ei european, este clar că până în 1989 România nu putea fi altceva decât ceea ce a fost.

În fine, de Crăciunul Revoluției, românii primesc cadou de la Dumnezeu, prin vocea autorizată a lui Ion Iliescu, tot ceea ce le lipsea în materie de libertate. Lucru absolut firesc, apar zeci de partide noi, sute de reviste, mii de ziare.

Trecerea de la o presă de comandă la una liberă nu a fost ușoară. De altfel, gazetarii înțeleg repede că noua libertate este relativă. Clasa secretarilor de partid, a milițienilor și a securiștilor s-a destrămat. Au apărut în schimb caste noi: moguli, băieți deștepți, baroni locali, oligarhi, maneliști, găozari, sindicaliști etc. Așadar, interese în presă sunt, au fost și vor fi. Așa este peste pe tot mapamondul. Probabil, așa trebuie să fie într-o lume reală, nu ipotetică, în care, parafrazându-l pe bătrânul Protagoras, omul cu bani este și va rămâne măsura tuturor lucrurilor.

La Ștefan Nemeșek trebuie să apreciem în primul rând răbdarea de exeget, grație căreia aproape două sute de publicații hunedorene, mai mari sau mai mici se regăsesc, în premieră națională, antologate într-o singură lucrare. Este o muncă migăloasă, dar cartea de față se constituie într-un document sugestiv și imparțial, aduce în prim plan o bogată bază de date, devenind instrument prețios de lucru pentru cei care în viitor vor dori să abordeze acest subiect, să-l actualizeze și să-l adâncească. Lucru care cu siguranță se va produce. Pentru că din presă este ușor de decelat istoria oricărei epoci. Și cum cred că mai e loc pentru o parafrază, vă spun: **acolo unde presă nu e, nimic nu e!** Secolele fără presă sunt mioape și aproape că le lipsește istoria. Iar istoria e indispensabilă pentru că, vorba lui Bălcescu, **ea este cea dintâi carte a unei nații.**

VALERIU BUTULESCU
scriitor

CUVÂNTUL AUTORULUI

Am văzut lumina zilei în Vulcan – Valea Jiului. Mirific țărâm de istorie și legendă minerească. În acest perimetru geografic am crescut în familia minerului Ștefan Nemeșek, născut în Aninoasa - Valea Jiului. Străbunii mei și bunicii tatălui meu au fost aduși împreună cu familiile lor din depărtata Cehie pentru a lucra la deschiderea și expolatarea zăcămintelor de huilă cantonate la rădăcinile munților Parâng, Vîlcan și Retezat. Trei frați Nemeșek au contribuit prin puterea brațelor și minții mai întâi la deschiderea și punerea în funcție a minei Petrila, apoi a minei Vulcan.

Am deci motive clare să iubesc acest **mirific țărâm de istorie și legendă minerească**. Am motive clare să iubesc și să țin la acei minunați oameni care se numesc **MINERI**, care prin munca pe care o desfășoară la sute de metri în adâncul pământului pentru a scoate la lumină soarele mileniilor trecute, sub forma neprețuitului aur negru – huila de Valea Jiului – își înnobilează spiritul, nicidecum pierzându-și sensibilitatea umană așa cum au încercat și mai încearcă unii să insinueze.

Valea Jiului și minerul locului au o istorie zbuciumată dar demnă. În ultimele decenii ale secolului XIX și primele ale secolului XX, minerul din Valea Jiului, fie el localnic momârlan, maghiar, ceh, polonez sau altă nație, venit în zonă să muncească, a trudit din greu, pentru salarii de mizerie, în condiții mai mult decât periculoase, știind când intră în mină, dar niciodată nefiind sigur când va revedea lumina zilei. Accidentele individuale sau colective de muncă din subteran creșteau numărul văduvelor și din nefericire al copiilor orfani. În perioada interbelică minerii au întreținut industria și eforturile de refacere a țării după primul război mondial. Pentru a avea energie era nevoie de cărbune. Pentru a avea oțel, era nevoie de huilă cocsificabilă din Valea Jiului.

O însemnată parte a operațiunilor celui de-al doilea **război mondial** nu se putea derula fără **energia** sub formă de cărbune din Valea Jiului.

Perioada comunistă își datorează expansiunea și dezvoltarea megalomanică, în mod clar huilei din Valea Jiului, atât în siderurgie cât și în industria energetică pentru producția de energie electrică în sistem “termo” cât și a energiei termice prin sistemul de **termoficare centralizată** a localităților.

A urmat perioada de după **Decembrie 1989**. Așa botezatele **mineriade** – pentru săvârșirea și derularea cărora nici în prezent (septembrie 2007) nu sunt nominalizați făptuitorii și vinovații – au degenerat imaginea minerului și mineritului din Valea Jiului în mod nedrept. Din păcate această imagine deformată persistă fără ca cineva – persoane sau instituții, dar mai cu seamă politicienii locali – să miște măcar un deget pentru a arăta lumii că „**senzaționalul**” prezentat nu este acela pe care mass media din România și străinătate se ambiționează să-l mai găzduiască pe spații largi în paginile ziarelor sau emisiunilor televizate.

Cel care face de bună credință o incursiune în trecutul **mirificului tărâm de istorie și legendă minerească,**

descoperă că în localitățile minerești bine conturate se derula o viață tumultoasă din toate punctele de vedere. Minerul nu a fost niciodată o **persoană violentă cu cască și lămpaș** descrisă și văzută **impus în acest fel** de mass media, în primul rând. În Valea Jiului pe lângă munca grea din mină se derula și o efervescentă viață culturală. Se mergea la teatru, existau ansambluri artistice de cântece și jocuri ale comunităților locale, mai ales ale maghiarilor și germanilor, ansambluri locale cunoscute chiar la nivel național, existau cercuri de creație literară unde se citea poezie, se prezentau proiectele unor cărți cu tematici diverse, exista o activitate jurnalistică cu titluri care apăreau atât în limba română cât și maghiară și germană.

Minerul din Valea Jiului nu a fost niciodată lipsit de setea de cultură. Din punct de vedere cultural a fost și este mult **mai sus** ca alte categorii socioprofesionale.

Ideea documentării, redactării și publicării prezentului volum „**PRESA HUNEDOREANĂ – de la origini până în prezent**” este tocmai aceea de a încerca într-o primă prezentare o **istorie a presei hunedorene**, care să dovedească **nivelul spiritualității** minerilor și tuturor locuitorilor care au trăit și muncit în Valea Jiului și ținuturile hunedorene.

Cele două volume „**PRESA HUNEDOREANĂ – de la origini până în prezent**” constituie primul proiect prin care doresc să prezint un capitol important din existența Văii Jiului. Un al doilea proiect aflat în fază destul de avansată de lucru vizează prezentarea scriitorilor din Valea Jiului și ținutul Hunedoarei, cu principalele creații literare ale acestora. După materializarea și a acestui proiect – sper să găsesc receptivitate pentru sprijinul material necesar în vederea editării și tipăririi lucrării – cred că voi putea dezvolta mai multe teme de discuții pe fondul imaginii reale a minerului și mineritului Văii Jiului cu **rău-voitorii** și **rău-intenționații** care vorbesc și-și dau cu părerea fără a fi stat de vorbă cu un miner, fără a fi văzut

condițiile de lucru dintr-o mină din Vale Jiului, fără să fi cunoscut frumusețile munților încojurători, fără să fi conștientizat bunătatea, sensibilitatea, generozitatea, nivelul de cultură și ospitalitatea minerului, în general a omului care muncește și trăiește pe mirificele meleaguri de istorie și legendă minerească jiene.

Dar cum s-a născut ideea conceperii acelei cărți? Din dorința de a arăta lumii printr-o istorie a presei locale, că Valea Jiului are un trecut cultural demn. Inițial intenția a fost de a utiliza titlul „**ISTORIA PRESEI HUNEDORENE**”. După mai multe luni de cercetare, mi-am dat seama că formularea nu este corectă. Un singur om nu putea cuprinde volumul imens de informații și responsabilitate într-un timp limitat, privind alcătuirea istoriei presei, fie și pentru un spațiu mai restrâns ca acela al Văii Jiului și ținutul Hunedoarei. Am revenit deci asupra titlului, considerând corectă formularea: „**PRESA HUNEDOREANĂ – de la origini până în prezent**”.

Am plecat la drum cu o listă de titluri de ziare apărute în Valea Jiului, pe care am completat-o după o consultare cu Ioan VELICA, un bun prieten și un cunoscut documentarist al istoriei locului. Activitatea de documentare și cercetare a cunoscut o turnură nouă, când l-am cunoscut pe apreciatul critic literar, prof. univ. dr. Mircea POPA din Cluj – Napoca prin intermediul tânărului profesor Alin RUS din Vulcan. Ceva mai târziu, prof. Mircea POPA avea să devină coordonatorul tezei mele de doctorat, în contextul căreia prezentarea presei hunedorene era cuprinsă ca un capitol distinct. Sfaturile și indicațiile prof. Mircea POPA mi-au fost de un real folos atât în modul de organizare a documentării, redactării cât și prezentării cursive a proiectului.

De asemenea la partea introductivă de prezentare a începuturilor presei în Transilvania, am utilizat informațiile din capitolul „Rolul presei românești din Transilvania în formarea conștiinței naționale și a unității de neam” capitol al volumului

„ISTORIA PRESEI ROMÂNEȘTI DIN TRANSILVANIA” semnat de Mircea POPA și Valentin TASCU apărut la Editura TRITONIC din București în anul 2003.

Entuziasmul începutului de drum a fost repede atenuat de refuzul sprijinului din partea unor persoane și instituții care puteau furniza informațiile de care aveam nevoie. Multe din colecțiile ziarelor vechi nu mai existau în zestrea bibliotecilor de la Cluj, București, Deva, Orăștie sau Muzeul Mineritului din Petroșani, dar existau în colecții particulare. Au fost însă destule persoane înțeleghătoare și binevoitoare care au văzut în proiectul de prezentare a presei hunedorene un „lucru bun”.

Pentru identificarea titlurilor de ziar și publicațiilor apărute la începutul secolului în zona Orăștie – Deva, precum și a locației unde pot fi găsite acestea am primit un sprijin substanțial din partea Luciei LICIU din Deva, o persoană deosebită care a lucrat în presa hunedoreană județeană mai bine de trei decenii.

Unul dintre puțini cercetători care a avut în atenție presa din Valea Jiului și ținutul Hunedoarei a fost prof. univ. dr. Mircea BARON, de la Universitatea Petroșani, cu sprijinul căruia am încercat refacerea unei părți a istoriei presei hunedorene interbelice. Am folosit, cu acceptul domniei sale conținutul dezvoltat al unui studiu pe care l-a făcut privind prezentarea mai multor titluri de ziare din perioada dintre cele două războaie mondiale, material cu foarte multă informație selectată în urma consultării colecțiilor, și situației existente în fodorile Bibliotecii Academiei Române și ale Bibliotecii centrale Universitare „Lucian Blaga” din Cluj Napoca.

În mod special doresc să adresez mulțumiri și pe această cale omului deosebit, ziaristului Tiberiu ISTRATE care mi-a pus la dispoziție mai multe titluri de ziare din colecția personală. Tiberiu ISTRATE a fost acela care pentru prima dată cu mulți ani în urmă – eram încă la liceu – a purtat mai multe discuții cu mine, călăuzindu-mi pașii spre activitatea

jurnalistică. Pe lângă corectură am primit sprijin de la Tiberiu ISTRATE și pentru reconstituirea perioadei comuniste a presei hunedorene, mai cu seamă istoria ziarului județean „Drumul Socialismului”.

Pentru refacerea istoriei presei comuniste din Valea Jiului am colaborat constructiv cu Ioan DUBEK și Teodor RUSU, reușind reconstituirea unor liste cu nume, acțiuni de presă susținute de ziarul „Steagul Roșu” precum și alte momente importante din existența jurnalistică a perioadei.

Deși recent, tabloul presei de după decembrie 1989 s-a dovedit a fi dificil de refăcut. Multe dintre titlurile apărute peste noapte au rezistat perioade mai scurte sau mai lungi pe piața media, nefiind inventariate de nici o instituție sau bibliotecă locală. Nu cu puține eforturi, cred că am reușit reconstituirea și a acestei perioade, cu sprijinul destul de evaziv al colegilor jurnaliști Gheorghe CHIRVASĂ, Mihai BARBU și a inepuizabilului Ioan VELICA.

„PRESA HUNEDOREANĂ – de la începuturi pînă în prezent” este un început. Sunt conștient că are scăpări, lipsuri și greșeli. Mulțumesc încă de pe acum tuturor celor care le vor sesiza și critica, toate aceste demersuri fiind un pas înainte spre corectarea și completarea lucrării care, sper că în viitorul nu prea îndepărtat, să aibă o ediție a II-a completată, corectată și revăzută.

Până atunci conținutul celor două volume de „presă hunedoreană” să fie o dovadă a existenței de mai bine de un secol și jumătate de muncă și cultură în Valea Jiului și ținutul Hunedoarei, de existență a unei vieți echilibrate, liniștite și demne între comunitățile de localnici momârlani, moți, moroșeni, unguri, germani, cehi, polonezi, ruteni, sârbi și alte naționalități care au venit pe meleagurile dintre Parâng și Retezat, au băut apă din Jiu și au rămas locului formând marea familie a MINERILOR VĂII JIULUI.

Ștefan NEMECSEK

Mirajul aurului din Țara Zarandului

O zonă minieră cu vechi tradiții cunoscută în țară și nu numai este zona Bradului din Țara Zarandului. Se spune că Munții Apuseni fac parte din sufletul românilor sunt munții lui Avram Iancu și ai lui Horea, Cloșca și Crișan. Din acești munți, de mii de ani s-au extras cantități imense de aur.

Povestea aurului este la fel de veche ca istoria omenirii. Mituri și legende despre aur pot fi găsite pe toate continentele. Rar, fastuos, inalterabil, ușor de prelucrat aurul a devenit pe întreaga planetă un simbol al puterii și bogăției. Pentru că i s-au atribuit calități divine, în lume s-a născut o adevărată mistică a aurului. Dorința de a poseda prețiosul metal a trezit patimi teribile urmate adesea, de mari nedreptăți sociale, de nelegiuri și chiar de crime.

Despre aurul din zona Bradului localnicii susțin că a fost malefic, deoarece de mii de ani de când se exploatează nu a adus nimic bun pentru această regiune.

În ampla sa lucrare „**Aurul românesc. Istoria lui din vechime și până astăzi**”, Ion Rusu Abrudeanu precizează că nimeni nu a putut stabili cu exactitate momentul când a început să se scoată aur din Munții Apuseni. Arheologii au descoperit că exploatarea aurului, prin spălarea nisipului aluvionar și prin exploatare subterană, se făcea încă din perioada neoliticului. Ciocanul de piatră descoperit în mina de la Măgura Căraciului și toporul de piatră găsit în mina de la Musariu – ambele din zona Bradului – dovedesc că aurul se extrăgea încă de pe vremea culturilor Gumelnița și Decea Mureșului.

În aceeași lucrare Ion Rusu Abrudeanu consemnează existența minelor exploatare de romani la sud de comuna Băița, pe dealurile Cornet și Sfredelul, unde s-au găsit urmele unei importante colonii miniere. Aici s-au mai găsit urme de galerii săpate cu dalta și ciocanul, haldine și unelte de lucru ale minerilor. În apropierea Băiței, la Trestia se află „**Baia de Oase**”, unde s-au descoperit schelete legate cu lanțuri de fier, fapt ce dovedește că romani au folosit sclavii ca forță de muncă. La Baia de Criș și Țebea s-au descoperit urmele a numeroase spălătorii de aur, iar în mina de la Țebea pot fi văzute și astăzi galeriile făcute de romani, de 35 de centimetri lățime și un metru înălțime. În mina din localitatea Ruda au fost descoperite resturi de roți hidraulice, fragmente din pive utilizate la sfărâmarea minereului, bârne, trocuri de lemn, șterțuri de lut etc.

După perioada romană nu există prea multe informații despre mineritul din Munții Apuseni, deoarece după anul 271 e.n., când a avut loc retragerea Aureliană, minele de aur au trecut în stăpânirea locuitorilor rămași în zonă. Acestea sunt exploatare de către familii și grupuri de familii, care dispuneau, însă, de mijloace restrânse de exploatare.

În perioada medievală se vor impune o serie de reglementări legislative, care condiționau activitatea în minerit. Principele Transilvaniei, Gabriel Bethlen, a impus votarea în Dieta de la Budapesta, la 12 aprilie 1618, a unor măsuri prin care a asigurat străinilor libertatea mineritului și le-a acordat acestora înlesniri importante. Aceștia erau obligați să predea Oficiului de Schimb al Principatului a opta parte din aurul și argintul extras. Cei care puneau în exploatare o mină veche erau scutiți, timp de un an de orice fel de taxe și impozite, inclusiv de serviciul militar, cu condiția să suporte financiar înarmarea unui anumit număr de ostași.

La rândul lor, după ce au ocupat Transilvania și Banatul, la sfârșitul secolului al XVII-lea habsburgii au trecut la

impulsionarea activităților de minerit. În anul 1722, împăratul Carol al III-lea a înființat Tribunalul Minier de la Zlatna, iar la 26 iunie 1747, împărăteasa Maria Tereza a pus în aplicare un nou regulament minier.

Mineritul din zona Bradului este confirmat și de mărturii directe ale unor călători străini. În anul 1585 din ordinul principelui Ștefan Bathory numitul Filician Herberstein descrie amănunțit minele de la Almaș, Ruda, Brad și Băița. La 29 iulie 1782, trimisul Camerei Aulice pentru Monetării și Minerit din Viena, Franz Joseph Muller von Rechenstein, dă informații precise despre minele Băița, Căinel și Baia de Criș, pe care le consideră ca fiind cele mai bogate în zăcământ aurifer din Europa. În 1780 geologul I.E. Fichtel, scrie că în poligonul aurifer al Munților Apuseni funcționau nu mai puțin de 98 de mine de aur, cele mai numeroase fiind în zona Bradului.

În 1912, la Berlin apare o lucrare scrisă de dr. ing. F. Schumacher un german care a lucrat în minele din zona Bradului, iar mai apoi a fost profesor la Academia de Mine din Freiburg (Germania). Din acest volum aflăm că la sfârșitul sec. al XVIII-lea, în localitatea Ruda a luat ființă Asociația Minieră **„Ruda 12 Apostoli”** care avea să exploateze mai apoi cel mai bogat perimetru aurifer din Munții Apuseni și unul dintre cele mai importante din lume. În anul 1884, proprietarii maghiari ai celor 128 cuxe (părți de participare deținute de fiecare asociat, drepturi de minerit) ale complexului „Ruda 12 Apostoli” se decid să iasă din afacerile miniere. Ei își vând cuxele cetățeanului german Klein Heinrich, care la rândul său, în același an, le vinde mai departe Societății germane **„Harkortschen Bergwerke und Chemische Fabriken zu Schwelm und Harkorten A.G. zu Gotha”**, care devine proprietara tuturor cuxelor, și în consecință și a Asociației miniere **„Ruda 12 Apostoli”**.

Societatea Germană face din complexul minier „Ruda 12 Apostoli” cea mai importantă exploatare a metalelor prețioase din întreg Imperiul Austro – Ungar și din întreaga zonă centrală și sud-est europeană. Acest complex minier de mari proporții, unic în Europa de atunci, a fost capabil să producă între ani 1884 și 1911 nu mai puțin de 27.919 kilograme de aur. În anul 1912 se va obține cea mai mare producție anuală de aur, adică 2.002 kilograme din care 936 de kilograme reprezentau aur nativ.

Munca minerilor din acea perioadă era deosebit de dificilă. Aplecați, în genunchi, stând în picioare ori culcați pe spate sau întinși într-o dungă pe roca tare minerii făceau găuri în piatră cu un drug de fier lung de aproximativ 60 cm. și ascuțit la un capăt căruia îi spuneau sfredel, deși nu semăna deloc cu un asemenea obiect. Principala metodă de extragere a minereului din masivul muntos era **pușcarea** cu ajutorul dinamitei, materialul rezultat în urma pușcării era spart cu ajutorul unui ciocan, iar bolovanii zdrobiți se încărcau în „**râzne**” trase de cai până la locul de concentrare a transportului cu locomotive electrice. Sterilul care nu conținea minereu se arunca la gura minei, dacă nu era folosit în mină pentru lucrări de rambleiaj. Dacă minerul lucra în acord, acesta era obligat să-și cumpere dinamita, mecanismul de aprins și carbidul din indispensabila lampă de acetilenă, fără de care nu putea muncii în mină. În găurile sfredelite, „**băieșii**” introduceau dinamită, fiecare gaură era apoi detunată.

Pentru bărbații din zona Bradului, mina era un loc sacru, lucru explicabil deoarece pentru majoritatea dintre ei era singura sursă de venit. În mină nu se comiteau fărădeleși și nu intrau sub nici o formă femei. Când mergeau la mină, bărbații erau salutați de copii, femei și bătrâni cu expresia „**Doamne, dă să dai de aur!**”, la care minerii răspundeau: „**Doamne dă!**”. Înainte de a intra în mină, mulți dintre mineri se așezau în genunchi și se rugau la Dumnezeu.

În jurul aurului, minerii din Apuseni au țesut tot felul de povești fantastice. Una dintre credințele minerești este că în străfundurile pământului există niște duhuri, pe care minerii le-au numit **vâlvele băilor**. Acestea le arătau ortacilor care făceau fapte bune unde anume să lucreze pentru obținerea unui minereu mai bogat în aur. Etnograful Maria Botiș Ciobanu, scrie, în lucrarea ei „**Țara motilor. Legende și credințe**”, că vâlvele băilor prevestesc iminența unor dezastre. Ele pot lua diferite forme: un animal, un bărbat, un copil sau o femeie. Dacă vâlvele se arătau minerilor albe și strălucitoare asta însemna că minerii respectivi erau apreciați de aceste duhuri pentru credința lor în Dumnezeu. Din acest motiv, acestea le indicau ortacilor unde sunt filoane bogate în aur, cerându-le în schimb să păstreze secretul cu prețul vieții. Dacă vâlva se înfățișa neagră și întunecată, asta însemna că minerii cărora li se arăta erau răi la suflet, ea le aducea, în mod inevitabil, multe nenorociri.

După terminarea primului război mondial, în întreaga lume s-a simțit o lipsă acută de aur. În perioada 1913 – 1920 două treimi din aurul monetar al lumii era deținut de S.U.A., Anglia, Franța, Germania și Rusia. În Europa, rezervele de aur monetar scăzuseră cu 35% în decurs de numai 7 ani. La sfârșitul primei conflagrații mondiale, firma germană care exploata minele din zona Bradului se confrunta cu mari dificultăți financiare fiind în pragul falimentului. Din acest motiv, în 1920 nemții se hotărâsc să vândă tot complexul aurifer din zona Bradului. În această situație, înfruntând riscurile unui eșec de proporții societatea anonimă românească „MICA” – care la acea vreme era proprietara exploatărilor de mică de la Voineasa și a uzinei de sortare și măcinare de la Brezoi (jud. Vâlcea) cumpără de la firma germană în luna mai a anului 1920, minele de aur din zona Bradului, contra sumei

de 15 milioane de mărci. Din acel moment, mineritul din zona Bradului intră în cea mai frumoasă perioadă din întreaga sa istorie. Societatea „MICA” a preluat concesiuni miniere și perimetrele exclusive de explorare din localitățile Brad, Țărățel, Crișcior, Șesuri, Luncoiul de Jos, Luncoiul de Sus, Ruda, Ormindea, Vălișoara, Băița, Hărtăgani, Căinelu de Sus, Trestia, Stănița, Tebea, Mesteacăn, Porcurea și Căraciu.

Tranzacția a fost privită la început cu mult scepticism în mediile de afaceri, mulți specialiști considerând-o păguboasă. Însă în timp relativ scurt toate profețiile negativiste au fost infirmate. Meritul revine în primul rând unei echipe de elită de ingineri și economiști români conduse de Ion Gigurtu, care era și președintele Consiliului de Administrație al societății „MICA”.

La loc de frunte printre personalitățile care și-au pus amprenta asupra dezvoltării Societății „MICA” se află și inginerul german Adolf Sieber. Îndrăgostit de frumusețea locului, acesta a decis să nu se mai întoarcă în Germania și să rămână la Brad, imediat după ce firma germană „... **Gotha**” a vândut complexul aurifer. El și-a oferit serviciile conducerii noi societăți, iar la 17 decembrie 1921 este confirmat director general de către Consiliul de Administrație al Societății „MICA”. Personalitate carismatică, de mare prestigiu profesional, om integru și drept, Adolf Sieber a devenit în scurt timp eminența cenușie a Direcției Generale a Minelor, din București dar și al Consiliului de Administrație al Societății „MICA”, instituții care îi solicitau sistematic avizul și sfatul, înainte de a lua decizii privind acțiuni și reglementări de interes major pentru minele de aur din România.

Din păcate Adolf Sieber s-a stins din viață prematur în 1935, în urma unui infarct suferit la București, într-o ședință a Direcției Generale a Minelor. La înmormântarea sa, în cimitirul din Brad, au participat mii de mineri și cetățeni ai

Bradului, reprezentanți ai unor instituții locale și naționale. Din cronicile vremii aflăm că a fost o înmormântare cum nu s-a mai văzut până atunci în Brad. Interesant este că Adolf Sieber a fost înmormântat într-un mausoleu de o mare frumusețe arhitectonică, care și astăzi domină cimitirul din Brad.

Un loc important în cadrul Societății „MICA”, l-a avut și inginerul Ion Gigurtu. Născut în 24 iunie 1886, la Turnu Severin, Ion Gigurtu a urmat cursurile liceale la Colegiul Național „Carol I”, din Craiova, iar apoi a absolvit Academia de Mine din Freiburg și Academia de Mine Charlottenburg, din Berlin – două instituții de învățământ tehnic superior cu faimă mondială în acele vremuri. Ion Gigurtu a fost prim ministru al României, în perioada 4 iulie – 4 septembrie 1940. După venirea comuniștilor la putere, Ion Gigurtu a fost arestat și condamnat de aceștia la 15 ani de închisoare. A murit în pușcăriile comuniste, în anul 1959.

Din lucrarea „**Monografia municipiului Brad**” scrisă de profesorul brădean Romulus Neag, aflăm că în anul 1920, imediat după ce a preluat exploatarea minieră aurifere din regiunea Bradului, conducerea Societății „MICA” a demarat un vast program de emancipare socială și culturală a populației din cele 44 de localități de unde proveneau minerii. Această acțiune nu s-a făcut la întâmplare ci pe baza unui program conceput după criteriile științifice. Așa numita „doctrină socială” inițiată de Societatea „MICA” a fost un lucru unic în România acelor vremuri și s-a bazat pe patru direcții principale de acțiune: **sănătate, muncă, minte și suflet.**

Deși pare incredibil, nu a existat domeniu în care Societatea „MICA” să nu-și fi adus contribuția, astfel încât bunăstarea să se simtă până la nivelul fiecărui muncitor. Construirea liniei ferate Brad – Gurabarza a constituit primul

moment deosebit pentru toți locuitori din Brad și împrejurimi. Dacă până atunci minerii parcurgeau pe jos distanțe mari de la domiciliu la mină, acum ei aveau la dispoziție un mijloc sigur și rapid de transport. Cu ceea ce localnici numeau trenulețul, circulau nu numai minerii, muncitorii și funcționarii ci și populația din satele zonei, făcându-se astfel o mai bună legătură între Brad, ca centru comercial, și localitățile din partea de est a Țării Zarandului. Din grijă pentru muncitorii și funcționarii Societății „MICA” în 1931 s-a înființat la Brad Casa de Economii și Împrumut a Muncitorilor, iar în 1932 a apărut Casa de Economii și Împrumut a Funcționarilor. Tot în acea perioadă la Gurabarza s-au ridicat blocuri și case pentru muncitori și funcționari. Societatea a acordat, în mod gratuit, lumină electrică din uzinele proprii pentru toate școlile și bisericile din Ținutul Zarandului, cărți de școală pentru copiii minerilor și pentru toți copiii săraci din zonă, respectiv 10 burse în fiecare an la Politehnica din Timișoara pentru studenții născuți în Zarand. În plus, Societatea „MICA” le-a oferit angajaților săi asistență medicală gratuită și ajutoare financiare pentru nașteri, nunți, accidente, boli și înmormântare.

Îngrijindu-se de sănătatea minerilor dar și din dorința de a combate tuberculoza, Societatea „MICA” a construit în urma inițiativei ing. Ion Gigurtu, între anii 1935 – 1938, pe dealul Măgura din Brad un mare și modern sanatoriu TBC, cu o capacitate de 250 de paturi. Pentru construirea și înzestrarea lui cu mobilier, lenjerie, instrumente și aparatură medicală Societatea „MICA” a cheltuit peste 60 milioane de lei, o sumă imensă pentru acele vremuri, când un salariu mediu în țară era în jur de 3 mii de lei. Sanatoriul cu 3 etaje construit după modelul celor mai moderne construcții similare din străinătate a fost cel mai impunător lăcaș de sănătate din România acelor timpuri.

Pentru o scurtă perioadă de timp, la începutul anilor '20 președinte al Consiliul de Administrație la Societatea

„MICA” din Brad a fost Octavian Goga, „poetul pătimirilor noastre”. Acesta a fost cooptat în Consiliu la data de 5 aprilie 1924. Pe la conducerea acestui Consiliu a trecut și mareșalul Alexandru Averescu.

Conducătorii Societății „MICA” au înzestrat toate satele din zona Bradului cu biblioteci pentru folosul minerilor și muncitorilor, la loc de frunte aflându-se Biblioteca „I. Gigurtu”, din Crișcior, dotată cu peste 5.000 de cărți. De asemenea, a desfășurat o campanie susținută pentru încurajarea și dezvoltarea agriculturii, pomiculturii, creșterii vitelor și a viermilor de mătase. S-a ajuns până acolo încât Societatea a acordat, gratuit, viermi de mătase fiecărui cetățean din zona Bradului, asumându-și obligația de a cumpăra, la prețul pieții, întreaga cantitate de mătase pe care oamenii doreau să o vândă. Pentru dezvoltarea sericiculturii, s-au distribuit gratuit locuitorilor 4.000 de puiști de duzi, iar pentru dezvoltarea pomiculturii li s-a acordat țăranilor și minerilor, în mod gratuit, arbori fructiferi. În vederea instruirii oamenilor, Societatea „MICA” a angajat ingineri agronomi, care aveau sarcina de a-i învăța pe țărani și pe mineri cum să practice o agricultură modernă. În acest sens, Societatea a organizat în zonă un vast câmp de experiențe agricole cu îngrășăminte artificiale, unde țăranii și minerii erau învățați cum să cultive diferite specii de plante și arbori.

În scopul încurajării creșterii vitelor, Societatea „MICA” a acordat tuturor comunelor din zona Bradului, în mod gratuit, reproducători de rasă. În fiecare an, s-au organizat mari expoziții de vite, la care luau parte conducătorii Societății, în frunte cu directorul general Ion Gigurtu, autoritățile administrative și prefectul județului. La aceste expoziții, țăranii care aveau cele mai frumoase animale căpătau, ca premii, o pereche de boi sau un cal, un plug sau o grapă etc. Pe lângă aceste expoziții s-au înființat stațiuni de montă moderne pentru vaci din rasa **Pinzgau** la Brad, Crișcior, Ormindea și Țărățel.

De asemenea, pentru îmbunătățirea raselor de cai, a luat ființă în localitatea Valea Lungă o herghelie și o stațiune de montă.

Pe lângă toate acestea, Societatea „MICA” a zidit din temelii școlile primare din Zdrapți (în 1937), Gurabarza (în 1939) și Hărțăgani (în 1942), a donat bani pentru construcția și renovarea de biserici (numai pentru biserica din Brad a donat 1,5 milioane de lei), iar în septembrie 1938, a cheltuit 2 milioane de lei, pentru construirea unui cinematograf la Gurabarza, cu 150 de locuri. Tot în Gurabarza, în anul 1933, Societatea a ridicat un stadion cu o capacitate de 2.000 de locuri și a înființat Asociația Sportivă „MICA”, care avea șase secții: fotbal, tenis, volei, baschet, patinaj și schi. Cea mai importantă secție era cea de fotbal, a cărei întreținere costa un milion de lei anual. Având un asemenea buget, echipa de fotbal MICA Brad a ajuns să evolueze în Divizia A, în sezonul 1940 – 1941, unde s-a clasat pe locul 6. Vedeta echipei era Bazil Marian, care juca titular și în echipa României.

La „MICA” Brad au lucrat de-a lungul anilor mii de mineri necalificați, aceasta deoarece specificul activităților din subteran nu cerea o pregătire specială. Pe lângă asta, mulți mineri priveau munca în mină ca o activitate auxiliară, ei nefiind interesați să se dezvolte profesional. Dintre minerii necalificați, unii vor reuși în timp, datorită experienței practice dobândite, să fie selectați pentru a îndeplini însărcinări pe care numai specialiștii le primeau. Un document al societății, din 11 noiembrie 1944, ne arată că, în momentul angajării, un muncitor în subteran era încadrat la categoria „**curățitor**”. După aceasta urmau, în ordine, categoriile: vagonetar, ajutor minier și miner – aceasta din urmă fiind cea mai mare categorie. Pentru lucrările de întreținere existau 4 categorii de muncă: ajutor bărdaș, bărdaș, ajutor zidar, zidar. Interesant este că avansarea profesională se făcea de la curățitor la vagonetar. Ajuns la categoria vagonetar, minerul putea urma trei căi: spre ajutor minier și apoi miner, spre ajutor bărdaș și apoi bărdaș,

spre ajutor zidar și apoi zidar. Stagiul pentru fiecare categorie era, în medie, de doi ani. Uneori, însă, acesta se scurta, dacă muncitorul dovedea pricepere în activitate.

Un lucru este cert: la Societatea „MICA” nu oricine se putea mândri că a ajuns la categoria „miner”. Acest fapt este dovedit de o evidență cu efectivul societății pe categorii de angajați, din care rezultă că, în anul 1947, dintr-un total de 3.888 de angajați cât avea „MICA” Brad, doar 577 aveau categoria „miner”.

Societatea „MICA” posedă, în perioada interbelică, trei cazinouri: la Gurabarza, la Brad și la Musariu. În aceste locuri se țineau balurile, la care accesul se făcea numai pe bază de invitație.

Societatea „MICA” a căutat să asigure un nivel de trai cât mai bun pentru angajații săi. Astfel, în afară de salariu, minerii mai primeau o primă de opt lei pe schimb de lucru, un spor de 50% peste salariul pe care-l aveau în cazul în care munceau suplimentar peste cele opt ore zilnice, ajutor familial – cuprins între 2,35 și 7,81 lei pe schimb de lucru, după categoria de muncă și numărul membrilor de familie, ajutor de înmormântare de 600 de lei pentru soție, de 400 de lei pentru copiii peste 14 ani și de 300 de lei pentru copiii sub 14 ani, gratificații constând într-un salariu dublu, acordat cu acordul Consiliului de Administrație. În plus minerii care nu aveau locuință proprie, primeau casă în coloniile Societății, cu o chirie redusă, cuprinsă între 10 și 120 de lei lunar. De asemenea, aceștia mai primeau, în mod gratuit, energie electrică și material pentru încălzit.

Pensia maximă care se asigura angajaților – după 35 de ani de serviciu, pentru cei de la suprafață, și de 28 de ani, pentru cei din subteran – era de 65% din ultimul salariu încasat.

Salariile variau și ele, în funcție de categoria de încadrare. Astfel, un miner avea un salariu brut cuprins între

3.750 și 7.500 de lei, un inginer avea între 6.000 și 24.000 de lei.

La toate aceste realizări se mai adaugă și altele, care, din lipsă de spațiu, nu mai pot fi amintite. Un lucru este cert. Ceea ce au reușit să facă conducătorii Societății „MICA” pentru zona Bradului nu a mai făcut nimeni pentru vreo zonă din România acelor timpuri. Unii autori susțin că volumul total al investițiilor făcute de Societatea „MIICA” în zona Bradului, între anii 1920 și 1948, se ridică la fabuloasa sumă de două miliarde de lei.

În ce privește prețul aurului toți producătorii din România, în frunte cu Societatea „MIICA” Brad au fost, atât pe parcursul perioadei interbelice, cât și după cel de al doilea război mondial, la discreția politicii duse de Banca Națională a României, trebuind să accepte din nevoia de a-și valorifica producția, condițiile impuse de bancă. Acest lucru va face ca prețul de achiziție al kilogramului de aur să aibe valori sub cota pieței mondiale. Cercetătorii de astăzi au descoperit în arhive că, în 1919, aurul brădean a fost achiziționat de Banca Națională cu 17.000 de lei kilogramul, în condițiile în care, la Londra prețul aurului depășea 25.000 de lei/kg. În 19 aprilie 1921, printr-o decizie a Ministerului Industriei și Comerțului, prețul aurului s-a stabilit la 27.000/kg., în condițiile în care pe piața din Londra – unde se stabilea prețul aurului în întreaga lume – acesta era de 34.500 lei/kg. Faptul că exista o mare diferență între prețul oficial, al Băncii Naționale, și cel de pe piața internațională, a creat mari tensiuni. La începutul anilor '20, în zona Bradului s-a dezvoltat un comerț clandestin, iar aurul se ducea în străinătate prin contrabandă. În plus, la minele din zona Bradului s-au înmulțit mult furturile, hoții fiind greu de prins, în condițiile în care o cantitate de aproape 20 de kilograme de aur putea fi depozitată într-un spațiu mic, de un decimetru cub.

În contextul a ceea ce am prezentat mai sus, este de remarcat faptul că la sfârșitul anului 1921, „MICA” Brad va oferi Băncii Naționale a României 2/3 din producția lunară, cu o reducere a prețului de achiziție de 15% la kilogram, față de prețul standard de pe piața mondială. Oferta a fost refuzată, fapt care a creat o mare nemulțumire în rândurile conducătorilor societății, care se vedeau obligați să țină aurul în stoc, deoarece Banca Națională nu le dădea voie nici să-l vândă unor bănci de peste hotare, uzând de dreptul ei de preempțiune asupra producției de aur românesc. De abia în anul 1922, Guvernul României a consimțit exportul de aur din minele României, însă pe o durată scurtă, de doar o lună. Societatea „MICA” va vinde în această perioadă de timp băncilor străine o tonă de aur fin, de cea mai bună calitate. Cu suma obținută conducătorii Societății au reușit să achite integral, către firma germană „...Gotha”, prețul de cumpărare a perimetrului minier „Ruda 12 Apostoli”, de 15 milioane de mărci, și să-și amortizeze întreg capitalul investit în concesiunile de mică.

Referitor la problemele legate de prețul aurului, există două studii valoroase, realizate în anii 1940 și 1944, de I.I. Lăzărescu **„Considerațiuni asupra dispozițiilor luate de stat pentru mărirea producției de aur în România”**, respectiv Ioan Marin **„Aurul și prețul lui”**, care fac un istoric al modului în care a evoluat atitudinea autorităților române față de industria extractivă și valorificarea producției.

Din aceste studii aflăm că, după Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, România a ajuns, datorită aurului de la Brad, Săcărâmb, Zlatna, Abrud și din regiunea Maramureș, pe locul doi în Europa, după Uniunea Sovietică.

Imediat după terminarea celui de al doilea război mondial, expansiunea socio – economică din zona Bradului a fost curmată brusc. În vara anului 1948, după 28 de ani de

activitate Societatea „MICA” a fost naționalizată de regimul comunist. În momentul în care au parcurs inventarul Societății, cu toate bunurile mobile și imobile, comuniștii au constatat cu stupeoare că acesta se întindea pe nu mai puțin de 506 pagini.

În perioada interbelică, Mina Gurabarza, de lângă Brad, era singura mină din România în care se găsea aur nativ. Acesta este aurul care apare sub forma de pepite aurifere, sau cu o concentrație de peste 300 de grame de aur la tona de minereu.

Imediat după naționalizare, comuniștii au acordat subvenții mari pentru prospectarea, exploatarea și prelucrarea aurului. În 1952 s-a înființat la Brad Combinatul Minereurilor și Metalurgiei Neferoase, care avea în subordine toate întreprinderile cu profil aurifer din centrul și sud-vestul țării. Începând cu anul 1955, acest combinat se va numi Trustul Aurului și va avea în subordinea sa toate exploatările miniere din țară. În dorința de a avea un control strict asupra producției de aur, comuniștii decid să treacă Trustul aurului în subordinea directă a Ministerului de Interne, director general fiind numit colonelul Tesler, un militar de carieră, care va impune salariaților un regim de activitate sever, specific cazarmelor militare.

Din acest moment, pentru a se depăși planurile de producție impuse de partid, în zona Bradului începe o goană nebună după aur, care duce la o exploatare nemiloasă a sa. Se înregistrează producții record, ajungându-se, în anul 1959, la o depășire a planului de producție cu peste o tonă de aur pe an.

Trecerea de la economia socialistă la cea de piață liberă s-a făcut cu mari suferințe în zona Bradului. Întreprinderea Mineră Barza, devenind sucursală a Companiei „Minvest” Deva, renunță la perimetrele mai sărace în conținut auro-argintifer și se concentrează pe cele cu o productivitate mai mare. În prezent, triunghiul aurifer al Munților Apuseni, cunoscut sub numele de Abrud – Zlatna – Brad, este istorie.

Minele s-au închis, iar oamenii au fost trimiși în șomaj. În zona Bradului, exploatarea aurului s-a sistat, iar foștii mineri trăiesc fiecare cum pot.

Mirajul aurului și goana după exploatarea sa nu mai interesează pe nimeni acum. Orașul Brad, așezat altă dată pe o mină de aur, arată în prezent dezolant. Străzile sunt în majoritate sparte, clădirile sunt cenușii, iar oamenii par resemnați în fața viitorului, care nu se arată deloc bun. Dacă-i întrebi, foarte puțini mai știu cine a fost Gigurtu și Sieber sau ce a reprezentat pentru orașul lor Societatea „MICA”. În schimb, cei mai în vârstă știu că, numai în ultimii 200 de ani, mii de tone de aur din zona Bradului au ajuns în băncile din Budapesta, Viena, Berlin, Paris sau Londra. Asta-i doare cel mai tare. Dacă-i întrebi, însă, cum este posibil ca într-una dintre cele mai bogate zone în aur din lume să fie atâta sărăcie, nimeni nu-ți poate da un răspuns. Doar bătrânii mineri știu un singur lucru: **aurul e blestemat și aduce numai nenorociri.**

VALEA JIULUI, MIRIFIC ȚINUT DE ISTORIE ȘI LEGENDĂ MINEREASCĂ

În partea de sud a județului Hunedoara, într-un triunghi care s-a dovedit a fi de aur, la granița dintre Transilvania, Banat și Țara Românească se situează un spațiu geografic și uman cunoscut generic sub denumirea de *Valea Jiului*, regiune care și-a câștigat pe drept renumele de țara diamantului negru.

Ținut hulit de mulți, cântat de puțini, dar atrăgându-i pe toți deopotrivă, Valea Jiului, a fost, este și probabil va mai fi, o îmbinare fericită sau nu, între auster și exuberanță, aspru și blând, bogăție și sărăcie, viață și moarte, eternitate și efemer etc.

Vechi drum de legătură între cele două versante ale Carpaților Meridionali, cu priveliști aspre și mărețe, Valea Jiului este o străveche vatră de locuire, care a găzduit multe întâmplări și multe personalități. Străbătut de oști, chervane și turme, străjuită de cetăți și tunuri, a devenit în ultimul secol și jumătate cetatea cărbunelui românesc, adăugând la măreția aspră a naturii îndrăzneala faptei omenești.

Iar esența și devenirea acestui spațiu au fost sintetizate de marele cunoscător al zonelor miniere și al oamenilor lor,

Geo Bogza care în *Oameni și cărbuni în Valea Jiului* va spune: „Măreț acest ținut cu munți de la o zare la alta... în ale căror măruntaie sunt urme mult mai vechi care îi duc trecutul până la depărtări de milioane de ani. Atunci la picioarele Parângului, păduri întregi au fost în înghițite pentru ca astăzi să fie iarăși scoase la lumina zilei, sub forma concentrată și cu u număr infinit mai mare de calorii, a cărbunelui”.

Un spațiu aparținând Munților Carpați, străjuit de piscuri, unele semețe, s-a născut pentru a intra în istorie în clipa când cărbunele i-a incitat pe oameni să îl scoată la lumină, lucru izvorât din curiozitate, dar mai ales din necesitatea de a da o nouă speranță de viață. *Piatra care arde* a dat un nou sens acestui spațiu ancestral, i-a influențat decisiv nu numai nașterea istorică, dar și evoluția și totul a stat până acum aici sub zodia acesteia.

Cărbunele a fost cuvântul magic care a influențat oameni și destine și din această perspectivă credem că trebuie privită Valea Jiului, istoria acestor locuri, cu oamenii și faptele lor, căutând să găsim numitorul comun a tot ce s-a întâmplat și produs aici și să așezăm acest important spațiu carbonifer al României la locul pe care îl merită pentru contribuția adusă la dezvoltarea țării în ultimii peste 150 de ani.

De aici și îndemnul de a nu-l nega și, dincolo de imaginea mai mult sau mai puțin fastă pe care a produs-o, să credem în continuitatea sa, poate, ca spațiu absolut al cărbunelui, dar și ca zonă aptă să pună în continuare cărămizi necesare la temelia evoluției României spre modernitate.

Valea Jiului este rezultatul cărbunelui, fiind cunoscută astăzi aproape exclusiv ca un spațiu al mineritului început în epoca modernă, iar istoria sa nu începe doar de la mijlocul secolului al XIX-lea, odată cu începutul exploatării industriale a acestuia.

Puțini sunt cei care s-au ocupat de istoria Văii Jiului până la descoperire cărbunelui la mijlocul secolului al XIX-lea.

Desigur apare ca necesară întrebarea dacă până atunci a fost istorie pe aceste meleaguri.

Cărbunele este cel care a dat un sens spațiului intramontan al Văii Jiului, dar acest lucru nu ne îndreptățește să considerăm că până atunci în această zonă nu a existat istorie. De la mijlocul secolului al XIX-lea am spune că istoria acestui ținut se îmbogățește, se accelerează. Sunt anii care consemnează începutul unei epoci cu totul deosebite în viața depresiunii, a unei epoci de radicală transformare a acesteia dintr-un ținut silvo-pastoral în cel mai important bazin carbonifer al țării din ultimul veac și jumătate. Avea să fie o transformare pornită din adâncuri, care s-a întins treptat, fără să lase la o parte nici dealurile cu poienile lor, nici râurile cu apă cristalină, nici oamenii cu satele, ocupațiile și obiceiurile lor seculare, nimic din ceea ce aparține acestui străvechi pământ românesc.

Că a existat o populație și o istorie a acestui spațiu – muntos, dar nu sălbatic, cu o climă rece, dar nu aspră, cu ape și păduri care îl fac apt pentru viețuirea umană – înainte de descoperirea și folosirea cărbunelui este un fapt dovedit de urmele materiale găsite în săpături arheologice sau conservate la suprafață, de elementele de toponimie și hidronimie, etnografice și folclorice din cuprinsul zonei și mai ales de poziția geografică care a permis oamenilor să găsească locuri de viețuire și cele necesare traiului. În același timp a avut importanță strategică și comercială, prin depresiune făcându-se legătura între târâmurile de pe cele două versante ale Carpaților.

Teritoriul a fost locuit din antichitate, lucru dovedit în primul rând de descoperirile arheologice făcute în anii 1860-1870, în perioada construcției căii ferate Simeria – Petroșani. Materialul arheologic acoperă o perioadă ce începe în paleolitic – materialele din Peștera Bolii – și se încheie cu secolul al IV-lea d. Ch.: obiecte de bronz, coarne de cerb, oase de mistreț

pietrificate, vase de lut, securi și alte obiecte de piatră, fibule de bronz și de argint, unelte de fier, un mormânt rudimentar cu două schelete, o lespede de mormânt roman, unelte de spălat aurul și un jilip de brad, resturi de vase grecești și moriști de măcinat grâu, o statueta din bronz aurit – considerată de către istoricul Teglas Gabor ca reprezentând pe zeul războiului Ares sau pe Alexandru Macedon – și un număr impresionant de monede grecești și romane de aur, argint și bronz acoperind perioada secolelor III î Ch – IV d. Ch. Despre descoperirile arheologice din Valea Jiului se mai amintește și în legătură cu opt culturi de bronz, aparținând perioadei de început a epocii fierului, descoperite în zona gării Petroșani în perioada construcției căii ferate Simeria – Petroșani și printr-un inventar al tezaurilor monetare sau pieselor descoperite în secolul al XIX-lea sau mai târziu despre care se cunoaște unde se află astăzi. Trebuie menționată apoi cetatea dacică de la Bănița, pe dealul Bolii la 1.000 m altitudine, cea mai sudică din sistema de cetăți ce protejau marele centru economic, politic și cultural-religios de la Sarmizegetuza Regia. Ea a fost fortificată treptat, din secolul I-II-lea î. Ch. și până la domnia regelui Decebal (87-106), cu pietre aduse de la Sântămăria Orlea, de la peste 50 km distanță, și a fost distrusă, probabil, în primul război daco-roman din anii 101-102, când cavaleria maură a lui Lucius Quietus a pătruns în Valea Jiului, venind pe defileul Jiului și prin pasul Vâlcan pentru a învălui capitala Daciei pe la sud.

O parte din materialul încorporat în construcție a fost folosit în anul 1868 la construcția podului de piatră de pe lângă peșteră și a tunelului din apropiere pe traseul căii ferate Simeria – Petroșani, ca și de diferiți particulari la construcția caselor – de exemplu la fundația casei *Moise* și a preotului Avram Stanca din Petroșani.

Că a existat o continuitate de viațuire aici din vremea dacilor și romanilor, o dovedesc obiceiuri și tradiții țărănești: casa clădită ca și la daci din bârne necioplite, încheiate cu

îmbucături la capete, casa de formă pătrată, dreptunghiulară, ovală, cu acoperiș din *praștilă*, de brad, fără coș de fum; uneltele țăranului au fost până la începutul secolului al XX-lea din lemn; plugul de lemn și carul cu roți de butuci neferecate au existat până în anii 1870; se bea din bote sau ciubere de lemn cu caucuri din lemn de paltin și se mânca din blide și cu linguri de lemn. Îmbrăcămintea amintește, poate cel mai mult de ascendența dacică și se aseamănă într-o mare măsură cu cea a dacilor de pe columna lui Traian: bărbatul purta cămașă din cânepă, încinsă peste mijloc cu brăcinar de lână sau șerpar de piele și cioareci de lână strânși cu curele sub genunchi, iar în picioare purta opinci. Iarna purta cojoace lungi până la glezne, cu lână în afară, iar pe cap se acoperea cu căciuli mari de oaie, cu lână afară. Femeile purtau o tunică lungă de cânepă și peste ea alta mai scurtă de lână, încinsă peste mijloc cu brâu de lână, iar pe cap o broboadă albă de in sau cânepă, în formă de turban, o îmbrăcămintă care și-a păstrat mai bine caracterul daco-roman¹.

Există, de asemenea, o moștenire geto-dacică în concepția populației despre nemurire și fericirea veșnică, în fumigația care se face la 9 martie, de ziua celor 40 de Mucenici; o asemenea influență, posibil romană, întâlnim în desfășurarea Nedeilor care se organizează în Valea Jiului în toate satele, de la Paști la Rusalii, în fiecare duminică în alt sat, la fiecare participând lumea din celelalte sate, în special tineretul. Festivitatea este însoțită de pomeni în cinstea morților, cu jocuri și cântece, odinioară și cu târg de fete; se presupune că obiceiul este în legătură cu târgurile săptămânale romane – Nundinae, Novendinae, Novediales – influența slavă transformându-le în Nedele, și de aici forma de azi, Nedeie. Țăranii au păstrat și alte obiceiuri care vin din vechime cum ar fi faptul că la cununie mirele stă cu căciula pe cap, iar mireasa

¹ *Baron, Mircea, Valea Jiului. Realitate social-economică și istorică, în Tradiție și continuitate în țara "Pietrei care arde", Petroșani, 2005.*

acoperită la față cu broboadă albă, obicei desființat în anul 1897; bărbatul merge călare, iar femeia pe jos; povara desagilor o duce femeia, iar bărbatul merge cu bâta în mână; utilizează de asemenea termeni foarte vechi: vrană, slobod, nea, mazăre, tecănie, ogradă, tindă, poneavă, nărod, noatin, ogoire, straiță, zlătar, vătrai, gonit, cucuruz, muiere, a vorovi etc. Zona a influențat de altfel și sistemul de sate, așezate răsfirat pe firul văilor sau risipite pe dealuri, iar izolarea avea și inconveniente, obligându-i pe țărani să-și amenajeze gospodăriile întărite, în ocol închis, pentru a-și ocroti cât mai bine avutul de răufăcători și de slăbiciuni.

În acest scop țăranii și-au grupat construcțiile gospodărești pe un spațiu restrâns, în jurul unei curți pătrate sau poligonale, iar între construcțiile principale se găsesc anexe și șoproane ai căror pereți exteriori înalți, de bârne, împreună cu gardul de piatră, închid complet curtea, ca într-o mică fortăreață din lemn și piatră. Caracteristică este existența pe lângă aceste gospodării cu ocol închis și întărit, în care casa de locuit avea de obicei două încăperi – odaia de locuit și cămara, cu geamuri acoperite cu piele de oaie curățită, iar în fața casei se găsea prispa, totul așezat pe fundația de piatră de râu în care putea fi beciul – a construcțiilor pastorale din afara satului, întâlnite în zona pășunilor alpine în care oameni își țin vara, în comun, animalele. În zona sălașelor aflate la jumătatea muntelui și uneori în apropiere de sat, unde se strânge fânul pentru iarnă, existau adăposturi pentru oameni – coliba – ce putea avea două încăperi, una folosită ca odaie de locuit și cămară și alta pentru adăpostul animalelor – staul.

Marea surpriză, care ne permite să vorbim de continuitate și, păstrând proporțiile, de o tradiție minerească în Valea Jiului, o reprezintă exploatarea aurului, activitatea posibilă în care s-au îngrămădit pe malul apelor aluviuni cuaternare în care s-au găsit pepite de aur.

Pentru a ajunge în zona auriferă a Apusenilor, istoricul

Teglas Gabor credea că grecii au trecut fie prin defileul Oltului la Turnu Roșu, fie de la Dunăre, spre interiorul Daciei, pe Jiu în sus. Că grecii au fost sau au trecut prin Valea Jiului ne-o dovedește descoperirea în Pasul Vâlcan a unui bust de bronz aurit, ce înfățișează un luptător cu coif și scut reprezentându-l probabil pe zeul Ares sau pe Alexandru Macedon, operă ce putea fi atribuită lui Lysip (sec. IV î. Ch). Ce putea să atragă în această zonă pe niște greci, probabil bogăți, care au lăsat sau au pierdut (!) aici o lucrare atât de remarcabilă a unuia din cei mai mari sculptori ai antichității grecești? Probabil atât de invidiatul aur pomenit de Herodot la agatârși. Teglas Gabor arată că la baza pasului Vâlcan, în sus până la Uricani și în jos până la Isroni, între Maleia și Jieț, dincolo de Petroșani, până la picioarele Parângului, se puteau vedea, la începutul secolului al XX-lea, urme, de dimensiunea unor case cu etaj, a spălătoriilor de aur care reprezentau locul de la suprafață al exploatărilor de aur din epoca primitivă. Prezența și influența grecilor asupra Văii Jiului, în ciuda marii distanțe care îi despărțea de zona coloniilor pe care le înființaseră pe litoralul Mării Negre, se mai poate exemplifica și prin monedele descoperite în Valea Jiului, la Peștera Bolii – 14 monede thasiene de imitație – dar mai ales la Petroșani – 200 tetradrahme barbare de imitație și 200 monede thasiene de imitație. Prezența grecilor nu putea fi însă decât un episod și probabil că exploatarea aurului din nisipul aluvionar s-a practicat în Valea Jiului, ca și într-o parte a Daciei, o lungă perioadă de timp. La ceea ce spunea Teglas Gabor, mai ales despre zona Văii Jiului de Vest, se pot adăuga afirmațiile lui J.F. Neugebauer care vorbea de extracția aurului de-a lungul pârâului Jieț: pe dealurile dintre Jiul de est și Jieț l-au întâmpinat urme străvechi ale exploatării aurului, galerii săpate în stâncă cu târnăcopul de sfărâmat piatră. Un astfel de târnăcop, a cărui construcție pare a fi mai veche decât cea romană, a fost donat în urmă cu decenii Muzeului din Deva de

către conducătorul minelor din Valea Jiului, Thallatsek Francisc. Tot la Jieț s-au găsit și unelte folosite la spălătul aurului printre care și un jilip de brad, donat și acest Muzeului din Deva. La poalele masivului Parâng, pe Jieț, s-a descoperit un bazin de colectare a apei necesare spălării aurului, numele locului fiind până azi Hududeu (hudă=gaură, termen de esență indo-europeană).

Activitatea a continuat și în perioada stăpânirii romane. Se cunoaște modul metodic în care romanii au organizat viața economică a Daciei în general, mineritul în special și, cu precădere, mineritul auro-argintifer. Se știe, de asemenea, că pe lângă exploatarea subterană, romanii au stimulat și extracția aurului prin metoda spălării din nisipul aluvionar, pentru că se obținea mai ușor și fără cheltuieli mari, apoi pentru că, în comparație cu aurul extras din mină ce avea între 17-22 carate, cel aluvionar avea 23-23,5 carate. Cunoscând și găsind spălătoriile din vremea dacilor, romanii au continuat probabil activitatea, dovadă descoperirile în 1884 și 1914, în urma unor săpături în fostele spălătorii de aur de la poalele Vâlcanului a două busturi de bronz, care reprezintă pe Marte, zeul războiului, a tezaurilor monetare romane descoperite la Jieț – Popi, Lonea și Pasul Vâlcan, a urmelor unui atelier meșteșugăresc local la Vulcan – Crivadia.

Minerii locali săpau puțuri sau gropi pentru a ajunge sub masa de pietriș sau între straturile subsolului la nămolul de culoare galben-verzuie în care erau amestecați nugeți de aur. J.F.Neigebaur, care a trecut prin Valea Jiului, arată că, „aici se observă foarte bine așa zisele mine și mai multe gropi cu un diametru de șapte picioare și tot atât de adânci, așezate în rânduri paralele. Unii susțin că aici au fost spălătorii de aur. Alții că acestea sunt din timpul romanilor”.

Deși mărturiile pentru secolele următoare lipsesc și deci Valea Jiului nu este menționată, totuși tradiția mineritului aluvionar a continuat fără întrerupere, dată fiind valoarea

deosebită a aurului, existența elementului local specializat ca și a noilor stăpâni interesați a valorifica această bogăție. Încă dinainte de 1438 cnejii Câdea din Râu de Mori au folosit pământurile, livezile, fânețele, pădurile și munții Văii Jiului ca moșii primite de la regii unguri. În anul 1493 ei obțin confirmarea acestor bunuri de la regele Vladislav II (1490-1516), dar în anul 1501, la punerea în posesie oficială a acestor bunuri, alte familii de cneji români din Țara Hațegului s-au opus și au dobândit și ei părți din Valea Jiului: pământ, livezi, fânețe, păduri și locuri de spălat aur (auri lavatorum, ibidem situm) pe Jiul de Vest și pe cel de Est (fluvios Olahsyl et Zekelsyl). Poate că, tocmai în vederea acestor exploatări de aur, să fi obținut Mihail Kendeffy în anul 1504 autorizația regelui Vladislav II de a aduce din Țara Românească 12 corturi de țigani pentru a-i așeza ca iobagi pe moșiile sale, lucru posibil, dacă ne gândim că în Țara Românească și Moldova – este drept informația este pentru secolele al XVII-lea, al XVIII-lea – țiganii rudari se ocupau cu spălarea aurului din nisipul aluvionar și domnia le confirma această ocupație în schimbul unei cantități de aur. Faptul că spălătoriile de aur din Valea Jiului sunt menționate în actele de cancelarie emise la sfârșitul secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea înseamnă că acestea erau bine cunoscute și căutate.

Pe lângă actul deja amintit din anul 1501, trebuie menționate o serie de alte documente din secolele XVII-XVIII care ne arată că o parte însemnată a locuitorilor se ocupau cu spălarea aurului. Dintr-un document emis la 20 noiembrie 1513, se constată că spălătorii și minierii de aur ai unor nobili din districtul Hațegului au fost obligați să predea stăpânului lor feudal 10% din metalul nobil obținut. Restul produsului obținut le era preschimbat pe domeniul Hunedoarei, margraful Gheorghe de Brandenburg bucurându-se și de acest privilegiu. Privilegiul său nu este respectat de mulți nobili, inclusiv de voievodul Transilvaniei, Pentru Pereny, care a dat ordin

oamenilor săi ca tot aurul spălat din apa Jiului și a afluenților săi, să-l ia pe seama lui; acesta construiește în anii 1528-1529 turnul – cetate de pază și observație de la Crivadia, o construcție circulară, de piatră, pe mai multe nivele, cu un diametru de 13,5 m care străjuia drumul ce intra/ieșea din Valea Jiului spre Țara Hațegului, realizat se pare pentru vămuirea carelor ce foloseau Pasul Vâlcău pentru a trece din Țara Românească spre Transilvania și invers, pentru apărarea de insursiunile dinspre sud și pentru a strânge aurul datorat de spălătorii din Valea Jiului. Socotelile anilor 1512,1513,1517 ne ajută, printre altele, să cunoaștem pe districte proporția aurului preschimbat. Jiul și afluenții săi dădeau aproape jumătate, sau chiar mai mult, din aurul preschimbat în districtele domeniului Hunedoara.

Dintr-un document din anul 1560, *Lista lui Iona Czemntes din Cluj despre minele și spălătoriile de aur*, cel mai complet izvor despre geografia aurului românesc din Evul Mediu, aflăm menționată, ca zonă de exploatare a aurului din comitatul Hunedoarei și Valea superioară a Jiului, iar în 1717, Samuel Koleseri în *Auraria Romano-Dacica* numea Jiul ca unul dintre râurile pe care la începutul secolului al XVIII-lea se spală aur. Și un ultim document care atestă o asemenea preocupare este din 1934 când prin Decretul Regal nr. 3156/21 noiembrie, locuitorul din Valea Jiului, Valer Pop, obține aprobarea să exploateze un perimetru aurifer.

Din păcate, deocamdată alte mărturii despre Valea Jiului, în afara celor lingvistice, a portului și obiceiurilor nu avem pentru intervalul secolelor al IV-lea și al XIV-lea. Se poate ca migrațiile să fi stins și aici, ca și în alte părți, rosturile populației, dar prin păduri tot trebuie să fi rămas păstori și vânători, culegători de aur, care să continue viețuirea și ocupațiile specifice acestei zone montane și să producă mărfurile pentru care însuși grecii s-au avântat până aici: blănuri de animale, miere, lână, ceară, păstrăvi, aur, lemn și

produse de lemn etc. Sebastian Stanca vorbește chiar de Țara Jiului, posibil să fi existat între celelalte țări românești din spațiul transilvănean, ținuturi care dețin în prima perioadă a dominației maghiare un statut privilegiat, manifestat printr-o largă autonomie, poate și fiindcă aveau menirea de a apăra granițele.

Că zona este importantă economic și strategic ne-o dovedesc mărturiile de după secolul al XIV-lea și mai ales lipsa continuă pentru a o poseda.

Oricum Valea Jiului reintră în istorie în contextul năvălirii mongole de la 1241-1242 și a consecințelor acesteia. Diploma Cavalerilor Ioaniți din 1247, act ce încearcă juridic să împingă stăpânirea maghiară și la sud de Carpați, sprijinindu-se pe așezarea în anumite părți a Cavalerilor Ioaniți, ne vorbește de *terra Hrszoc cum pertinentibus suis* [Țara Hațegului cu pertinențele (anexele) sale]. Istoricul Radu Popa considera, pe baza unor documente din secolul al XVI-lea, că *pertinențele* Țării Hațegului cuprindeau printre altele și depresiunea de la izvoarele Jiurilor, iar importanța zonei era recunoscută de regalitatea maghiară.

Se mai știe, de asemenea, faptul că versantul spre Țara Românească al Munților Parâng, aparținea până în această perioadă Mănăstirii Tismana, zona fiind dăruită acesteia în anul 1465 de către domul Radu cel Frumos (1462-1473), cu obligația ca locuitorii care vor paște vitele în acest ținut să plătească monahilor mănăstirii, ceea ce este după obiceiul românesc.

O altă mărturie importantă despre Valea Jiului este actul emis la 9 iunie 1520 la Târgoviște de către domnul Țării Românești, Neagoe Basarab (1512-1521), care este rezultatul întâlnirii unei comisii mixte la Merișor, în urma înțelegerii dintre domnul Țării Românești și voievodul transilvaniei Ioan Zapolya (1510-1526), cu scopul de a fixa pentru prima dată granița între cele două teritorii românești de la apa Oltului până

la Rușova (Orșova), pe culmea munților. Ca un semn al intereselor particulare pe care le au în această zonă, poate fi reținut faptul că între cei 8 delegați ai lui Ioan Zapolya au fost și nobili aleși dintre nemeșii Hațegului.

Dacă exploatarea aurului în Valea Jiului este o realitate antică, medievală, și oarecum, romantică, adevărata vocație a acestor meleaguri se dezvăluie o dată cu expansiunea capitalistă în care cărbunele devine carburantul vital pentru dezvoltarea industrială. Inperiul Austro-Ungar impune în a doua jumătate a secolului al XIX-lea o puternică dezvoltare a extracției cărbunelui în această zonă, prin societatea „Salgo Tarjan”, cea mai puternică societate din Ungaria acelor vremi². Minele de cărbuni, moderne de această dată, împânzesc Valea Jiului iar pentru exploatarea acestora sunt aduși mineri și tehnicieni din Silezia și alte părți ale Imperiului, care împreună cu populația locală vor crea un conglomerat de naționalități cu un specific aparte. Se construiește și o linie ferată care lega direct Valea Jiului de Viena și Budapesta.

Extracția cărbunelui se amplifică în Valea Jiului și după actul Unirii de la 1918 și mai ales în perioada socialistă, când, prin linia ferată Bumbești-Livezeni zona minieră de pe Jiulri este conectată la mecanismul economic al României, pentru ca, după 1989 mineritul Românesc să intre într-un con de umbră în care se situează și în prezent.

Toți cei care s-au perindat prin Valea Jiului au venit acolo pentru a munci dar și pentru a-și asigura un standard de viață superior. Este un truism afirmația că Valea Jiului modernă este exclusiv rezultatul cărbunelui, că totul aici a fost subordonat acestui scop, dar trebuie să constatăm și că apreciem că în același timp s-a format o mentalitate și un comportament care a dat importanță muncii, dar care așează această muncă pe un loc care obligă societatea să-i fie

² *Floca, Octavian, Șuiaga Victor, Ghidul Județului Hunedoara, Deva, 1936.*

recunoscută importanța și mai ales duritatea, ca și drepturile și avantajele ce derivă din acest fapt și că, în afară de extracția și valorificarea cărbunelui, cu greu s-ar mai găsi alte domenii de activitate în care să fie valorificată capacitatea fizică și intelectuală a oamenilor, spațiul și bogățiile sale, dotările tehnice create în timp.

Acesta este cadrul în care se găsea Valea Jiului la sfârșitul anilor 80 ai secolului al XX-lea când schimbările de ordin politic și economic produse în România au determinat trezirea într-o altă realitate pentru care acest spațiu și oamenii săi nu au fost pregătiți.

ÎN ZONA APUSENILOR, ȚINUT
MILENAR AL DACILOR, ÎN SPAȚIUL
MIORITIC DE ISTORIE ȘI LEGENDĂ
MINEREASCĂ AL VĂII JIULUI, S-A
DESFĂȘURAT O INTENSĂ ACTIVITATE
CULTURALĂ ÎN CARE PRESA A AVUT O
POZIȚIE DETERMINANTĂ ÎN
CONTURAREA ȘI DEFINIREA
SPECIFICITĂȚII SPIRITUALE A ACESTOR
COMUNITĂȚI.

PRIMUL ZIAR ROMÂNESC

Nu foarte multă lume știe că începuturile presei românești se datorează unei personalități curioase, precursor cu pusee de talent adevărat. Ne referim când spunem acest lucru la **Ion Heliade RĂDULESCU**. Acesta este fondatorul primei gazete în limba română apărută în 8 aprilie 1829: **Curierul românesc**. După aproape două luni de zile, mai exact la 1 iunie 1829, apare în Moldova „**Albina românească**” editată de Gheorghe Asachi.

La începuturile apariției sale, primele numere ale **Curierului românesc** se aseamănă mult cu **Albina românească** prin caracterul de publicație oficială, pentru a căpăta ulterior rolul unei tribune de răspândire a ideilor și culturii.

Personalitate de tradiție între Școala Ardeleană și Pașoptiști, Ion Heliade Rădulescu se situează undeva între profesor, gazetar, autor și filosof diletant. Acest amestec va caracteriza în bună măsură gazetarii români până în perioada interbelică. Entuzismul necritic dar fertil al lui Heliade a rămas proverbial în formula: „**Scrieți, băieți, numai scrieți!**”, adecvată unei epoci în care istoria literaturii autohtone era o carte cu pagini albe.

Ceva mai târziu un **Gheorghe Barițiu** în Ardeal, sau alți intelectuali integrați în mișcarea națională ca **Mihail Koglniceanu** au marcat traseul către epoca lui Carol I, în care ziarele au devenit vehicule polemice, uneori elegante, dar mai adesea violente.

Este terenul pe care începe să se manifeste **Eminescu**, mai întâi la Iași, apoi prin 1878 la bucureșteanul „**Timpul**”. În capitala României Eminescu devine ca prim redactor al acestei gazete conservatoare, principalul ideolog al „albilor”. S-a dedicat activității jurnalistice cu o deosebită obstinție astfel

încât pe la 1882 Partidul Conservator a instituit un comitet redacțional care să-l tempereze. Eminescu a făcut din „**Timpul**” un ziar de autor, în care asigura întreaga „bucătărie” redacțională, umplând coloanele lungi și lipsite de poze cu articole de fond, telegrame de agenție, traduceri din presa străină, foiletoane etc. Trebuie observat faptul că în această perioadă Eminescu a dat dovadă de o efervescență creatoare

deosebită, dând la iveală „**Luceafărul**”, cizelând în același timp „scrisorile” și „elegiile”, la celebra sa masă de lucru de brad, în serile târzii, înconjurat de mai puțin cunoscutele cotoare de măr și resturi de mezeluri.

Cam în aceeași perioadă s-a afirmat un alt are junimist: **Caragiale**. Mai puțin prolific în activitatea jurnalistică, Ion Luca Caragiale este autorul unor „momente” și „schițe” pe care publicul larg de astăzi le poate citi mai ușor, probabil tocmai din cauza caracterului mai desprins de actualitate.

Între cele două războaie mondiale, presa românească începe să adere la principiile ziarului modern, puse în aplicare cu mai bine de un secol înainte de către **Emile de Girardin**: adică **preț de copertă scăzut, tiraj mare și finanțare din reclamă**. Încep să apară marii directori de gazetă ca **Pamfil Șeicaru** și **Stelian Ionescu** în persoana cărora succesul social și carisma de îndrumători editoriali s-au împletit uneori cu acuzații de corupție de felul: „**șantajul și etajul**”, cu trimitere la impunătorul Palat „**Universul**”.

Polemica intelectuală continuă mai ales prin exponenții de dreapta **Petre Țuțea**, **Mircea Eliade**, **Emil Cioran**, **Eugen Ionescu**, **Constantin Noica**. Pamfletul violent este apanajul unui **Tudor Arghezi** și a lui **N.D. Cocea**, în timp ce **Geo Bogza** și **F. Brunea-Fox** duc gazetarii pe teren, unde realizează reportaje serioase. Este important de subliniat în aceeași perioadă personalitatea lui **Păstorel (Alexandru Osvald) Teodoreanu**, publicist care a dovedit că **poți răni mortal prin cuvinte** mai curând relaxat și cu detașare. Lecturate astăzi, textele sale despre câte un uitat **George Pascu** au o savoare și un umor fără nici o legătură cu vremelnicele victime.

PRESA, CAPITOL PALPITANT DIN VIAȚA CULTURALĂ A ȚINUTULUI HUNEDOAREI

Pentru perioada sfârșitului de secol XIX presa românească din Transilvania poate fi considerată, fără îndoială, unul dintre cele mai palpitate capitole din viața culturală a acestei provincii. Aflăm amănunte interesante despre începuturile activității jurnalistice și apariție primelor ziare și periodice din Transilvania într-un interesant și consistent material semnat de apreciații profesori universitari **Mircea Popa** și **Valentin Tașcu**, material care se regăsește într-un capitol sugestiv intitulat **„Rolul presei românești din Transilvania în formarea conștiinței naționale și a unității de neam”** în volumul **„Istoria Presei românești din Transilvania”** apărut în anul 2003, la Editura Tritonic București.

De la primele încercări de a se edita o foaie periodică în limba română, încercare ce se leagă de numele Ioan Molnar Piuariu în 1789, cu **„Foaie română pentru econom”**, trecând apoi prin programul **„Vestirilor filosofești și moralicești”** din 1795, ce-și propuneau un deziderat iluminist înaintat, și până la primele periodice apărute în această provincie, cele ale lui

Zaharia Carcalechi, Ioan Barac și George Bariț, presa transilvăneană a avut ca obiectiv principal afirmarea conștiinței de neam a tuturor românilor și unirea într-un singur stat național – subliniază prof. univ. dr. Micea Popa în "Istoria presei românești din Hunedoara". Această mare obsesie – se consemnează în continuare - este prezentă, direct sau indirect, afirmată clar sau voalat, în tot ceea ce a emanat pe teren revuistic din această zonă sufletească de mare intransigența morală. Având de luptat cu numeroase impedimente și vicisitudini, având de înfruntat opoziția surdă a guvernului și a autorităților, tirania oligarhiei chesaro-craiești și a epocii dualiste, o cenzură nemiloasă și obtuză, intelectualitatea românească a acestei provincii - în ciuda celor peste zece încercări eșuate doar în decurs de cinzeci de ani (între 1789 și 1821) de a dura presa românească - nu s-a dat bătută și a reușit în cele din urmă să întemeieze o presă națională vie și activă, care s-o reprezinte ca individualitate în concertul națiunilor europene și care să devină o adevărată școală de viață și de cultură națională. Începând cu „**Biblioteca românească**” (1821) a lui Zaharia Carcalechi, cu „**Ateneul românesc**” (1833) al arădeanului Al.Gavra, cu „**Foile duminicii**” scoase de Barac la Brașov în 1837, cu „**Foaie literară**” (1838) devenită apoi „**Foaie pentru minte, inimă și literatură**”, cu „**Gazeta de Transilvania**” (1838), „**Observatoriul**” (1878), „**Transilvania**” (1868) și celelalte reviste inițiate și conduse de Bariț, cu revistele pașoptiste ale lui Cipariu „**Organul laminarei**”, „**Organul național**” și „**Învățătorul poporului**”, continuând cu venerabila „**Familie**” a lui Iosif Vulcan, cu „**Foaie literară**” a Lucreției Suci-Rudow, cu „**Albina Carpaților**” și „**Oriental latin**” al lui Al. I. Lepădatu, cu marile ziare politice românești ale epocii, „**Telegraful român**”, „**Gazeta Transilvaniei**”, „**Tribuna**” și mai apoi „**Tribuna poporului**” de la Arad, presa literară românească a reprezentat o inestimabilă armă de luptă pentru drepturile sociale și

politice, pentru cultură și limbă proprie. Fiecare revistă, fiecare redactor și colaborator era în același timp un luptător politic, un combatant pe marele front al unității naționale. **„Istoria ziaristicii ardelenne - scria N.Iorga - este cea mai frumoasă pagină din istoria Ardealului de o sută și mai bine de ani încoace. Filele ei cuprind gândirea și simțirea celor mai de seamă bărbați pe care i-a dat întregului neam românesc această provincie. Toți scriitorii, toți dascălii, în coloanele ei și-au depus tot ce-au avut mai curat în sufletele lor și le-au socotit mai de preț pentru vremea lor. Literatură, istorie, economie - tot ce s-a produs pe aceste terene în curs de un veac, se regăsește înscris în colecțiile colbuite ale vechilor noastre gazete”**³. Iar Ion Breazu adăuga : **„Presa Transilvaniei a fost timp de un veac laboratorul uriaș al conștiinței naționale”**.

Lupta pe frontul presei s-a dus în special în patru direcții principale : 1) formarea unei limbi literare comune și unitare, 2) realizarea unei sincronii perfecte, armonice, între dezvoltarea literară a tuturor provinciilor românești, 3) ținerea unei legături permanente cu creația poporului și 4) activism politic.

2.1. Cel dintâi țel a fost atins treptat-treptat, printr-o importanță deosebită acordată discuțiilor filologice în presă, prin inițierea unor reviste cu caracter special, precum **„Arhivul pentru limbă și filologie”** al lui Cipariu, prin generalizarea normelor și măsurilor luate de Asociația transilvană **„Astra”** etc. Un moment de seamă în această campanie l-a constituit apariția la Sibiu, cu începere din 1876, a *Foișoarei Telegrafului român*, care este prima revistă din Transilvania care a adoptat alfabetul fonetic și a militat pentru continua emancipare de etimologismul latinizant al Blajului și apropiere de normele ortografice ale *Convorbirilor literare. Familia* de la Oradea,

³ N. Iorga, „*Almanahul presei române*”, București, 1926, p.3.

Tribuna de la Sibiu, iar mai târziu *Luceafărul* au impus definitiv un sistem de scriere evoluat, o limbă literară care o urma îndeaproape pe cea din publicațiile de peste munți, lucru care însemna în mod practic că unitatea de limbă literară era înfăptuită⁴. În acest sens un colaborator al *Telegrafului român* din 1864, elogiind limba „**cea dulce și fluidă**” a românilor de peste Carpați, vedea în ea un îndreptar pe care ar trebui să-l respecte în scrisul lor și românii ardeleni, deoarece: „**oricât ne vom suci noi românii de dincoace, dexteritatea de limbă o vom putea învăța mai bine numai la frații de dincolo și precum pentru a se face cineva spartan trebuie să bea din Europa, așa și noi, pentru a vorbi și scrie bine românește va trebui să gustăm, și încă să gustăm bine, din apa Dâmboviței**”⁵. Această limbă frumoasă pătrunde în Ardeal atât prin scrierile generației pașoptiste cât și prin marile reviste literare care își câștigaseră prestigiu prin colaboratorii iluștri pe care și-i dobândiseră. *Convorbirile literare* se numărau printre acestea și limba lui Eminescu, Creangă, Gane sau Slavici și-a găsit aici numeroși imitatori, înfăptuind acel proces de educare și formare a gustului public de care era stringentă nevoie. Unul dintre cărturarii transilvăneni format în această epocă, Iuliu Moisil, avea să declare mai târziu privitor la această binefăcătoare școală lingvistică: „**Profesorii și intelectualii din Năsăud, ca și noi elevii de atunci și de mai târziu, vorbeau cu nesaț frumoasa limbă a *Convorbirilor* și cu toții căutam să ne corectăm greșelile limbistice și să vorbim o limbă mai curată și mai clară, căci mulți vorbeam o limbă greoaie. *Convorbirile* ne-au făcut să iubim mai presus de toate limba poporului**”⁶.

⁴ Ion Breazu, *Literatura Transilvaniei*, București, Casa Școalelor, 1944, p. 11.

⁵ *Variatăți și noutăți la zi*, în „*Telegraful român*”, 1864, p. 70.

⁶ I. Moisil, *Două adrese și amintiri*, în „*Arhiva someșeană*”, 1927, nr. 8.

Nici ardelenii nu au uitat cu totul principiul după care limba scrierilor literare trebuia să urmeze îndeaproape graiul poporului, ca o condiție absolut necesară a păstrării nealterate a specificității ei organice. Pe acest temei se vor clădi operele literare ale scriitorilor tribuniști și luceferiști, această normă avea să stea la baza literaturii lui Slavici și Coșbuc. Slavici însuși, într-o suită de articole din „**Tribuna**”, avea să insiste asupra respectării principiului apropierii de popor, atrăgând atenția asupra pericolului înstrăinării ce ar putea surveni în alte condiții: **„ne apropiem de popor, vorbim astfel ca el să ne înțeleagă, ne purtăm precum se poartă și el în împrejurări analoage, iubim ce iubește și el și respingem ceea ce nu găsim și la dânsul, căci e o urmă a înrâuririi străine tot ceea ce avem noi fără ca să aibă și el”**⁷. Latinismul, etimologismul și purismul, împotriva cărora se ridicase Titu Maiorescu și Junimea, își vor găsi și aici adversari puternici, deoarece oamenii de cultură ai epocii nu voiau ca românii de pe cele două versante ale Carpaților să se înstrăineze prin bariere artificiale. Peste tot, ei urmăreau o dezvoltare armonică, similară și organică, în care ținta finală nu putea fi decât unitatea politică. **„Firea-ar oare o jertfa prea mare adusă față de majoritatea românilor spre scopul unirii noastre în scriere”**⁸ se întreba alarmant Ioan Bechnitz într-unul din articolele sale. Într-o asemenea direcție milita și un alt transilvănean, istoricul Al. Papiu Ilarian (cel care cu ocazia urcării pe tron a celui dintâi domn comun, Al. Ioan Cuza, afirmase în numele compatrioților săi dorința unirii cu țara spunând: **„Numai unirea Transilvaniei va pune fundamentul vieții perpetue a României și se va simți dator a se depărta de principiile de scriere cipariene spre a exprima un punct de vedere rațional și plin de bun simț. Ardelenii, afirma el, poporul cel mai democrat din lume, niciodată nu vor**

⁷ I. Slavici, *Înrâurirea maghiară*, în „*Tribuna*”, IV, 1884, nr. 74.

⁸ „*Foișoara Telegrafului roman*”, 1877, nr. 22.

comite împietatea și ingratitudea de a se rupe prin limbă de poporul din care se trag, de a crea o limbă și o ortografie care necum părinții și frații lor, dar nici anticvenii și arheologii să nu o înțeleagă.”⁹

Acestea au fost în mare principiile de bază care au călăuzit viața literară a românilor transilvăneni în materie de limbă, acel material fundamental pe care se vor clădi operele viitoare și datorită căruia ființa națională a unui popor își definește pecetea ei inimitabilă.

2.2. Al doilea deziderat important al revuisticii transilvănene a fost acela al ștergerii diferențelor de evoluție literară și de cultură între cele trei provincii românești. Pe urma exemplului oferit de „**Biblioteca românească**” a lui Zaharia Carcalechi, a foilor lui Asachi și Heliade, G. Bariț a realizat de la început atât prin „**Foaie pentru minte...**”, cât și prin „**Gazetă**” o conlucrare perfectă între românii de pe ambele versante ale Carpaților, publicând masiv pe scriitorii de dincolo de munți. Același lucru se întâmplă la „**Familia**”, „**Transilvania**” sau „**Tribuna**”, reviste care au consolidat unitatea de atitudine și de direcții literare, practicând un activ schimb de valori și de talente și asigurând practic aceeași unitate stilistică și tematică întregii noastre literaturi. Colecțiile editoriale și bibliotecile inițiate de „**Tribuna**”, „**Astra**”, de librăria Ciurcu de la Brașov sau de Enea Hodoș de la Caransebeș au popularizat în permanență cei mai buni scriitori de peste munți în ediții ieftine și populare care i-au făcut cunoscuți în satele cele mai îndepărtate ale provinciei. Cultul marilor valori, în special al scriitorilor afiliați Junimii, și-au găsit aici simpatizanți entuziaști în special în rândurile junimii studioase, care au văzut în literatură promovată de „**Convorbiri**” exemple literare demne de imitat, atât ca limbă, cât și ca atitudine etică și estetică. Eminescu s-a numărat

⁹ „*Concordia*”, 1863, p. 113.

printre aceștia și curentul eminescian născut în Transilvania la finele secolului trecut stă mărturie largii sale popularități. De altfel, în 1892 când Al. Grama comisese indigesta sa critică la adresa marelui poet, redacția „**Tribunei**” ținea să sancționeze public gestul aventuros al acestuia, scriind într-unul din editorialele sale: **„Asigurăm pe frații noștri de pe malurile Dâmboviței că cursurile de estetică ale savantului anonim de la Blaj nu numai că n-au fost aprobate și gustate de către publicul românesc de aici, dar au stârnit o adevărată indignațiune în toți câți au avut răbdarea să le citească. În tot Ardealul cu cele mai îndepărtate părți românești ale Ungariei, abia se mai găsește azi un cărturar în casa căruia să nu fie pe masă volumul de poezii al lui Eminescu.”**¹⁰

Dar nu numai Eminescu este ținut la mare cinste aici, ci și Alecsadri, Slavici, Coșbuc, Creangă, Caragiale, Delavrancea, Goga, Iosif¹¹, au fost principalii pionieri ai unei solidarizări naționale inițiată de „**Familia**” și „**Tribuna**”, dar pe care „**Luceafărul**” sibian a consfințit-o. Este epoca în care șezătorile literare mișcă scriitorii de o parte și de alta a țării, în care cronicile literare ale lui G. Bogdan-Duică, Darie Chendi sau Sextil Pușcariu și Oct. C. Tăslăuanu nu țin pe transilvăneni la curent cu fenomenul general românesc și universal. Concluzia firească la care ajunge Slavici într-o suită de articole intitulate semnificativ **Unitatea noastră culturală este următoarea: „Poporul român, are pretutindeni aceleași apucături, aceleași temperament, aceleași obiceiuri, același fel de a vedea și de a simți, aceeași ființă morală și nu avem decât să nu ne depărtăm de obârșia neamului nostru**

¹⁰ *Curentul Eminescu, în „Tribuna”, IX, 1892, nr. 65, p. 1.*

¹¹ *Vezi date despre circulația marilor scriitori în Transilvania Elena Stan, Eminescu și Transilvania, București, 1969 și Sara Iercoșan, Junimismul în Transilvania, Cluj-Napoca, 1983.*

pentru ca una să fim cu toții și sufletește”¹². Și mai departe: „Înaintarea culturală nu se face însă numai prin lucrarea împreună a multora, și cu cât mai mulți sunt cei care lucrează împreună, cu atât mai repede e înaintarea, căci cu atât mai larg e cercul din care se alege muncitorii intelectuali și asupra căruia se revarsă înrâurirea lor. Când e vorba de cultură, nici puțini oameni, nici mai ales un om singur nu înseamnă nimic, dacă mulțimea cea mare nu primitoare față cu lucrarea lui. Lucrăm dar noi românii cu toții împreună, fiindcă ne înțelegem mai ușor între noi decât cu alții, și nici România n-a ajuns unde e, dacă țările învecinate nu i-ar fi dat o parte din cei mai buni muncitori intelectuali ai lor, nici ceilalți români n-ar fi ajuns unde sunt dacă România nu și-ar fi revărsat luminile asupra țărilor învecinate”¹³. O asemenea detaliată analiză întrepătrunderilor dintr-o provincie la alta o întreprinsese tocmai atunci Iorga, cu rezultate dintre cele mai concludente. Concluzia firească a lucrării sale intitulată *Partea românilor din Ardeal și Ungaria în cultura românească* era aceasta: „Cultura românească e una singură. Trebuie să aibă aceleași forme exterioare, același stil, dar nu același vocabular și aceleași întorsături sintactice”¹⁴.

2.3. Direcția poporană a fost o altă caracteristică a ziaristicii transilvănene. Ea s-a realizat printr-o continuă muncă de culegere și valorificare a folclorului, prin deschiderea coloanelor publicațiilor poeziei și epicii populare, etnografiei și etnologiei. Revista „**Tribuna**” de la Sibiu a cultivat și a afirmat în literatură o specie de povestitori populari de tipul lui Ioan

¹² Ioan Slavici, *Unitatea noastră culturală*, „Tribuna”, XI, 1907, nr. 6, p. 1-2; nr. 8, p. 2; nr. 10, p. 1-2; nr. 12, p. 2.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ N. Iorga, *Partea românilor din Ardeal și Ungaria în cultura românească*, *Vălenii de Munte*, 1911, p. 1.

Pop Reteganul, I. C. Panțu, I. T. Mera, Virgil Onițiu, Ion Kovary, I. Berescu, I. Rodina, Miron Pompiliu, L. Ciorbea etc., iar revista „**Sezătoarea**” a lui Iosif Vulcan a cules pentru întâia oară folclor în mod sistematic. Lucrul i-a determinat pe istoricii literari să vorbească de temeurile populare ale culturii transilvănene sau să considere curentul poporan al „**Tribunei**” ca stând la baza „**Semănătorului**” de mai târziu. Meritul acestei orientări îi revine în primul rând lui Slavici. Activitatea sa de la „**Tribuna**” nu poate fi despărțită, direcția prepondrent populară în care se situa activitatea lui, de modul în care a influențat publicarea materialului folcloric și a format o echipă de colaboratori specializați în acest domeniu. Încă la sfârșitul anului 1884, Gr. Sima al lui Ion lansa în „**Tribuna**” un *Apel către învățătorii și cărturarii de la sate*, îndemnându-i la adunarea producțiilor reprezentative ale poporului, urmat de *Program pentru adunarea materialului literaturii populare* întocmită de Ion Pop Reteganul și de articole ca: *Despre modul de a aduna materialul literaturii populare* și *Despre poeziile populare și culegerea lor* aparținând lui Ian Urban-Jarnik, prin care se inițiau și instruiau amatorii de asemenea întreprinderi.

Rezultatul a fost că „direcțiunea poporană” a „**Tribunei**” a fost urmată cu vizibil succes de mai toate periodicele noastre transilvănene, contribuind și ea la unitatea de fond și formă a literaturii românești a epocii. E ceea ce observa și un cercetător contemporan al fenomenului profesorul Ion Petran, care scria în articolul *Direcțiunea populară în literatura română* următoarele: „**Direcțiunea populară a triumfat, limba ei a devenit limba literară românească (...)** Dacă suntem separați prin mai multe graniți, să fim una cel puțin în privința culturală; pentru că unitatea națională se poate susține numai prin cultura unitară, omogenă”¹⁵.

¹⁵ Ioan Petran, *Direcțiunea populară în literatură română*, în „*Conferințe publice*”, Arad, 1892, p. 87-

2.4. N-a fost neglijat nici activismul politic, căci de fapt țelul suprem al acestor eforturi era realizarea deplinei unități politice și naționale a tuturor românilor. De la lansarea celebrei lozinci a lui Slavici „**Soarele pentru toți românii la București răsare!**” orientarea politicii românești transilvănene a căpătat alte dimensiuni. Noile forțe politice, care au asistat la unirea celor două principate românești, la politica salutară a domnului Cuza, la cucerirea independenței de stat în 1877-1878, au dat o nouă organizare Partidului Național Român și activităților sale. Mișcarea memorandistă, marile bătălii de clasă duse în jurul alegerilor electorale, lupta pentru sufragiul universal și pentru recunoașterea Partidului național, au fost acțiuni susținute de fapt de toate publicațiile românești, de la „**Familia**” orădeană, la „**Drapelul**” de la Lugoj, de la „**Dreptatea**” de la Timișoara la „**Gutinel**” de la Baia Mare, de la „**Minerva**” și „**Foaia ilustrată**” de la Bistrița și Reteag, la „**Revista Orăștiei**”, „**Bunul econom**” și „**Activitatea**” din Orăștie, de la „**Lupta**” de la Budapesta la „**Tribuna**” și „**Românii**” de la Arad.

Tonul noii orientări politice spre activismul național l-a dat însă „**Tribuna**” sibiană. Prin înființarea ei în 1884, românii transilvăneni dobândeau pentru prima oară un organ de presă autorizat în această chestiune, care se pune cu autoritate și competență, pe linia de continuitate a militantismului politic pașoptist. Plecând de la programul bărnuțian al adunării populare de la Blaj din 3/15 mai 1848, prin care se afirma că „**Libertatea cea adevărată nu poate fi decât națională**” și că „**Dacă e nimicită libertatea poporului fără de naționalitate, e nimicită totodată și cultura și fericirea aceluia, fiindcă fără de libertate nu e cu puțință cultura**”, „**Tribuna**” a devenit centrul cel mai de seamă al luptelor politice ale epocii. O echipă de luptători naționali temerari se înregistrează sub steagul acelorași idei și al aceluiași program vizând în ultimă

instanță realizarea comunității de simțire și ideal cu românii de dincolo de Carpați. Încă din primul său an de apariție într-unul din editorialele cotidianului sibian se făcea această declarație de credință: „**Parte dintr-un popor pe care împrejurările l-au ajutat să întemeieze un stat național la hotarele patriei noastre, noi românii din Țările supuse coroanei ungare avem fără îndoială inimile totdeauna calde pentru acest stat românesc, căci în el e pus centrul firesc al culturii noastre naționale. Aceasta n-o tăgăduiește nimeni dintre noi, și în zadar am tăgădui-o, căci nimeni nu ne-ar crede. Tot atât de puțin tăgăduim că atunci când ni s-ar pune serios întrebarea dacă am dori ori nu ca toți românii să fie întruniți într-un singur stat, n-am sta cătuși de puțin pe gânduri și am răspunde, că da. Și această dorință e pentru toți oamenii cu minte un lucru care de sine se înțelege, căci el urmează de sine din conștiința noastră de unitate națională**”¹⁶. Înspre realizarea acestui scop, care figura de altfel și în programul ziarului („**Cea mai de căpetenie preocupare a noastră e de a-i îndemna pe români la unire și la lucrare întinsă și de a înrăuri literaricește**”¹⁷), sunt chemați la organizare și acțiune toți românii din toate provinciile românești. O încredere nestrămutată în soarta și viitorul nației transpiră din toate luările de cuvânt ale membrilor ei, o forță secretă mobilizează inimile și conștiințele la acțiune, le într-armează în vederea rezistenței. Există suficiente mărturii care vorbesc de o rezistență pasivă, dar și de una optimistă, activă, încrezătoare în capacitatea de riposta și de organizare a maselor populare. Viziunea generală e tonifiantă, stenică. „**A sosit timpul ca să ne ridicăm glasul cu mai multă putere și să zicem pe pământul acestei patrii voim să trăim și să murim ca români, și numai ca români**”¹⁸ scria „Tribuna” la 1890, iar

¹⁶ „Tribuna”, I, 1884, nr. 203, p. I.

¹⁷ „Tribuna”, I, 1884, nr. 114, p. I.

¹⁸ „Tribuna”, VII, 1890, nr. 50, p. I.

peste doi ani relua: „**Cine crede în vitalitatea neamului nostru românesc, în chemarea sa aici între Carpați și Dunăre, nu se va descuraja după nici un nesucces politic, ci cu atât mai vârtos va da înainte. Nerăbdarea caracterizează pe copii, și noi voim să fim bărbați. Esimismul caracterizează pe popoarele fără viață, iar noi suntem plini de viitor. Oportunitatea e o însușire a inimilor șovăielnice, dar noi avem ideal național. Nu vom propovădui deci capul plecat nu-l taie sabia, ci Totul prin luptă fără răgaz se ajunge**”¹⁹. Un prilej ideal de oțelire a sufletelor îl dă mișcarea memorandistă din 1892, când „**Tribuna**” va face loc în coloanele sale unor ample manifestații de solidaritate cu cei împrescați, de protest împotriva asupritorilor, publicând un mare număr de telegrame și scrisori de adeziune din toate colțurile țării, dintre care foarte multe din România. Alte evenimente comemorative aparținând trecutului de luptă al neamului au fost resuscitate și readuse în actualitate pentru a întări combativitatea și spiritul de acțiune, între care episoadele eroice de la 1848 sau 1877. Alături de ele, figurile marii galerii de bărbați ai neamului ca Horia, Iancu Bărnuțiu, vor constitui alte puncte de referință importante la care conștiința națională face apel ori de câte ori simte nevoia de a se alimenta din focul veșnic viu al eroismului popular. Așa se întâmplă în 1900, în prag de veac nou, când semnele marilor schimbări pe care aceasta avea să le aducă sunt presimțite și anunțate în câteva vibrante cuvinte profetice: „**Două spirite generoase și sfinte ale neamului nostru trebuie să ne inspire acum în preajma noului secol. Spiritul nemuritorilor Horia și Iancu. Amândoi expresia cea mai puternică a individualității și tăriei românești. Din secolul ce a murit ducem cu noi oțelita hotărâre de a lupta până la unul și până la capăt pentru drepturile și libertatea neamului nostru! Spirite sfinte ale**

¹⁹ „*Tribuna*”, IX, 1892, nr. 103, p. 1.

neamului, Horia și Iancu! Despărțându-ne de secolul mort, noi salutăm noul secol în numele idealelor noastre”²⁰.

Toate aceste obiective au fost preluate și ridicate pe o nouă treaptă de către „**Tribuna**” arădeană. Ea este cea care a imprimat ideea de continuitate și radicalism, vechilor deziderate tribuniste, conferindu-le un relief nou și valoarea unor precepte. Apărut într-un moment de criză a vechii „**Tribune**”, care devenise sub conducerea timorată a lui Ilie Dăianu de la începutul secolului tot mai mult în bastion al moderației, noul organ de presă a aprins flacăra luptelor sociale și a purtat-o în rândurile maselor, spre un activism total, de sus până jos. Terenul fiind defrișat de vechea „**Tribună**”, celor noi le-a revenit o sarcină mai ușoară, dar în același timp și mai grea decât celor dintâi. Ideile trebuiau captate și transmise la mase, pentru a putea organiza mobilizarea lor la luptă. Conștiința unității naționale și politice a tuturor românilor trebuia să-și găsească o întruchipare definitivă prin pregătirea terenului în vederea actului politic final. Iar acest rol îi revenea „**Tribunei**”. Grație statorniciei puterii de abnegație și jertfă a redactorilor săi, ziarul a reușit să evite cu dibăcie perioadele de declin, să depășească greutățile interne și externe și să se erijeze în funcție de conducător al mulțimilor, care să-l recunoască și să-l considere ca atare. De aceea, la dispariția „**Tribunei**” sibiene în 1903, noua publicație politico-literară care intra acum în al optulea an de existență, revenea la numele ei originar de „**Tribuna**” luând din „**mâna celor căzuți**” cum spun ei „**steagul vechi al nostru și sfânta datorie să-l ducem la izbândă**”, prin aceasta înțelegându-se în mod clar realizarea dezideratului nostru național despre care se vorbește în continuare: „**Vom ajunge la izbândă, luptând pentru sfintele noastre drepturi, având înălțați ochii spre idealul nostru și întărindu-ne întru acest ideal**”²¹.

²⁰ „*Tribuna*”, X, 1900, nr. 2, p. 1.

²¹ „*Tribuna poporului*”, VI, 1902, nr. 1, p. 1.

Pentru poporul român din Transilvania care secole de-a rândul nu s-a bucurat decât de calitatea de rob și tolerat, nu de „**egală îndreptățire**” continuarea luptei era o necesitate stringentă.

„**Tribuna arădeană**” a reprezentat o nouă chemare la luptă și la militantism politic, pentru cucerirea acelor drepturi și libertăți care să ne asigure dreptul la existență ca ființă națională de sine stătătoare. Gazeta a cultivat în permanență un patriotism fierbinte și generos, a acordat spații largi articolelor și materialelor de istorie și limbă, a proslăvit trecutul eroic și jertfa străbunilor, dar în același timp a chemat mereu la *actualitate*, la trăirea cu toate fibrele în prezent: „**Existența unui popor - scria ea - nu se întemeiază pe glorii apuse, nici pe așa numite drepturi istorice, obținute din stămoși. Visarea trecutului și așteptarea revenirii unei stări create de alții, aduc moleșcă și o falsă mândrie în rândurile luptătorilor, sfărâmând cu desăvârșire simțul pentru realitate.**

Întâia condiție însă pentru îndreptățirea noastră la viață este desigur înțelesul pentru actualitate. A cântări valoarea noastră acutală față de celelalte popoare; a judeca normal rostul nostru în strat; a găsi mijloace sigure din propriile noastre puteri pentru îndeplinirea rolului ce ne revine în această țară, grație numărului populației noastre - iată probleme care nu se pot rezolva cu simple revendicări istorice, ci numai prin o politică din cele mai reale”²².

Afișând un astfel de program înaintat, clarvăzător, „**Tribuna**” a dus o politică de largă apropiere de mase, de viață țaranului român. Articole speciale au fost destinate acestuia, o literatură și o cultură adecvată i se pregătea în coloanele ei. Activismul ei a fost recunoscut pretutindeni și a făcut din ea

²² *Trecut și actualitate, în „Tribuna”, XIV, 1910, nr. 20, p. 1.*

principalul conducător politic al românilor din Ardeal, iar din Arad centrul acestei vieți. Alte măsuri, în special cele legate de pătrunderea ziarului la sate, aduc repede o popularitate sporită colaboratorilor lui, între care se numără scriitori și publiciști de prestigiu ca Ion Russu Șirianu, I. Slavici, Octavian Goga, Ilarie Chendi, I. Lupaș, I. Agârbiceanu, S. Pușcariu, E. Brote, V. Eftimiu, Z. Bârsan, O. Ghibu, Ion Montani etc. scriitori care în 1912 se și înregistrează în cadrul Partidului Național asumându-și sarcinile de propagandă ale acestuia în rândul maselor.

Este o înțelegere superioară a dezideratelor luptei, deoarece fără mobilizarea maselor, în sensul nevoilor actualității nu poate exista politică eficientă. De aceea țărănimea este considerată arma cea mai de preț a luptelor politice **„singura forță în fața căreia adversarii noștri politici au rămas întotdeauna dezarmați”**, afirmându-se deschis că **„politica națională nu poate fi dusă altcum decât voiesc masele”**. Numai ținând cont de dorințele acesteia și de **„interesele generale ale neamului românesc”**, se va ajunge să se obțină rezultate bune în acest domeniu, afirma ziarul. Dealtfel, încă din primul său număr, Vasile Lucaciu fixa în linii generale direcția acestor bătălii, scriind: **„Morala și dreptul au centrul identic în rațiunea libertății și egalității, binele și gustul fiind idei perfect înrudite, libertatea și facilitatea omului de a-și dezvolta facultățile sale fizice, intelectuale și morale, independent de orice convingere extraordinară. Politica de maghiarizare însă, dirijată în sistem de guvernământ este negarea evident a libertății și egalității”**. Articolul se încheie cu vechiul testament lăsat de Ștefan cel Mare: **„și dacă ni se vor cere legăminte rușinoase, atunci mai bine murim prin sabia dușmanului, apărând legea și libertatea patriei”**.²³

²³ *Legimitatea partidului național, în „Tribuna”, I, 1897, nr. 10, p. 1.*

Această exprimare lapidară a unui crez politic înaintat este respectată de către mai toate publicațiile românești din Transilvania. Ele se fac purtătoare de cuvânt ale intereselor Partidului Național Român, militând pentru drepturile sociale ale maselor populare, pentru vot egal, direct și secret, pentru revendicări economice și politice imediate. Pe această platformă s-au întâlnit cu Partidul Social Democrat și nu de puține ori socialiștii au fost invitați la o colaborare strânsă și rodnică de către redactorii și conducătorii presei românești de aici, la o alianță pentru răsturnarea oligarhiei. Principalul aliat în această luptă era considerată însă țărănimea, ale cărei mișcări sociale fac obiectul unor comentarii îndelungate, fiind primite cu simpatie și încurajare. Când se discută situația emigrării unui număr tot mai mare de țărani în România, I. Russu Șirianu scria de exemplu: **„nu e nici o pagubă emigrarea românilor ardeleni peste munți, deoarece contribuie la înaintarea României, centrul de viață al tuturor românilor”**.²⁴ Problema este analizată și pe celălalt versant al Carpaților de către un om politic de talia lui C. Stere, care sublinia în articolul Imperiul habsburgic și politica românilor, strânsa unitate de concepții, atitudini și viața națională a românilor de pe ambele versante ale Carpaților, scriind: **„interesele statului și națiunii noastre sunt stâns legate: sfărâmarea statului român ar pune în primejdie neamul, neexcepându-se românii din Austro-Ungaria, precum și zdrobirea acestora ar fi numai un preludiu al prăbușirii noastre”**.²⁵

Strângerea legăturilor cu România, avea drept scop definitivarea ultimelor preparative în vederea realizării deplinei unități politice. De aceea tot mai multe articole sunt incriminate de autorități, tot mai multe sunt taxate drept **„delicte de presă”**,

²⁴ Cf. Ștefan Pascu, *Adunarea națională de la Alba Iulia, Cluj, 1968, p. 20.*

²⁵ C. Stere, *Imperiul Habsburgic și politica românilor, în „Tribuna”, XII, 1908, nr. 275-276, p. 2-3.*

iar autorii lor amendați sau întemnițați. Într-un Manifest al presei române din Ungaria către presa franceză, publicat în „**Tribuna**” în 1909, se face un bilanț întins al acestor vexațiuni: 226 delikte politice de presă, iar osândele totalizează 181 ani 2 luni și 6 zile, 300.000 coroane amendă. Mulți dintre redactorii de ziare sunt siliți să treacă frontiera în România, alții înfundă pușcăriile. Dar focarul de rezistență și luptă al românilor va continua să dăinuie și să se întărească an de an cu noi elemente tinere, capabile de jertfă. Presa românească n-a cedat nicio clipă pozițiile înaintate pe care s-a situat la început, ci le-a devansat, cucerind altele noi. Practicând o politică de alianță cu toate naționalitățile asuprite din imperiu, elementele politice de frunte ale românilor, Goldiș, Goga, Lucaciu, Branișce, Cicio-Pop etc. s-au sprijinit în primul rând pe propriile lor mase populare a căror conștiință națională s-au străduit s-o mențină trează publicație de publicație, număr de număr: **„Să arătăm poporului primejdia la care îi duc boierii țării - scria V. Goldiș în 1910 - care s-au ales deputați cu sulilele jandarmilor. Să-l luminăm asupra drepturilor lui, să-l trezim la conștiința aspirațiilor sale politice ca neam românesc, deosebit de celelalte neamuri din țară”**²⁶.

În aceeași direcție trebuie să meargă și literatura, căreia i se cere de nenumărate ori vocație socială și politică, alături de specific național, cum o face Oct. C. Tăslăuanu într-o intervenție din „**Luceafărul**” (**„Noi am accentuat caracterul specific românesc pe care trebuie să-l aibă nu numai literatura, ci și celelalte arte, întrucât e cu putință. Noi am accentuat românismul în artă”**²⁷) sau O. Goga în „**Tribuna**”: **„În viața popoarelor luptătoare scriitorii au fost și vor**

²⁶ *Manifestul presei românești din Ungaria către presa franceză, în „Tribuna”, XIII, 1909, nr. 172, p. 1.*

²⁷ *„Luceafărul”, VI, 1916, nr. 21-24, p. 470.*

rămâne avangarda care deschide bătălia. Scrisul lor e sulița fermecată prin care se propagă aspirațiunile unui neam”²⁸.

Articole ca acestea sunt tot mai numeroase, mai percutante și în toate publicațiile din țară. Crezul unității politice devine un simbol sub flamura căruia se strâng toate condeiele neamului. Ei anticipă de pe acum prăbușirea imperiului habsburgic și eliberarea națiunilor din această temniță a popoarelor. Într-un articol intitulat „**Zorile**” din „**Tribuna**” 1909, se spunea: **“Visez că imperiul habsburgic se reazimă pe cărji de lut și că orice împărăție se poate prăbuși ca Reggio și Messina când păcatele asupririi și nerecunoștinței le încearcă ca pe biblica Sodomă. Zorile... Zorile**”²⁹. Iar atunci când „**Tribuna**” este desființată în 1912, iar continuarea ei, „**Românul**” lui Goldiș suspendat, grupul de insurgenți scot cea de-a treia „**Tribună**” din anii 1915-1916, în care se militează deschis pentru intrarea României în război în scopul realizării unității politice mult visate. **„În clipele pe care le trăim - scrie ziarul - trebuie să vedem în deplinându-se concluzia pregătirii noastre culturale: unitatea politică**”³⁰. Aici scriu condeieri ca Gh. Popp, Onisifor Ghibu, Oct. Tăslăuanu, O. Goga, Z. Bârsan, C. Bușcan, A. Esca, I. Șchiopul etc. Numele celor mai mulți dintre ei poate fi apoi întâlnit în coloanele „**Epocei**”, „**Neamului românesc**”, „**României**” etc. a acelor ziare și reviste în care scriitorii au dus o lupta de propagandă dintre cele mai devotate pentru mobilizarea la luptă a maselor în timpul primului război mondial în vederea realizării deplinei unității naționale. Acum scrie O. Goga celebrele sale poezii „**Cântece fără țară**” și „**Strigăte în pustii**”, I. Agârbiceanu, „**Cuvinte către oastea**

²⁸ „*Tribuna*”, XIV, 1910, p. 214.

²⁹ Gh. D. Mugur, *Zorilor*, în „*Tribuna*”, XIII, 1909, nr. 1, p. 7.

³⁰ *Cronicar, Presa ardeleană pribeagă (1915-1919)*, în „*Almanahul presei românepe 1926*”, Cluj, 1926, p. 66.

țării”, M. Sadoveanu mobilizatoare și pateticele articole de fond din „România”, V. Voiculescu poeziile în ciclul „**De pe frontul nostru**” etc. toți cu gândul în măreța zi a unirii. Iar când s-a înfăptuit în cele din urmă, prin enormele sacrificii de sânge ale ostașilor pe front a populației și a cărturarilor, și când poporul român din Transilvania putea să declare la Alba Iulia marea unire înfăptuită, I. Agârbiceanu putea să noteze cu emoție : „**De când ne-am știut pe plaiurile acestea, de amândouă povârnișurile Carpaților, am fost un neam , un popor unitar cu aceleași datini și credințe, cu aceeași limbă. Azi nu suntem numai un neam, suntem și o țară.**”³¹

Sunt cuvinte care închid în ele sinteza unor întregi epoci de suferințe și lupte, a unui întreg proces sufletesc care și-a găsit în cele din urmă deplina întrupare prin marele act de la 1 Decembrie 1918, punctul geometric al întregii noastre conștiințe de neam, în finalul capitolului ”Rolul presei românești din Transilvania în formarea continuității naționale și a unității de neam” din ”Istoria presei românești din Transilvania” – precizează prof. univ. dr. Mircea Popa

³¹ Tot înainte, în „Patria”, I, 1919, nr. 1, p. 1.

PRESA CA DEVOTAMENT FAȚĂ DE INTERESELE NAȚIUNII

În ținuturile Hunedoarei de o deosebită importanță pentru activitatea culturală în general, și pentru editarea presei naționale în special, s-au dovedit a fi tipografiile românești care au funcționat mai cu seamă în zona Orăștiei. Astfel, în anul 1888, găsim funcționând la standarde de calitate deosebite, Tipografia “Minerva”. La puțină vreme după aceasta, începe să ființeze o altă tipografie modernă, în anul 1904, “Tipografia Nouă”, care își schimbă după puțin timp denumirea în Tipografia Libertatea de la numele ziarului pe care îl tipărea. Tipografiile Orăștiei au avut un rol deosebit atât în promovarea și dezvoltarea presei hunedorene, dând dovadă în același timp și de un deosebit devotament față de interesle naționale prin editarea și tipărirea de calendare, broșuri, almanahuri, numeroase și diverse reviste, precum și alte publicații.

Remarcabilă a fost activitatea în domeniul presei românești. În anul 1911, apăreau la Orăștie, 6 periodice românești, doar cu unul mai puțin decât la Sibiu, în vreme ce la Budapesta se editau 5, la Arad 4, la Blaj 4, la Caransebeș 2, respective la Lugoj 1. Având în vedere faptul că presa hunedoreană tipărită se axa pe diferite tematici, aceasta poate fi

împărțită în: presă politică, economică, culturală, științifică și filosofică și presă umoristică.

ÎN CATEGORIA PRESEI POLITICE putem include câteva dintre ziarurile hunedorene reprezentative în acea vreme.

“Revista Orăștiei” (1895-1899) a fost primul periodic românesc din comitatul Hunedoara. Era o foaie săptămânală, condusă de reprezentanți de frunte ai Orăștiei ca Silviu Moldovan, Ioan M. Corvin, Ioachim Munteanu, P.P. Barițiu. Director și editor al gazetei a fost Aurel P. Barcianu care era și proprietarul Editurii Minerva unde se tipărea ziarul. Orientarea și preocuparea principală a **“Revistei Orăștiei”** a fost **“îndrumarea maselor românești din zonă, îndeosebi a țărănimii, pe calea emancipării economice și culturale”**. Revista a abordat pe larg teme politice, promovând îmbrățișarea de către Mișcarea Națională românească din Transilvania a activismului politic.

“Activitatea” (1901-1905) a apărut ca o **“foaie politică, economică, socială și culturală”**. Principala preocupare a ziarului a fost lupta acerbă pentru adoptarea activismului parlamentar ca tactică oficială a Partidului Național Român. În decursul existenței sale, cuprinzând o perioadă dintre cele mai frământate din istoria luptei naționale a românilor transilvăneni, ziarul s-a străduit să abordeze o amplă gamă de probleme decurgând din viața, năzuința și idealurile naționale.

“Libertatea” (1902-1935, 1940). Apare la 1 ianuarie 1902 ca **“foaie politică săptămânală”** fiind fondată de un grup de 27 intelectuali români, adepți ai activismului, cu scopul de a servi mișcarea pentru adoptarea noii orientări politice românești. Printre fondatorii ei amintim pe Victor Bontescu, Ilarie Chendi, Valer Moldovan, Victor Onișor, Alexandru Vaida-Voievod, Aurel Vlad ș.a. Editor și responsabil al gazetei a fost numit Ioan Moța care și-a făcut ucenicia de gazetar la

prestigioase ziare sibiene. **“Libertatea”** se raliază, fără reerve, la poziția adoptată de “Tribuna Poporului” din Arad, conform căreia se impunea menținerea neștirbită a solidarității naționale și a disciplinei de partid, în așteptarea momentului când Conferința PNR va hotărî oficial abandonarea pasivității și trecerea la activismul parlamentar. **“Libertatea”** acorda un larg spațiu victoriei lui Aurel Vlad în alegerile parțiale de la Dobra, considerat unanim de activiști ca un eveniment remarcabil și de mare însemnătate. Din anul 1908, când cei 26 de fondatori ai **“Libertății”** trec la ziarul **“Lupta”** organ al PNR, înființat la Budapesta, Ioan Moța a imprimat gazetei un pronunțat caracter “poporal” care o va consacra definitiv în **“Istoria Presei Românești din Transilvania”**. Începând cu data de 29 septembrie/11 octombrie 1915, apare la București împreună cu suplimentul său **“Foaia interesantă”** purtând titlul de **“Libertatea din Ardeal”**. În anul 1918, **“Libertatea”** a reapărut la Orăștie, unde se edita încă din noiembrie 1918, un alt ziar cu același nume. În condițiile uriașului avânt revoluționar din toamna lui 1918, Aurel Vlad, Gavril Todica, Ioan Branga și Constantin Baicu au hotărât să reînființeze gazeta sistată de autoritățile austro-ungare, păstrându-I titlul adânc înrădăcinat în conștiința românilor transilvăneni.

ÎN CATEGORIA PRESEI ECONOMICE
nominalizăm câteva dintre titlurile mai importante.

“Bunul econom” (1899-1907). Apare ca urmare a preocupărilor pentru crearea unor instrumente de popularizare și propagare a ideilor economice din acea perioadă. Scopul pentru care a fost creat și obiectivele pe care și le-a propus au determinat și structura ziarului, cu o serie de rubrici permanente ca: **“De la Reuniune”**, **“Agricultură”**, **“Pomărit”**. **“Legumărit”**, **“Însoțiri – Întovărășiri”**, **“Economia vitelor”** etc. **“Întovărășirea omenilor – scria** Ioan Moța în articolul ***DUHUL DE ÎNTOVĂRĂȘIRE – este***

întradevăr pârghia cea mai tare cu care își vor putea ridica și prăbuși din pragurile lor piatra mare și grea a sărăciei”.

“**Tovărășia**” (1906-1911, între 1918-1927 apare cu titlul “**Plugarul luminat**”). Publicația a apărut din necesitatea promovării mai insistente a ideilor cooperării în rândurile poporului român, mai cu seamă a țărănimii. Apare cu data de 1 ianuarie 1906, la Hunedoara, din inițiativa lui Vasile C. Osvadă. Din păcate, dificultățile financiare, duc la încetarea apariției publicației în iulie 1906. Își va relua apariția la Orăștie, ca adaos al ziarului Libertatea, al părintelui Moța, începând cu 11 septembrie 1906.

“**Spicuri economice**” (1912-1914). A apărut umplând golul lăsat prin încetarea apariției “**Tovărășiei**”. A fost editat sub îngrijirea și cu contribuția aproape exclusivă a lui Gavril Todica. “**Spicuri economice**” a avut o contribuție însemnată la îndrumarea practică a țăranilor și meseriașilor români, străduindu-se să furnizeze informații cât mai practice și utile.

ÎN CATEGORIA PRESEI ȘTIINȚIFICE
nominalizăm următoarele titluri.

“**Studii științifice**” (1910-1911). Apariția publicației la Orăștie este legată nemijlocit de activitatea lui Gavril Todica, despre care revista “**Transilvania**” scria că se făcuse “**cunoscut ca unul dintre puținii noștri cultivatori zeloși ai științelor, cu deosebire a acelor astronomice și matematice și totodată ca scriitor priceput pentru răspândirea cunoștințelor științifice în cercuri mai largi ale poporului.**” Revista s-a arătat preocupată de soarta economică a României, în urma convenției comerciale defavorabile semnată cu Austro-Ungaria. A militat pentru dezvoltarea învățăământului economic românesc. “**Adevărata cultură a unui popor – scria Gavril Todica – nu se poate înfiripa numai cu literatură frumoasă, fără temeiul solid al științelor, care transformă suprafața globului și condițiile de existență ale omenirii.**”

“Paradoxe” (1914-1916). Apare la Orăștie sub formă de broșură, sub îngrijirea lui Gavril Todica. Fiecare număr avea o tematică unitară și un profil aparte. Revista a contribuit la educația științifică a poporului român, la culturalizarea maselor românești, înscriindu-se în șirul publicațiilor din ținutul Hunedorei situate în frontal a tot cuprinzător al mișcării de emancipare și eliberare națională.

“Convorbiri științifice” (1917-1923). Deși a apărut în dificila perioadă de după război, revista s-a remarcat ca fiind singura publicație de popularizare a științei. A fost redactată de Gavril Todica, având ca apropiați colaboratori pe Al. Borza, P. Suci, F. Pop etc. În anul 1917 ca urmare a popularității de care se bucurau articolele sale și a valorii lor instructiv educative, Comitetul Astei, a dispus folosirea publicației și a celorlalte periodice și broșuri scose de Gavril Todica la Orăștie, ca material didactic în școlile secundare românești din Transilvania. Gavril Todica a caracterizat revista ca fiind **“modestă în haină, bogată în cuprins, variată în idei, instructivă de la primul articol până la ultima știre”**. **“Convorbiri științifice”** a jucat un rol important pe linia răspândirii cunoștințelor cultural-științifice, a informării și educării unui cerc larg de cititori din rândurile poporului român.

ÎN CATEGORIA PRESEI CULTURALE ȘI UMORISTICE nominalizăm titlurile:

“Spicuri literare” (1901-1905). A apărut pentru a oferi publicului divertismente educative și pentru a incita gustul pentru citit. Revista a constituit un “adios” la bunul econom. Publicația a fost editată și tipărită sub îngrijirea lui Ioan Moța.

“Foia interesantă” (1905-1915). A apărut la Orăștie, apoi la București și Cleveland – Ohio (SUA). Publicația se înscrie în strădaniile lui Ioan Moța pentru selectarea și

includerea în paginile acesteia a unor creații literare reproduce din diverse reviste de specialitate. Ziarul și-a asigurat colaborarea unor scriitori reprezentativi pentru literatură română contemporană ca George Coșbuc, Octavian Goga, Ion Agârbicenu, Liviu Rebreanu, C. Pavelescu etc. O remarcabilă contribuție a avut gazeta în acțiunea amplă de valorificare a folclorului, a artei populare românești.

“Cosânzeana” (15 octombrie 1911-7 februarie 1915 la Orăștie, 1 ianuarie 1922 – 12 februarie 1928 la Cluj). Revista a fost de o remarcabilă amplitudine și de o largă respirație, putând fi comparată cu cea a valorii **“Luceafărului”**. “Cosânzeana” poate fi considerată de valoare națională atât prin colaboratorii săi cât și prin tematica abordată în paginile sale. În condițiile intensificării luptei de eliberare a românilor din Transilvania, revista “Cosânzeana” a marcat un eveniment deosebit, impulsivând mișcarea literară în general și a presei în special.

“Bobârnacii” (1910-1914). A constituit una dintre cele mai prețuite reviste umoristice, nu numai din ținuturile Hunedoarei ci chiar din Transilvania în anii premergători Unirii.

Principalele ziare mai sus nominalizate, apărute în ținutul Hunedoarei, indiferent de natura lor, au modelat conștiința publică în spiritual valorilor nemuritoare ale culturii noastre și ale aspirațiilor esențiale ale neamului, fapt pentru care lupta lor, într-o vreme când convergența tuturor factorilor naționali era imperios necesară, pentru destinele românești, va rămâne una dintre perioadele de referință ale istoriografiei ziaristicii hunedorene.

În decursul cercetării făcute am identificat numele preotului Ioan Moța ca fiind personalitatea hunedoreană care a

jucat un rol deosebit în dezvoltarea presei hunedorene. Activitatea sa fiind deosebit de complexă și multilaterală am considerat oportun a prezenta contribuția acestuia privind tot ce ceea ce a însemnat activitate jurnalistică. Ne-a fost de un deosebit ajutor în sintetizarea și redactarea prezentării personalității și activității jurnalistice a preotului Ioan Moța un scurt studiu al prof. Valentin Orga intitulat „**Gazetari și luptători pentru cultura și unitatea românilor**”.

Protopopul Ioan Moța s-a născut în 30 XII 1868, în satul Nojag – protopopiatul Devei, în familia preotului Ioan Moța, care timp de 47 de ani și-a păstorit consătenii în credința ortodoxă. Va urma școala în sat, iar apoi va trece la gimnaziul din Beiuș, încheindu-și însă situația în ultimul an la Brad. Crescut în spiritul celei de-a doua jumătate a veacului trecut, cu credința în Dumnezeu și dragoste pentru neamul său, tânărul I. Moța va urma cursurile Institutului teologic din Sibiu. În primii doi ani îl are coleg, printre alții pe Ilie Cristea, viitorul Patriarh al României, Miron Cristea. Se simte atras de presă încă din anii gimnaziului; aceasta fiind dintre cele mai redutabile arme ale naționaliștilor români. El va colabora la **TRIBUNA**, cu știri și articolașu, da mai ales cu prelucrări în versuri a unor povetsiri. În timpul studenției își continuă această colaborare, întregind-o cu aceea la revista **MUSSA** a Societății de lectură „**A. Șaguna**”. Ultimul an îl va absolvi după o mică îmtre Rupere, avându-l coleg pe Ilarie Chendi. Tot în ultimul an este ales vice-președinte al Societății, președinte fiind prof. P. Șpan.

Atmosfera existentă în Sibiu în anii în care își desăvârșea studiile și care coincidea cu acțiunea memorandiștilor, contactul cu gruparea din jurul **TRIBUNEI** sau cu diferiții frunțași ai mișcării naționale, își vor pune adânc amprenta pe personalitatea lui Moța, contribuind la conturarea ambițiilor și planurilor personale, determinându-i chiar formația intelectuală și politică.

Colaborarea la **TRIBUNA** și **FOAIA POPORULUI**, contactul cu unii lideri ai mișcării naționale, printre care D. Comșa și D. P. Bărcian, cărora Moța le era student, i-a adus acestuia din urmă o „**răsplată**” care îl onora, dar în același timp îl supunea unei grele încercări. Datorită proceselor de presă în care era implicată **TRIBUNA** și condamnările pronunțate împotriva unora dintre redactorii gazetei s-au rărit rândurile din jurul celor două organe de presă ale P.N.R. Astfel, Comitetul Național întărește aceste rânduri chemând la **TRIBUNA** pe Cornel Pop-Păcurar, Cornel Scurtu și pe studentul I. Deleanu, iar la **FOAIA POPORULUI**, pe Ioan Moța, cărui îi încredințează redactarea acesteia. El își ia misiunea în primire începând de la 1 noiembrie 1893.

Aici Moța, mergând pe tonul impus de **TRIBUNA**, transcria într-un limbaj accesibil lumii satului dezideratele națiunii române, facându-i totodată chemare la unitate de acțiune. Urmărind scrierile sale putem constata tonul mobilizator al articolelor adresate poporului, iar pe de altă parte tonul acuzator, incisiv când demască nedreptățile săvârșite de toate nivelele administrației, de la cea locală, până la guvernul maghiar. Problemele abordate sunt foarte variate, în funcție de evenimentele la zi. În nenumărate rânduri atacă politica de maghiarizare, semnalând totodată eforturile autorităților maghiare în acest sens, (a se vedea legea căsătoriei civile legea „**matriculii civile**” a nașterii, pericolul ce plana asupra școlilor românești ș.m.a.). Un alt subiect abordat în repetate rânduri este și legat de necesitatea consolidării economice, ca premisă a reușitei afirmării pe toate planurile a românilor ardeleni. Moța este convins că, practicarea meseriilor și negoțului, atât de neglijate, oferă mai multă siguranță, fiind mai eficiente. Îmbrățișarea lor de către români ar implica și o pătrundere a acestora în orașele care „**înrauresc asupra împrejurimii în chip foarte simțit**”.

În toamna anului 1895, tânărul Moța acceptă invitația fondatorilor **REVISTEI ORĂȘTIEI**, primul ziar românesc din comitatul Hunedoarei. Acceptarea nu s-a datorat doar posibilității de întoarcere acasă. „**Criza TRIBUNEI**”, prindea tot mai mult contur, iar eliberarea memorandiștilor o va acutiza. Duelul dintre cei mari ar fi putut să strivească începutul de carieră al unui tânăr. Pe de altă parte gruparea din jurul Băncii **ARDELEANA**, avea nevoie de un om cu experiență într-ale ziaristicii. Și aceasta cu atât mai mult cu cât se hotărâseră, după 9 luni de apariție, să depună cauțiune, pentru a se putea implica în disputa de idei politice. Moța avea deci posibilitatea să pună în aplicare ceea ce învățase la școala tribuniștilor. Dornic de afirmare, foarte dinamic, I. Moța nu s-a limitat doar la activitatea de redactor al R.O. El se implică în toate activitățile inițiate de gruparea orăștitană. Nepot al lui I. Mihaiu, mare proprietar și intim al lui Mihu, el devine unul dintre oamenii de bază ai grupului. Acționar la **ARDELEANA** și la Institutul tipografic **MINERVA** este secretar al comitetului de conducere al celei din urmă, alături de dr. Șt. Erdelyi, dr. S. Moldovan, A. P. Bârcian, N. Ivan.

R.O. militează, în condițiile crizei din P.N.R., pentru concilierea diferendelor dintre cele două tabere. Orăștienii considerau necesară adaptarea tacticii politice a partidului la noile condiții, pentru transformarea acestuia într-un instrument mai eficient al mișcării naționale. „**Spre înaintarea noastră nu avem să așteptăm ajutor de la nimeni - se scria în revistă - ci noi, frați de sânge, să punem umăr la umăr, întru întruparea dorului nostru**”. Revista se va implica în luptele dintre cele două grupări, înclinând însă spre tabăra „**tribuniștilor**”, oferindu-le paginile sale.

Într-o altă ordine de idei, Moța continua și în paginile noii sale gazete să ia atitudine împotriva autorităților maghiare, mai ales cu prilejul Milleniului. Va avansa chiar un

plan de acțiune la nivelul comitatului, care să susțină demersurile fruntașilor români din reprezentanța comitatului.

Se va retrage de la R.O., în iulie 1898, acțiunea sa fiind „salutată” de redactorii maghiari de la Szaszvaros, adversara celei dintâi, printr-o apreciere ce-i face cinste tânărului redactor: „**retragerea dânsului de la Revistă va fi în favorul acesteia căci cultivarea direcțiunii ultra-maghiarofagă pe care dânsul o reprezenta acolo nu credem că i-ar sta în interes în întâia linie nici însuși românismului**”.

După plecarea lui, gazeta intră sub influența dr. A. Muntean, care o angajează pe o direcție mult prea radicală, lovind indirect chiar în I. Mișu.

În perioada scursă de la venirea lui Moța în Orăștie, activitatea grupului a fost deosebit de bogată. Participând la toate acțiunile inițiate de fruntașii locali, el va fi ales într-o serie de comitete. Astfel a fost ales secretarul „**Reuniunii românești de economie din Orăștie și jur**”, înființată din inițiativa lui Mișu. În ideea ajutorării familiilor de români, Moța, împreună cu I. Branga, au inițiat înființarea unei „**însoțiri române de înmormântare**”, convingându-i pe oameni de eficiența acesteia. Președinte a fost ales dr. I. Mișu, iar Moța îndeplinea funcția de secretar.(II) Îl regăsim în această perioadă și în comitetul de conducere al Despărțământului IX (Orăștie) al **ASTREI**, precum și în comitetele anuale ale casinei române. La reușita Adunării Societății pentru fond de teatru își aduce contribuția atât ca membru al comitetului de organizare, cât și ca actor, într-o piesă de teatru. De altfel plăcerea jocului o descoperise încă din anii petrecuți la Sibiu, unde a urcat pe scenă alături de nume cunoscute: Lenți Cunțan, Emil Borgia, Miști Baciș, Lucreția Popescu, ș.a.

Mai mult, ca o recunoaștere a activității sale în cadrul grupului, va fi ales deputat pentru Sinodul **ARHIDIECEZAN, DIN 1897**, iar în anul următor ajunge în reprezentanța orașului, unde se dovedește foarte activ.

După o scurtă perioadă petrecută la Sibiu, în redacția **TELEGRAFULUI ROMÂN**, se întoarce în Orăștie, câștigând concursul pentru postul de paroh II, din localitate.

Chiar și hirotonisit preot, el nu se desparte de prima lui dragoste, ziaristica. Atunci când „**Reuniunea economică**”, hotărăște editarea unui organ de presă propriu, el își oferă sprijinul. Astfel, **BUNUL ECONOM** îl va avea ca redactor-responsabil timp de doi ani (1900-1901). În acest răstimp editează și un adaos **SPICUIRI LITERARE**. În cele 28 de numere putem descoperi semnăturile unor foarte cunoscuți scriitori români.

În acest timp în grupul orăștian intervin câteva schimbări, provocate de venirea dr. Aurel Vlad la conducerea **ARDELENEI**. Tânăr și bine pregătit, acesta dinamizează cercul fruntașilor locali. Noua poziție și legăturile cu o serie de tineri, tovarăși de idei din timpul studenției, îl ajută în inițiativa sa de a lansa un program de acțiune pentru rezolvarea impasului în care se află mișcarea națională. Dintre cei care subscriu acestui program amintim doar pe Al.Vaida-Voievod, Il.Chendi, dr. V. Moldovan, dr. A. Cosma. Alături de ei se află însă și dr. I. Mihu. Odată cu începerea anului 1902 va apare **LIBERTATEA**, ziarul care va purta cuvântul acestui grup, caracterizat prin dinamismul tinereții multora dintre membri și prin realismul cu care privește problemele existente în Imperiul, dar și în sânul mișcării naționale. Acest nou organ de presă urma să fie susținut prin colaborarea și finanțarea celor care au scris programului. Lui Moța îi revine sarcina editării lui. Acesta împreună cu alți patru fondatori înființează și o tipografie, „**TIPOGRAFIA NOUĂ**”, **ÎN ANUL 1904**. Între reușitele ziarului și ale celor din jurul său, cele mai importante ar fi: alegerea lui A. Vlad, ca deputat cu program național, în Parlamentul maghiar (1903), precum și impunerea tacticii activiste în urma Conferinței naționale din 1905, urmată de victoriile electorale în alegerile parlamentare.

I. Moța scoate pe propria răspundere, un supliment ilustrat **FOAIA INTERESANTĂ**, începând cu anul 1905, iar din 1906 **TOVĂRĂȘIA** pe care o mută de la Hunedoara. Din 1907, în fiecare an, până la trecerea sa în România, editează **CALENDARUL NAȚIONAL**. Dintre colaboratorii săi, cel mai de nădejde a fost în această perioadă dr. Sebastian Bornemisa. Acesta îi va deveni chiar ginere. El va înființa editura **LIBRĂRIA NAȚIONALĂ**, și își va edita o revistă, **COSÂNZEANA**, la care au colaborat multe dintre condeiele talentate ale românilor de pe ambele versante ale Carpaților.

Treptat, gruparea din jurul **LIBERTĂȚII** s-a depărtat de Orăștie în cea mai mare parte, membrii ei fiind chemați „**la trebi mai înalte**”. În înțelegere cu aceștia, Moța preia destinele acestui ziar, trecându-l în proprietate (1908). Acesta va cumpăra și tipografia în întregime. Din acest moment el transformă **LIBERTATEA** într-o gazetă populară, care se adresa în primul rând oamenilor satelor ardelen. Totuși aria de răspândire este mult mai mare, ziarul fiind citit în America, în mai multe state europene, ajungând până în Africa de Sud.

La cele trei foi amintite mai sus, Moța mai adaugă după anul 1910 și un supliment umoristic, **BOBÂRNACI**. El realizează un adevărat trust de presă.

În activitatea sa el pune accent pe necesitatea „**luminării**” popoului prin cultură, atribuind presei rolul complementar al școlii, în condițiile vitrege, create de politica maghiară, pentru școlile românești. Urmărind stimularea abonării ziarului oferă pentru comunitățile cu cele mai multe abonamente, premii constând în biblioteci de câte 25-30 de cărți.

Activitatea sa îi aduce însă și neajunsuri. Îi sunt intentate 10 procese de presă, dintre care două iertate în timpul desfășurării tratativelor fruntașilor naționali cu guvernul maghiar. Cel mai răsunător a fost cel din 1903 pentru articolul „**A murit Matya și cu el dreptatea**”, prilejuit de dezvelirea la

Cluj a statuii regelui Matei Corvin. La fel ca alți fruntași naționali și I. Moța va fi nevoit să se refugieze în România, pentru a se salva. Refugiat în București împreună cu S. Bornemisa, se alătură demersurilor celorlalți ardeleni pentru convingerea opiniei publice și a guvernanților de necesara intrare a României în război. Vor colabora la **EPOCA** lui N. Filipescu și la **TRIBUNA** reînființată de ardelenii refugiați. Cei doi vor tipări aici **LIBERTATEA și FOAIA INTERESANTĂ**. Dar nu după mult timp acestea își vor înceta apariția, căci proprietarul se va înrola în armata română care trecuse Carpații. După răsturnarea de situație va ajunge în Moldova. Însă nu după multă vreme, împreună cu V. Lucaciu și V. Stoica, Moța va pleca în misiune de propagandă pentru cauza românilor ardeleni, în S.U.A. După ce vor participa la mai multe adunări din diferite orașe americane, unde se găseau în număr mai mare și români, Misiunea Patriotică Națională se stabilește în Cliveland (Ohio). Aici Moța editează câteva numere din foile sale, contribuind la actul de propagandă.

Întors din America, singur, va rămâne o scurtă perioadă în Basarabia, unde primește împreună cu S. Bornemisa, redactarea ziarului **CUVÂNTUL MOLDOVENESC**, al lui Pan Halipa. Ei vor tipări primul ziar cu caractere latine.

După realizarea mărețului ideal național - Unirea tuturor românilor - în aceeași lună se întoarce la Orăștie. După aproape trei decenii de activitate, Moța se vede nevoit să o ia de la început. Astfel va apărea din nou **LIBERTATEA**, cu un nou adaos, sugestiv intitulat **PLUGARUL LUMINAT**, nelăsând nici un dubiu asupra intențiilor lui. Dar la fel ca în întreaga lume politică românească, realizarea idealului Unirii produce o criză, datorată absenței unui ideal comun și în P.N.R. Chiar și pe Moța, credința sa de naționalist îl face să-și găsească cu greu locul. Va fi o perioadă liderul P.N.R. în Orăștie și apropiat al conducerii partidului. În această calitate va fi ales deputat în

primul parlament al României Mari. Va mai păși în forul legislativ al țării, în timpul guvernării Iorga - Argetoianu, atunci în calitate de senator. A mai fost ales și a treia oară în 1937, pentru Senat, dar cărările murdare ale politiciii au schimbat soarta aceluia parlament ales.

Crezul său de naționalist l-a făcut să îmbrățișeze spre sfârșitul vieții o mișcare pe care interese străine și ambiții meschine au murdărit-o. Fiul său, întemeietor al acesteia a murit luptând în Spania, împotriva comuniștilor, devenind un erou al tinerei generații din perioada interbelică.

La moartea sa, protopopul Ioan Moța a fost cinstit ca o mare personalitate, organizându-i-se funerarii naționale. A murit într-o perioadă atât de tulbure (1940), cu sufletul îndurerat că s-a pierdut o parte din trupul sfânt al Ardealului.

Dar ultima lui realizare, pentru oraș, va dăinui prin vremuri. În calitate de protopop, ctitorește o măreață catedrală, împlinind un vis ce și-l făuriseră orăștienii încă la sfârșitul secolului trecut. Ne limităm în aceste rânduri să cităm câteva aprecieri ale d-lui col.(r) V. Cugerean, despre această măreață ctitorie: **„a cărei cupolă larg deschisă și campanila ce se înalță semeț spre cer au șters veacurile de umilință ale modestelor biserici românești”**.

Cei ce l-au petrecut pe ultimul său drum și-au înscris iubirea și respectul pe mormântul său:

**"Părinte iubitor,
Îndrumător neobosit credincioșilor săi
Și stâlp neclintit neamului său."**

Și în comunitățile minerești bine conturate, în localitățile Lupeni, Vulcan, Petroșani și Petrila, în contextul istoric al sfârșitului de secol XIX și începutul secolului XX, în vâltoarea evenimentelor sociale, economice, culturale și de

altă natură, cu un puternic impact asupra vieții și existenței românilor un rol important în susținerea demersului cultural, al încercărilor de educare a populației din Valea Jiului în spiritul dragostei față de valorile perene ale societății românești în general, ale spațiului geografic al Văii Jiului, în special, pentru informarea cotidiană asupra realităților locale și din lumea întreagă, l-a avut presa³². În Valea Jiului putem vorbi, mai ales după primul război mondial și până astăzi, de o continuitate a mijloacelor de informare tipărite.

În Valea Jiului presa s-a dezvoltat cu o oarecare întârziere față de alte orașe și ținuturi transilvane și datorită faptului că viața urbană a luat naștere aici mult mai târziu ca în

³². *Tema privind existența presei românești în Valea Jiului ne-a preocupat, mai ales că am găsit în interiorul acesteia o informație bogată care ne-a ajutat să ne limpezim aspecte importante din problematica acestei regiuni în perioada interbelică. Vezi: Mircea Baron, Cărbune și societate în Valea Jiului (perioada interbelică), Editura Universitat, Petroșani, 1998, p. 358-365; Idem, Presa din Valea Jiului în perioada interbelică – numărul festiv, din 1 ianuarie 1938, al ziarului „Avântul”, la împlinirea a 10 ani de existență a gazetei, în vol., Cercetări și rezultate în știință și tehnică, secțiunea XIV, Petroșani, 1996, p. 86-89; Idem, Reflectarea în presa românească din Valea Jiului a problematicii culturale din perioada interbelică, Sargetia, XXVII/2, 1997 – 1998, p. 531-537; Idem, „Avântul” – cea mai importantă publicație românească din Valea Jiului până la cel de al doilea război mondial, în vol., Lucrările științifice ale simpozionului internațional organizat de Universitatea din Petroșani și Ecole des Mines d’Ales, vol. V, Editura Universitat, Petroșani, 1999, p. 27 – 28; Idem, O revistă a învățătorimii hunedorene în perioada interbelică: „Plaiuri Hunedorene” (1930-1944), Corviniana, V, 1999, p. 219-223; Idem, Prima revistă românească în Valea Jiului: „Calea Vieții” (1916), Corviniana, VI, 2000, p. 292 – 295; Mircea Baron, Oana Dobre-Baron, O revistă cu specific minier în Valea Jiului: „Montanistică și Metalurgie” (1922 – 1927), în vol., Lucrările științifice ale simpozionului internațional „UNIVERSITARIA ROPET 2001”, secțiunea Științe Socio - Umane, Editura Focus, Petroșani, 2001, p. 53-56. În articolul pe care îl publicăm adunăm o parte a acestor intervenții și încercăm să finalizăm contribuția noastră la această problematică.*

alte părți. Locuitorii zonei s-au ocupat din vremuri străvechi, din perioada daco-romană, cu agricultura și creșterea vitelor perioadă din care se găsesc urme materiale care confirmă exploatarea aurului în zonă. În timpul evului mediu, această ocupație începe să capete mai multă consistență, găsind într-un document din 20 noiembrie 1513, spălătorii de aur și minierii din zonă descriși ca având obliogații precise către stăpânul lor feudal. Informația este menținută și în **Lista lui Ion Czemntes** din Cluj despre minele și spălătorii de aur care și în lucrarea lui Samuel Koleseri, intitulată **Auraria Romano-dacică**. Așa cum am prezentat pe larg în introducere, o exploatare sistematică a bogatelor zăcăminte de cărbune existente aici începe doar în secolul al XIX-lea, când stăpânirea austriacă încurajează extinderea lucrărilor nu numai la suprafață ci și mai ales în subteran. Cert este că în a doua jumătate a secolului al XIX-lea apare în Vale societatea maghiară „**Sargotarjan**” care face și primele investiții substanțiale. Încet dar sigur, locuitorii zonei cu posibilități materiale mai reduse se îndreaptă din ce în ce mai mult spre minerit, colonizând rând pe rând zonele din preajma minelor și dezvoltând, în câteva localități deja existente adevărate colonii minierești, și în cele din urmă, pe lângă ceilalți factori de cultură cunoscuți își face apariția și **PRESA**.

La început presa apărută în zona Văii Jiului a fost scrisă în limba maghiară. Motivul: populația căreia i se adresa aparținea comunității maghiare numeroase și binedezvoltate în acea perioadă. Apoi, trebuie reținut faptul că limba oficială a administrației din acei ani era limba maghiară.

Putem preciza faptul că în anul 1876, la Hunedoara este semnalat apariția ziarului „**Hunyad**” conținând „știri din județ, din țară și de peste graniță”.

Dar prima încercare de a fonda un ziar în Valea Jiului datează din anul 1887 când un anume M. Nagy editează

„*Zsilvölgy*” („*Valea Jiului*”)³³. Ziarul avea ca subtitlu, „*Foaie volantă de cultură și caracter divers*”, patru pagini, format mic, și a apărut într-un singur număr - în 16 ianuarie 1887 - tipărit la Arad. În „*Cuvânt lămuritor*” se arăta că ziarul va vedea lumina tiparului „după cum vor exista posibilități în acest sens, fără să-și propună o anumită periodicitate”, și se pare că posibilități nu au existat, dovadă faptul că a apărut într-un singur număr. Oricum, prin rubricile sale: „*Retrospectiva istorică a Văii Jiului*”, „*Asociațiile noastre*”, „*Probleme de Asociațiune*”, „*Diverse*”, „*Informații*”, ar fi putut deveni un factor de radiografiere a realităților timpului și locului. În anul 1896 Figuli Anton, care făcea la Petroșani comerț cu carte, montează prima tipografie din Valea Jiului și editează până în anul 1909 un ziar intitulat „*Petrozsény és Videke*”³⁴, iar până la sfârșitul primului război mondial mai apar la Petroșani: „*Katholikus Tudósító*”³⁵, două ziare cu titlu „*Zsilvölgy*” - în anii 1908 și 1918, „*Zsilvölgyi Iskola*” (1911-1912), „*Szinpád*” (1914)³⁶.

La Vulcan apare, în anul 1916, sub îndrumarea dr. Nicolae Brînzeu, o revistă cu tematică religioasă, „*Calea vieții*” (cu subtitlul, „*Invățăture creștinești pentru poporul românesc*”), probabil prima tipăritură în limba română din această zonă și asupra căreia merită să stăruim.

Cel care va lua o asemenea inițiativă, angajându-se la înfăptuirea unei întreprinderi, periculoase, în contextul politicii

³³. C. Pascu, „*Valea Jiului*”- primul organ de presă de pe meleagurile noastre, *Steagul Roșu*, XXVII, nr. 6407, 1970, p.2.

³⁴. Levai Lajos, *Petrozsényi települese, Globus, Odorheiu*, 1927, p. 44.

³⁵. *Ibidem*.

³⁶. Publicații aflate în fondul Bibliotecii Centrale Universitare „*Lucian Blaga*” Cluj-Napoca.

opresive și represive a autorităților maghiare, care înăbușeau în fașă orice încercare de manifestare a spiritului național românesc, va fi preotul greco-catolic de la Vulcan – din parohia Coroiști (Coroeșteni), aparținând de Protopopiatul Jiu – dr. Nicolae Brînzeu (1883-1961). Din păcate avem puține informații despre acest distins preot. Provenea dintr-o familie de țărani din Coroiști, originară din satul Coroiști, din Țara Hațegului, de unde, de altfel, proveneau cei care au întemeiat așezarea cu același nume din Valea Jiului. S-a născut la Vulcan în anul 1883. Face studii universitare la Budapesta și Viena și își susține doctoratul în teologie la Viena. Dr. Nicolae Brînzeu funcționează, între anii 1908-1910, ca paroh greco-catolic la Petroșani, iar între anii 1910-1916 va fi paroh al bisericii greco-catolice din Coroiști-Vulcan. În august 1916, în contextul confruntărilor militare din august-septembrie 1916, în care s-a văzut implicată și Valea Jiului, va fi scos, de către autoritățile maghiare, împreună, de altfel, cu alți preoți, din Valea Jiului, și internat în lagăr. Îl găsim, în noiembrie 1917, ca protopop al Torontalului, cu sediul la Comloșul-Mare (Banat), iar în anul 1938 era vicar episcopal la Episcopia greco-catolică de la Lugoj. Schimbările politice de după cel de al doilea război mondial, mai ales desființarea bisericii greco – catolice în anul 1948 [La 4 august 1948 s-a publicat „**Legea pentru regimul general al cultelor**”, prin care erau recunoscute de către stat 14 culte religioase, nu și cultul greco – catolic (Cristian Vasile, *Istoria bisericii greco – catolice sub regimul comunist*, Polirom, Iași, 2003; Dennis Deletant, *Teroarea comunistă din România. Gheorghiu-Dej și statul polițienesc. 1948-1965*, Polirom, Iași, 2001)], îl vor atinge nemilos, și între anii 1948-1953 va fi ținut în arest la Mănăstirea Căldărușani și apoi cu domiciliul forțat la Călărași. Moare la 30 decembrie 1961 [Dr. Aurel Cosma jr., *Istoria presei românești din Banat*, vol. 1, Editura „Unirea română”, Timișoara, 1932, p. 116-118; Sebastian Stanca, *Contribuția*

preoției române din Ardeal la războiul pentru întregirea neamului. 1916-1919, Editura Cartea Românească, Cluj, 1925, p. 146; Arhivele Naționale Deva (Arh. Naț. Deva.), ***Fond Parohia greco-catolică Vulcan***, Dos. 1/1917, f. 38; O parte a informațiilor le deținem de la doamna prof. dr. Pia Brînzeu, nepoata dr. Nicolae Brînzeu, pentru care îi mulțumim].

Dr. Nicolae Brînzeu și-a înțeles menirea de mentor al enoriașilor din parohia sa, dar în același timp se va manifesta ca un intelectual profund implicat în procesul de luminare spirituală a comunității românești din Valea Jiului. Dr. Nicolae Brînzeu este cel care are, în anul 1912, inițiativa constituirii Despărțământului „Jiu” al ASTREI, ce va funcționa până la izbucnirea primului război mondial (xxx, ***Pentru libertate națională. Documente hunedorene. 1848-1920***, București, 1990, p. 315-316); publică: ***„Chestii contimporane”*** (Petroșani, 1910), cărți de rugăciuni – cu titlul ***„Domnului să ne rugăm”*** (Vulcan, 1912) – planuri de lecții pentru studiul religiei în școli, ***„Pocăiții”*** (Vulcan, 1913), ***„Despre apostolii mincinoși”*** (Vulcan, 1916), iar din 1913, la Mănăstirea Prislop – din ținutul Hunedoarei – tipărește, împreună cu egumenul de aici, părintele Leon Manu, o revistă bisericească, intitulată, ***„Cuvântul Adevărului”*** (Dr. Aurel Cosma jr., ***Op. cit.***, p. 117-118). Devine limpede de ce dr. Nicolae Brînzeu se încumetă, la începutul anului 1916, să încerce realizarea unei reviste, cu profil religios, dar care desigur că se dorea a fi o tribună de educație morală și patriotică a celor cărora le era adresată – românii, în special cei din Valea Jiului.

Ideea unei asemenea publicații apare încă din anul 1914, când, la 28 martie, dr. Nicolae Brînzeu trimite o scrisoare la diferite persoane din Transilvania, prin care arată că un grup

de intelectuali este dispus să susțină înființarea unei edituri, ca societate anonimă, cu un capital social de 120000-150000 coroane, cerând destinatarilor scrisorii să răspundă dacă sunt de acord cu această acțiune și dacă ar dori să subscrie la acoperirea capitalului social³⁷. Editura ar urma să susțină tipărirea unui ziar **„care să reprezinte cu demnitate interesele noastre”**. Urmează apoi **„Apel către toți preoții, învățătorii și intelectualii români”**, redactat tot în cursul anului 1914, în care se reiau tezele din primul manifest, și anume că **„a sosit vremea să ne dăm seama de vechiul vis neîmplinit, de chestia arzătoare: înființarea unui ziar al nostru, cum noi îl dorim”, care să fie „o călăuză zilnică a lucrării noastre pentru biserici și neam”, pentru că timpul în care trăiau inițiatorii apelului impunea abandonarea „ținutei noastre pasiv-contemplative de până acum, [nevoia de a lua] cuvânt la mersul lucrurilor și să ne luăm partea hotărâtoare din munca pentru apărarea și viitorul scumpei noastre biserici apărătoare a neamului”**. Autorii „Apelului” anunțau, pentru atingerea acestui scop, lansarea subscripției pentru fondarea unei societăți pe acțiuni cu un capital social de 100000 coroane (1000 acțiuni x 100 coroane), acțiune coordonată de Institutul „Economul” din Cluj. În caz de reușită, urma ca o adunare generală, ce va fi convocată la Cluj, să hotărască constituirea Societății. „Apelul” era semnat de 31 de persoane din diferite parohii greco-catolice din Transilvania și Banat, inclusiv dr. Nicolae Brînzeu, și poate transpare aici ideea că noua revistă „independentă, vie și activă”, s-ar fi dorit o contrapondere la organul de presă al Mitropoliei de la Blaj, „Unirea”, „care din propriile sale puteri și în cadrele ei vechi nicidecum nu se va putea renaște destul de bine”³⁸.

De altfel, „Calea Vieții” apare într-un moment dificil pentru societatea românească, în general, pentru cea din cadrele

³⁷. *Arh. Naț. Deva., Fond cit., Dos. 1/1914, f. 29.*

³⁸. *Ibidem, f. 49.*

Imperiului austro-ungar, în special. Izbucnirea primului război mondial, afirmarea, tot mai manifestă, a dorinței de unitate politică a românilor într-un stat național, va determina reacția dură a autorităților maghiare care: trec la mobilizarea, trimiterea pe front, întemnițarea sau internarea în lagăre a unor fruntași politici ai românilor din Transilvania și Banat; iau măsuri contra ziarelor românești - „Românul” (Arad), „Gazeta Transilvaniei” (Brașov), „Telegraful român” (Sibiu), „Unirea” (Blaj), „Drapelul” (Lugoj) – care nu vroiau să publice declarații de fidelitate ale unor fruntași politici români³⁹.

În aceste condiții, o revistă având un pronunțat caracter religios era binevenită, în spatele tematicii putându-se insinua o direcție majoră: aceea a slujirii interesului național românesc, al educării morale, dar și în spirit național, a românilor. De altfel, va fi o revistă ce se va adresa tuturor celor care gândeau și simțeau românește, scopul urmărit fiind evident chiar din textul de pe frontispiciul publicației: „Acum vreme este noi din somn să ne sculăm...că noaptea a trecut, iar ziua s-a apropiat...”.

În numărul 6 al revistei, când se împlinea o jumătate de an de la apariție, se prezentau aprecierile făcute la adresa acestui nou organ de presă de către „Revista Teologică” de la Sibiu: „Fost-a apariția unei reviste religioase pentru popor o necesitate sau nu?. Răspunsul e în afară de orice îndoială”, și de către ziarul „Unirea” de la Blaj: „Calea Vieții” a întrecut așteptările multora. Orice număr este pentru cititor ceva nou și excelent, încât și cititorul intelectual așteaptă cu nerăbdare să vină în grabă numărul următor”⁴⁰.

Revista va apărea la Vulcan, în 8 numere, în broșuri lunare, între ianuarie – august 1916⁴¹. Va avea, indiscutabil, sprijinul

³⁹ De exemplu, în martie 1915, „Românul” este suspendat.

⁴⁰ Calea Vieții, I, iunie, 1916, nr. 6, p.28.

⁴¹ Revista este continuată, sub titlul „Calea Vieții”, în anii 1917 – 1918, la Comloșul – Mare, județul Torontal, și se ocupă de viața socială și bisericească din zona Banatului. La Biblioteca Academiei Române am găsit

celor care au semnat „Apelul” din anul 1914, inclusiv al Băncii „Economul” din Cluj, dar sufletul acestei întreprinderi va fi dr. Nicolae Brînzeu de la Coroiești-Vulcan – redactor responsabil – redacția și administrația fiind aici. Așa cum reiese din corespondența cu proprietarul Tipografiei „Moderne” din Orăștie, unde se tipăresc numerele 5, 6, 7, 8 ale revistei, cel care se ocupă de adunarea, selectarea, tehnoredactarea materialelor, machetarea, expedierea la cititori etc, va fi dr. Nicolae Brînzeu⁴². Revista va fi tipărită în 2000 de exemplare⁴³, un număr important pentru acel timp, în format 23 x 15 cm. Va avea 16 pagini (numerele 1, 2), 20 de pagini (numerele 3, 7, 8), 32 de pagini (numerele, 4 - dedicat sărbătorilor Paștelui - 5, 6). Revista va fi tipărită la Tipografia „Carmen” Petru P. Barițiu din Cluj (numerele 1, 2, 3, 4) și la Tipografia „Modernă” din Orăștie (numerele 5, 6, 7, 8).

Revista avea ca subtitlu: **„Învățăături creștinești pentru poporul românesc”** și va încerca să răspundă, prin conținutul materialelor publicate, scopului propus. Articolele, nu de mare întindere, excelează în pilde morale, cu comentariile de rigoare, menite a contribui la îndreptarea unor defecte sau vicii sau al îndruma pe om în faptele sale de fiecare zi; texte din „Sfânta Scriptură”; predici; poezii cu tentă religioasă; îndrumări privind raporturile cu alte confesiuni și mai ales privind atitudinea față de cultele neoprotestante. Merită amintită, prezentarea amplă a istoriei Mănăstirii Prislop din Țara Hațegului⁴⁴. De altfel, la revistă au scris preoți și mireni, dar cea mai importantă contribuție, alături de dr. Nicolae Brînzeu, o au călugării Mănăstirii Prislop (care apare în numerele 1, 2,

numerele 40 (1/14 octombrie 1917), 41, 44, 45, 48, 49/1917 și numerele 51 – 52 (31 decembrie 1917/13 ianuarie 1918).

⁴². Arh. Naț. Deva, Fond cit., Dos. 1/1914, f. 32.

⁴³. Calea Vieții, I, februarie, 1916, nr. 2, p. 16. În Arh. Naț. Deva, Loc. cit., se vorbește de posibilitatea ca revista să fie tipărită în 3000 de exemplare.

⁴⁴. Calea Vieții, I, aprilie, 1916, nr. 4, p. 7-16; mai, 1916, nr. 5, p. 7-16.

3, 4 ca editor), în frunte cu egumenul lor, Leon Manu (1911 – 1921)⁴⁵.

Revista va avea, la Vulcan, o viață scurtă – 8 numere, între ianuarie și august 1916 – pentru că vremurile nu au permis dezvoltarea acestei întreprinderi. Știm că numărul 6 (iunie 1916), ce probabil a fost tipărit în 3000 de exemplare, era terminat la 22 iunie 1916, dar tipograful se plângea de prețul ridicat al hârtiei și al întregii activități tipografice, de faptul că hârtia de ziar se procura tot mai greu⁴⁶, iar intrarea României în război, alături de Antanta, la 14/15 – 27/28 august 1916, luptele din Valea Jiului, internarea dr. Nicolae Brînzeu și mutarea definitivă din Valea Jiului, toate acestea au făcut să nu mai fie posibilă continuarea activității de redactare și editare aici.

Oricum, revista este un început, care demonstrează că și în Valea Jiului exista un nucleu de intelectuali capabil de manifestări concrete pe tărâm cultural-educativ, iar acest început va fi continuat, în perioada interbelică, de o presă românească destul de puternică, este drept, nu cu caracter religios, dar la care au scris câțiva din preoții care au activat în acel timp.

În perioada interbelică, la fel ca și în alte domenii de activitate, se remarcă creșterea cantitativă și mai ales calitativă a presei și publicațiilor din Valea Jiului, o continuitate, și mai ales o încercare a acesteia de a se impune ca lider de opinie, având ambiția de a fi o oglindă, mai mult sau mai puțin fidelă, mai mult sau mai puțin obiectivă, a realităților, să abordeze și deci să se implice în cele mai stringente probleme care vizau aspectele specifice Văii Jiului: mineritul, eterogenitatea etnică și religioasă a populației, ridicarea nivelului intelectual al acesteia, condițiile sociale, urbanizarea etc. Dezvoltarea numărului de publicații tipărite, faptul că unele dintre ele au

⁴⁵. *Mircea Păcurariu, Istoria Mănăstirii Prislop, Arad, 1986, p.54.*

⁴⁶. *Arh. Naț. Deva, Fond cit., Dos. 1/1914, f. 60.*

avut o periodicitate remarcabilă, și mai ales o lungă existență, se explică prin creșterea potențialului economic al Văii Jiului, prin creșterea numerică a populației și a intelectualității, a știutorilor de carte, într-un cuvânt a celor dispuși să sprijine, prin interesul lor, de creatori de gazete și de cititori, acest demers, prin dorința oamenilor politici și nu numai a acestora de a dispune de un mijloc de propagandă ieftin și nu dificil de realizat, cu care să-și impună ideile, obiectivele etc. Crește numărul tipografiilor, cinci în anii '30 ai secolului al XX-lea; la acestea s-au tipărit o parte a publicațiilor apărute în Valea Jiului, altele tipărindu-se la Deva sau Târgu Jiu.

Numărul lor este important, reflectând opinii politice, dar și de natură sindicală, profesională (învățământ și minerit), culturală și religioasă. Cele mai multe sunt în limba română, dar și în maghiară și, ca o reflectare a caracterului etnic a Văii Jiului și mai ales a spiritului tolerant instaurat aici, unele apar bilingv (română-maghiară). Majoritatea acestor publicații au apărut la Petroșani, câte una la Aninoasa și Vulcan și două la Lupeni⁴⁷.

⁴⁷. Potrivit situației existente în fondurile Bibliotecii Academiei Române și ale Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga” Cluj-Napoca, în Valea Jiului au apărut următoarele publicații: Petroșani: *Graiul Muncitorimei* (1921-1925), *Munca* (1922-1923, bilingv), *Montanistică și Metalurgie* (1922-1927, bilingv), *Curierul Valei Jiului* (1922, bilingv), *Gazeta Jiului* (1922-1928), *Avântul* (1928-1947), *Conducător Tehnic* (1928-1936, bilingv), *Valea Jiului* (1930-1931), *Plaiuri Hunedorene* (1930-1944), *Anuarul Liceului de stat pentru băieți din Petroșani* (1920-1923), *Zsilvölgyi Katholicus Tudósító* (1921-1922), *Zsilvölgyi Hirlap* (1922-1923), *Zsilvölgyi Napló* (1924-1942), *Zsilvölgyi Magyarország* (1926-1927), *Petroszényi Ujság* (1933-1940), *A Mi Megyenk* (1933-1936), *Zsilvölgyi Naptár* (1922), *Szinhazi Ujság* (1921), *Bicserdismus Tarsadalmi Lap* (1925-1926); Aninoasa: *Egyház és Misszio* (1934-1938); Lupeni: *Anuarul Școlii civile de stat* (1919 - 1922/23), *Anuarul Școlii medii de stat pentru băieți și fete Lupeni-secția maghiară* (1922/23); Vulcan: *Wolkendorfer Gemeindeblatt* (1934-1938).

Neavând instrumente adecvate, nu putem face aprecieri pertinente despre presa maghiară din Valea Jiului, dar putem afirma că cea mai importantă gazetă din această arie a fost „Zsilvölgyi Naplo”, condusă de Alexandru Molnár, funcționar la „Consumul” Societății „Petroșani”.

Sunt câteva publicații care au apărut în limba română sau bilingv (română-maghiară) și care merită a fi prezentate, ele reflectând, așa cum am mai spus, spectrul politic, dar și preocupări de altă natură.

Cele mai importante rămân „Gazeta Jiului” și „Avântul”. „**Gazeta Jiului**” a fost fondată la 1 ianuarie 1922 de către Gheorghe Tătărăscu (1886 – 1957), la acea vreme jurisconsult la Societatea „Petroșani” și președinte al filialei Hunedoara a Partidului Național Liberal. „Gazeta Jiului” va reflecta o anumită orientare politică, dar fapt important, va fi o oglindă a realităților din Valea Jiului, fiind în același timp o tribună de luptă a celor care acționau în această zonă pentru eradicarea unor tare comportamentale ca și pentru impunerea elementelor de cultură și civilizație românească. În „Cel dintâiu cuvânt” al publicației care din I, nr. 7, 1922 se intitula „*Organ de propagandă culturală și de informațiuni*”, iar din II, 1923, nr. 30, „*Organ de informații și cultură*”, se încearcă a se stabili direcțiile de acțiune, profesiunea de credință a Comitetului sub redacția căreia ieșea „Gazeta Jiului”. Se arăta astfel că în acel moment, când „probleme mari și grele se pun neamului nostru întregit și opera de unificare și consolidare este abia la primele ei începuturi ... o mână de cărturari și de muncitori au crezut că e bine ca și cuvântul lor să răsune în mijlocul zbuciumului și al luptelor făcând să apară acest ziar”, iar „coloanele ziarului acestuia vor fi deschise tuturor celor care vor să ne fie tovarăși la drumul cel greu pe care am pornit”⁴⁸. Ziarul a fost tipărit la Tipografia „Jiul Cultural” și va apărea, duminică, între I, 1

⁴⁸. *Gazeta Jiului*, I, 1922, nr. 1, p. 1.

ianuarie 1922, nr. 1 și VII, 1 aprilie 1928, nr. 12-13, în 318 numere, fiecare număr având, cu puține excepții (IV, 1925, nr. 5, nr. 14-15 - 6 pagini; V, 1926, nr. 10 - număr festiv dedicat împlinirii a cinci ani de la apariția gazetei – 8 pagini; VII, 12-13, 1 aprilie 1928 - 2 pagini), patru pagini (pagina a IV-a era, în cele mai multe cazuri, rezervată reclamelor diferitelor firme care funcționau în Valea Jiului, formă de asigurare a unei părți din fondurile necesare pentru tipărirea gazetei).

Existența „Gazetei Jiului” nu a fost scutită de convulsii. Apare la început sub direcția unui Comitet, având ca redactor responsabil pe Teodor Munteanu, șeful Tipografiei „Jiul Cultural”⁴⁹. Din II, 12 august 1923, nr. 30, ziarul nu mai apare sub direcția unui Comitet, ci are ca director pe Gh. Tătărăscu⁵⁰, care îl reorganizează atât redacțional, cât și tehnic. În ianuarie 1925 se va constitui un nou Comitet, inginerul Iosif Iancu reușind, prin apelul la colaboratori mai vechi, dar și mai noi, să salveze ziarul⁵¹. De altfel, în „Cuvântul nostru” noul Comitet de conducere arăta că scopul său este „de a da un suflu nou acestei singure foi românești din Valea Jiului”, urmând să adune „toți intelectualii din partea locului”. Noul Comitet este dispus la o altă abordare a problemelor Văii Jiului, la o anumită detașare de diferitele curente politice, susținând că „câmpul de luptă este ales pe terenul impersonal al artei, științei, industriei, economiei, chestiunilor miniere, sportului etc., acolo unde orice demn purtător de condei poate intra cu fruntea senină”, fără a uita însă misiunea fundamentală de a sprijini „elementul românesc [care] trebuie să-și strângă rândurile conștiente și

⁴⁹. Teodor Munteanu a fost redactorul responsabil al „Gazetei Jiului” pe toată perioada existenței acesteia.

⁵⁰. Din II, 18 noiembrie 1923, nr. 44, termenul de director este înlocuit, pentru Gh. Tătărăscu, cu cel de fondator.

⁵¹. Ibidem, IV, 1925, nr. 32, p. 2; se arată că „în ianuarie 1925 „Gazeta Jiului” era pe cale să înceteze. Iosif Iancu a făcut apel la noi și vechi pentru continuare. S-a ales un Comitet provizoriu, ce funcționează și azi și în care preotul I. Duma a refuzat să intre”

destoinice pentru a stăpâni cu spiritul său vălmășagul din jur”⁵².

O nouă reorganizare se produce în februarie 1927, când, în fața imposibilității Societății „Jiul Cultural” de a mai suporta material editarea gazetei, un nou Comitet, format din intelectuali petroșeneni, în frunte cu inginerul Iosif Iancu, au hotărât să se ocupe de continuitatea acesteia⁵³, Comitet care o preia în proprietate din VI, 13 martie 1927, nr. 10⁵⁴. În activitatea ziarului se va implica, se pare, din noiembrie 1924 și Vasile B. Taloescu⁵⁵, directorul Federalei „Jiul” Petroșani al Casei Centrale a Băncilor Populare și creatorul în ianuarie 1925 a Băncii Populare „Parângul” din Petroșani⁵⁶. Această intrare poate fi cauza plecării de la începutul anului 1925 a unora, printre care și părintele protopop Ioan Duma, din Comitetul creat la înființare, refuzul Societății „Jiul Cultural” de a mai finanța editarea începând cu februarie 1927 și poate, nu în ultimă instanță, a dispariției ziarului. Cert este că în ultimul număr, care apare la 1 aprilie 1928, se arăta că Vasile B. Taloescu a demisionat din redacția „Gazetei Jiului” și că își

⁵². *Ibidem*, IV, 1925, nr. 2, p. 1.

⁵³. *Ibidem*, VI, 1927, nr. 8, p. 2. La rubrica „Redacționale” se arată că „un grup de intelectuali din Petroșani, în frunte cu ing. Iosif Iancu au avut în 15 februarie 1927 o consfătuire cu Gh. Tătărăscu, fost ministru, unde au hotărât să ia asupra lor editarea ziarului „Gazeta Jiului”, pe care editorul de până acum, adică „Jiul Cultural” o cedează, nemaiputând suporta și pe mai departe cheltuielile de tipărire. Comitetul de redacție se reconstituie din nou, asigurându-și noi colaboratori și îmbunătățind serviciul tehnic și administrativ”

⁵⁴. „Gazeta Jiului, începând cu 1 martie 1927, a trecut în proprietatea unui Comitet compus din colaboratorii de până acum ai ziarului, având ca președinte pe Iosif Iancu, vicepreședinte pe Tiberiu Timoc, directorul principal al Direcției Minelor Societății „Petroșani”, iar ca administrator pe Mihai Dușa, funcționar la Societatea „Petroșani” (*Ibidem*, VI, 1927, nr. 10, p. 1)

⁵⁵. Vasile B. Taloescu, *Cooperația, Gazeta Jiului*, III, 1924, nr. 45, p. 1.

⁵⁶. *Gazeta Jiului*, IV, 1925, nr. 2, p. 2; nr. 21, p. 3.

propune să scoată un nou ziar, care să se numească „Avântul”⁵⁷.

Ziarul, tipărit în formatul 31x47 cm, s-a vrut, și în mare măsură a reușit, să fie, în cei aproape șapte ani ai existenței sale o oglindă fidelă a realităților Văii Jiului. Ziarul va reflecta, prin tematică și rubrici, unele permanente - „Editorial”, „Actualități”, „Săptămâna politică”, „Viața din Valea Jiului” (transformată pentru o perioadă în „Răvașul Văii Jiului”), „Informații”, „Foița Culturală”, „Viața Sportivă” etc. - perspectiva politică și profesională a redactorilor săi: învățători, profesori, ingineri, preoți, avocați, dar și realitățile și problematica țării, în special cea legată de Valea Jiului.

„Gazeta Jiului” va duce campanii pentru alfabetizarea muncitorilor și țăranilor din Valea Jiului, eradicarea alcoolismului, deprinderea elementelor minime de igienă și confort, pentru ajutorarea celor defavorizați etc.; va prezenta activitățile și realizările de pe frontul muncii din mineritul Văii Jiului: producția de cărbune, realizări tehnice, raporturile dintre muncitori și patronat, accidente de muncă etc; va scoate în evidență preocupările societăților miniere, ale comunităților și organelor locale pentru construcția de locuințe, școli, biserici, baze sportive, parcuri, pentru modernizarea străzilor, realizarea canalizării, introducerea apei curente, a iluminatului public și în locuințe etc.; va reflecta viața spirituală și culturală a localităților și oamenilor Văii Jiului, prezentând activitățile desfășurate de Despărțământul „Jiu” al ASTREI, de școli și comunitățile religioase, spectacolele de muzică și teatru susținute de către trupe profesioniste venite de la Cluj și București, dar și de trupe formate din elevi, muncitori, intelectuali din Valea Jiului, manifestările prilejuite de aniversarea unor momente importante din istoria țării etc.

⁵⁷. *Gazeta Jiului*, VII, 1928, nr. 12-13, p. 1.

„Gazeta Jiului” a reprezentat nu numai primul ziar important din Valea Jiului, privit prin prisma duratei și mai ales a spectrului larg pe care l-a abordat, dar este important, în același timp, pentru că a fost o școală de pregătire jurnalistică pentru cei care vor lucra mai apoi la „Avântul” sau „Plaiuri Hunedorene”.

La 29 aprilie 1928 apărea, la Petroșani, primul număr al ziarului „*Avântul*”, care va deveni, prin longevitate și profesionalism, cea mai importantă publicație românească din Valea Jiului în deceniile 4–5 ale secolului al XX-lea și a cărei mentor va fi Vasile B. Taloescu⁵⁸.

„*Avântul*” a apărut din aprilie 1928 (I, 29 aprilie 1928, nr. 1) și până în noiembrie 1947 (XX, 15–30 noiembrie 1947, nr. 21–22)⁵⁹, scoțându-se de sub tipar 682 de numere, din care 371 simple, 290 duble, 7 triple.

În cei 20 de ani de existență ziarul se va afla sub redacția lui Vasile B. Taloescu⁶⁰, care este în același timp și director – proprietar. Va fi tipărit la Institutul de Arte Grafice „*Nicu D. Miloșescu*” din Tg. Jiu, cu excepția câtorva numere care apar la tipografiile „*Viața Literară*” din București (VIII, 1935, nr. 2–3), „*Patria*” din Deva (X, 1937, nr. 45–46, 47–48; acum, probabil, pentru a putea permite tipărirea la Târgu Jiu a numărului festiv din 1 ianuarie 1938, dedicat împlinirii a 10 ani de la apariția ziarului) și „*Jiul Cultural*” din Petroșani (între XIV, nr. 3, 22 februarie 1941–XV, nr. 5, 15 martie 1942).

⁵⁸. *Supra*, notele 28-29.

⁵⁹. *La Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” Cluj-Napoca colecția ziarului se încheie cu numărul 21–22, 15–30 noiembrie 1947.*

⁶⁰. *Vasile B. Taloescu făcea parte, împreună cu ziarul său, din „Federația Națională a Presei din Provincie”, aspecte din activitatea acesteia fiind reflectate, în ani, în paginile publicației.*

Anul al XI-lea al ziarului debutează cu o întreprindere îndrăznească din punct de vedere publicistic și material a lui Vasile B. Taloescu, aceea de a scoate un număr festiv care să marcheze împlinirea a zece ani de apariție neîntreruptă. Acest număr festiv a purtat numărul 1 din 1 ianuarie 1938 (anul XI), a avut 54 de pagini, fiind nepaginat. Ziarul s-a tipărit în 4000 de exemplare la Institutul de Arte Grafice „Nicu D. Miloșescu” din Târgu Jiu și a fost oferit gratuit colaboratorilor, abonaților, altor persoane și instituții. Numărul festiv este structurat în patru părți: 1. Cuvinte omagiale, de apreciere a activității desfășurate de ziarul „Avântul”; 2. Prezentarea realizărilor, în principal edilitare, îndeplinite în județul Hunedoara în ultimii patru ani (1934-1937) a guvernării liberale (guvernul Gh. Tătăărăscu) și a prefectului dr. Romulus Miocu; 3. Lucrări edilitare realizate la Petroșani în ultimii patru ani, printre care sunt de amintit: terminarea drumului la Parâng, îndiguirea pârâului Maleea, construirea Școlii primare „I.G. Duca” și a palatului administrativ, plantarea pe dealul „Calvaria” a 50000 de puiți pentru a forma treptat parcul orașului etc.; 4. Realități trecute și prezente în Valea Jiului.

Această ultimă parte este cea mai consistentă, ambiționând, prin temele abordate, să se realizeze o istorie a Văii Jiului și o abordare realistă a prezentului. Nu știm dacă tematica abordată a fost gândită pentru a realiza o frescă cât mai exactă a trecutului și prezentului Văii Jiului sau ea a rezultat din preocupările și cunoștințele celor care au fost chemați să contribuie la materializarea acestui număr festiv. Unele dintre articole sunt semnate de autorii lor, altele nu, putând fi fie contribuții ale celor care au semnat sau ale lui Vasile B. Taloescu.

Această parte se deschide cu articolul dr. Nicolae Brînzeu intitulat, „Valea Jiului acum 50 ani” în care se prezintă, într-un mod încărcat de melancolie Valea Jiului de la

începuturile dezvoltării sale moderne. „Afară de Petroșani cu vechea lui colonie și cele câteva instalații miniere și muncitorești de la Petrila și Lonea, acum 50 de ani Valea Jiului nu era decât o serie de cătunuri rătăcite ici – colo, case de lemn acoperite cu prăștilă (șindrila mare de brad). Localități ca Aninoasa sau Defor nici nu existau; la Vulcan între casa parohială Coroești și biserica greco-catolică Vulcan era pustiu, te mâncau lupii...”. Apoi preotul Ioan Duma, protopopul ortodox al zonei prezintă, pe baza „datelor culese din notițele preotului Sebastian Stanca, un articol al lui A. Vincenz, manuscrisul lui Jos Levay, completate cu lecturile autorului și informații din arhivele parohiale din tractul protopopiatului ortodox român Jiu”, fapte, întâmplări, instituții, oameni din trecutul mai îndepărtat sau mai apropiat al Văii Jiului în articolul „Valea Jiului – Petroșani”. Urmează apoi un amplu articol, nesemnat, despre „Petroșani S.A.R.” în care sunt prezentate principalele etape ale întâmplării mineritului în Valea Jiului, dezvoltarea și prezentul Societății „Petroșani”, „activitățile laterale”, de sprijinire a învățământului, sănătății, bisericii, culturii, sportului, activităților premilitare etc. Că rolul Societății „Petroșani” era fundamental în Valea Jiului îl susțin și cei care au scris acest articol, în care se afirmă printre altele că aceasta „nu lasă să scape prilejul a dovedi real și nu platonic tenacitatea cu care ține ca Valea Jiului, acest ținut pierdut aparent în sălbăția munților să se bucure și să țină același pas în ritmul în care pulsează viața în marile orașe deschise”.

Este prezentată apoi activitatea desfășurată în Valea Jiului de către Societatea „Principele Mircea”, filiala Petroșani. Este prezentat rolul avut de către Societatea „Petroșani” și persoane particulare, dr. Ionel Moga (primar între 1934-1937), în susținerea și buna desfășurare a activității, în reducerea mortalității infantile, în sprijinirea mamelor și familiilor sărace etc.

Un alt articol este dedicat învățământului primar din Valea Jiului de dinainte și de după primul război mondial; două articole se referă la preocupări culturale în Valea Jiului: un articol se ocupă de activitatea Casinei române din Petroșani, a Despărțământului „Jiu” al „ASTREI”, de Liga Antirevizionistă Română, iar celălalt, semnat de preotul C. Zoican, se ocupă de „Lonea culturală și artistică”; într-un alt articol este prezentată „Reuniunea femeilor române unite” din Petroșani; un articol semnat de Niță Tudor se referă la „Sportul în Valea Jiului” prezentând cele cinci cluburi: Jiul Petroșani, Minerul Lupeni, Aninoasa, Petrila, Lonea, care erau constituite de Societatea „Petroșani” și secțiile în care se practica mișcarea sportivă; ultimele două articole se refereau la „Pregătirea premilitară în Valea Jiului” și la activitatea instituției „Straja Țării”.

Ziarul a apărut săptămânal între anii 1928–1931, 1934–1937 și bilunar între anii 1931–1932, 1938–1947, în ediții de 4 pagini, uneori de 6 pagini – unele numere duble sau triple – și mai rar de 2 sau 8 pagini, având un format de 47 x 32 cm între anii 1928–1942 și 42 x 30 cm între anii 1943–1947. A avut în toată perioada existenței sale, redacția și administrația pe strada Principele Carol nr. 5 din Petroșani. „Avântul” continuă prin format, prin rubrici, printr-o parte a colectivului redacțional, prin afinități politice mai mult sau mai puțin manifeste, „Gazeta Jiului”. Ziarul s-a intitulat „*Organ independent de cultură și informațiuni din Valea Jiului*”⁶¹, tratând „chestiuni economice și sociale”⁶² și a căutat să

⁶¹. Din XVII, 8 noiembrie 1944, nr. 19–20, devine „*Organ de cultură și informațiuni din Valea Jiului*”, dispărând, probabil, și la propriu și la figurat, adjectivul „independent”.

⁶². Din VI, 1 iunie 1933, nr. 10, dispărea de pe frontispiciu „*Chestiuni economice și sociale*”.

reflecte, în principal realitățile Văii Jiului, integrând acest spațiu în mai vasta realitate românească. Deși cu simpatii liberale, Vasile B. Taloescu a imprimat ziarului, o lungă perioadă de timp, o poziție nepartizană, crezând în necesitatea de a se pune în slujba nevoilor societății din acest important bazin carbonifer al țării. Acest crez rezultă și din articolul program, intitulat „Scopul nostru”, în care se arată că „în regiunea noastră, constituită din cetățeni cu diferite păreri politice, în majoritate muncitori și țărani, cu un apreciabil număr de intelectuali – era necesară existența unui ziar independent, care să nu fie aruncat în luptele josnice ale politicii de partid. „Avântul” își va forma de la început linia sa de conduită, pusă în slujba cultivării adevărului și dreptății...., vom arăta fără nici o părtinire evenimentele la ordinea zilei, vom examina în modul cel mai obiectiv situația economică, financiară și orice alte chestiuni cu caracter social... vom încuraja inițiativele de interes obștească și munca ce se depune pentru progresul neamului”⁶³, iar în numărul următor se precizează că „Avântul” este un organ independent care nu atârnă de nimeni și nu este subvenționat de nici un partid politic, susținându-se din plata abonamentelor”⁶⁴. De altfel, Nicolae Iorga, referindu-se la ziarul „Avântul”, constata, în anul 1935, cu satisfacție, că „pasiunea politică are mai puțin loc în ziarul Dumneavoastră decât în presa bucureșteană, ceea ce, evident, este bine”⁶⁵. O asemenea orientare nu a fost totdeauna posibilă și cum în 20 de ani s-au derulat în societatea românească evenimente care au produs schimbări de ordin economic și politic, ziarul a încercat să se supună exigențelor fiecărei etape pentru a putea rezista. În felul acesta a traversat anii democrației interbelice, perioada restrângerii drepturilor cetățenești din anii dictaturii regelui Carol al II-lea și a

⁶³. *Avântul*, I, 29 aprilie 1928, nr. 1, p. 1.

⁶⁴. *Ibidem*, I, 1928, nr. 2, p. 4.

⁶⁵. *Ibidem*, VIII, 1935, nr. 10–11, p. 1.

regimului lui Ion Antonescu, dar va sucomba din cauza greutăților materiale și, probabil, a presiunilor politice, în primii ani de după cel de al doilea război mondial. Un asemenea final era previzibil pentru noi cei de astăzi, istoricul beneficiind în reconstituirea realității de „regula epilogului”, dar cei de atunci au încercat prin toate mijloacele să păstreze în viață ziarul, negând, într-un fel, o anumită evidență. Au acceptat să facă compromisuri care în alte timpuri păreau imposibile, trecând peste principii și convingeri, au transformat ziarul într-un fel de cronică oficială, au aplaudat transformările ce se produceau atunci, au adus în redacție oameni legați de noile orientări politice ce tindeau să se impună, au cerut sprijinul material al cititorilor, dar la sfârșitul anului 1947 ziarul își încetează apariția.⁶⁶

Că a fost o publicație importantă și necesară o spun chiar și realizatorii săi, care în articolul „În al douăzecilea an” amintesc faptul că „am înțeles că Valea Jiului are absolută nevoie de o gazetă în care informațiile, cât și diferitele probleme locale, pe lângă cele de interes general să fie regulat dezbătute. Am înțeles...să fim o tribună de la care să se împrăștie ideile. Am înțeles să ne menținem pe linia vremurilor și să tratăm problemele de la ordinea zilei”⁶⁷. Ziarul a avut audiență în întreaga zonă minieră a Văii Jiului, fiind citit atât de români cât și de celelalte etnii prezente aici⁶⁸, rămânând cea

⁶⁶. În articolul *Pentru stimații noștri abonați*, XX, 15-30 septembrie 1947, nr. 17-18, p. 4, se cere sprijinul abonaților pentru a-și achita abonamentul în lei stabilizați, atât pentru anul 1947, cât și pentru anii anteriori, lucru care ar face posibilă continuarea apariției și după 1 ianuarie 1948.

⁶⁷. *Avântul*, XX, 1947, nr. 1, p. 1.

⁶⁸. Potrivit unei statistici din 1935 abonamente la ziarul „Avântul” s-au făcut de către persoane fizice din Valea Jiului, Târgu Jiu, Turnu Severin, Hațeg, Orăștie, Constanța, Baru Mare, Hunedoara, Brad, Dobra, Pui, Zlatna, Pitești, Focșani, Cluj, Berthelot, Subcetate, Câmpulung Muscel etc., de diferite instituții: Banca Românească, Casa de Asigurări Sociale București, Uniunea de Cooperative „Banatul” Timișoara, Societățile „D.

mai importantă publicație românească din această zonă până la finalul său⁶⁹.

Vasile B. Taloescu a fost ajutat în realizarea ziarului de colaboratori, redactori și corespondenți. Cu ajutorul acestora – majoritatea învățători, profesori, preoți – a putut să acopere cu informații atât întreaga zonă a Văii Jiului, cât și zonele limitrofe, a dat ziarului o anumită orientare tematică, abordând în rubricile destul de numeroase, unele de o remarcabilă constanță, o problematică variată prin care se dorea transformarea publicației nu numai într-o tribună a românismului, ci și într-un factor de educație.

Ziarul a păstrat de-a lungul timpului rubrici permanente: un articol de fond; „Cronica economică”; „Cronica muncitorimei”; „Informațiuni”; „Avântul” informativ; „Săptămâna politică”; „Avântul” sportiv; „Evenimentele săptămânii”; „Avântul” cultural-literar; „Cronica literară”; „Cronica științifică”; „Cronica de război” etc.

Au fost publicate articole pe teme diverse, dar în marea lor majoritate tinzând să se încadreze unei anumite tematici și mai ales să impună ziarul ca un lider de opinie, un puternic factor educativ. În paginile ziarului s-au reflectat marile evenimente; au fost aniversate sau comemorate personalități locale și naționale ca și mari momente ale istoriei patriei; au fost prezentate activitățile de ordin economic, dar și aspecte ale activității școlare și religioase; au fost evidențiate principalele activități culturale desfășurate în Valea Jiului, fie realizate cu forțe locale, fie prin prezența aici a unor mari personalități ale artei teatrale și muzicale din România; a fost reflectată

Mociornița” și „Titan – Nădrag – Călan” etc. (Ibidem, VII, 1935, nr. 48, p. 2).

⁶⁹. *În acești ani au mai existat în Valea Jiului, ca ziare românești, „Valea Jiului” (1930-1931; de orientare național-țărănistă) și „Zori Noi” (1944-1949; de orientare comunistă).*

activitatea Despărțământului: „Jiu” al ASTREI, politica edilitară promovată mai ales în anii '30 ai secolului al XX-lea; ziarul a găzduit importante campanii de presă, în intenția de a impune o anumită atitudine, cum a fost de exemplu: lupta contra alcoolismului, antirevizionismul etc.; sunt criticate tare ale societății din timpul respectiv; sunt publicate schițe literare, poezii, texte ale unor cântece; au fost susținute moral și material inițiative de ordin social și cultural etc.

Un alt ziar săptămânal, ai cărui redactori nu și-au ascuns deloc simpatiile politice, a fost „*Valea Jiului*”. Ziarul care avea ca subtitlu „*Organ săptămânal, politic, de cultura și informațiuni*”, a apărut, săptămânal, în patru pagini, între 1, 16 octombrie 1930, nr. 1 – I, 12 mai 1931, nr. 24, „sub direcția unui comitet” și a fost tipărit la Institutul de Arte Grafice „Nicu D. Miloșescu” din Târgu Jiu. A apărut sub direcția unui Comitet, format din simpatizanți și membri ai Partidului Național Țărănesc⁷⁰; primul redactor responsabil va fi dr. V. Merza, iar de la numărul 6, 22 noiembrie 1930, această activitate va fi îndeplinită de către dr. E. Boeriu. Articolul de fond al primului număr, intitulat „La drum”, va fi scris de primarul țărănist al orașului Petroșani, profesorul de istorie Ioan Niciu⁷¹ și din acesta răzbate profesiunea de credință a celor care au dorit să creeze o tribună de propagandă politică: „Sunt [ziare] puține însă, care urmăresc umbra unui ideal, a unui gând mareș și caută să se apropie cu toată tăria valurilor, de țintă. Noi am vrea să fim din acestea din urmă. Ținta noastră este trezirea conștiinței cetățenilor în sufletele cititorilor noștri și întărirea credinței lor în bine și adevăr. Acestui scop îi închinăm toată puterea noastră...”. În scurta sa existență, ziarul, pe lângă susținerea politicii duse de către guvernele național - țărăniste, concomitent cu negarea valorilor create în perioada guvernărilor liberale, a prezentării problemelor

⁷⁰. *Valea Jiului*, I, 1930, nr. 1, p. 1.

⁷¹. *Ibidem*.

economice și sociale ale Văii Jiului, probleme numeroase în acea perioadă de profundă criză economică, a reflectării diferitelor activități culturale ce se desfășoară în vremea existenței ziarului, se remarcă printr-o nefericită, considerăm noi, campanie de presă, care viza alipirea Văii Jiului de județul Gorj⁷². Ziarul își încheie existența cu numărul 24 din 12 mai 1931- după ce regele Carol II, în fața eșecului formării unui guvern de uniune, format din reprezentanți ai partidelor și condus de Nicolae Titulescu va aduce la guvernare tandemul Iorga – Argetoianu (18 aprilie 1931 – 31 mai 1932) - promotorii săi nemaiavând, probabil, forța materială necesară pentru a face față concurenței ziarului „Avântul”⁷³.

Primul ziar românesc care apare în Valea Jiului în perioada interbelică a fost, după știința noastră, „**Graiul Muncitorimei**”. Ziarul ce apare între anii 1921-1925 se dorea a fi un purtător de cuvânt al Centrului din Petroșani al Sindicatelor Naționale din Transilvania, Crișana, Maramureș și Banat, organizație creată în anul 1919. Ziarul ce își propusese

⁷². *Vezi pentru ideea alipirii, Ibidem, I, 1930, nr. 4, p. 1, nr. 5, p. 1; nr. 7, p. 1-2. O asemenea idee a mai fost vehiculată în 1923 când o Comisie constituită pe lângă Ministerul de Interne sugerase ca într-o nouă împărțire teritorială Plasa Petroșani să fie alipită județului Gorj (Gazeta Jiului, II, 1923, nr. 30, p. 1). „Gazeta Jiului” va lansa o companie de presă în această problemă, propunând chiar un chestionar la care să răspundă cititorii ziarului (Ibidem). Cu acest prilej ideea alipirii la județul Gorj este dezavuată chiar de unii dintre cei care mai târziu în ziarul „Valea Jiului” vor susține, credem, mai mult din spirit de frondă, o asemenea necesitate (Ibidem, II, 1923, nr. 32, p. 1). Mai mult, apare, împărțit și de Gheorghe Tătăărăscu, un alt punct de vedere interesant: constituirea în sudul județului Hunedoara a unui județ nou, cu capitala la Petroșani și format din plasele Petroșani, Pui și o parte din Plasa Hațeg (Ibidem, II, 1923, nr. 30, p. 1).*

⁷³. *În colecția de la Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” Cluj-Napoca există o carte poștală trimisă de către Institutul de Arte Grafice „Nicu D. Miloșescu” din Târgu Jiu către Biblioteca Universității „Regele Ferdinand” Cluj, în care se arată că ziarul „Valea Jiului” și-a încetat apariția la numărul 24.*

să apară săptămânal, fără a reuși însă acest lucru, a avut se pare două perioade de existență în intervalul dintre anii 1921-1925: o prima perioadă între 1921 - iulie 1922⁷⁴ și cea de a doua din mai 1923 până în noiembrie 1925; a fost tipărit în prima perioadă integral și în perioada a doua, numerele 1-8, 1923 la Tipografia „Jiul Cultural”, iar de la numărul 9 – 10, 1923 până la numărul 27 - 28, 29 noiembrie 1925 la Tipografia „Centrului S.N.R.” din Petroșani⁷⁵. A apărut sub direcția unui Comitet, având ca redactori responsabili pe Ioachim Zamora și Petre Braica și căuta să reflecte aspecte legate de activitatea Sindicatelor Naționale atât din Valea Jiului cât și din alte zone de minerit din Banat și Transilvania, zone în care își extindea autoritatea „Centrul S.N.R.” din Petroșani. Crezul și programul ziarului, de fapt și al sindicatelor sub egida cărora apărea, au fost sintetizate în articolul „Reapariție” în care, în numele redacției, se arăta că acesta va „apăra cu energie interesele muncitorești și naționale...Credem că numai o muncitorime...conștientă de datorința sa față de țară și conștientă de drepturile sale, numai această muncitorime poate fi garanta dănuirii noastre și propășirii pe toate terenele...Vom deschide coloanele acestui ziar tuturor acelor ce doresc luminarea și bunăstarea muncitorului din orice categorie. Mai

⁷⁴. În „Gazeta Jiului”, III, 1922, nr. 28, p. 3, se arată că „Graiul Muncitorimei” din lipsă de mijloace nu mai apare. Pagubă, căci de o vreme încoace, devenise un bun luminator și povățuitor al muncitorului”.

⁷⁵. În cea de a doua perioadă ziarul va apărea, de regulă, bilunar, în patru pagini; în anul III, 1923 se vor publica câte două numere odată, de la nr. 1-2, 1 mai 1923 la nr. 31-32, 15 decembrie 1923, deci 16 apariții; în anul IV, 1924 vor fi 19 apariții duble, de la nr. 1-2, 2 ianuarie 1924 la nr. 37-38, 31 decembrie 1924; în anul V, 1925 vor fi 14 apariții duble, de la nr. 1-2, 15 ianuarie 1925 la nr. 27-28, 29 noiembrie 1925; de la nr. 23-24, 11 octombrie 1925 și până la nr. 27-28, 29 noiembrie 1925, „Graiul Muncitorimei” apare bilingv, cu câte 2 pagini în limbile română și maghiară.

presus însă de orice vom ține cont de interesele superioare ale tânărului nostru stat”⁷⁶.

Pe lângă reflectarea activității sindicale, a implicării acestora în activitățile economice și politice, în constituirea de cooperative de consum și sprijinirea noii instituții a „Consumului Muncitorilor din Valea Jiului”, în ajutorarea celor nevoiași din zonă, ziarul se va manifesta ca o tribuna de luptă politică și națională împotriva sindicatelor „roșii”, afiliate la Internaționala a III-a Comunistă⁷⁷, a iredentismului maghiar, care și în Valea Jiului a avut unele manifestări⁷⁸.

Un alt ziar care se dorea purtătorul de cuvânt al celor ce se considerau apărători ai intereselor muncitorimii a fost „*Munca*”, „*Organ oficios al cooperativelor muncitorești din Valea Jiului*” și a apărut efemer – trei numere - din noiembrie 1922 până în februarie 1923. Ziarul ce apărea bilingv în 12 pagini (6 în limba română, 6 în limba maghiară) avea ca redactor responsabil pe Iosif Recean, era editat de Cooperativa „Munca” din Petroșani și tipărit la Tipografia „Jiul Cultural”. A existat în acei ani inițiativa Sindicatelor de a constitui, după modelul din alte țări europene (de exemplu Belgia), cooperative de producție și consum și acest lucru se va întâmpla în Valea Jiului prin crearea în anul 1922 a cinci cooperative de măcelărie, cu ajutorul cărora se spera a influența prețurile și a ajuta astfel pe muncitori. Ziarul „Munca” s-a dorit a fi elementul de propagandă care să sprijine această inițiativă, popularizând-o și convingând populația din Valea Jiului de utilitatea acestei inițiative.

⁷⁶. *Graiul Muncitorimei*, III, 1923, nr. 1 și 2, p. 1.

⁷⁷. *Vezi, de exemplu, articolul lui Gheorghe Buzdugan, De ce nu ne trebuie Internaționala Roșie, Graiul Muncitorimei*, III, 1923, nr. 29 și 30, p. 2.

⁷⁸. *Ibidem*, p. 4. În 1923 s-a judecat la Curtea Marțială din Sibiu, „Procesul Maderspach” în care groful de la Iscroni a fost acuzat împreună cu alți complici de trădare de patrie, spionaj, ascundere de arme (*Gazeta Jiului*, II, 1923, nr. 22, p. 3).

Una dintre cele mai interesante publicații care au apărut în Valea Jiului în perioada interbelică poate fi socotită revista bilingvă **„Montanistică și Metalurgie”/„Bányaszat és Kohászat”**. „Montanistică și Metalurgie” a fost o „revistă tehnică minieră” și, păstrând proporțiile, poate fi așezată alături de celelalte reviste care s-au ocupat de minerit în perioada interbelică, în principal, „Analele Minelor din România” (1918 – 1946) și „Miniera” (1926 – 1948).

De ce a fost posibilă o revistă cu specific minier în Valea Jiului și de ce bilingvă: pentru că exista un potențial economic și uman care putea fi exploatat. Valea Jiului ajunsese la începutul perioadei interbelice la peste 50000 de locuitori, mineritul transilvănean se consolidase și exista o intelectualitate tehnică capabilă să editeze și să susțină material o publicație cu specific minier. Revista apare bilingv, în limbile română și maghiară, pentru că spiritul Văii Jiului era unul tolerant, și pentru că exista o realitate pe care nu o putem nega, nu toți cei care scriau la revistă sau o citeau -și majoritatea erau din fostul Imperiu Austro-Ungar - cunoșteau la începutul perioadei interbelice, în mod satisfăcător, limba română.

„Montanistică și Metalurgie” a fost „Revista oficială a Asociației Funcționarilor Tehnici, Minieri și Metalurghi din Ardeal și Banat”, „Asociațiune” care și-a schimbat titulatura în „Asociațiunea Conducătorilor Tehnici de la Industria Minieră și Metalurgică din România”, iar mai apoi în „Asociațiunea Conducătorilor Tehnici Minieri din România”.

Asociația a fost creată la Schemnitz, în fostul Imperiu Austro-Ungar, în 1908; în 1919, cu sprijinul ing. Victor Blasian, pe atunci director general al Minelor Statului din Consiliul Dirigent al Transilvaniei, s-a constituit „Asociațiunea

Funcționarilor Tehnici, Minieri și Metalurghi din Ardeal și Banat”, având sediul la Cluj. Cu prilejul Congresului al II-lea, ținut la Petroșani în 20-21 mai 1922, „Asociațiunea” își mută sediul aici, unde va funcționa până în 1927, când o parte a membrilor vor crea Uniunea „Conducător Tehnic. Uniunea Generală Română pentru Asigurări Sociale” (1927-1943); această Uniune va edita revista bilingvă „Conducător Tehnic”(1928-1936)

Congresul din mai 1922, de la Petroșani, a pus problema editării unei publicații proprii care să popularizeze preocupările și problemele „Asociațiunei” și primul pas a fost făcut prin obținerea aprobărilor necesare tipăririi revistei⁷⁹.

Revista și-a avut sediul la Mina „Est” din Petroșani, unde, de altfel, se afla și sediul „Asociațiunei”; editor era primaistrul minier Arpad Schreiber, președintele „Asociațiunei”, iar redactor responsabil era Ștefan Tomuța, funcționar la Mina „Lonea”, secretarul general al „Asociațiunei”. Redactorii și-au propus să scoată revista lunar, lucru aproape imposibil⁸⁰, și cu toate greutățile întâmpinate, mai ales din cauza lipsei de interes a unor membri care nu-și plăteau la timp abonamentele sau nu participau cu articole sau informații la facerea revistei, au dus întreprinderea până la capăt, dându-i o ținută grafică și un conținut bogat și profesional care face cinste realizatorilor.

⁷⁹. *Montanistică și Metalurgie, IV, 1925, nr. 1, 2, 3, p. 8.*

⁸⁰. *Din păcate, pentru anii I, II nu există toate numerele în colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga” Cluj-Napoca și Bibliotecii Academiei.*

Au fost greutăți importante, scoase în evidență de cei care editau revista, dar faptul că ea a apărut timp de șase ani, se datorează editorilor, dar nu numai lor. În Raportul de activitate pe anii 1925-1926, prezentat la cel de-al IV-lea Congres al „Asociațiunii”, ținut la Lonea în 20 februarie 1927 se arată că „una din chestiunile cele mai grave o reprezintă existența revistei. Ne plângem de dezinteresarea în cea mai mare parte a membrilor „Asociațiunii” care nu trimit articole, nu câștigă abonați, nu câștigă anunțuri, nu-și achită cotizația din care s-ar putea scoate prețul abonamentului...Este de netăgăduit că tot ce s-a făcut până acum se datorește unui grup de colegi care prin convingerea lor intimă, prin experiența lor, prin firea și ocupațiunea lor au făcut tot ce s-a putut pentru a ajunge aici. Mulțumiri lui Victor Blasian...;inginerului Iosif Iancu, directorul de la Lonea; Societăților „Petroșani”, „Lonea”, „Băncii Românești”, „Creditului Minier”, „Uzinelor Domeniilor Reșița” și „Jiul Cultural” ca și conducătorilor acestor Societăți...și pentru sprijinul pe care l-au acordat revistei „Montanistică și Metalurgie”

Revista va fi tipărită la Tipografia Societății „Jiul Cultural” din Petroșani⁸¹, și va apărea timp de șase ani, între iunie 1922 (I, nr.1; 8 pag.) și decembrie 1927 (IV, nr. 10, 11 și 12; 14 pag.)⁸².

⁸¹. *Despre Societatea „Jiul Cultural”, vezi: Mircea Baron, Op. cit., p. 365-366.*

⁸². *Revista își încetează activitatea la sfârșitul anului 1927 când foștii redactori intră în „Uniunea Generală Română a Conducătorilor și Angajaților Tehnici pentru Asigurări Sociale” și editează revista*

Revista va avea între 8-22 pagini, toate materialele fiind publicate, cu excepția ultimului număr, atât în limba română, cât și în limba maghiară. Vor fi inserate articole care prezentau probleme specifice activității de minerit, în general, ale membrilor „Asociațiunei”, în special; va exista o rubrică permanentă denumită inițial „Știri miniere”, iar mai apoi „Informațiuni”; vor fi inserate, în ultimele pagini, reclame pentru unele firme din Valea Jiului sau care erau implicate în minerit.

Revista a fost tipărită la Petroșani unde își avea sediul „Asociațiunea”, dar s-a constituit tot timpul într-o publicație care s-a adresat și s-a ocupat de toți membrii, care proveneau din Transilvania și Banat. Apariția revistei a fost considerată necesară; Ioan Winklehner, director general al societății „Petroșani”, în articolul inaugural „Salutări revistei noastre”, credea că sprijinul principal al conducerii exploatărilor miniere îl formau funcționarii tehnici și de aceea considera că scopul revistei era acela de „a răspândi între ei cunoștințe, sentimente de datorință și conștiință, căci noi cu toții suntem chemați ca cu munca noastră să servim țara și să asigurăm dezvoltarea economică a acesteia”⁸³.

Plecând de la aceste comandamente, revista a abordat o tehnică variată, dar cu țintă precisă: reflectarea problematicii și activității din minerit și a membrilor „Asociațiunei”.

„Asociațiunea” s-a creat pentru a apăra interesele funcționarilor tehnici de la minele particulare și ale statului din Ardeal și Banat, absolvenți ai Școlii medii miniere de trei ani din fostul Imperiu Austro-Ungar. Aceștia doreau, în principal, recunoașterea faptului că funcționarii tehnici minieri erau îndreptățiți, prin tipul de școală parcurs și pregătirea obținută, să pretindă a nu fi considerați maiștri minieri, ci să fie asimilați

„Conducător Tehnic” (*Montanistică și Metalurgie*, VI, 1927, nr. 10, 11, 12, p. 4).

⁸³. *Ibidem*, I, 1922, nr. 1, p. 1.

conductorilor publici din Vechiul Regat (România de până la 1918 – n.n.) și să fie acceptați în Corpul Tehnic al Statului⁸⁴. Revista va promova campania dusă de către „Asociațiune”, și după o luptă de patru ani, prin Decretele Regale nr. 1926 și 2701/1924, Conducătorii Tehnici Minieri ce se aflau în serviciul minelor, uzinelor și salinelor statului din Ardeal au fost asimilați cu conducătorii de lucrări publice și încadrați în Corpul Tehnic al Statului; în conformitate cu aceste Decrete Regale, precum și prin aplicarea art. 24 din Legea Corpului Tehnic din anul 1894 etc., conducătorii tehnici minieri aveau dreptul la salarizarea fixată după normele Corpului Tehnic⁸⁵. A fost o victorie a perseverenței, dar mai apoi a fost necesară continuarea luptei pentru învingerea inerției administrative și obținerea aplicării acestor decrete și prevederea la bugetul statului a sumelor de bani necesare pentru plata salariilor⁸⁶.

Preocuparea pentru obținerea unui statut profesional, în conformitate cu tipul de școală absolvit s-a conjugat cu susținerea unei campanii de dezvoltare și de clarificare a locului și rolului școlilor miniere. Din articolele publicate în revistă rezultă că existau cel puțin două puncte de vedere: fie menținerea structurii, ca ani de studiu și plan de învățământ, de la școlile miniere existente în Petroșani și Baia Mare, dar primirea numai a absolvenților a cel puțin 4 clase secundare⁸⁷; fie reorganizarea învățământului mediu minier prin schimbarea

⁸⁴. *Ibidem*, p.2; *alte direcții de acțiune se refereau la obținerea creșterii salariilor mici, crearea unei comisii de pensii, sprijinirea membrilor „Asociațiunii” pentru a-și găsi posturi și subvenționarea celor ce se aflau în șomaj, perfecționare culturală etc.*

⁸⁵. *Ibidem*, IV, 1925, nr. 7, 8, p. 7; xxx, *Comercializarea și conducătorii minieri, Montanistică și Metalurgie*, IV, 1925, nr. 11, p. 3-4.

⁸⁶. A. Schreiber, *Calvarul conductorilor minieri de la întreprinderile statului, Montanistică și Metalurgie*, IV, 1925, nr. 1, 2, 3, p. 3-5; *Ibidem*, V, 1926, nr. 1, p. 7.

⁸⁷. Arpad Schreiber, *La reorganizarea școlilor miniere!*, *Montanistică și Metalurgie*, III, 1924, nr. 7, 8, p. 3-4.

planului de învățământ, cu accent pe practică etc., și crearea de școli pentru conducători minieri la Petroșani și Baia Mare și pentru conducători metalurghi la Hunedoara și Reșița⁸⁸.

Revista a reflectat în paginile sale activitatea organizatorică a „Asociațiunei”. Este amintit primul congres al „Asociațiunei” ținut în anul 1919 la Cluj și sunt prezentate celelalte trei congrese: de la Petroșani (II; 20-21 mai 1922)⁸⁹, Baia Mare (III, 9-12 mai 1925)⁹⁰, Lonea (IV; 20 februarie 1927)⁹¹; sunt prezentate Dărilor de seamă asupra activității „Asociațiunei” pe anii 1922-1924 (Congresul III, Baia Mare)⁹² și pe anii 1925-1926 (Congresul IV, Lonea)⁹³; rezoluțiile, memoriile și propunerile adoptate și care vizau: reorganizarea învățământului tehnic mediu minier și metalurgic; problema conductorilor ce au fost concediați și a echivalării conductorilor de la întreprinderile particulare cu cei de la întreprinderile statului; problemele ridicate de achitarea și tipărirea revistei „Montanistică și Metalurgie”; problema salarizării etc.⁹⁴; aflăm despre structura organizatorică a

⁸⁸. Ștefan Tomuța, *Reorganizarea învățământului tehnic mediu minier și metalurgic, Montanistică și Metalurgie, IV, 1925, nr. 4, 5, 6, p. 8; Nicolae Ola, Proiect despre organizarea școlii miniere medie, IV, 1925, nr. 7 și 8, p. 6; „Reorganizarea învățământului tehnic mediu minier și metalurgic”, IV, 1925, nr. 7 și 8, p. 7. Trebuie spus că acest deziderat se va împlini mai târziu când, prin efortul unor personalități din mineritul românesc, se va reuși, în 1937, transformarea Școlii de maiștrii minieri de la Baia Mare în Școala de conducători tehnici și metalurgici (Arh. Naț. Deva, Fond Societatea „Petroșani”. Direcția Minelor. Confidențiale, Dos. 5/1929, f. 6-35).*

⁸⁹. *Montanistică și Metalurgie, I, 1922, nr. 1, p. 2.*

⁹⁰. *Ibidem, III, 1924, nr. 11, 12, p. 6; IV, 1925, nr. 1, 2, 3, p. 6-10.*

⁹¹. *Ibidem, VI, 1927, nr. 1, p. 5-8; nr. 3 și 4, p. 5-8. Activitatea curentă a „Asociațiunei” era reflectată în rubrica „Buletinul Asociațiunei” (Ibidem, VI, 1927, nr. 5, p. 7)*

⁹². *Ibidem, IV, 1925, nr. 1, 2, 3, p. 8-10.*

⁹³. *Ibidem, VI, 1927, nr. 1 și 2, p. 7.*

⁹⁴. *Ibidem, IV, 1925, nr. 1, 2, 3, p. 7; VI, 1927, nr. 3 și 4, p. 6-7*

„Asociațiunei”. Aceasta își avea sediul la Petroșani (Mina „Est”) și era condusă de un Comitet format din președinte (Arpad Schreiber, conductor principal minier la Petroșani), 3 vicepreședinți, un secretar general (Ștefan Tomuța funcționar la Minele Statului Lonea), 2 secretari, 2 casieri, 2 controlori și 4 membrii aleși din diferitele secții ale „Asociațiunei”⁹⁵. „Asociațiunea” era formată, în anul 1925, din 13 secții (Baia Mare, Baia Sprie, Băiuț, Roșia Montană, Zlatna, Săcărâmb, Hunedoara, Lonea, Petroșani, Lupeni, Anina, Uioara, Cluj). La „Asociațiune” erau înscriși: în anul 1922, 227 membri, care erau absolvenți ai Școlilor Miniere de la Schemnitz, Baia Sprie, Roșia Montană, Săcărâmb; în anul 1925, 245 membri, din care 161 în serviciul Statului și 84 la societățile particulare; în anul 1927, 245 membri⁹⁶.

Așa cum și-au propus, revista și realizatorii acesteia s-au ocupat de problemele mineritului, în general, ale unor domenii, în special și a celor care lucrau în această ramură de activitate:

- au luat în discuție legile care se refereau direct la minerit sau cele care aveau atingere cu acesta: Legea Minelor⁹⁷ și Legea comercializării și controlului întreprinderilor economice ale statului din 1924⁹⁸;

- au făcut o prezentare a problemelor specifice ale unor zone miniere, cum ar fi Munții Apuseni⁹⁹, în general și zona

⁹⁵. *Ibidem*, IV, nr. 1925, 1, 2, 3, p. 7; VI, 1927, nr. 5, p. 7.

⁹⁶. *Ibidem*.

⁹⁷. *Vezi, de exemplu: Iosif Iancu, Dispozițiile Legii Minelor referitoare la exploatarea și punerea în valoare a maselor de roci comune, III, 1924, nr. 9-10, p. 3-4; Arpad Schreiber, Noua Lege a Minelor și conductorii tehnici, III, 1924, nr. 11-12, p. 3-4; xxx, Permisele exclusive de explorare, IV, 1925, nr. 9, 10, p. 8 etc.*

⁹⁸. xxx, *La comercializarea minelor statului, III, 1924, nr. 2, p. 1-2; xxx, Ancheta noastră asupra comercializării, III, 1924, nr. 4, p. 5-6.*

⁹⁹. *Vezi, de exemplu: Benjamin Golgoșiu, Dezvoltarea industriei miniere în Munții Apuseni, III, 1924, nr. 3, p. 7; I. Iancu, Starea industriei miniere din*

Roșia Montană¹⁰⁰, în special, ca și Valea Jiului¹⁰¹, și/sau ale unor ramuri ale mineritului, cum ar fi: exploatarea metalelor prețioase¹⁰², a cărbunelui¹⁰³, a gazului metan¹⁰⁴, a neferoaselor¹⁰⁵, a sării¹⁰⁶ etc;

- au abordat aspecte de natură profesională, cum ar fi: realizarea sondajelor pentru descoperirea sau confirmarea unor zăcăminte¹⁰⁷; metodele aplicate la deschiderea unor mine noi¹⁰⁸; metode de preparare a substanțelor minerale utile¹⁰⁹; metode de exploatare a zăcămintelor minerale¹¹⁰; valorificarea produselor miniere¹¹¹ etc;

Munții Apuseni și măsurile ce trebuie luate pentru salvarea ei, V, 1926, nr. 1, p. 4-5.

¹⁰⁰. Ludovic Kaláth, *Câteva cuvinte despre exploatarea minelor de aur din Roșia Montană, II, 1923, nr. 1, p. 2-3.*

¹⁰¹. Arpad Schreiber, *editorul revistei, a publicat în serial – între V, 1926, nr. 9 și 10 și VI, 1927, nr. 10, 11, 12 – o lucrare intitulată „Valea Jiului. 1840 – 1926”;* această lucrare reprezintă prelucrarea notițelor pe care și le-a făcut inginerul minier Gustav Polyak de Samson care a venit în Valea Jiului, la Vulcan, în 1869, fiind o contribuție importantă la cunoașterea istoriei Văii Jiului pentru perioada de timp menționată.

¹⁰². Șt. Grindl, *Telurul și istoria lui, II, 1923, nr. 1, p. 3-5.*

¹⁰³. Ioan Winklehner, *Câteva cuvinte despre diferite proprietăți ale cărbunelui, III, 1924, nr. 1, p. 5-6; xxx, Producția de cărbuni din România Mare, III, 1924, nr. 2, p. 8.*

¹⁰⁴. Ion Bányái, *Metanul ca cel mai nou izvor de energie, III, 1924, nr. 7-8, p. 5-6; Idem, Geologia teritoriului de gaz de la Cristurul Secuiesc, V, 1926, nr. 2, p. 4-6.*

¹⁰⁵. Iosif Pittner, *Despre topirea aramei, III, 1924, nr. 11-12, p. 4-5.*

¹⁰⁶. xxx, *Monopolurile statului. Salinele, VI, 1927, nr. 8-9, p. 7.*

¹⁰⁷. Șt. Tomuța, *Miliardele neutilizate ale României, III, 1924, nr. 1, p. 3-4; Ion Bányái, Practica minieră și geologia, III, 1924, nr. 5, p. 5-6.*

¹⁰⁸. xxx, *Directive la înființarea de mine noi, III, 1924, nr. 7-8, p. 6.*

¹⁰⁹. Th. Szlovik, *Despre prelucrarea și valorizarea metalelor, III, 1924, nr. 1, p. 4-5.*

¹¹⁰. Arpad Schreiber, *Exploatarea straturilor mai groase prin prăbușire, cu pregătire în culcuș, V, 1926, nr. 3, p. 7-9; Idem, Exploatarea stratelor groase prin pregătire, III, 1924, nr. 6, p. 6-8.*

¹¹¹. *Ibidem, VI, 1927, nr. 6-7, p. 7.*

- au avut în vedere, pe lângă probleme pe care le-am prezentat anterior¹¹², probleme profesionale și de viață ale celor care lucrau în minerit, în special ale conductorilor mineri și metalurghi¹¹³.

Întâlnim în paginile revistei o rubrică de oferte de servicii, modalitate prin care se încerca a veni în sprijinul celor care erau în căutarea unui loc de muncă.

Un spațiu substanțial în economia revistei l-a reprezentat o rubrică permanentă, intitulată „Informațiuni” (denumită inițial ”Știri Miniere”); în cadrul acestei rubrici s-a căutat ca prin știri scurte să se dea informații utile, în special despre evoluția industriei miniere, dar și a unor ramuri economice conexe, atât din România cât și din străinătate.

Din păcate, așa cum mai am arătat¹¹⁴, la sfârșitul anului 1927 revista își încheie activitatea, în contextul în care cei care au gândit-o și au editat-o au considerat că rolul „Asociațiunii” s-a încheiat, în condițiile obținerii unor drepturi de natură profesională și că altele urmau să fie prioritățile.

Citind revista rămâi impresionat de modul în care un grup de oameni din Valea Jiului, dar și din alte părți ale Transilvaniei și Banatului, și care nu erau oameni de presă ci aveau alte preocupări profesionale, au fost capabili, prin entuziasm și perseverență, să editeze o publicație care a făcut reale servicii mineritului, în general, celor ce le era adresată, în special.

Într-un anumit fel, „Montanistică și Metalurgie”, prin cei care au editat, se va continua cu revista bilingvă, română –

¹¹². *Supra*, notele 61 - 66.

¹¹³. xxx, *Timpul liber al muncitorilor*, III, 1924, nr. 2, p. 6; Arpad Schreiber, *Problema pensionării conductorilor tehnici și angajaților particulari*, III, 1924, nr. 4, p. 3-4; Șt. Tomuța, *Educația fiilor funcționarilor minieri*, IV, 1925, nr. 7 și 8, p. 3-4; xxx, *Noi dispoziții pentru înscrierea la pensie*, IV, 1925, nr. 9,10, p. 8-9; xxx, *Cine poate fi șef de exploatare în industria minieră*, V, 1926, nr. 2, p. 3-4 etc.

¹¹⁴. *Supra*, nota 53.

maghiară, „**Conductor Tehnic**”, subintitulată „*Buletinul Uniunii Generale pentru Asigurări Sociale*”.

Revista va apărea la Petroșani, unde se va afla, de altfel, sediul „Uniunii Regnicolare de pensii a conductorilor tehnici, funcționarilor și angajaților industriali din România”¹¹⁵, ce s-au desprins din „Asociația Ungară Regnicolară de Pensii” în anul 1927.

Revista va apărea între anii 1928-1936 și va fi tipărită la Tipografia „Jiul Cultural”. Directorul revistei va fi președintele „Uniunii”, Arpad Schreiber, conductor principal la Societatea „Petroșani”, iar redactor responsabil, Ștefan Tomuța, secretarul „Uniunii”, conductor principal la Societatea „Lonea”¹¹⁶.

Ca și în cazul revistei „Montanistică și Metalurgie” revista va avea un număr egal de pagini în limbile română și maghiară, conținutul fiind identic; vor apărea în cei nouă ani de existență a revistei 34 de numere, dintre care 5 simple, 10 duble, unul triplu și 2 cvadruple.

„Conductor Tehnic” nu va avea preocupările în plan tehnic - științific ale revistei „Montanistică și Metalurgie”, articolele care abordează aceste aspecte fiind puține¹¹⁷, revista

¹¹⁵. „Uniunea” va funcționa între 4 septembrie 1927 - când se constituie în cadrul Adunării generale care are loc la Petroșani (Conductor Tehnic, I, 1929, nr. 1, p. 2-4) - și 22 mai 1943 când, în conformitate cu Legea persoanelor juridice, Adunarea generală hotărăște dizolvarea, acțiune aprobată de Tribunalul Hațeg cu Jurnalul nr. 2969/1943; lichidatori sunt Sabin Golgoțiu și Gheorghe Pop de la Societatea „Petroșani”, iar fondul „Uniunii” este trecut la Societatea de Asigurare „Generală” București, unde sunt asigurați toți membrii (Avântul, XVII, 1944, nr. 6, p. 3).

¹¹⁶. De la III, 1930, nr. 1, redactor responsabil va fi numit Sabin Golgoțiu, noul secretar al „Uniunii”.

¹¹⁷. Vezi: Arpad Schreiber, Criza cărbunelui, I, 1928, nr. 2, p. 1-2; Idem, Neglijarea mineritului metalic, II, 1929, nr. 1, p. 1-2; Ștefan Tomuța, Înființarea unei stațiuni experimentale de cărbuni, II, 1929, nr. 2-3, p. 1; Vladimir Melenciuc, Războiul chimic și apărarea, III, 1930, nr. 2-4, p. 1-5; P. Protopopescu, Orientarea profesională, IV, 1931, nr. 3-4, p. 1-3; Arpad Schreiber, Valva minei, VI, 1933, nr. 3-4, p. 1-3.

concentrându-se pe problematica „Uniunii”, axată în principal pe un aspect de ordin social: asigurarea condițiilor pentru o pensie suplimentară membrilor săi; sunt prezentate procesele verbale ale adunărilor generale și ale Comitetului, evoluția numărului de membri, bilanțul încheiat la sfârșitul fiecărui an, raporturile cu Casa Cercuală de Asigurări Sociale etc.

ÎN SPRIJINUL DASCĂLILOR ȘI AL ȘCOLII

Rolul dascălului, al celui care face apostolat în lumea satului, este foarte important și învățătorii au simțit nevoie de a avea și de a face o revistă a lor și pentru ei. Aceasta va apărea din nevoia de a informa, dar în același timp de a educa.

În perioada interbelică va exista în România o puternică presă școlară, cu peste 100 de titluri, un rol important avându-l presa dedicată învățătorilor și aflată sub egida „Asociației Generale a Învățătorilor din România”; va exista o revistă centrală a „Asociației”, **„Școala și viața”** (1930-1944), învățătorii din toate cele 71 județe ale țării preocupându-se să aibă o revistă a lor.

Înscriindu-se în acest curent, în județul Hunedoara, cu o puternică forță didactică, din care peste 800 de învățători în perioada interbelică, se vor edita, după știința noastră, trei reviste dedicate acestui segment profesional.¹¹⁸

¹¹⁸. Pe lângă cele trei publicații pe care le prezentăm, au mai apărut:

- *Buletinul oficial școlar al județului Hunedoara (aprilie 1933 - septembrie 1935), ce a inserat în paginile sale adrese și note circulare ale Revizoratului școlar și ale Comitetului școlar județean,*

- *Învățătorul de mâine, revistă editată de Școala normală de băieți Deva, sub conducerea prof. dr. N. Apostolescu. A avut o singură apariție (nr. 1, 2, 3, decembrie 1938 – martie - iunie 1939) și revista s-ar fi putut*

1. Revista învățătorilor și învățătoarelor din județul Hunedoara. Apare la Deva și va fi tipărită la „Tipografia Județeană”, în perioada septembrie 1927 - martie 1929. Va avea ca director pe V. Anastasiu, inspector școlar, redacția și administrația aflându-se la sediul Revizoratului școlar Deva. Subintitulată „*Organ oficial al Revizoratului școlar Deva*”, revista s-a dorit a fi o încercare a instituției respective de „a da un avânt învățământului primar și totodată a ținea în curent corpul didactic primar din acest județ cu tot ceea ce îl interesează”¹¹⁹.

2. Buletinul pedagogic al Inspectoratului Școlar primar județean Alba și Hunedoara. Va apărea în patru numere, între 1 mai și 15 iunie 1935, la Tipografia „A Hirsch” din Deva. Va fi de fapt un show-man a învățătorului Mihai Butoiu – redactor și administrator – de la Școala de aplicație de pe lângă Școala normală din Deva și scoate în evidență calitățile de publicist și de pedagog a acestui talentat dascăl care va ajunge, mai apoi, profesor la Școala de aplicație din București. Dar talentul și calitatea scrierii nu au fost suficiente și revista va dispărea repede (nr. 4, 15 iunie 1935), pentru că neavând un sprijin material și logistic eficace nu va reuși să supraviețuiască.

Cea mai valoroasă rămâne revista, „**Plaiuri Hunedorene**”, subintitulată „*Organ de cultură profesională și generală*”. Va apărea – în general în 32 de pagini, plus cele 4 pagini de copertă, în numere simple, duble, triple și cvadruple - din septembrie 1930 și până în aprilie 1944, deci timp de aproape 15 ani, în 148 de numere. Fapt important, din cei aproape 15 ani de apariție, timp de 12 ani revista a fost redactată și administrată de învățători din Valea Jiului. A fost

constitui într-o publicație chemată să formeze pe cei care mai apoi puteau publica în „Plaiuri Hunedorene”.

¹¹⁹. *Revista învățătorilor și învățătoarelor din județul Hunedoara, I, 1927, nr. 1, p. 1.*

revista „Asociației Corpului didactic primar din județul Hunedoara”, necesitatea apariției sale fiind hotărâtă la adunarea generală din ianuarie 1930; urma să fie susținută prin abonarea obligatorie a celor peste 800 de învățători din județul Hunedoara¹²⁰. Va avea un rol, din păcate prea puțin cunoscut, în educarea și formarea multor generații de învățători.

Aflată în toată perioada apariției sale sub conducerea unui comitet de redacție, format din învățători, membri ai „Asociației”, revista apare între septembrie 1930 - iunie 1931 la Deva, în tiparul „Tipografiei Județene”, redacția și administrația fiind la Școala primară Simeria, de unde provenea și președintele „Asociației”, învățătorul Sabin Jula. Începând cu anul II, nr. 11, septembrie 1931, redacția și administrația se mută la Petroșani, redactor fiind un inimos institutor, Alexiu David, dascăl și apoi director la Școala nr. 1 Petroșani, iar administrator, învățătorul Gh. Ittu, de la Școala primară Aninoasa. Revista începe să se tipărească acum la Tipografia „Jiul Cultural” din Petroșani; de la anul III, nr. 31-32, septembrie - octombrie 1933 și până la anul X, nr. 9-10, mai - iunie 1940 se tipărește la Institutul de Arte Grafice „Nicu D. Mihoșescu” din Târgu Jiu, „o instituție românească, veche și cu frumos renume”, cum apreciază redacția revistei „Plaiuri Hunedorene”; între anul XI, nr. 1-2, septembrie - octombrie 1940 și anul XIV, nr.8-10, octombrie - decembrie 1942 se tipărește la „Tipografia Românească” din Deva; între anul XV, nr. 1-3, ianuarie - martie 1943 și până la final (anul XVI, nr 1-4, ianuarie - aprilie 1944) se va tipări la Tipografia „Astra” din Deva, tipografie aflată în incinta Liceului „Decebal” Deva.

În acest timp se produc unele modificări și în conducerea revistei. Din septembrie 1939 (X, nr. 1), redacția se mută la Aninoasa, având doi redactori: Alexiu David și învățătorul Mihai Bogza, directorul Școlii primare din

¹²⁰. *Plaiuri Hunedorene, I, 1930, nr. 2, coperta III.*

Aninoasa. Alexiu David demisionează de la conducerea revistei începând cu anul XII, nr. 3-4, noiembrie-decembrie 1940, când răspunzător de editarea revistei este desemnat Iosif Demea, învățător la Deva. Alexiu David va reveni la conducerea revistei, ca director, din anul XIV, nr 5-6-7, mai – iunie - iulie 1942 și până la final, redacția mutându-se din nou la Petroșani.

Ce au urmărit cei care au hotărât să-și consacre energia și o parte a timpului lor într-o întreprindere de acest tip, se poate deduce din articolul inaugural, intitulat „Gândul nostru”, și în care se afirmă că „lupta noastră se dă pentru cea mai sfântă cauză: înălțarea școalei, pentru a deveni o armă puternică și sigură în mâna poporului român, în străduințele lui de „înspre mai bine”. Noi învățătorimea avem de îndeplinit un greu apostolat în satele noastre bântuite de analfabetism, măcinate de boli și alcoolism. În această luptă „Plaiuri Hunedorene” trebuie să fie farul care să ne lumineze calea. Dorim să fim tribuna liberă, în care să se frământeze toate problemele școlare și să se concentreze toate energiile în lupta pentru dobândirea unei existențe mai omenești”¹²¹.

Plecând de la aceste comandamente afirmate, revista s-a consacrat prin câteva elemente definitorii:

- s-a permis celor care au scris în paginile revistei exprimarea liberă a opiniilor, publicându-se concluziile unor experimente pedagogice, sau puncte de vedere care ieșeau din tiparele timpului;

- s-a permis contraargumentul, dar nu și polemica neprincipială, redacția revistei ferindu-se a se implica sau a intra în polemici sau discuții sterile;

- s-a promovat conciziunea, cu articole scurte, iar atunci când erau de o mai mare întindere se publicau în serial;

¹²¹. *Ibidem*, I, 1930, nr. 1, p. 3.

- nu transpare din paginile revistei, cel puțin manifest, vreo înregimentare politică, în principal a redactorilor, preocuparea principală fiind axată pe problematica școlii și a procesului instructiv - educativ, pe afirmarea rolului învățătorului în comunitatea în care trăia; sunt evidente însă încercările de a răspunde comandamentelor fiecărei perioade;

- a existat o preocupare asiduă pentru răspândirea revistei în tot județul și în afara acestuia; revista „Plaiuri Hunedorene” va fi tipărită, la început, în 1000 de exemplare, apoi în 750, fiind abonați la ea, din oficiu, toți învățătorii, membri ai „Asociației Corpului didactic primar din județul Hunedoara”¹²²;

- revista va fi scrisă de redactorul său, dar mai ales de corespondenți - învățători și profesori - din județul Hunedoara sau din alte zone ale țării; revista va prezenta permanent lista colaboratorilor ce au scris în paginile sale, numărul lor depășind cifra de 100. Dintre aceștia, unii au scris ocazional, sau 1-2 articole, dar mulți au publicat foarte des, venind cu contribuții interesante la îmbogățirea tematicii și conținutului revistei.

Problematica abordată poate fi sintetizată, așa cum a încercat și Mihai Bogza, în articolul, „Către cititori”, din septembrie 1939¹²³. Se considera că revista abordează următoarele elemente: **1.** psihologie, pedagogie, metodică, pedologie; **2.** încercări literare; **3.** probleme profesionale ale cadrelor didactice; **4.** încercări monografice: școli, comune,

¹²². În *Ibidem*, III, 1932, nr. 21-22, p. 56, se arată că în anul școlar 1931 - 1932 fiecare număr al revistei a apărut în câte 1000 de exemplare; în, *Ibidem*, IV, 1933, nr. 31-32, p. 52, se arată că în anul școlar 1932-1933 revista s-a tipărit în 750 de exemplare, iar numărul abonaților a fost de 697: cadre didactice din județ - 634; cadre didactice din afara județului - 1; școli primare din județ - 1; școli primare din afara județului - 1; alte persoane sau instituții - 35; schimb cu alte reviste-25. Vezi și, *Ibidem*, VII, 1937, nr. 75, p.16-18.

¹²³. *Ibidem*, X, 1939, nr. 1, p. 2.

ramuri economice etc.; 5. recenzii; 6. realizări practice ale cadrelor didactice; 7. cronică; 8. partea oficială.

1. În prima categorie putem integra încercările făcute de învățători și profesori, mai ales de la Școala normală și de la Școala de aplicație din Deva, de a aduce contribuții interesante la explicarea unor tendințe manifeste în școala modernă, mai ales în sensul școlii active și al centrelor de interes; sunt prezentate modele de activități, plecând de la anumite principii: principiul cooperăției, principiul autonomiei, principiul școlii-cetate etc., care aplicate, pot dezvolta la elevi obișnuințele conducerii democratice, atât de necesare într-un stat modern¹²⁴.

Este cuprinsă, de altfel, prin luări de poziție sau prin prezentarea unor lecții practice¹²⁵, toată problematica metodico-didactică pe care școala primară o are în vedere. În acest sens sunt prezentate lecții practice-model, ținute la Școala de aplicație, plecându-se de la principiul, formulat în prima lecție, și anume, că aceasta poate fi de un real folos pentru mulți învățători, dar că nu se încearcă impunerea neapărată a unei anumite metode.

2. Există o serie de încercări literare: poezii - unele ocazionale - culegeri de folclor (colinzi, obiceiuri), lucrări în proză, multe cu tâlc, cu un substrat pedagogic pronunțat¹²⁶.

¹²⁴. Exemple: Pavel Popescu, *Realizări practice în legătură cu școala activă*, I, 1931, nr. 9-10, p. 36-39; D. I. Băgescu, *Intuiția în școala primară*, II, 1931, nr. 14, p. 14-15; V. Rusu, *Corespunde școala actuală principiilor școlii active?*, II, 1932, nr. 17-18, p. 12-14; Emilian Tetileanu, *Aplicarea principiului „scop și mijloc” în învățământ*, III, 1933, nr. 28, p. 29-31; Oct. Dubenschi, *Metoda „centrelor de interes” și aplicarea ei în învățământul primar*, IV, 1934, nr. 39, p. 15-18; C. Sporea, *Psihologia experimentală și pedagogia experimentală*, V, 1934, nr. 41-44, p. 4-5; Gh. Ittu, *Despre cooperare în școala primară*, V, 1934, nr. 45, p. 12-16 etc

¹²⁵. Vezi articolul, *O lecție practică*, I, 1930, nr. 3, p. 3 și urm.

¹²⁶. Exemple: xxx, *Colinde culese din comuna Sâncrai, județul Hunedoara*, XIII, 1941, nr.2, p. 12-14; Em. Diaconescu, *Trăsături psihologice caracteristice în literatură noastră poporană*, XIII, 1941, nr. 3, p. 11-19;

Sunt prezentate note de călătorie în străinătate, ca și din diferite excursii în țară¹²⁷; sunt publicate, aproape în fiecare număr, la rubrica „Luminițe”, citate din oameni celebri, povețe etc., texte care puteau fi folosite în activitatea la clasă.

3. Există un capitol închinat locului și rolului dascălului în viața societății, în general, al localității în care își desfășoară activitatea, în special. Se evocă greutățile pe care le întâmpină învățătorimea: neplata salariilor în perioada guvernului Iorga - Argetoianu (aprilie 1931- iunie 1932), neînțelegerea de către autoritățile locale a problemelor școlii - clădiri, dotare, salarizarea învățătorilor, acordarea loturilor agricole etc., dar sunt, în același timp, o serie de articole care scot în evidență poziția dascălului în lumea satului, rolul său în procesul de educație al copiilor, în culturalizarea comunităților în care își desfășura activitatea.

De exemplu, în articolul intitulat, „Cercurile culturale”, din decembrie 1930, se arăta că în cadrul acestui gen de activitate se pot ține o serie de conferințe publice pentru locuitorii satelor, ținta lor finală trebuind să fie „nu un număr mare de cărțurari în sat, ci un număr însemnat de case țărănești cu călimare și cărți”, iar subiectele să abordeze teme variate: legende locale, legende istorice, datini și credințe, femei model, oameni aleși, economie, geografie etc¹²⁸.

În același timp, prin publicarea unor intervenții pe diferite aspecte pedagogice, prin lecții model, prin recenzii

xxx, *Strigături culese din comuna Livezeni, județul Hunedoara, XIII, 1941, nr. 6, p. 16; Al. Tomiță, Învățătorul, XV, 1943, nr.9-10, p. 16-24 etc.*

¹²⁷. Exemple: Alexiu David, *Impresii din excursia pedagogică prin Germania, I, 1931, nr. 9-10, p. 13-17 și urm.; C-tin I. Barbone, Impresii dintr-o excursie în Munții Sebeșului, III, 1932, nr. 21-22, p. 43-48; xxx, Prin județul Hunedoara, VII, 1936, nr. 68, p. 10-11; I. Demea, Impresii din străinătate, VIII, 1937, nr. 82, p. 105-108 etc.*

¹²⁸. Exemple: xxx, *Legenda cetății Crivadia, V, 1934, nr. 45, p. 27-28; Victoria Chișcan, Obiceiuri de Sf. Paști la români, XIII, 1941, nr. 4, p. 11-12 etc.*

făcute unor cărți de pedagogie, literatură, istorie etc., prin semnalarea apariției unor cărți și publicații¹²⁹, se face un serviciu învățătorilor, convingându-i de necesitatea de a se informa, de a încerca să inoveze, constructiv, în folosul formării copiilor.

4. Va propune cadrelor didactice o preocupare inedită, dar benefică în planul cunoașterii: realizarea de monografii ale unor localități, școli, a unor ramuri economice (de exemplu pentru cărbune), revista lansând un premiu de 1000 de lei pentru cea mai bună monografie¹³⁰. Nu a fost chiar o întrecere, dar benefic a fost faptul că s-au putut publica în paginile revistei, monografiile Văii Jiului, ale localităților Simeria și Aninoasa, o retrospectivă a industriei carbonifere etc¹³¹.

5. S-au publicat, aproape în fiecare număr, recenzii la cărți și reviste aparținând domeniului pedagogiei, dar nu numai¹³².

6. Spre cinstea lor, iar unii au ținut să-și prezinte experiența și rezultatele, mulți învățători au căutat să suplinească lipsa endemică de material didactic, prin realizarea de biblioteci școlare - folositoare și pentru ceilalți locuitori, a

¹²⁹. *Exemple: Stanciu Stoian, Curente noi în pedagogia contemporană, III, 1933, nr. 26, p. 28-30; Jules Payot, Educația voinței, II, 1931, nr. 12, p. 25-27; Angela Petri, Educația copilului în familie, IV, 1933, nr. 31-32, p. 22-37; Floca Octavian, Șuiaga Octavian, Ghidul județului Hunedoara, VII, 1936, nr. 65-67, p. 23-24*

¹³⁰. *Ibidem, III, 1932, nr. 21-22, p. 61.*

¹³¹. *Exemple: Victor Solomon, Bogățiile miniere ale României, județului Hunedoara și industriile în legătură cu ele, I, 1931, nr. 5, p. 9-12 și urm.; Pompeiu Hossu - Longin, Industria carboniferă din Valea Jiului, I, 1931, nr. 6-7, p. 30-32; Sabin Jula, Monografia comunei Simeria, V, 1935, nr. 47, p. 9-16; Idem, Monografia Școlii primare din colonia Simeria, V, 1935, nr. 48, p. 11-13; Alexiu David, Din trecutul școlilor din Petroșani, VI, 1935, nr. 53-56, p. 10-19; Mihai Bogza, Ion Marin, Aninoasa, VI, 1935, nr. 57, p. 21-24; Eug. Ghișoiu, Evoluția politică și istorică a Văii Jiului, XIV, 1942, nr. 3-4, p. 12-17 etc.*

¹³². *Supra, nota 12.*

unor muzee școlare - este adevărat eterogene ca material, dar folosind bine scopului propus, au creat loturi școlare, au înființat crescătorii pentru iepuri și viermi de mătase, întreținute cu elevii, au creat observatoare meteorologice.

Dascălii au fost implicați într-un curent ce cuprinsese societatea românească, mai ales în anii '30 ai secolului al XX-lea, acela al edificării de școli în fiecare localitate, revista „Plaiuri Hunedorene” prezentând aceste realizări¹³³.

Revista „Asociației corpului didactic primar din județul Hunedoara” va milita și va susține realizările în plan social: crearea unui „Fond de ajutorare”, în caz de boală sau pentru înmormântare; a „Băncii învățătorilor” din județul Hunedoara; edificarea unei case de odihnă pentru învățători în comuna Vața etc¹³⁴.

7. A existat permanent în revistă un număr de pagini consacrate știrilor, mai ales a celor care vizau problemele generale ale învățătorilor, dar și altele de interes general¹³⁵.

8. Va exista partea oficială: prin intermediul revistei, Revizoratul școlar transmitea învățătorilor și comitetelor școlare problemele care urmau a sta în atenție sau trebuiau rezolvate; erau precizate datele susținerii examenelor de înaintare, rezultatele acestora; se publicau posturile vacante existente în județ¹³⁶.

¹³³. Vezi, VII, 1936, nr. 68, p. 6-7.

¹³⁴. Exemple: A. A., Pentru Banca învățătorilor hunedoreni, II, 1931, nr. 11, p. 12-13; I. I. Mânduc, Să înființăm „Banca învățătorilor”, II, 1932, nr. 15-16, p. 21; xxx, Fondul de ajutorare, III, 1933, nr.28, p. 24-27 (vezi, „Regulamentul”, IV, 1933, nr. 33, p. 25-26); V, 1934, nr. 45, p. 32 (Despre constituirea „Băncii”); Aurel Colfu, Casa învățătorilor hunedoreni, IX, 1939, nr. 96, p. 163-165 etc.

¹³⁵. Exemple: M. Bogza, Atitudinea școlii față de curentele sociale și politice, IV, 1934, nr. 39, p. 12-14; Al. David, Viitorul învățătorimii române, VII, 1937, nr. 71, p. 1-4 etc.

¹³⁶. Vezi: I, 1931, nr. 8, coperta III; VII, 1937, nr.71, p. 33; VII, 1937, nr. 72, p. 26 etc.

Va exista preocupare pentru oglindirea activității oficiale a învățătorilor, a „Asociației”, publicându-se cronică manifestărilor prilejuite de adunarea generală a învățătorilor, ședințele cercurilor învățătoresți, materialele metodice prezentate cu aceste prilejuri etc¹³⁷.

Credem că prin longevitate și prin vasta problematică abordată, revista „Plaiuri Hunedorene” a răspuns scopului pentru care a fost creată, fiind un factor important, nu numai în propagarea imaginii dascălului, ci și în formarea morală și profesională a acestuia.

Am creionat o imagine a presei românești din Valea Jiului în perioada interbelică, căutând în acest fel să scoatem în evidență contribuția acesteia la procesul general de dezvoltare al acestei puternice zone industriale a țării, cu o populație eterogenă și o problematică de o mare diversitate și complexitate. Ea rămâne o oglindă a realităților Văii Jiului, dar și o sursă importantă de informație pentru cei care ar dori să aprofundeze aspectele evoluției regiunii în perioada interbelică.

¹³⁷. Exemple: xxx, *Adunarea generală a învățătorimii hunedorene la Simeria*, IV, 1933, nr. 31-32, p. 16-18; Gh. Ittu, *Congresul învățătorimii transilvănene*, V, 1934, nr. 41-44, p. 16-22; Florian Stănică, *Cercurile culturale: școale de experimentare*, V, 1935, nr. 51, p. 16-19; xxx, *Trei importante congrese învățătoresți*, VII, 1936, nr. 65-67, p. 20-21; xxx, *Statutul Asociației Generale a Învățătorilor din România*, VII, 1937, nr. 73, p. 22-26; M. Bogza, *Noua organizare a cercurilor culturale*, IX, 1939, nr. 95, p. 101-104 etc.

PRESA ÎN APĂRAREA INTERESELOR VITALE ALE MUNCITORILOR

În perioada interbelică presa din Valea Jiului a avut un rol deosebit în susținerea a numeroase acțiuni sociale, culturale, revendicative și de altă natură. Este interesant de aflat, spre exemplu, cum au acționat minerii din Valea Jiului pentru reînnoirea contractului colectiv de muncă în anul 1922, cum s-a implicat presa vremii în susținerea acestora și care au fost rezultatele finale în confruntarea sindicatelor cu patronatul. O constatare interesantă: presa locală și în general presa hunedoreană a fost consistent susținută de mai multe ziare centrale care apăreau la București- de exemplu **Socialismul** - și chiar în alte orașe importante din țară – de exemplu **Tribuna Socialistă Cluj**; **Munkas Arad**, **Minerul Cluj**.

„În anii avântului revoluționar muncitorii din Valea Jiului s-au situat printre protagoniștii cei mai dârji ai luptelor sociale și politice care aveau să ridice clasa muncitoare din România la rangul de forță combativă de prim ordin în viața internă a țării. Acțiunile îndârjite desfășurate în acei ani au avut ca rezultat un spectaculos salt calitativ în modul de a gândi și a lupta a proletariatului român, iar concepția marxist-leninistă, conform căreia principala armă a muncitorimii constă în puterea ei

organizată, a devenit un bun definitiv câștigat pentru experiența de luptă a celor ce muncesc” – preciza Ludovic Bathory într-un interesant articol publicat în presa hunedoreană.

Aționând în deplină solidaritate, dârzenie, combativitate și disciplină, muncitorii mineri, metalurgiști, constructori și lemnari din Valea Jiului au reușit să smulgă numeroase concesiuni patronatului pe calea îmbunătățirii condițiilor de muncă și de viață, cum ar fi introducerea zilei de muncă de 8 ore și a înlesnirilor privind aprovizionarea cu alimente, îmbrăcăminte și combustibil și asigurarea locuinței. Datorită autorității crescânde a muncitorimii organizate, ca factor social-economic, autoritățile de stat și patronii au fost siliți să dea o formă contractuală relațiilor dintre societățile miniere și salariați încă din septembrie 1919, când decizia Consiliului Dirigent a consfințit o seamă de deziderate lucrătorilor.¹³⁸ În anul următor, raporturile dintre angajați și patroni au fost și mai amănunțit reglementate, astfel încât începând cu convenția încheiată în anul 1920 ele au primit de fapt forma juridică a unui contract colectiv.¹³⁹

Prin fixarea detaliată a drepturilor și îndatoririlor muncitorilor și patronilor contractele colective, prevederile lor, aveau o influență determinată asupra modului de muncă și de viață al salariaților. Tocmai de aceea, acțiunile legate de încheierea contractelor de muncă și grija ca ele să fie respectate de administrația minelor au devenit principalele preocupări ale organizațiilor sindicale ale minerilor și metalurgiștilor de pe Valea Jiului. Stipulațiile contractelor colective nu aveau numai o valoare practică, ci și una simbolică, deoarece ele, de regulă, reprezentau rezultatul final al unor confruntări îndârjite între muncitori și patroni. Formularea după care **“în Valea Jiului**

¹³⁸ *Arh. Deva, Fond Petroșani S.A.R. Serviciul muncă și salarii, Dos. nr. 2-1920, f. 60*

¹³⁹ *Ibidem, f. 61*

lupta în jurul contractului colectiv de muncă era o veritabilă luptă de clasă” reprezintă astfel expresia unui amplu și complex fenomen social. Luând naștere pe calea luptei de clasă, prevederile contractelor reflectau deci raportul de forțe ce s-a stabilit, la un moment istoric dat, între muncitorimea din Valea Jiului și exploatații lor.¹⁴⁰ Ele oglindeau și simbolizau atât forța cât și slăbiciunea, victoriile sau înfrângerile suferite de clasa muncitoare atât pe plan local, cât și pe un plan mai larg, național.

Acest lucru s-a adeverit curând după reprimarea grevei generale din octombrie 1920, când organizațiile muncitorești din Valea Jiului au primit o puternică lovitură datorită arestării militanților sindicali și socialiști, a închiderii localurilor sindicatelor și interzicerii întrunirilor muncitorești. Profitând de slăbiciunea muncitorimii, în iunie 1921, când a expirat convenția colectivă încheiată în anul anterior, societățile miniere au refuzat să renegocieze contractul, deși acesta și-a pierdut valabilitatea odată cu schimbarea coroanelor în lei și unificarea monetară, operațiune efectuată în septembrie 1920.

Nu întâmplător, această atitudine a patronilor a coincis cu represiunile dezlanțuite împotriva mișcării muncitorești de către autoritățile burgheze cu prilejul primului congres al Partidului Comunist Român, la care minerii din Valea Jiului au trimis și ei doi delegați – pe Gheorghe Pîncotan și Schwartz Elek – în pofida stării de asediu a persecuțiilor.¹⁴¹ Deși represiunile au slăbit momentan puterea de acțiune a comuniștilor, ulterior, prezența și activitatea lor în mijlocul minerilor din Valea Jiului, a contribuit în mare măsură la dinamizarea luptei sindicatelor miniere împotriva ofensivei patronale,⁶ cu atât mai mult, cu cât ele se aflau sub influența preponderentă a partidului social-democrat, care a adoptat o

¹⁴⁰ N.G. Munteanu, Gh. I. Ioniță, *Un veac de istorie a minerilor de pe Jiu. București, ed. Politică, 1971, p. 43*

¹⁴¹ N. G. Munteanu, Gh. I. Ioniță, *op. cit., p. 38.*

mentalitate de moderație și de încadrare în strictele limite ale legilor burgheze, sperând să îmbunătățească pe această cale situația social-economică a clasei muncitoare.

Conformându-se legislației burgheze, în anul 1921 conducătorii social-democrați ai Uniunii Muncitorilor din Industria Minieră din România au reușit să obțină recunoașterea personalității juridice a organizațiilor aparținând de această uniune pe ramură, care avea filiale în toate centrele extractive mai importante din Valea Jiului.¹⁴²

Statutul de personalitate juridică a ridicat mult autoritatea organizațiilor sindicale, atât în ochii muncitorilor, cât și ai patronatului. În pofida stării de asediu și a șicanelor neîntrerupte pe care continuau să le aplice împotriva militanților sindicali, autoritățile din Valea Jiului au fost nevoite să acorde totuși o mai mare libertate de mișcare, ceea ce a ușurat în oarecare măsură desfășurarea activității organizatorice. Hotărârile Congresului sindical de la Sibiu din 1922, care a decis unificarea mișcării sindicale, au sporit de asemenea afluxul muncitorilor spre organizațiile sindicale.

Toate acestea au dus la mărirea considerabilă a numărului de membri cuprinși în organizațiile sindicale din Valea Jiului, în cursul anilor 1921-1922.¹⁴³

Întărirea numerică a organizațiilor profesionale muncitorești din Valea Jiului a facilitat în mare măsură desfășurarea unor noi lupte revendicative în 1922, deoarece muncitorii erau decși să ceară încheierea unui nou contract colectiv. Hotărârea de luptă a minerilor din Valea Jiului a sporit în mare măsură datorită agitației energice pe care au început să o desfășoare în rândurile lor cei 16 militanți sindicaliști și comuniști reînțorși după amnistia politică din

¹⁴² *Buletinul muncii și al ocrotirilor sociale, 1921-1922, II, nr. 7, p. 368.*

¹⁴³ *Uniunea Muncitorilor din Industria Minieră din România. Raport la Congresul VII. București, 1932, Anexe, Tabloul A. Metalurgistul (Cluj), IV, nr. 3, din 1 martie 1923.*

vara anului 1922. În acest sens, Direcțiunea Poliției și a Siguranței Generale a trimis o adresă confidențială prefectului de Hunedoara, în care îl avertiza că **“în urma punerii în libertate a unora dintre fruntașii comuniști implicați în procesul ce se judecă acum la Curtea Marțială, gruparea comunistă intenționează să reînceapă activitatea sa ...”**¹⁴⁴

Printre cei care s-au reîntors se afla și comunistul Vasile Sârbu care **“ocupându-și serviciul de secretar regional, a început acțiunea de organizare a proletariatului din Valea Jiului, pentru care fapt muncitorimea din această regiune îl simpatiza foarte mult”**.¹⁴⁵ Concomitent, Vasile Sârbu a constituit la Lupeni și o organizație de bază a P.C.R., care a început să desfășoare o activitate energetică.

Patronii și inspectoratul minier din Petroșani au încercat să evite previzibila intensificare a luptelor muncitorești legată de reîntoarcerea celor mai neînfricați și dârji militanți, refuzând să le dea de lucru în Valea Jiului. Presa comunistă a remarcat că, deși muncitorii eliberați erau repuși formal în toate drepturile civile, ei nu au fost primiți la lucru nici după 3 săptămâni de la reîntoarcere, deși nu aveau altă vină decât că **“au luptat împotriva capitalismului, pentru cauza muncitorimii”**.¹⁴⁶

În acest fel, muncitorii eliberați și familiile lor sufereau de foame. Dar nici soarta celor care aveau un loc de muncă asigurat nu era mulțumitoare în acea vară a anului 1922. Deși contractul colectiv din anul 1920 prevedea că după preschimbarea coroanelor în lei vor fi revizuite și salariile muncitorilor în funcție de noile prețuri, ele au rămas de fapt la un nivel mult inferior față de proporția creșterii prețurilor.¹⁴⁷

¹⁴⁴ *Documente hunedorene din istoria mișcării revoluționare 1920-1944. Publicate de I. Frățilă și N. Wardegger, Deva, 1971, p. 32*

¹⁴⁵ *Ibidem, p. 37*

¹⁴⁶ *Munkás (Arad) III, nr. 29 din 16 iulie 1922.*

¹⁴⁷ *Metalurgistul, III, nr. 11 din 1 noiembrie 1922.*

Nici celelalte prevederi ale contractului colectiv din 1920 nu erau respectate, nici măcar la minele Lonea, care aparțineau statului. Astfel, încălțăminte ce li se cuvenea muncitorilor a fost adusă cu o întârziere de mai mult de un an, iar aprovizionarea cu făină a devenit atât de defectuoasă încât femeile din Lonea au organizat o demonstrație în fața Direcțiunii, deoarece nu aveau cu ce găti.¹⁴⁸

Dar cea mai mare amărăciune o provoca muncitorilor și familiilor lor șirul neîntrerupt de accidente care răpeau viața sau integritatea corporală a minerilor, schilodindu-i, făcându-i inapți de muncă pentru tot restul vieții. Iar în anul 1922 s-au produs un număr record de accidente. Cea mai gravă nenorocire s-a produs la 27 aprilie 1922 la Lupeni, când și-au pierdut viața mai multe zeci de mineri, din neglijența direcțiunii, care a omis să instaleze ventilatoare în locurile periculoase, pentru a evita acumularea gazului metan. Această nepăsare criminală a provocat indignarea justificată a muncitorimii. Gazeta sindicală **“Minerul”** a publicat în legătură cu catastrofa de la Lupeni un articol intitulat în mod sugestiv **„Asasini”**, relatând că **“iarăși 82 de mineri au căzut victimă capitalului, de astă dată la Lupeni. Viața muncitorului e ieftină, pot să se joace cu ea cum le place, pot să omoare câte sute vreau, nu li se întâmplă nimic...”**¹⁴⁹

Numărul total al accidentațiilor a sporit de la 363 în 1921, la 403 în 1922, în condițiile când efectivul total al muncitorilor a crescut doar în mică măsură, de la 16530 la 16915 persoane. O proliferare deosebită au cunoscut în acest context accidentele mortale, al căror număr s-a ridicat de la 21 în 1921, la 104 în anul următor.¹⁵⁰

¹⁴⁸ *Munkás, nr.27 din 2 iulie 1922.*

¹⁴⁹ *Minerul (Cluj), III, nr. 4, din 1 iunie 1922.*

¹⁵⁰ *Arg. st. Deva, Fond. cit., Dos. nr. 67, f. 20.*

Sporirea numărului de accidente s-a datorat, deci, în mare măsură intensificării ritmului de muncă, având în vedere că randamentul anual al producției de cărbune a crescut de la 69 tone/om în 1921, la 80 tone/om în 1922.¹⁵¹

Numeroasele accidente, condițiile grele de muncă și de trai, inflația, nerespectarea clauzelor contractului colectiv, refuzul societăților miniere de a îmbunătăți condițiile de de salarizare, au provocat mari nemulțumiri printre mineri, care, călăuziți de comuniști și de militanții social-democrați cu vederi mari radicale, au pășit la luptă hotărâtă în vederea ameliorării situației lor. Starea minerilor din Valea Jiului a fost fățiș exprimată la cel de-al IV-lea Congres al Uniunii Minerilor, convocat la Cluj în luna iulie 1922, cu care prilej delegații acestora și-au manifestat nemulțumirea, criticând aspru tactica insuficient de energică urmată de conducătorii Uniunii, precum și “**politica de compromisuri**” practică de aceștia.¹⁵²

Venind la întâmpinarea cererilor muncitorilor din întreaga țară, care cereau intensificarea luptei împotriva ofensivei patronale, cel de al II-lea Congres al P.C.R. a cerut, în același an, comuniștilor, să sprijine prin toate mijloacele rezistența clasei muncitoare în lupta pentru menținerea cuceririlor obținute în anii anteriori¹⁵³. De asemenea, P.C.R. a adresat un manifest către proletariatul din Ardeal și Banat, îndemnând pe toți comuniștii să intre în sindicatele ramurilor de activitate în care lucrau și să le imprime mai multă vigoare, un spirit sporit de inițiativă¹⁵⁴.

¹⁵¹ *Idem, Fond Inspectoratul geologic și minier Deva – secția Petroșani, Dos. nr. 22/1931, f. 8.*

¹⁵² *Munkás, nr. 30, din 23 iulie 1922.*

¹⁵³ *Ilie Ceaușescu, Din istoria contractului colectiv în România, București, Ed. Politică, 1970, p. 53.*

¹⁵⁴ *Documente din istoria Partidului Comunist și a mișcării muncitorești revoluționare din România 1921-1924, București, Ed. politică, 1970, p. 257*

În acest climat social-politic efervescent comuniștii din Valea Jiului și-au întetit eforturile în vederea mobilizării muncitorilor în lupta împotriva exploatării capitaliste. În darea de seamă pe exercițiul 1922, Consiliul de Administrație “Petroșani” a consemnat faptul că comuniștii **“au reînceput agitațiunile printre muncitori întocmind și un memoriu pentru noi revendicări”**.¹⁵⁵ În vederea întocmirii memoriului, reprezentanții minerilor de la întreprinderile miniere de pe Valea Jiului s-au adunat la data de 2 iulie 1922 în localul sindicatului minier din Petroșani. Cei 29 de delegați reprezentau un număr de 14 organizații sindicale ale muncitorilor mineri, metalurgiști, constructori și lemnari din Petroșani, Vulcan, Lupeni, Aninoasa, Petrila și Lonea. Memoriul întocmit cu acest prilej a fost adresat societăților “Petroșani”, „Uricani-Valea Jiului” și direcțiunii minelor statului de la Lonea¹⁵⁶.

Revendicările cuprinse în memoriu preconizau adoptarea unor asemenea măsuri, încât condițiile de muncă și salarizare ale muncitorilor să fie mult îmbunătățite și reglementate în mod precis și amănunțit, astfel încât să nu dea naștere la interpretări echivoce care ar fi putut servi drept pretext patronilor pentru a nu respecta nici prevederile noului contract.

În ceea ce privește condițiile de muncă, salariații cereau **“respectarea cu strictețe a tuturor drepturilor caștigate de muncitori în contractele colective anterioare”**, a zilei de muncă de 8 ore îm special, **“pentru toate categoriile de muncitori”**. Mai cereau ca fixarea acordului să se facă de către o comisie compusă din 2 delegați ai muncitorilor și 2 delegați ai direcțiunii, suspendarea muncii în locurile unde se constatau

¹⁵⁵ *Arh. St. Deva, Biblioteca, Darea de seamă a consiliului de administrație al societății “Petroșani” pe anul 1922*

¹⁵⁶ *Idem, Fond Petroșani S.A.R. Serviciul muncă și salarii, Dos. nr. 4, f. 206.*

emanații periculoase de gaze, înzestrarea minelor cu ventilatoare și măști în număr suficient, exceptarea femeilor și copiilor de la lucrările de noapte și munca grea¹⁵⁷.

Pentru evitarea conflictelor dintre muncitori și patroni sindicatele cereau acceptarea **“bărbaților de încredere”** ca împuterniciți recunoscuți ai salariaților în același scop se cerea permisiunea de a **“înființa pe lângă fiecare uzină consiliile muncitorești care să exercite controlul asupra producției și condițiilor de muncă ...”**.

O revendicare cu totul nouă și originală cerea ca muncitorii să beneficieze anual de 15% din beneficiul net al societăților miniere. Argumentând această cerere, presa comunistă dezvăluie că societatea „Petroșani” a obținut un profit de 70 milioane lei pe anul precedent, încasând zilnic o plusvaloare de 23 lei de la fiecare muncitor. Conform acestei revendicări, muncitorii cereau să li se restituie o sumă de 3-5 lei după fiecare zi muncită, ceea ce ar fi însemnat câte 1550 lei de fiecare muncitor într-un an.¹⁵⁸

La capitolul salarizare muncitorii cereau o îmbunătățire de salariu de 75% la toate categoriile de salariați miniери, astfel încât minimul de câștig să urce la 50 lei pe zi pentru mineri, la 45 lei pentru ajutorii de mineri și la 40 lei pentru vagonetari. Pentru celelalte categorii de muncitori, cum ar fi ziuășii, meseriașii și ucenicii, memoriul prevedea o ridicare de 100%, precizând că salariile urmează să fie plătite punctual în data de 15 a fiecărei luni. Repausul duminical urma să fie respectat cu strictețe. După un an de serviciu fiecărui muncitor i s-ar fi convenit un concediu de minim 6 zile¹⁵⁹. Muncitorii mai cereau ca prevederile referitoare la articolele de primă necesitate ca

¹⁵⁷ *Ibidem*, f. 207.

¹⁵⁸ *Munkás*, nr. 35, din 27 august 1922.

¹⁵⁹ *Arh. St. Deva, Fond Petroșani S.A.R., Serviciul muncă și salarii, Dos. nr. 4, f. 209.*

alimentele, îmbrăcămintea, încălțămintea, combustibilul să fie strict respectate.

Numărul mare de accidente care a provocat moartea sau a afectat capacitatea de muncă a numeroși lucrători a dat naștere la o revendicare cu totul nouă: instituirea asigurării pe viață pentru toți muncitorii care și-au pierdut capacitatea de muncă în timpul lucrului, sau pentru soția și urmașii lor în caz de deces.¹⁶⁰

Memoriul a fost semnat din încredințarea muncitorimii de către Luca Pamfil, Groer János, Imecs Tamás, Vasile Sârbu, Kozma József, Romulus Boticiu, Silvestru Acoș, Ioan Vuca, Câmpean Ioan, Golgoț Iosif, Schmidtko József, Simion Gârboveanu, Nemes Péter, Schljaj Joózef, Simion Cadiș, Alexandru Aleca și alții.

Pentru a preveni înmânarea memoriului, societatea “Petroșani”, care considera că conține “**pretenții absurde**”, a oferit în luna iulie o majorare de salarii de 20% pentru toate categoriile de muncitori, precum și plata unei prime de producție de 15 lei pentru fiecare tonă de cărbune extras. Nesatisfăcuți de această ofertă, care constituia mai mult o manevră menită să slăbească hotărârea de luptă a muncitorilor, reprezentanții sindicatelor au înmânat totuși memoriul, conform prevederilor Legii conflictelor de muncă, pentru a se putea începe tratative de conciliere cu reprezentanții patronilor. Inițial dezbaterile au fost fixate pentru data de 10 august, dar reprezentanții societăților au făcut tot posibilul pentru a tergiversa începerea tratativelor, cramponându-se de diverse aspecte formale, sperând ca în acest fel să câștige timp.¹⁶¹

Mai întâi, au pretins ca memoriul să fie semnat de majoritatea salariaților, pentru a verifica dacă aceștia își mențin încredințarea dată reprezentanților lor. “**Răspunsul demn a fost dat de 13000 de muncitori, care au iscălit listelede**

¹⁶⁰ *Ibidem*, f. 210.

¹⁶¹ *Metalurgistul*, nr. 11 din 1 noiembrie 1922.

încredințare” – nota ziarul “**Metalurgistul**”, adăugând că acesta “**este o manifestațiune atât de grandioasă ce nu poate fi umbrită de nici un fel de uneltiri perfide**”. Reprezentanții patronilor au declarat totuși că nu cred în veritabilitatea semnăturilor, silind inspectorul muncii să cutureiere uzinele și să convoace adunări peste adunări pentru a-i întreba pe muncitori dacă își mențin încredințarea dată. Răspunsul unanim al muncitorilor a fost de această dată și mai categoric, deoarece în cursul consultărilor circa 16000 de muncitori au declarat “**că ei rămân și pe mai departe pe lângă delegații de până aci, cerând ca să se înceapă în sfârșit dezbaterile**”.¹⁶²

Pierzându-și încrederea în buna credință a patronilor, muncitorii din Valea Jiului au întocmit un nou memoriu, într-o formă amplificată, în care au cuprins și doleanțele suboficianților. De data aceasta memoriul a fost înaintat Ministerului Muncii.¹⁶³ Prevederile acestui memoriu au rămas în cea mai mare parte aceleași. Printre modificările mai importante se numără cererea ca salariile ziuășilor din mină și de la suprafață, ale meseriașilor, precum și ale femeilor să fie sporite cu 120% față de 100%, cât cerea memoriul anterior.¹⁶⁴ De asemenea, se cerea ca și salariile suboficianților să fie mărite cu 125%.

Paralel cu amânarea la nesfârșit a tratativelor, societățile au recurs la noi manevre imediat după înaintarea memoriului și după începerea formalităților, unele întreprinderi s-au hotărât de bună voie să ridice salariul muncitorilor calificați cu 25%. În urma acestor majorări salariul mediu al minerilor de la societatea “Uricani-Valea Jiului” a crescut la 64,87 lei pe zi, adică cu 31% în comparație cu luna iulie 1920; a celor de la societatea “Petroșani” la 50,44 lei, adică 23% mai mult; la minele Lonea câștigul mediu pe schimb a ajuns la

¹⁶² *Ibidem.*

¹⁶³ *Buletinul muncii și ocrotirii sociale 1922/1923, III, nr, 9-12, p. 379.*

¹⁶⁴ *Ibidem, p. 401.*

47,88 lei, sporind cu 14%. Sporurile obținute erau totuși inferioare creșterii costului vieții. Ca atare nici această ofertă nu a avut efect, ca și cele precedente, astfel încât la 20 octombrie au început tratativele de fapt între reprezentanții muncitorilor și cei ai patronilor, la Petroșani, sub conducerea inspectorilor centrali P. Popescu și N. Popea.

Nici în timpul tratativelor patronatul n-a vrut să admită revendicările angajaților, astfel încât timp de aproape o lună ele s-au desfășurat fără nici un rezultat.¹⁶⁵ Aceasta i-a neliniștit și, în același timp, i-a îndârjit foarte mult pe muncitori. Ziarul social-democrat **“Tribuna Socialistă”** nota în noiembrie că **“muncitorii sunt gata să-și apere interesele cu toate forțele și așteaptă cu nerăbdare împlinirea cererilor lor drepte. Scumpetea crește, iarna vine repede și ea aduce o mizerie și mai mare pe capul muncitorului sărac și exploatat. Față de mizerie și nedreptate, muncitorii se vor putea apăra numai bine organizați și solidari cu toții”**.¹⁶⁶

În sfârșit, după săptămâni de tratative, perseverența și răbdarea lucrătorilor si-au adus roadele, deoarece până la 6 noiembrie reprezentanții capitaliștilor au fost nevoiți să admită o parte din revendicări, precum și principiul măririi salariilor, după ce li s-a prezentat **“lista prețurilor de piață întocmită de autorități, care nu a putut fi dezmințită de baronii minelor”**.¹⁶⁷ Dar după această dată patronii au refuzat să mai facă alte concesii, astfel încât, conform prevederilor Legii conflictelor de muncă, cele două părți au căzut de acord să recurgă la procedura de arbitraj pentru a soluționa punctele rămase în suspensie. La propunerea muncitorilor ca arbitru a fost ales, de comun acord, Gh. Mărzescu, ministrul muncii în guvernul liberal. Faza finală a tratativelor a început astfel la 18

¹⁶⁵ *Arh. St. Deva, Fond Petroșani S.A.R., Serviciul muncă și salarii, Dos. nr.*

4

¹⁶⁶ *Tribuna Socialistă (Cluj), XVIII, nr. 11 din 12 noiembrie 1922.*

¹⁶⁷ *Metalurgistul, nr. 12 din 1 decembrie 1922.*

decembrie la București și s-a prelungit până la 30 decembrie 1922, după care părțile urmau să aștepte deciziile arbitralului.¹⁶⁸

Hotărârile comisiei de arbitraj, pronunțate între 30 decembrie 1922 și 4 ianuarie 1923, au satisfăcut în parte cererile muncitorilor, fără a neglija, bineînțeles, interesele patronilor. Astfel, au fost reglementate munca în acord și alte aspecte ale raporturilor dintre angajați și administrația minelor. În același timp, la sugestia patronilor, ministrul muncii a refuzat să acorde spor de salariu muncitorilor care lucrau în acord, confirmând prima de producție de 15 lei pe tonă propusă încă mai demult de către patroni. De asemenea, s-au consfințit și îmbunătățirile de salariu acordate de societățile miniere începând din luna iulie, obligând celelalte întreprinderi să le aplice și ei, dacă între timp nu s-ar fi aplicat deja. Hotărârea de arbitraj menținea durata zilei de muncă de 8 ore, dând însă societăților dreptul de a obliga pe muncitori să presteze în mod suplimentar 8 ore la fiecare două săptămâni, atunci **“când siguranța exploatărilor sau nevoile țării ar reclama aceasta”**, urmând ca, pe lângă plata suplimentară a orelor muncite în plus, să li se acorde lucrătorilor și o rație mărită de alimente. Conform aceleiași hotărâri, rația de cărbune ce li se cuvenea muncitorilor a fost redusă întrucâtva. În schimb, întreprinderilor li s-a pus în vedere să construiască băi și dușuri pentru lucrători.¹⁶⁹

Comentând prevederile hotărârii de arbitraj, ziarul “Socialismul”, officiosul Partidului Comunist Român, a dat glas nemulțumirii minerilor față de modul cum a fost soluționat conflictul de muncă din Valea Jiului.¹⁷⁰

“Li s-a refuzat ... lucrătorilor sporul de 75% și 100%, la salariul normal din 1920 – deși toată lumea știe

¹⁶⁸ *Tribuna Socialistă*, XIX, nr. din 21 ianuarie 1923.

¹⁶⁹ *Buletinul muncii și octotirilor sociale*, 1922/1923, nr. 9-12, p. 379-403.

¹⁷⁰ *Socialismul (București)*, XVII, nr. 2 din 7 ianuarie 1923.

azi că traiul este de câteva ori mai scump, acum în 1922, decât în 1920.

Dar când un ministru, reprezentant al patronilor, este chemat să dispună asupra condițiilor de trai al lucrătorilor, nu ne putem aștepta la altceva decât la cele petrecute”.

Ziarul social-democrat “Tribuna Socialistă” remarca și el că **“în definitiv muncitorii materialicește au pierdut în loc să câștige, atunci când scumpetea crește zilnic. Această nedreptate, se înțelege, agită pe muncitori în mod enorm ...”**¹⁷¹

Pe baza deciziilor Comisiei de arbitraj a fost încheiat un nou contract colectiv între societățile “Petroșani”, „Uricani – Valea Jiului”, „Valea Jiului de Sus” și minele statului Lonea, ca patroni, pe de o parte, și angajații lor, pe de altă parte, valabil începând cu data de 20 octombrie 1922 și până la data de 20 octombrie 1923. Datorită insistențelor muncitorimii, noul contract colectiv, chiar dacă nu mărea salariile în măsura cerută, conținea numeroase prevederi care ușurau soarta minerilor și aducea asemenea precizări în relația dintre lucrători și administrația minelor, care îngreunau comiterea unor abuzuri. De exemplu, societățile urmau să renunțe la fixarea minimului de randament pentru echipele de mineri, iar tablourile cu acordurile stabilite urmau să se afișeze la fiecare mină, pentru a nu mai putea fi modificate fără știința muncitorilor. Minerii, puteau de altfel, să ceară schimbarea acordurilor odată cu schimbarea condițiilor de muncă.¹⁷² Muncitorii mai primeau dreptul la un concediu plătit de 6-14 zile pe an după o vechime minimă de 3 ani, plata zilelor de odihnă fiind egală cu salariul mediu primit înainte de concediu.

Salariile minime pe schimb ale lucrătorilor în acord urmau să se mențină la 25 lei pentru mineri, 22,50 lei pentru

¹⁷¹ *Tribuna Socialistă, nr. 2 din 21 ianuarie 1923.*

¹⁷² *Arh. St. Deva, Biblioteca, Contract colectiv din 1922.*

ajutorii de mineri și 20 lei pentru râznași, la care se adaugă prima de producție, precum și diferite adausuri personale. În schimb, câștigul de echipă al muncitorilor zilieri din mină urma să crească de la 20-25 lei, la 24-30 lei pe schimb, iar al celor de la suprafață de la 12-16 lei, la 17-20 lei. Conform calculelor efectuate de gazeta “Minerul”, sporul total obținut de zilierii de mină ajungea la 38,26%, al celor de la suprafață la 46,49%, iar al femeilor și copiilor la 46,31% față de salariile de până atunci.¹⁷³ Prima de producție pe care urmau să o încaseze minerii în acord era estimată de aceeași gazetă la 3,50 lei pe zi, de unde rezultă un spor de 7% la societatea “Petroșani” și minele Lonea și de 5,5% la minele Lupeni. Minerii plătiți în regie urmau să primească 49,88 lei pe zi la întreprinderile “Petroșani” și “Lonea” și 65,05 lei la societatea “Lupeni”. Plata salariilor urma să se efectueze în data de 15 a fiecărei luni, după cum au cerut-o muncitorii. În afară de salar, lucrătorii primeau un adaos personal de 1 leu după fiecare schimb, și încă 1 leu pentru fiecare membru de familie întreținut de ei. Munca îndeplinită în zile de sărbătoare sau duminica urma să se plătească cu un spor de 50-100%.

Articolul 56 al contractului colectiv prevedea că **“aprovizionarea se va face ca și în trecut, societățile fiind obligate a procura personalului toate alimentele necesare unei bune întrețineri a organismului uman, precum și obiectele de primă necesitate de îmbrăcăminte și încălțăminte. În cantitățile și prețurile de favoare mai jos stabilite vor fi acordate de societăți următoarele articole : zahăr, făină, cartofi, untură și bocanci”**.¹⁷⁴ Întreprinderile se obligau ca aceste articole să fie de bună calitate. Ele urmau să mai asigure locuința, luminatul și combustibilul salariaților.

În ceea ce privește protecția copiilor și femeilor, se preciza că aceștia **“nu pot fi întrebuințați la lucrări peste**

¹⁷³ *Minerul, IV, nr. 3 din 31 martie 1923.*

¹⁷⁴ *Arh. St. Deva, Biblioteca, Contract colectiv din 1922.*

puterile lor". Tinerii sub 14 ani nu puteau fi angajați deloc, și numai după vârsta de 16 ani aveau voie să lucreze în subteran. La insistențele muncitorilor, oglindite de altfel și în memoriu, în contractul din 1922, s-au inclus măsuri mai complexe pentru prevenirea accidentelor, preconizându-se respectarea riguroasă a dispozițiilor privitoare la combaterea accidentelor, prevăzute în regile și regulamentele de poliție minieră. Conform hotărârii de arbitraj, patronii s-au obligat să monteze ventilatoare moderne și apaducte pentru stropirea prafului de cărbune exploziv și au consimțit să înființeze echipe de salvare formate din muncitori plătiți. În locurile unde s-ar fi ivit gaze explozive, urma să se înceteze orice activitate. În ce privește soarta muncitorilor accidentați, chiar dacă nu s-a acceptat de către comisia de arbitraj principiul asigurării pe viață care figura în memoriul muncitorilor, întreprinderile au consimțit, totuși, ca aceștia să fie întrebuințați la munci mai ușoare după vindecare, iar în caz de invaliditate permanentă ei urmau să beneficieze de toate înlesnirile prevăzute în contractul colectiv, privind alimentația, locuința, iluminatul și încălzitul.

Toate aceste măsuri incluse în contractul colectiv sub presiunea sindicatelor erau menite să ușureze măcar în oarecare măsură, munca și traiul greu al lucrătorilor. Ele au fost obținute ca rezultat al eforturilor unite ale militanților comuniști și social-democrați, al luptei solidare a muncitorilor români, maghiari, germani, polonezi, cehi și de alte naționalități care trudeau laolaltă la întreprinderile miniere din Valea Jiului. Sistemul de retribuție bazat pe contractul din 1922 a reglementat, cu unele modificări, modul de viață și de muncă al minerilor din Valea Jiului timp de mai mulți ani, el constituind punctul de referință și ulterior, de câte ori începeau tratativele între lucrători și patroni. Tocmai de aceea, adoptarea contractului din 1922 a constituit un moment important în lupta proletarilor din Valea Jiului împotriva exploatării capitaliste. În ciuda măririi insuficiente a salariilor, multe din prevederile

înscrise în acest contract au consemnat biruința muncitorilor. Îndeplinirea și respectarea lor constituia însă o povară pentru societățile capitaliste, căci era legată de unele cheltuieli suplimentare care influențau nefavorabil cuantumul profiturilor obținute. Din această cauză, curând după semnarea contractului, patronii au refuzat să-i recunoască prevederile și să le aplice. Având concursul autorităților polițienești locale, protestele legitime ale muncitorilor nu au fost luate în considerare.

S-a ajuns până acolo, încât nici la o lună după încheierea contractului, muncitorii nu au avut posibilitatea de a lua cunoștință în mod oficial de prevederile lui, fiindcă nu s-a permis din partea autorităților convocarea unor adunări în acest scop.¹⁷⁵ Muncitorii au căutat să-și impună drepturile folosindu-se de puținele posibilități legale de care dispuneau. Astfel, la începutul lunii februarie ei au anunțat Inspectoratul Muncii din Arad, apoi Ministerul Muncii, despre situația creată, cerând ca reprezentanții acestor foruri să se deplaseze în Valea Jiului spre a publica muncitorilor conținutul noului contract și a lua cunoștință de prigoana poliției, îndreptată împotriva muncitorilor, la denunțul directorului societății “Petroșani”, I. Winklehner. Acesta din urmă, la 12 februarie 1923, a anunțat că societatea nu recunoaște valabilitatea noului contract colectiv, ceea ce a provocat o nemulțumire generală printre muncitori. Pentru a preveni extinderea agitațiilor, prefectul de poliție din Petroșani a citat în biroul său pe reprezentanții muncitorilor, amenințându-i cu arestarea.¹⁷⁶

Nemulțumiți, la mijlocul lunii februarie, prin intermediul Uniunii Minerilor, muncitorii din Valea Jiului au adresat un memoriu către Ministerul Muncii, protestând **“cu toată energia ca patronii să transpuie chestiunile de salarizare și condițiile de muncă poliției spre cercetare, cu**

¹⁷⁵ *Tribuna Socialistă, nr. 5 din 25 februarie 1923.*

¹⁷⁶ *Ibidem.*

atât mai mult ... căci contractul colectiv asupra căruia face cercetare poliția din Petroșani sunt deciziunile aduse de domnul Ministru al Muncii".¹⁷⁷ Muncitorii cereau ca Ministerul Muncii să ordone o anchetă la fața locului și să ia măsuri pentru publicarea și respectarea noului contract colectiv.

Memoriul muncitorilor nu a avut rezultate palpabile. Patronii continuau să nu respecte prevederile contractului. În luna martie 1923, ziarul "**Socialismul**" informa că deși contractul îi obligă pe muncitori la 8 ore suplimentare la fiecare două săptămâni, patronii îi sileau săptămânal la acest număr de ore.¹⁷⁸ Alimentele, la care lucrătorii aveau dreptul, continuau să sosească cu întârziere. Pentru a preveni întârzierea organizațiilor sindicale și agitațiile muncitorilor, autoritățile locale se serveau de starea de asediu, de persecuții. "**Teroarea militaristă e mare. Nu se pot ține adunări sindicale fără autorizația comandamentelor miniere. Iar aceste autorizații se dau foarte rar. Ba în unele locuri nici ședințe de comitet nu se permit fără aceste autorizații prealabile. De pildă la Lupeni**".¹⁷⁹

Văzând ca mijloacele legale de luptă nu dau rezultat, atenția muncitorilor s-a îndreptat tot mai mult spre comuniști, care cereau aplicarea unor metode revoluționare. Astfel, cu prilejul sărbătoririi zilei de 1 Mai 1923, comunistul Vasile Sârbu a organizat o întrunire la care s-a votat o moțiune anticapitalistă și a răspândit printre muncitori manifeste "**chemând pe muncitori la luptă împotriva clasei dominante**".¹⁸⁰ Autoritățile nu au tolerat însă activitatea lui

¹⁷⁷ *Ibidem.*

¹⁷⁸ *Socialismul, nr. 24 din 23 martie 1923.*

¹⁷⁹ *Ibidem.*

¹⁸⁰ *I. Frățilă, Noi mărturii documentare privitoare la lupta muncitorimii hunedorene, condusă de P.C.R., împotriva regimului burghezo-moșieresc, în Sargetia, 1972, IX, p. 171.*

Sârbu, și împreună cu Mogoș și alți luptători din Valea Jiului, a fost expulzat din regiune.¹⁸¹ Aceste măsuri au provocat nemulțumirea generală a muncitorilor din Valea Jiului care au trimis o delegație la București pentru a protesta împotriva expulzării celor doi activiști sindicali și a cere încheierea unui nou contract colectiv, în care să se prevadă condiții mai bune de muncă și salarii, de vreme ce contractul vechi tot nu era respectat.¹⁸²

În acest fel, nerespectarea contractului colectiv încheiat în anul 1922 s-a întors împotriva patronilor, căci muncitorii au devenit și mai fermi în hotărârea lor de a lupta împotriva exploatării capitaliste, împotriva stării de asediu, ceea ce va da naștere în anii următori la acțiuni revoluționare tot mai viguroase în Valea Jiului.

Problema negocierilor și divergențele legate de statuarea unui contract colectiv de muncă pentru minierii Văii Jiului au constituit să fie actuale și în anii următori. Alte amănunte interesante privind eforturile făcute pentru încheierea unui nou Contract Colectiv de Muncă în decembrie 1929 și semnificația acestuia găsim în colecția ziarelor care au apărut în acea perioadă în Valea Jiului și Ținutul Hunedoarei .

O practică uzitată de patronat, în contextul eludării prevederilor legale, a fost aceea de a nu mai încheia noi contracte colective de muncă sau de a nu le mai prelungi pe cele care expirau, folosind procedeele tratativelor îndelungate, a tergiversărilor etc.

Este notoriu faptul că eroica luptă revoluționară de la Lupeni din august 1929 a avut cauza imediată în refuzul patronilor de a reînnoi contractul colectiv de muncă expirat în iarna anului respectiv.

„Minierii de pe întreaga Valea Jiului – remarca un ziar al vremii – nu mai au condițiuni de muncă și salarizare

¹⁸¹ *Socialismul*, nr. 43 din 31 martie 1923.

¹⁸² *Ibidem*.

legal garantate, deoarece de mai bine de opt luni chestia contractului colectiv n-a fost tranșantă.”¹⁸³

În urma luptei revoluționare de la Lupeni din august 1929, delegații muncitorilor și reprezentanții societății Lupeni, Petroșani, Lonea și Valea Jiului de Sus, după aproximativ o săptămână de tratative la Ministerul Muncii și apoi la sediul societății Lupeni au izbutit să încheie un nou contract colectiv pe termen de un an și jumătate.

La tratative au participat, din partea muncitorilor, 19 delegați, conduși de Eftimie Gherman, secretar al Uniunii muncitorilor mineri și deputatul social-democrat de Caraș. Delegații muncitorilor, așa cum relevă presa vremii, au fost împuterniciți la tratative „**fără putință de contestare**”, pentru că „**aveau mandate semnate cu mână proprie de către peste 7000 de muncitori din circa 10000 cât sunt interesați în contract**”¹⁸⁴. Patronii au fost reprezentați de: M. Ionescu, subdirector general la societatea “Lupeni” (reprezenta, în același timp, și societatea “Lonea”), Frey, directorul minelor din Lupeni, Lugosy, director principal la Vulcan. Dezbaterile au fost conduse de G. Georgean, director general în Ministerul Muncii.

„Cele 6 zile de discuții – sintetiza “Socialismul” – au fost foarte încordate. Dezbaterile au durat, fără întrerupere, adeseori până noaptea târziu. În timpul tratativelor au fost și dezbateri violente și momente de criză. De câteva ori tratativele erau gata să se rupă”¹⁸⁵.

În esență, contractul colectiv se referea la orele de muncă și salarizare, specificându-se că **“în cele 8 ore de muncă se socotește și timpul de intrare și ieșire din mină”**. Se modifică, în acest fel, decizia tribunalului județean de arbitraj (din 8 aprilie 1929) care a produs numeroase

¹⁸³ “*Dimineața*” din 11 august 1929, p.5

¹⁸⁴ “*Socialismul*” nr.53 din 1 ianuarie 1930, p.2

¹⁸⁵ *Ibidem*

nemulțumiri minerilor din Valea Jiului. Faptul că timpul necesar pentru coborâre și ieșire (în și din mină) – în mod expres – figurează ca un punct de bază al noului contract colectiv, demonstrează cât de acut se impunea respectarea lui la nivelul fiecărei mine în parte, avându-se în vedere repetate nerespectări. Ne gândim la faptul că în contractul colectiv de muncă, încheiat în 12 martie 1928, se prevedea în art.1 : "... **Pentru muncitorii din mină, timpul necesar pentru coborâre și ieșire în și din mină va fi socotit în aceste 8 ore, coborârea începând fără întârziere la ora fixată**"¹⁸⁶, clauză, evident, nerespectată din moment ce se înscrie, la aproximativ 2 luni, în memoriul prezentat direcției minei din Lupeni de către delegații minerilor, exact aceeași prevedere (la litera C)¹⁸⁷.

Pentru paznici, telefoniști și șoferi, orele de muncă – precum se înscriu în noul contract – se reduc de la 12 la 8. Și acest punct prezintă interes, ținând cont de faptul că, cu circa 14 luni înainte, contractul colectiv stipula "**pentru toți lucrătorii ocupați la suprafață**" (deci și paznici, telefoniști, etc.), timpul de lucru de 8 ore, timp care era, realmente (martie 1928 - dec 1929) de 12 ore la nivelul exploatărilor carbonifere din Valea Jiului¹⁸⁸. Se simțea nevoia revenirii la timpul de lucru normal de 8 ore și pentru paznici, telefoniști, șoferi, necesitate înscrisă la punctul 3 din noul contract colectiv de muncă¹⁸⁹.

Relativ la retribuția muncitorilor mineri, se indică următorul mod de mărire al salariilor : la media salariilor se adaugă un spor de 5% pentru muncitorii de la societatea

¹⁸⁶ *Contract colectiv de muncă încheiat între direcțiile minelor "Petroșani", "Lupeni", "Valea de Sus", "Lonea" și lucrătorii lor (1928), Petroșani, p.4*

¹⁸⁷ *Arh. St. Deva, fond Petroșani, dos. 3, fila 270-271*

¹⁸⁸ *Contract colectiv de muncă (1928), p.4*

¹⁸⁹ *"Solla Dreptății", Orăștie, la Anul Nou – 1930 (numerotarea punctelor...aparține acestui periodic)*

“Lupeni” și 8% pentru cei de la societatea “Petroșani”, “Lonea” și “Valea Jiului de Sus”. Pentru Lupeni se face specificarea că se va calcula sporul de 5% minerilor, 5% meseriașilor și 6,7% zilierilor. Pentru celelalte societăți, sporul prevăzut este după cum urmează: 6% - minerilor, 8% meseriașilor și 12% auxiliarilor. Faptul că sporul adăugat la media salariilor este mai mic pentru muncitorii de la societatea “Lupeni”, se justifică, în principal, prin existența unor salarii mai mari de care beneficiau minerii societății “Lupeni”, comparativ cu ortacii celorlalte societăți miniere din Valea Jiului (potrivit art. 28, litera A din contractul colectiv de muncă pe 1928), de asemenea, prin adăugarea, din 1928, la salariile muncitorilor de la societățile “Petroșani”, “Lonea”, “Valea Jiului de Sus”, a unui spor de 2%.¹⁹⁰

De reținut este faptul că aceste sporuri se prevăd să fie calculate la salariile reale, efective și nu la cele fictive (din state de plată fictive), prevedere nouă la nivelul unui contract de muncă, reprezentând, evident, un succes al muncitorilor mineri într-o problemă **“cheie”** a existenței lor.

Se stipulează, în noul contract colectiv, posibilitatea ca societățile miniere din Valea Jiului să pună la dispoziția lucrătorilor, în magazinele de consum, articole alimentare, îmbrăcăminte și încălțăminte **“pre prețul de cost”**, fără ca lucrătorii să fie obligați a se aproviziona cu articole din aceste magazine. Lucrătorii care la 31 octombrie 1926 se aflau în serviciul societăților respective și aveau drept la alimente cu preț redus primesc, potrivit prevederilor din contract, ca despăgubire, un ajutor **“între 169 lei pentru un membru de familie și 1521 lei pentru 9 membri”**. Lucrătorii care nu acceptă acest **“sistem de alimentare”**, vor primi contravaloarea în bani¹⁹¹. Acest **“sistem de aprovizionare în**

¹⁹⁰ *Contract colectiv de muncă... (1928), p.12*

¹⁹¹ *“Socialismul”, nr.53 din 1 ianuarie 1930, “Solla Dreptății”, Orăștie, la Anul Nou - 1930*

natură”, făcut **“după voia fiecărui muncitor”** exista și înainte de 1926. El este însă stipulat, cu claritate, în contractul din 1928 (art. 26, 27) și reintrodus în noul contract colectiv din decembrie 1929, ceea ce înseamnă că sistemul convenea oarecum muncitorilor mineri, nefăcând parte din problemele controversate, dependente, existente între ei și conducerea societăților.

Ca **“alte dispozițiuni”** ale noului contract colectiv, se consemnează obligația societăților de a da lumină electrică, gratuită, sau petrol. În cazul în care muncitorii folosesc electricitatea de la societățile particulare, vor primi **“un plus de 20 lei”**. Concomitent, societățile se obligau să introducă lumina electrică **“în toate locuințele muncitorilor”**.

Societățile “Petroșani” și “Lonea” vor trebui să pună la dispoziția muncitorilor respectivi, în afară de cărbuni, **“câte 2 metri steri de lemn gratuit”**, iar în eventualitatea refuzului cărbunilor, muncitorii pot primi **“un total de 27 metri steri de lemn”**¹⁹².

Respectivele dispoziții contractuale, în linii mari, sunt conținute și în contractul colectiv din 1928. ceea ce constituie elementul nou pentru contractul colectiv din 1929 este introducerea, în mod diferențiat, pentru muncitorii de la societățile “Petroșani” și “Lonea” a prevederii de a se pune la dispoziția muncitorilor respectivi cantitatea de 2 metri steri de lemn, gratuit, consecință firească a recunoașterii legitimității cerinței muncitorilor mineri, angajați la societățile de mai sus, de a li se acorda, gratuit, cantitatea de lemne solicitate.

Revizuirea salariilor este preconizată să se facă, potrivit dispoziției contractului din 1929, **“de acum încolo pe baza a 36 articole”**. Această prevedere reprezintă o noutate, ținându-se cont de vechile stipulații care, în general, permiteau o atare

¹⁹² *Ibidem*

revizuire **“pe baza unui index care conținea numai articole de strică necesitate”**¹⁹³.

Revizuirea noului contract colectiv, potrivit unei **“dispozițiuni finale”**, nu se poate face din partea muncitorilor decât de reprezentanții sindicatelor contractate, deci de sindicatele afiliate Confederației Generale a Muncii. Această dispoziție finală este și ea o noutate, având în vedere că contractele de muncă anterioare, inclusiv cel din 1928, n-o însciau. S-a acordat acum, în anul eroiceii lupte revoluționare de la Lupeni, deplină încredere și competență **“reprezentanților sindicatelor contractate”**, sindicatelor afiliate Confederației Generale a Muncii în problema revizuirii contractului colectiv.

Noul contract colectiv a fost încheiat pe termen de un an și jumătate (ex. contractul colectiv de muncă, 1926) sau de un an (ex. contractul colectiv de muncă, 1928) etc.

Tratativele purtate de părțile contractante, așa cum apreciază presa vremii, **“au sfârșit cu un acord complet asupra tuturor punctelor din memoriul de revendicări, formulate de muncitori. Pe lângă o serie de îmbunătățiri de ordin mai secundar, este de remarcat faptul îmbucurător că în sfârșit s-a obținut un spor de salarii și revenirea la sistemul aprovizionării cu alimente”**¹⁹⁴.

Este demnă de relevat semnificația majoră a acestui contract colectiv și anume aceea că pentru prima dată s-a reușit să se încheie un contract de muncă pe Valea Jiului prin **“buna înțelegere, fără a se mai apela la arbitraj”**¹⁹⁵.

Presa timpului a evidențiat faptul că societățile miniere n-au respectat noul contract colectiv, că au fost făcute masive concedieri în Valea Jiului (de exemplu, numai în ziua de 1 iulie 1930 au fost concediați aproape 600 de muncitori în întreaga

¹⁹³ “Socialismul”, nr.53 din 1 ianuarie 1930

¹⁹⁴ *Ibidem*

¹⁹⁵ *Ibidem*

Vale a Jiului), că nu s-au respectat legile muncitorești, că muncitorii s-au întrunit la Lonea, Vulcan, etc. în ideea **“de a lupta pentru respectarea drepturilor lor”**¹⁹⁶.

În consecință, starea de spirit a muncitorilor mineri din Valea Jiului s-a menținut **“destul de agitată”**, ajungându-se deseori la arbitraje în conflicte frecvente existente aici.

Schițând perspectivele luptei muncitorilor mineri, ziarul **“Înainte”** remarca că **“numai printr-o luptă pregătită bine și sistematic condusă de organizațiile revoluționare în frunte cu Partidul Comunist, minerii Văii Jiului își vor putea îmbunătăți situația și scăpa de sub jugul robiei capitaliste”**¹⁹⁷.

¹⁹⁶ *“Socialismul”, nr.32 din 27 aprilie 1930*

¹⁹⁷ *“Înainte”, nr.12 din 7 septembrie 1930*

EPOCĂ NOUĂ, ZIARE NOI

După o perioadă interbelică în care s-a putut vorbi de o reală libertate de exprimare în presă, peisajul media fiind bogat în titluri de cotidiene, săptămânale sau diverse alte periodice urmează o **epocă** de totală răsturnare de situație legată de mass-media. Atât pe plan național cât și în ținutul Hunedoarei transformările sunt radicale. Ziariști și scriitori care activau în mass-media sunt obligați să-și schimbe gândirea, atitudinea și modul de exprimare, trebuind să dea dovadă de raliere la noua conducere socialisto-comunistă. Talentați și valoroși mânători de condeie jurnalistice sau laterale **se pierd** unii chiar ajungând după gratii. Destui de mulți călcânsu-și pe conștiințe adoptă stilul de gândire și muncă jurnalistică impuse de nou regim. Lucrătorii în presă, așa numiții ziariști de epocă nouă, care scriau și editau ziarele de partid erau în marea lor majoritate muncitori scoși din producție și trimiși în redacții cu „**sarcină de partid**” de a lucra în presă. De aici rezultă o seamă de stângăcii în redactare, greșeli, exagerări, atitudini agresive în numele luptei de clasă, înfierări și demascări.

Cetățeanul care era ținta criticii prin ziar pentru că era ori exploatator ori chiabur sau alt dușman de clasă nu avea nici o șansă de apărare întrucât funcționa sloganul că „dacă 5% din critică este adevărată, critica este valabilă în întregimea ei”. Foarte multe persoane au suferit în urma criticărilor în presa de

partid care eticheta cu ușurință drept „dușmani ai poporului” pe cetățenii care își permiteau să mai aibă și păreri personale.

O latură distinctă a presei de partid din timpul „perioadei de trecere de la capitalism la socialism” a fost obediența totală față de noii factori ai puterii. Iată un exemplu în acest sens. Preluat din ziarul „Zori Noi” din Deva anului 1946.

Dr. Petru Groza, însoțit de celebrul ministru Zăronii aflați în campanie electorală se bucură în ziarul devenea de o prezentare și tratare triumfală. Atât de triumfală încât în același an 1946, dr. Petru Groza sistează apariția ziarului „Horea”, organul de presă al fronturilor Plugarilor, nemaiavând nevoie de el câtă vreme era primit cu ovații și urale în presa de partid.

Pe lângă puținele titluri care au reușit să reziste se poate spune că întreaga presă hunedoreană din perioada 1944-1989 a existat în jurul a două ziare: la început „**Zori Noi**” apărut la Deva, apoi „**Steagul Roșu**, apărut la Petroșani în 6 august 1949 și „**Drumul socialismului**”. Cele două organe de presă comuniste au apărut în capitala județului Hunedoara la Deva, care au promovat un militantism comunist dus la extrem. Ziarele erau de orientare strict de stânga, promovând o ideologie comunistă până la ultima pagină și ultimul cuvânt. Rațiunea editării ziarelor în forma și conținutul de moment avea ca rațiune reorganizarea muncitorilor, orientarea lor profesională și tendința de a-i ajuta pe aceștia să priceapă problemele vieții care în nici un fel nu trebuiau scoase în afara „vieții de partid”. În concepția celor care **lucrau** în redacțiile ziarelor partidului unic „Zori Noi” apoi „Steagul Roșu” și „Drumul Socialismului”, rodul muncii lor trebuia să constituie **învățăturile unei biblii roșii** pentru cei mulți. În mod evident aceștia nu se adresau intelectualității ci omului de rând, muncitorului din fabrici și uzine, care neavând nici timp, nici resurse materiale să se cultive, i se sugera în limitele înțelegerii sale să priceapă **ce și cum**.

Analizând activitatea, modul de gândire și de a scrie a lucrătorului din presa perioadei comuniste constatăm un fapt interesant: ziaristii vremii care erau chipurile în slujba educării maselor nu credeau nici ei în **mesajele mobilizatoare** ale șabloanelor rubricilor cu titluri pompoase: „să trăim și să muncim în chip comunist”, „patriei mai mult cărbune”, „omul și tona” „nici o zi din cele șapte fără fapte”, „calitatea înainte de toate”, „cine vrea să muncească nu caută scuze ci soluții”, „piese peste plan”, „frunțașii noștri”, „uteciști de azi, comuniști de mâine” și multe alte rubrici care de care mai mobilizatoare. Rubricile standard, critica mobilizatoare, nu făceau altceva decât să scadă interesul ziaristilor făcuți pe bandă rulantă de activiștii de partid. De multe ori dintr-un strungar frunțaș în producție era plămădit un ziarist de toată jena dar care avea girul că vine din producție și „acolo, tovarăși, se muncește!”. Unii care mai aveau o brumă de carte luau mai mult sau mai puțin în serios meseria de ziarist, complăcându-se în materializarea indicațiilor prețioase primite de la comitetul județean sau municipal de partid.

Cenzura era la ea acasă. Indiferent de ce funcție aveau, activiștii de partid erau mai mult decât pricepuți la presă, la a da indicații ce trebuiau să conțină ziarele, cum să fie promovată politica partidului, instruirea omului în spiritul formării unei personalități multilateral dezvoltate. În contextul adoptării și promovării unui stil șablon, actul jurnalistic s-a degradat continuu. Ziaristii aveau pregătite „**texte șablon**” în care erau schimbate pe moment doar numele protagoniștilor și eventual locația, restul fiind **același lucru** pentru care culmea, erau chiar felicități. Sunt cunoscute situații hilare când în lipsa documentării pe teren erau publicate articole paralele cu realitatea din teren sau elogiați eroi ai muncii socialiste care decedaseră cu mai mult timp în urmă.

În săracul peisaj publicistic la vremii, pe lângă cele două ziare de partid, mai erau editate câteva titluri ale unor

ziare uzinale cu articole mobilizatoare sau materiale publicistice care promovau o critică acidă ce avea drept scop îndreptarea și corectrea omului. Așa au apărut hibrizi ale ziarelor centrale ca „**Tânărul miner**” (1951-1953) în Valea Jiului, „**Tânărul constructor**” (1951-1953), pe șantierul cocso-chimice de la Hunedoara, „**Uzina noastră**” (1951-1962) la Hunedoara, „**Tânărul muncitor**” (1953-1954) ca organ al comitetului Uniunii Tineretului Muncitor Hunedoara, „**Muncitorul minier**” (1960-1974). Singura gazetă literară „Caiete subterane” editată de Consiliul Municipal al Sindicatelor Petroșani și Cenaclul Panait Istrati al Văii Jiului care s-a dorit a fi un organ de presă pentru promovarea creațiilor literare ale mânăitorilor condeii din Valea Jiului, a apărut în noiembrie 1980 la Petroșani. Redactori și inițiatori ai acestui demers literar au fost: Dumitru Velea și Dumitru Dem Ionașcu. Deși gazeta a fost bine primită și apreciată, la momentul apariției a fost tipărit doar un singur număr. Un activist cu funcție și putere de decizie de la nivel județean a considerat că **linia literară** a Caietelor Subterane poate fi interpretată ceva similar cărților de raport din subteran care să desconspire umflatul producției de cărbune.

Odată cu trecerea timpului, atât la ziarul „**Zori Noi**” Deva, „**Drumul socialismului**” Deva, cât și „**Steagul Roșu**” Petroșani, calitatea redactorilor a început să cunoască o îmbunătățire radicală. Mulți și-au completat studiile de cultură generală și au urmat școli de presă. Alții au dat dovadă de talent nativ pe care l-au cultivat cu perseverență așa cum au fost editorialiștii și organizatorii de presă Constantin Magdalin, Ion Mârza și Simion Pop. Lucia Liciu a adus în presa locală reportajul social de suflet, prezentând situații speciale, uneori chiar dureroase cu un impact deosebit la cititori.

La „**Drumul Socialismului**” Deva, începând din anii 60, cu deosebire după Declarația de Independență a României față de URSS în aprilie 1964, redactorul șef de atunci Ioan

Sârbu, un om cu mintea luminată a promovat angajarea de redactori cu studii superioare, inclusiv de pe bănci facultăților la absolvirea acestora. Tinerii ingineri Nicolae Andronache, Gheorghe Comșuța și publicistul Laurențiu Visky, au constituit o redevabilă secție economică, lansând mai multe acțiuni reușite, dintre care amintim **„2000 de kilometri pe magistrala oțel – mașină”** cu larg ecou în rândul producătorilor și consumatorilor de oțel fabricat la Hunedoara. Alți tineri, de această dată profesori, Tiberiu Istrate, Carol Drozd și Minel Bodea au creat o puternică secție culturală care a tras în jurul ei majoritatea scriitorilor și oamenilor de cultură din județ editând în același timp mai multe suplimente cultural-literare cu titlul **„Ritmuri Hunedorene”** pe care Simion Pop, vicepreședinte la Uniunii Scriitorilor din România îl considera în mai 1967 o adevărată revistă de cultură. În acea perioadă se poate spune că atât redacția „Drumul Socialismului” de la Deva, cât și „Steagul Roșu” Petroșani cunoșteau o maturizare și profesionalizare a activității jurnalistice, lucrându-se cu pasiune, într-o atmosferă de renaștere spirituală și de redescoperire a mândriei patriotice, fie că era vorba de domeniul social, de cel sportiv sau de divertisment. După 1971, odată cu proclamarea programului ideologic al Partidului Comunist Român a început declinul. Pe măsură ce cultul personalității cuplului Ceușescu creștea vertiginos, ziarul județean „Drumul Socialismului” și ziarul municipal „Steagul Roșu” Petroșani pierdeau atât din popularitate cât și ca imagine. Pentru o perioadă ziarele și-au redus aparițiile la o ediție pe săptămână în 8 pagini A3. Inițiativele jurnalistice nu mai erau binevenite, ziaristii lucrând fără chef și convingere. Locuitorii județului Hunedoara au mai avut ghinionul ca la șefia județului să fie trimiși câțiva primsecretari pentru **reeducare**, al căror exces de zel în activitatea pe care o desfășurau și indicațiile pe care le dădeau făcea mult rău ziarelor. Un crâmpeli de lumină și optimism s-a conturat pentru presa hunedoreană în perioada cât

la șefia județului Hunedoara a fost numit ca prim secretar Radu Bălan. Din păcate însă, pentru puțină vreme.

Analizând perenitatea titluri din presa hunedoreană din perioada 1944-1989 constatăm că publicațiile cu apariții în anii precedenți dispar una câte una. Așa se întâmplă cu „Hunedoara” organ al Partidului Național Țărănesc din Județul Hunedoara, care își încetează apariția în decembrie 1944, îi urmează Curierul Federației Cooperativelor Școlare, publicație care apărea la Deva, încercând să facă educație cooperatistă în școlile județului. În anul 1947 își încetează apariția „Calendarul de la Orăștie” tipărit la „Solia Dreptății” urmat la un scurt interval de Almanahul Poporului Hunedorean. În paralel sunt tentative de editare a unor noi titluri, dar care se dovedesc a nu rezista în timp. Consemnăm apariția unei ediții pentru Valea Jiului a ziarului „Scânteia Tineretului” apărut la Petroșani ca bisptămânal cu titlul „Tânărul miner”. Apare în perioada 1951-1953. În paginile ziarului s-au lansat condeie de prestigiu în publicistica românească: Ion Băieșu, Vasile Nicorovici, Petre Dragu, Nicolae Țic, Mihai Caramfil și alții. O altă încercare este „Tânărul constructor”, ediție a „Scânteii Tineretului” pentru șantierul uzinei cocso-chimice din Hunedoara. A fost gazeta brigadierilor veniți la Hunedoara din toate colțurile țării pentru a pune piloni trainici la edificiul industrial al țării. Rezistă mai bine de 1 deceniu, 1951-1962 „Uzina noastră” organ al comitetului raional PMR și al sfatului popular Hunedoara. Nu același lucru se întâmplă însă cu „Tânărul Muncitor” organ al Comitetului UTM Hunedoara cu apariție de nici un an de zile între 1953-1954. Aproape 15 ani, în perioada 1960-1974 apare „Muncitorul Miner” organ al comitetelor de partid și sindicatelor de la IM Barza, Certej și Zlatna. Din februarie 1968 rămâne numai organul comitetului de partid și al comitetului sindicatului de la Intreprinderea Minieră Barza. În peisajul publicistic al presei comuniste nu rezistă nici măcar trei ani „Flacăra Hunedoarei” cu apariție între anii 1962-1964

ca organ al comitetului orășenesc PMR și al sfatului popular Hunedoara. Gazeta apărută săptămânal a fost continuitoarea publicației hunedorene „Uzina noastră”. Între anii 1965-1974 apare „Flacăra”, organ al Comitetului de Partid și al Comitetului Sindicatului din Combinatul Siderurgic Hunedoara.

De un succes deosebit s-au bucurat revistele școlare. Apărute mai cu seamă în Valea Jiului, editate de colective mixte profesori-elevi. Iată câteva nume printre cele considerate mai importante: „**Noi**” revistă școlară editată de elevii și profesorii Liceului Teoretic Lupeni în anul 1969, „**Spre Înălțimi**” revistă școlară editată de profesorii și elevii școlii generale nr. 1 din Petrila. „Brățara de Aur” revistă de știință și cultură editată de profesorii și elevii Liceului Industrial Minier Petroșani în anul 1970. „Acorduri” revistă școlară editată de profesorii și elevii Școlii Generale nr. 4 Petroșani în anul 1971; „Orizont” revistă editată de Consiliul Universitar al Asociațiilor Studențești din Institutul de Mine Petroșani în anul 1971;

Analizată în ansamblul ei, presa hunedoreană din perioada 1944-1989 a gravitat totuși în jurul a două publicații: „**Zori Noi**” din perioada 1944-1949 apărut la Deva, ca organ al comitetului județean al PMR, devenit apoi „**Steagul Roșu**” cu apariție la Petroșani între anii 1949-1989, ca organ al Comitetului Municipal de Partid și respectiv, „**Drumul Socialismului**” apărut la 7 noiembrie 1949 la Deva, ca organ al comitetului județean PMR Hunedoara. Ca urmare, pentru a reflecta activitatea presei comuniste din perioada 1944-1989 vom face o analiză a Istoriei celor două ziare.

Ziarul „**Drumul socialismului**” nu a apărut pe un teren viran al presei locale din județul Hunedoara. Păcat însă că apariția ziarului comunist nu s-a dorit a fi o continuatoare a tradițiilor și valorilor jurnalistice existente în perioada interbelică și nu numai. În acest sens, în cadrul cercetării făcute

credem că este important să facem o scurtă trecere în revistă a perioadei premergătoare apariției **„Drumului Socialismului”**. Pentru evocarea și sublinierea trecutului valoros privind presa hunedoreană vom face referiri la zona Orăștiei unde presa a fost promovată și cultivată la un cu mult mai înalt nivel valoric și profesional decât în ținutul Huinedoarei, Devei sau a Văii Jiului. Explicația stă în faptul că în secolul al XIX și prima jumătate a secolului XX Orăștie era centrul cultural de necontestat al acestei părți de țară. Activa aici un puternic centru cultural al „Astrei” care a găzduit adunarea generală a societății „Astra” din 1884 „în scopul îmbărbătării intelectualilor locali de către Iacob Bologa, vicepreședintele Astrei, Gheorghe Barițiu, Ion Slavici, E. Brote, Danil Barcian toți prezenți la Orăștie.”¹⁹⁸ O altă Adunare Generală a Societății „Astra” o adevărată sărbătoare națională va avea loc la Orăștie, în 1913.

Localitatea Orăștie a găzduit de-a lungul secolelor numeroase edituri și tipografii, cele mai cunoscute fiind Minerva (1888) și Tipografia Nouă (1904). La Orăștie apăreau numeroase ziare și reviste printre care „Revista Orăștiei” (1895-1899), „Bunul Econom” (1899-1906), „Spicuri Literare” (1901-1905), „Activitatea” (1901-1905), „Libertatea” (1902-1935-1940), „Foaia interesantă (1907-1917, 1919-1933), „Cosânzeana” (1911-1915), „Convorbiri științifice” (1917-1923). În publicațiile apărute la Orăștie pot fi regăsite nume ale marilor scriitori români. La Orăștie și-au făcut debutul editorial în poezie Victor Eftimiu (Poemele singurătății), marele prozator Liviu Rebreanu. În ziarele Orăștiei a publicat Caragiale, Kir Ianulea. Un editor mai interesant și mai puțin cercetat a fost localnicul Vasile C. Osladă care a redactat independent **„Tovărășia”** la Hunedoara- Deva în 1905, militând pentru organizarea toivărășiiilor de proprietar. Din

¹⁹⁸ *Iliescu, Ion; Istrate, Tiberiu, - Orăștie. 750 de ani . Volum editat de Casa Județeană a Corpului Didactic, Deva, 1974, p. 143.*

1906 „Tovărășia” apare la Orăștie ca un supliment al „Libertății”.

Scrisori existente la Arhivele Statului Deva atestă interesul deosebit pe care poetul Octavian Goga îl manifesta pentru personalitatea lui Osvadă, pe care-l solicita să coopereze la editarea uneia din publicațiile lui și să-l susțină în anumite campanii de presă ale vremii. Iată ce îi scria Goga într-o scrisoare din Sibiu datată 24 decembrie 1912:

„Iubite Domnule Osvadă,

Vreau să-ți spun un plan al meu și să-ți fac o întrebare. De la 1 Ianuarie vreau să fac schimbări radicale la revista „Țara noastră”. Voi pune cauția pentru politică, asigurându-mi oare-cum libertate de discuție. Cum suntem astăzi nu mai merge. Eu nu pot scri aproape nimic fiindu-mi mâinile legate. De aceea m-am gândit să pun cauția și să fac din revistă o gazetă pentru popor care îmbrățișează toate chestiile ceinteresează. Se înțelege, nu voi bate apa în piuă făcând un războiu de vorbe numai cu Ungurii ci mă voi îndrepta și spre relele noastre.

Aș dori însă ca partea economică a revistei să fie mai bine și mai programatic redactată. Iată de ce vin să-și fac următoarea propunere: nu ai putea sta să te desfaci de „Tovărășia” și să ieie conducerea părții economice a revistei, publicând în „Țara noastră” ceia-ce astăzi publici în „Tovărășia”. Așa ai avea absolută libertate a cuvântului precum și răspunderea pentru partea economică – inducându-ți-se și numele în calitate de redactor. Deocamdată aș putea să-ți ofer pentru aceste servicii o suă coroane lunar. Mai târziu îmbunătățindu-se relațiile materiale ale revistei vom putea mări și retribuția. Te rog să-mi răspunzi într-un timp scurt dacă poți primi ofertul meu. Zilele aceste am fost la București și oameni pricepuți de-acolo m-au întărit în îndemnul meu de a mă adresa dumitale. Eu cred, Domnule Osvadă, că muncind alături am putea face

un lucru bun și folositor. Am căutat să mă pun în legătură cu mai mulți buni scriitori din țară, cari mi-au făgăduit sprijinul lor. Voi căuta și un redactor care să mai fie alături de mine. [...]

Cred că deși nu vom trage la loterie viețile și cărți de-ale lui Păcățianu, revista se va întări. Astăzi numărul abonaților e 1.500, dar crește, și va crește eu după aceste premeniri.

Te rog gândește-te la acest proiect al meu și lasă-mă să cred că voi primi un răspuns mulțumitor. Aș dori să anunț aceste schimbări cetitorilor, într-un număr proxim.

*Al D-tale cu dragoste,
Octavian Goga”*

O interesantă lucrare de absolvire a ziaristei Lucia Elena Liciu intitulată „**Presa Hunedoreană Interbelică**” , elaborată sub coordonarea conducătorului științific general maior Constantin Antip, la Facultatea de Ziaristică din cadrul Academiei Ștefan Gheorghiu București în anul 1977, pune în evidență amploarea. Bogăția și diversitatea publicațiilor hunedorene din perioada interbelică. Chiar dacă nu s-au ridicat la nivelul publicațiilor apărute la Orăștie, ziarele din Deva, Hunedoara, Brad și Valea Jiului sunt numeroase, mai exact în număr de 93.

Cu acest trecut bogat, primul ziar de partid postbelic apărut la asumă calitatea de organ de presă al partidului „care n-a putut timp de ani îndelungați să se adreseze în mod deschis maselor”.¹⁹⁹

Ziarul chema la „**luptă, la organizare și unire a tot ce este cinstit, hotărât și devotat cauzei poporului din această regiune**”. Ziarul a folosit întreg arsenalul propagandei de partid exploatand situația materială grea a populației de după

¹⁹⁹ Ziarul „Zori noi”, anul 1, nr. 1, Deva, 1944

război, militând pentru „progres și lumină, pentru democrație, pentru o Românie Liberă”.²⁰⁰

În 1948-1949 ziarul se mută împreună cu parte din redactori la Petroșani, unde „Zori Noi” devine un organ de presă săptămânal al partidului în Valea Jiului.

La data de 7 noiembrie 1949 apare la Deva „Drumul socialismului” „Organ al Comitetului Județean PMR Hunedoara și al comitetului provizoriu județean”. Colectivul ziarului își propune să slujească „cauza nobilă a construirii socialismului”²⁰¹ Parcurgând colecția ziarului și discutând cu ziaristi veterani Tiberiu ISTRATE, Sabin CERBU, Minel BODEA, Nicolae STANCIU, care au lucrat anumite perioade în redacție, putem desluși o anumită periodizare a activității ziarului, după cum urmează:

1. Perioada 1949-1964 – **ETAPA PROLETARĂ**

Majoritatea așa numiților ziaristi din colectivul de redacție erau proletari proaspăt scoși din producție. Stilul și modul de exprimare reflectau promovarea unui militantism sfiorător, presărat cu tușe puternice de naivitate. Pentru a reflecta stilul la care facem referire reproducem doar câteva titluri care în esență fac să se înțeleagă conținutul articolelor care le urmau: „Sătenii din Uroi construiesc un pod, însuflețiți de ideile generalisimului Stalin.”; „La colectivizare se merge în straie de sărbătoare și cu drapele”. Dacă pagina de ziar se adresează satelor, atunci ea poartă genericul „Ogoare, munți, păduri”, iar dacă pagina de ziar este destinată mediului urban, ea va purta genericul „Uzine, fabrici, mine”.

²⁰⁰ *Idem*

²⁰¹ *Drumul socialismului, anul 1, nr. 1, Deva, 1949.*

2.Perioada 1964-1971 – ETAPA SPERANȚEI

Declarația din aprilie 1964 a avut un efect de duș rece și în redacția „**Drumul Socialismului**” de la Deva. Iată că dintr-odată imensa propagandă pentru prietenia cu URSS se dovedește a fi un fals, iată că și CAIER-ul s-a dovedit că ne exploatează. Apariția lui Ceaușescu pe scena politică a vremii a determinat apariția speranței de mai bine. Condamnarea deschisă și fermă a invaziei „tovărășești” a Cehoslovaciei a întărit aceste sentimente. Unii redactori ai ziarului, de această dată destui de mulți absolvenți de facultăți, au început să creadă în ceea ce fac. Un exemplu în acest sens este oferit de apariția suplimentului politic, social-cultural al ziarului, purtând titlul de „Ritmuri Hunedorene”. În lipsa unei reviste de cultură în județ, Ritmuri Hunedorene a devenit în aparițiile din perioada 1965-1968 și sporadic și după această dată o adevărată revistă în jurul căreia s-au reunit poeți, prozatori, critici literari și de artă, artiști plastici, graficieni etc. Luăm ca exemplu numărul din luna mai 1968 subintitulat „Caiet cultural editat de ziarul DRUMUL SOCIALISMULUI și Casa Creației Populare a Județului Hunedoara.” În 48 de pagini, format apropiat de tabloid, întâlnim pe scriitorul Mircea Sîntimbreanu, pictorul Mircea BÂTCĂ, sculptorul Nicolae ADAM, poezii Radu Selejan. Aurel Pustai și Maria Dincă. Apoi, doctor docent Octavian FLOCA și istoricul Liviu MĂRGHITAN, prezintă noi descoperiri la așezarea romană MICIA, după care se poate lectura o inedită și atractivă pagină de poezii scrise de copii. Scriitorul Radu Ciobanu prezintă un studiu privind motivul hanurilor și morilor în literatura română, după care din nou poezie de valoare sub semnăturile lui Traian Filimon, Dan Constantinescu,. Neculai Chirica, Nicolae Drăgan, Iv Martinovici, Constantin Gheorghe Naidin. Ion Cioclei, Eugen Evu, Silvia Faur, Augustin Jula, Titus C. Boancă, Radu

Selejan, Stan Marin, Maria Mareș, Miron Țic, Constantin Dumitrescu, Letiția Vladislav, Constantin Vulcan, Eremia Ilcenko, Ion Macovei, Ion I. Drăgănescu. Urmează 10 pagini de proză semnată de Sergiu Ioniță, Al. Covaci, Ditta Mata, N. Panaitescu, Petre Țărău, Tiberiu Istrate, Octavian Teodoru,

Nicolae Blașan, Ghe. I. Negrea, Ghe. Jurcă. O pagină este dedicată traducerilor „din lirica orientală”. Un studiu despre satira și lirica populară este semnat de profesorul Petru ARDEU, iar „momentul folcloric” valorifică versuri populare dedicate lui Horea. Sunt și texte ce evocă pe Coșbuc și Octavian Goga. Este prezentat sculptorul Gheorghe Anghel. Se publică un studiu despre stilul și arta stâlpilor funerari, o masă rotundă cu titlul generic „Persoanlitatea actorului” , apar recenzii „Cornica de librărie” , „Poșta literară” și altele.

3. Perioada 1971-1989 - ETAPA DECLINULUI

Revoluția culturală declanșată după modelul asiatic de către Nicolae Ceușescu a avut efecte negative și asupra presei. Ziariștii de la Drumul Socialismului au trebuit să renunțe la formatul mare de ziar și să-și reducă apariția la o dată pe săptămână, în format tabloid, în 8 pagini. Zi de zi se făcea simțită adâncirea prăpastiei dintre propagandă și realitate. O expresie a maximei umilințe la care au fost supuși redactorii ziarului a fost **CENZURA**. Deși desființată în mod oficial cu mulți ani în urmă, cenzura funcționa din plin. Actualii cenzori erau primii-secretari ai comitetelor județene de partid care, nemai manifestând nici un fel de încredere în redacții, pretindeau ca în fiecare seară să le fie aduse acasă șpalturile ziarelor ce urmau să apară a doua zi. Observațiile și reproșurile de la miezul nopții trebuiau să fie operate până dimineață.

Fără să fi fost vreodată răsfățați ai regimului, dimpotrivă, lucrând la ordin și cel mai adesea împotriva convingerilor personale, ziariștii trăiau profunde clipe de dezamăgire.

DUPĂ CONFUZIE, UN ZIAR LIBER

Momentul decembrie 1989 a găsit majoritatea ziariştilor de la **Drumul Socialismului** într-o atmosferă de totală confuzie. Nu însă pentru multă vreme. Chemaţi la „judeţana de partid” în dimineaţa zilei de 22 decembrie 1989 şi trimişi de mai marii instituţiei de la acea vreme în coloanele de demonstranţi să potolească spiritele, ziarişii s-au întors în redacţie şi au hotărât încorpora să scoată în acea zi un nou ziar, dedicat libertăţii şi adevărului: **CUVÂNTUL LIBER**. În dimineaţa zilei de 23 decembrie 1989 noul ziar era răspândit în tot judeţul. În articolul de fond **LIBERTATE ŞI ADEVĂR** al primului număr se preciza:

„Aşadar, iată-ne liberi! Liberi într-o ţară minunată, al cărei popor, într-un iureş nestăvilît, a spulberat, ieri, de la putere, pe dictatorul şi tiranul României, Ceauşescu şi numeroasa lui familie hrăpăreaţă şi avară.

Bucuria acestui moment istoric este imensă, nemărginită. Poporul, cel care făureşte istoria, şi-a făcut dreptate. Mişcarea populară, mişcarea de reînnoire începută la Timişoara cu jertfe omeneşti, cu tribut sângeros plătiţi tiranului însetat de putere şi măreţie a continuat la Bucureşti, în capitala patriei, s-a extins cu repeziciune în toate oraşele

țării. Pretutindeni poporul a ieșit în stradă, a demonstrat pașnic și și-a impus voința [...]

Da! Au apus: „epoca de aur”, „epoca de lumină”, „anii ctitorului genial”, „eroului între eroii neamului”, care atunci când poporul n-a mai putut îndura jugul tiraniei și s-a ridicat la luptă a dat bir cu fugiții ca cel mai mișel dintre mișeli.

Da! Acum suntem liberi, iar fericirea noastră este nemăsurată. A poporului și a noastră a ziaristilor, căci noi am fost umiliți și obligați să criem și să publicăm minciuni, ca nu cumva adierea adevărului să zgârâie urechea tiranului și a acoliților săi. Acum și pentru noi a venit libertatea, și pentru noi cuvântul a devenit liber, ca pentru întregul popor!”

Cetățeni, stimați **OAMENI!** Ieri, după marea adunare populară din Municipiul Deva, colectivul ziarului, care a aderat fără rezerve la noul curs al vieții din patria noastră, care și-a pus imediat capacitatea și puterea de creație în slujba poporului, s-a întâlnit cu un grup de muncitori, intelectuali și studenți și au deliberat asupra viitorului ziarului.

Așa s-a născut „**CUVÂNTUL LIBER!**”, ziar al județului Hunedoara, al cărui prim număr apare astăzi, și care dorim să fie un ziar al cetățenilor liberi.

„**CUVÂNTUL LIBER**”. Într-o țară liberă.

Mulți nu credeau să mai apuce aceste zile. E minunat! Totul e minunat și frumos, și de necrezut, dar totuși adevărul adevărat!

Programul ziarului nostru, succint exprimat, poate fi cuprins în două cuvinte: LIBERTATE și ADEVĂR!”

Da” Adevărul mult jinduț va fi întotdeauna deviza „Cuvântului Liber”. Și vom lupta pentru adevăr, pentru libertate, vom lupta ca negura care ne-a întunecat viața, ani de-a rândul, să nu se mai întoarcă niciodată.

CETĂȚENI, CITITORI!

Cu sprijinul dumneavoastră vrem să vă satisfacem dorința de cunoaștere, de adevăr, de educație, de cultură. „Cuvântul Liber” deschide tuturor accesul spre exprimarea liberă a ideilor și părerilor proprii, de interes general sau particular, care nu contravin idealurilor poporului.

Fie ca acest prim număr să întrunească măcar o parte din așteptările cititorilor. Viața curge înainte, ziarul va apare cotidian, cu excepția zilei de luni, a fiecărei săptămâni.

Avem timpul în față, un timp nou, minunat, un timp al libertății și adevărului!

REDACTIA”

Textul și ideile transmise erau în totală opoziție cu stilul și conținutul materialelor de presă publicate până în acel moment. Se pare totuși că acest aspect de întoarcere cu 360 grade a politicii editoriale și reorientare gazetărească nu a surpins prea mult pe nimeni fiind acceptat și chiar agreat de cititori.

În primul număr al noului ziar au mai fost publicate: **„Comunicatul către țară al Consiliului Frontului Salvării Naționale, „Relatări și declarații ale demonstranților care au inundat centrul politic-administrativ al Devei”, „Lista cu componența biroului Consiliului Județean al Frontului Salvării Naționale”, „Scrisori de la cititori”, „Apeluri și chemări către populația județului pentru continuitatea activității productive în unitățile economice, păstrarea ordinii publice cât și un amplu grupaj de știri externe privind aprecierea evenimentelor din România.**

În următoarele numere ca ziar liber și independent, **Cuvântul Liber** continuă să informeze cititorii cu ceea ce se

întâmplă în județ. Se publică relatări despre activități „terroriste” la Hunedoara și Hațeg, comunicate de diferite naturi și din diferite surse. După cum relatează redactorii care au editat atunci ziarul și cu care am stat de vorbă, redacția era asaltată de numeroase apeluri telefonice, dintre care unele erau amenințări sau alarme false. O cutie poștală mare a fost instalată la parterul clădirii unde își avea locația redacția ziarului pentru a facilita primirea numărului mare de scrisori, direct de la cititori.

Noile autorități județene au sprijinit în această etapă ziarul, mai ales la activitatea de noapte, din tipografie, care era amplasată la limita orașului. Un pluton de militari de la Regimentul de Genii din Deva a fost cazat în Clubul Tipografiei și împreună cu tipografi înarmați au asigurat paza de zi și de noapte a tipografiilor și mașinilor. Situația s-a mai relaxat după execuția soților Ceaușescu.

Analizând ziarele publicate în primele două luni de apariție, rezultă clar că ziarul Cuvântul Liber și-a dobândit libertatea de a se exprima în numele adevărului. Tranziția de la vechea exprimare și abordare s-a făcut timid, cu destule greșeli. Chiar din primul număr, reportajul de la demonstrația de protest din Deva purta titlul: **„Adunarea Generală din Municipiul Deva”**, amintind de titlurile reportajelor anterioare privind vizitele de lucru ale lui Nicolae Ceaușescu. Tot în același număr de ziar, grupajul de știri externe purta un titlu de o factură asemănătoare: **„Larg ecou internațional al evenimentelor din România”**. Lucrurile se corectează pe parcurs, deși mai sunt cazuri de necunoaștere a noilor realități. Astfel, exasperat de dezbaterile maraton televizate, din consiliului provizoriu de Uniune Națională, numite îndeobște de unii ziariști **„Lambada politică”**, un redactor își titrează nervos articolul: **„Dacă asta e democrație, atunci eu trec în opoziție!”**.

În acea perioadă ziarul apărea în temeiul unei simple înregistrări la Judecătoria Deva. Odată cu stabilirea datei alegerilor, pentru luna mai 1990, Cuvântul Liber își proclamă tot mai hotărât independența și decizia de a fi echidistant față de partidele politice, nemulțumind într-o oarecare măsură organizația județeană a Frontului Salvării Naționale. Totodată, ziarul se confruntă cu o masivă concurență din partea unor ziare și publicații dintre care unele cu evidentă orientare electorală, de partid. Pentru a prezenta o imagine a tabloului general al presei hunedorene din primăvara lui 1990 enumerăm titlurile mai importante apărute în perioada ianuarie-martie 1990: „**Expres**” – gazetă particulară de interes cetățenesc (nr. 1 8 februarie 1990); „**Renașterea Hunedoarei**” – jurnal de provincie, social și cultural (nr. 1 – 17 februarie 1990); „**Ecoul**” – bilunar de opinie și informație (nr. 1, 27 februarie 1990); „**Râsu’ lumii**” (nr. 1 **februarie 1990**), „**Demnitatea**”-publicația oamenilor de bine (nr. 1, 24 februarie 1990), „**Columna**” – bilunar de opinie, informație și cultură (nr. 1, 17 februarie 1990), „**Alfa**” – publicație independentă social-culturală (nr. 1, 9 februarie 1990), „**Hirlap**” – publicație în limba maghiară (nr. 1, 9 februarie 1990), „**Renașterea**” – săptămânal independent de opinie și cultură (nr. 1, 17 martie 1990), „**Biruința**” – ziar editat de Consiliul Județena Hunedoara al FSN (nr. 1, 28 martie 1990), „**Credința strămoșească**” – foaie religioasă ortodoxă română (nr. 1, martie 1990), „**Viață-viitor**” – gazetă de cultură ecologică (nr. 1, 10 martie 1990), „**Arena**” – publicație independentă de opinie, cultură, turism și divertisment (nr. 1, 15 martie 1990), „**Liberarul hunedorean**”- hebdomadar social-politic și cultural (nr. 1, 24 martie 1990), „**Explozia T**” – ziarul tineretului din județul Hunedoara (nr. 1, 28 martie 1990), „**Palia**” – ziar independent al orașului Oărștie (nr. 1, 8 martie 1990), „**Realitatea**” – ziar independent (nr. 1, 31 martie 1990).

În această companie de publicații, ziarul Cuvântul Liber a reușit ca în perioada pregătirii alegerilor să-și mențină conduita echidistantă, independentă, lucru ce se poate deduce de altfel, chiar din reprotașele realizate la secțiile de votare la primele alegeri din România. După alegeri, conducerea județului și a Serviciului român de Informații Hunedoara au invitat la o discuție conducerea ziarului. Din relatările unor membri de atunci ai colegiului de redacție, rezultă că discuțiile care au avut loc nu au fost deloc amicale și nici cordiale. Redactorul șef Tiberiu Istrate nu s-a sfiit să sublinieze gazdelor că „**a trecut vremea sarcinilor și a indicațiilor ca pe vremea tovarășului**”. Urmările neplăcute pentru ziar nu s-au lăsat mult așteptate. În perioada imediat următoare, conducerii ziarului „Cuvântul Liber” și conducerii ziarului „Matinal” din Petroșani li s-a cerut să-și reglementeze situația juridică și să transforme cele două redacții în societăți comerciale. Ca urmare, fiecare redacție și-a redactat statute și și-a întocmit dosare voluminoase, conform prevederilor legale. S-a uitat un singur amănunt: la acea vreme o societate comercială nu se putea înființa fără aprobarea organului ierarhic superior, iar în lipsa acestuia fără aprobarea administrației publice locale. Astfel, cele două redacții au căzut la discreția administrațiilor locale. Dacă înainte de 1989 redacția era obligată să facă presă de partid, la momentul respectiv a fost obligată să facă presă de stat. Ziarul a devenit mai discret, mai cuminte, mai supus, mai util autorităților.

Pentru majoritatea redactorilor și personalului administrativ a fost clar că doar privatizarea putea elimina orice tutelă și putea duce la recâștigarea libertății ziarului. După o cale sinuoasă, după multe proceduri birocratice, la data de 18 august 1993 a fost încheiată procedura de privatizare, fiind semnat contractul cu FPS. Adunarea generală a acționarilor a proclamat din nou principiul independenței și echidistanței ziarului, aprobă documentele constitutive și alege primul

Consiliu de Administrație, în mod democratic, fără nici o imxtiune din afară. Colectivul ziarului și-a dat însă seama că simpla câștigare a independenței nu este suficientă ci trebuie luptat și pentru menținerea ei. Au fost făcute eforturi deosebite pentru reorganizarea activității de difuzare, apoi a asigurării permanenței tiparului. După o perioadă de mai bine de un an de zile în care ziarul a fost tipărit la o tipografie din Alba Iulia, redacția a reușit, printr-un efort financiar deosebit achiziționarea unei Tipografii proprii. Independența economico-financiară a ziarului a asigurat și o stabilitate în oferta publicistică oferită cititorilor. Confruntat cu concurența unor publicații locale, devenite în timp mai consistente („Călăuza”, „Oglinda”, „Expres”, „Actual” etc), care își asigurau audiența temporară pe subiecte de senzație și scandal, Consiliul de Administrație a orientat activitatea publicistică spre stabilitate în oferta publicistică, menținând linia de sobrietate și obiectivitate cu care a apărut pe piață încă din 1989.

Timp de zece ani, în perioada 1993-2003, ziarul a parcurs o perioadă ascendentă de transformări, reușind să se mențină în fața concurenței, orientându-și activitatea în câteva direcții principale.

ÎN DOMENIUL VIETII POLITICE ziarul a abandonat festivismul propangadistic și limbajul de lemn dinainate de 1989. Deși au existat presiuni asupra redactorilor din partea unor forțe politice (de regulă din partea celor aflați la putere) de a îndulci sau chiar suprima spiritul critic, ziarul a reușit să trateze în mod egal partidele promovând obiectivitatea relatării politice. Una dintre capcanele prin care s-a încercat promovarea ideilor unor partide, drept opinii emenate de redacție, a fost încercarea de către politicieni, prin diverse mijloace, de a determina ziariștii să publice relatări ample, gen procese verbale, ale conferințelor de presă ale partidelor,

contând că faptul că unele neglijențe în redactare s-au pus în pagină, vor induce ideea că opinia publică emite unele idei și nu un partid anume. Relatările de la diversele evenimente politice locale, conferințe de presă, au fost publicate în formate aproximativ egale. S-a urmărit precizarea constantă, în mod distinct, a paternității opiniilor formulate, rezervând în final dreptul firesc al redactorului de a alege o idee, o temă ce merită atenție, iar dacă nu exista nimic remarcabil sau de interes public, chiar să nu se publice nimic. În toată această perioadă, în campaniile electorale, articolele venite de la partidele politice, poartă semnătura acestora. Caracterul publicitar al acestor materiale a fost întotdeauna însoțit de semnul distinctiv caracteristic. În același mod s-a procedat și în legătură cu activitatea administrației locale, lucru care a produs uneori iritări, redactorii ai ziarului fiind împiedicați să participe la unele ședințe publice ale consiliilor locale, de teama unor relatări incomode. Echidistanța politică a costat mult redacția ziarului care nu a fost cu nimic sprijinit de autorități.

ÎN DOMENIUL ECONOMIC. Problematika economică a fost poate cea mai grea piatră de încercare după decembrie 1989. Locuitorii județului Hunedoara, obișnuiți timp de decenii cu prezentarea triumfalistă a mărețelor realizări din minieritul Văii Jiului, al Bradului și Devei, din cetățile de foc ale Hunedoarei și Călanului, din energetică și construcții, asistau acum neputincioși la prăbușirea idolilor, victoriei socialiste. Nu era însă vorba doar de prăbușirea unor simboluri ci chiar de o prăbușire reală a unor sectoare importante din județ, cu tot cortegiul de consecințe deosebit de dure asupra vieții oamenilor: apariția șomajului, lipsa banilor, proliferarea sărăciei însoțită de violență, teama pentru ziua de mâine, creșterea galopantă a prețurilor, instabilitatea locurilor de muncă etc. Colectivul ziarului Cuvântul Liber a reflectat prin articolele publicate asemenea stări de lucruri, la început cu o

sfială și cu o anumită nostalgie exprimată în opiniile publicate ale interlocutorilor. Chiar în aceste condiții autoritățile locale erau iritate și acuzau ziarul că nu înțelege sensul transformărilor. Comunicării dificile cu autoritățile locale i s-a adăugat comunicarea dificilă cu conducerile unităților economice, care au transformat nou creată instituție democratică a purtătorului de cuvânt, într-un adevărat filtru, prin care erau furnizate presei un minimum de informații, deseori ne semnificative.

În aceste condiții, redactorii din departamentul economic al ziarului au dezvoltat o bună colaborare cu sindicatele ai căror lideri s-au dovedit a fi mult mai cooperanți, care au fost dispuși să furnizeze date reale despre situația din întreprinderi, starea de spirit a salariaților, doleanțele și acțiunile lor de protest. Pe această bază, coroborând datele furnizate de sindicate cu datele statistice și opiniile specialiștilor neangajați politic de la instituțiile descentralizate ale statului, ziarul a reușit în cele mai multe situații să prezinte realități economice în adevărata lor lumină, cu obiectivitate fapt ce a fost apreciat de cititori.

ÎN DOMENIUL VIETII SOCIALE. Consecința directă a situației economice, degradarea vieții sociale, a constituit tematica principală a ziarului în perioada la care facem referire. Au fost publicate numeroase articole, reportaje, anchete privind disponibilizările de personal, localități rămase fără căldură, lumină, apă caldă sau chiar apă potabilă, oameni marginalizați căzuți pradă mizeriei și disperării, proliferarea prostituției și a consumului de droguri etc. Consiliul de administrație a stabilit ca principală activitate a ziarului solidarizarea cu suferințele oamenilor, prezentarea obiectivă a acestora, fără tentă melodramatică, dar cu accent critic major față de instituțiile statului și administrațiile locale, care prin neglijență sau indolență amplificau aceste suferințe în loc să le atenueze. Echipe de reporteri și fotoreporteri au realizat

materiale publicistice din cartiere lăsate în paragină, din blocuri de locuințe fără electricitate și apă, din stale îndepărtate unde oamenii se confruntau cu lipsuri și nevoi deosebite, izolați și uitați de autorități, din piețe și târguri, din spitale și așezăminte de ocrotire a copiilor, din cămine de bătrâni ș.a.m.d.

Ziarul nu a avut o atitudine negativistă, nu a căutat lipsuri cu lumânarea, ci dimpotrivă, când s-au făcut lucruri utile pentru comunitate – introducerea gazului metan, renovări de școli, alimentări cu apă, modernizări de drumuri etc – le-a reflectat pe larg, în adevărata lor lumină. Spre nemulțumirea unor pirmării și consilii locale lipsurile atârnav mult mai greu în balanță, redacția afirmând mereu acest lucru, în mod clar, răspicat și fără echivoc, în coloanele ziarului. Nu a fost practicat însă cu consecvență jurnalismul de investigație. Denunțarea corupției și a îmbogățitorilor fără teme, care au împânzit zonele cele mai pitorești ale județului cu salbe de vile și case de lux, nu a fost o temă trataă îndeajuns de aproape, deși a existat în toată această perioadă o bună colaborare cu organele abilitate de cercetare, ziarul nu a reușit să devină foarte convingător în această privință, de cele mai multe ori neangajându-se sau nereușind să facă publice prea multe asemenea situații.

ÎN DOMENIUL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI, CULTURII ȘI CULTELOR. Un merit în activitatea colectivului ziarului Cuvântul Liber îl constituie faptul că nu s-a renunțat la paginile culturale săptămânale cum s-a întâmplat în timp, la alte publicații. S-a continuat publicarea unei pagini tematice săptămânale, cu scopul declarat de a încerca să se determine ca, în pofida greutăților de tot felul cu care se confruntă județul să-și mențină un standard al vieții culturale, cel puțin la nivelul tradițiilor avute. Ziarul publică articole explicative semnate de multe ori chiar de preoți, privind semnificația sărbătorilor religioase, reportaje privind lăcașurile de cult, monumente

istorice, relatări privind manifestările culturale și activitatea instituțiilor artistice. Nu se manifestă însă suficient spirit critic față de festivismul și aservirea politică a unor manifestări culturale, cât și față de unele carențe ale procesului instructiv educativ instituționalizat. Sportul, turismul, activitățile de agrement, sunt reflectate în ziar, dar și aici spiritul critic este într-o anumită suferință.

Ani la rând, zi de zi, cotidianul „Cuvântul Liber” a apărut în același format tabloid, tipărit alb-negru, cu o singură culoare de acompaniament. În rare momente – Anul Nou, Paști și Crăciun – începând cu anul 2002 a fost experimentat și tiparul în policromie. Ca număr de pagini de la 4, la început, s-a trecut în scurt timp la 8. Sporadic au fost scoase și ediții în 12 pagini.

De la privatizare și până în prezent (aprilie 2007) s-au produs mai multe mutații în structura acționariatului Casei de Presă și editurii „Cuvântul Liber” s.a. Lipsa de preocupare, de înțelegere și de refuz a unor acționari fondatori de a împrăști patronatul ziarului prin vânzarea de acțiuni către tinerii jurnaliști, la care s-au adăugat și unele interese subterane, individuale, ale unora dintre acționari, au condus la două alternative: dizolvarea societății sau vinderea pachetului majoritar de acțiuni către un terț investitor. În fine, s-a optat pentru varianta vinderii pachetului majoritar. Astfel, pe data de 19 mai 2004 a fost semnat la Deva, contractul de vânzare cumpărare de acțiuni către societatea comercială „INFORM MEDIA” – SRL, un relativ tânăr trust de presă internațional, cu mai multe publicații locale editate în Austria, Ungaria și România. Cu acesta s-a pus practic punct libertății redactorilor acționari de a decide și, în mod indirect, de a se exprima fără constrângeri.

Una dintre schimbările imediate, operate de către noul proprietar a fost schimbarea rapidă a aspectului grafic într-un format mai „dinamic” dar mult mai subțire în conținut din

punct de vedere al ponderii materialelor de presă analitice și de opinie. Noua înfățișare a „Cuvântului Liber” vizează cu pregnanță menținerea și consolidarea poziției de lider în piața vectorilor de publicitate locali, conținutul ziarului dezvoltându-se într-o direcție care susține acest obiectiv. Tematica generală a ziarului și modul de scriere și punere în pagină a materialelor de presă duc către o publicație locală de informație, fără un jurnalism de opinie ori de investigație.

Trustul de presă INFORM MEDIA, nou proprietar al „Cuvântului Liber” dispunând de o putere dinanciară net superioară, a putut în scurt timp să ofere cititorilor un prim supliment gratuit al ziarului: „Jurnal TV” – supliment săptămânal în 32 de pagini color. A fost de asemenea rapid mărit numărul de pagini, s-a lărgit spațiul acordat publicității. Se poate observa ușor, ca tendință în orientarea ziarului, jurnalismul popular axat pe informație și fapt divers, pe simplificarea fenomenelor și proceselor sociale specifice stilului de presă practicat de marile trusturi media.

Așa cum demonstrează și David Randal în lucrarea „**Jurnalul universal. Ghid practic pentru presa scrisă**”, volum apărut la Editura Polirom Iași în 1998, p. 21, „**valorile celor ce au controlul asupra ziarelor sunt cu totul diferite de cele ale ziariștilor. Deși pretind că respectă concepte ca adevărul, onestitatea și virtutea, aceștia urmăresc, de fapt, să facă bani, propagandă sau altele. Acestea sunt obiectivele lor, fie că este vorba de stat, administrație locală, partide politice, companii multinaționale, firme mixte, întreprinderi independente, bănci, companii petroliere, bogătași sau sponsori**”. Acesta este calea pe care a pornit în primăvara anului 2004 ziarul „Cuvântul Liber”, cel care a fost din decembrie 1989 „**cotidianul independent al județului Hunedoara**”.

Dacă majoritatea județelor din țară beneficiau în perioada comunistă de un singur ziar oficial subordonat județenei de

partid, județul Hunedoara a avut privilegiul de a beneficia de două astfel de ziare. Având în vedere importanța economică a Văii Jiului, conducerea superioară de partid a aprobat apariția ziarului Steagul Roșu, special pentru Bazinul Carbonifer al Văii Jiului. Prin cercetarea colecției ziarului încercăm prezentarea cadrului social și economic în care a apărut acest organ de presă precum și tumultoasa sa istorie de aproape cinci decenii.

MINERII CHEMAȚI PRIN PRESĂ LA EFORTUL REFACERII

...Valea Jiului după război. Ani postbelici cu urmările mării conflagrații resimțite în toată țara. Foamete, doliu în multe familii. La necazurile oamenilor s-au adăugat efectele secetei din Moldova. La tristețea coloniilor - notă dominantă a așezărilor minerești - se adăugau oboseala și foamea, vizibile pe fețele supte ale bărbaților și femeilor, ale copiilor zdrențuroși care mai animau ulițele. Frontul n-a trecut peste Valea Jiului ca-n Moldova sau în vestul țării. Totuși, moartea și-a spus cuvântul și aici - exploziile, surpările subterane din minele de huilă au secerat multe vieți, au îndoliat multe familii. În marea explozie de la mina Lupeni din 1942 au murit 80 de mineri.

...După război, cu toată tristețea și mizeria endemică acestei zone, Valea Jiului își derula existența. Și nu oricum. În fiecare zi, la ora 4, sirenele sunau prelung. Pentru trezire. Apoi, încă de două ori. A treia oară la 6, la începerea „șutului”, a schimbului întâi. Sirenele sunau și la prânz pentru schimbul doi, apoi seara pentru schimbul de noapte. Gemetele sirenelor nu mai „dau alarma”, ca-n timpul războiului. Acum sirenele chemau minerii la muncă.

Țara, frontul până la victoria din 9 mai '45, cereau cărbune. Locomotivele trebuiau să meargă. Pentru front, iar apoi pentru înlăturarea calamităților, pentru refacerea industriei și normalizarea vieții. Pentru toate acestea era nevoie, mai mult ca oricând, de cărbune. Iar pentru satisfacerea acestei cerințe a fost nevoie de efortul minerilor. Deși oboșiți după regimul de lucru draconic al minelor militarizate în timpul războiului, minerii când, dacă nu-și făceau norma, îi aștepta carcera după șut, deși epuizați și înfomețați, lipsindu-le bunuri elementare mai ales făina, slănina, zahărul, untura, îi așteptau noi încercări. Intrau în mină, în abataje cu doi cartofi, o bucată de mămligă, cu bocanci cu talpă de lemn... Scormoneau timp de 8 chiar și 10 sau 16 ore în fundul pământului cărbunele atât de necesar uzinelor, trenurilor, pentru încălzirea căminelor, pentru lumina și căldura semenilor lor.

„Valea Jiului a devenit, consemnează Geo Bogza, unul din pivoții în jurul căruia țara încerca să-și întoarcă fața de la dezastrele războiului spre o stare normală... Acesta a fost cel mai mare efort din viața minerilor de acolo..”.

Țara cerea cărbune. Viitorul ce se năștea pe ruinele trecutului, în numele destinului impus de împrejurările istorice, în febra noii ideologii adusă din răsărit, proletariatului și mai ales minerilor, li se atribuia un rol mesianic. În aceste împrejurări a fost nevoie și a apărut instrumentul mediatic menit să amplifice eforturile minerilor pentru ridicarea producției, să le întărească credința în idealul viitorului propovăduit de propaganda oficială. Minerilor li se cerea ceea ce era mai important – cărbunele, indispensabila pâine a industriei.

Instrumentul mediatic născut în aceste împrejurări a fost ziarul ZORI NOI. Apărut în 3 decembrie 1944 ca prima publicație comunistă din județul Hunedoara ca organ al Organizației Comitetului Regional Alba – Hunedoara al

Partidului Comunist din România până în 6 august 1949, când, sub numele STEAGUL ROȘU devine organul de presă al Comitetului județean de partid Valea Jiului, având aria de difuzare în întregul județ. Acesta până în noiembrie 1949 când ia ființă, la Deva, ziarul DRUMUL SOCIALISMULUI.

Este clar că înființarea ziarului STEAGUL ROȘU a avut rațiuni politice având menirea de a mediatiza documentele și activitatea desfășurată de Partidul Comunist Român și Partidul Social Democrat, mai precis filialele acestora din Valea Jiului în cadrul Frontului Unic Muncitoresc. Pentru a înțelege corect acest lucru vom face mai întâi o trecere în revistă a conjuncturii politice a perioadei 1944-1947 reflectată pe larg în noul ziar hunedorean comunist.

În perioada dictaturii militarofasciste și a războiului hitlerist, Partidul Comunist ca exponent fidel al întregului popor - așa după cum le plăcea să mediatizeze activiștii comuniști - a dat glas aspirațiilor acestuia pentru doborârea regimului antonescian și alăturarea României coaliției antihitleriste. Un puternic impuls a acestei lupte l-a dat constituirea în vara anului 1943 din inițiativa Partidului Comunist Român, a Frontului Patriotic Antihitlerist.

„Pe măsura apropierii momentului decisiv – arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu – în vederea răsturnării dictaturii militarofasciste se impunea tot mai stringent reralizarea unității clasei muncitoare. Crearea Frontului unic Muncitoresc între PCR și PSD în 1944 și apoi a Blocului Național Democratic au reprezentat o condiție importantă a victoriei insurecției naționale antifasciste armate de la 23 august 1944.”²⁰²

Pornind de la faptul că doborârea dictaturii fasciste și ieșirea din războiul hitlerist era considerată sarcina întregului

²⁰² Nicolae Ceaușescu – cuvântare la Aniversarea a 80 de ani de la crearea Partidului politic al clasei muncitoare din România, în *Scinteia* nr. 9465, din 31 martie 1973.

popor, PCR a elaborat platforma politică menită să ducă la realizarea unui larg front național antifascist la baza căruia trebuia să stea unitatea de acțiune a comuniștilor, socialiștilor și a celor fără de partid. În condițiile amplei luptei antifasciste, realizarea frontului unic muncitoresc devenise o problemă de actualitate. În urma discuțiilor între delegați ai conducerii PCR și PSD s-a ajuns „ca în luna aprilie 1944 să fie realizat Frontul Unic Muncitoresc între Partidul Comunist Român și Partidul Social Democrat, în jurul căruia s-au coalizat apoi, într-un timp extrem de scurt toate forțele democratice patriotice antifasciste ale întregului Popor, în vederea asaltului decisiv împotriva dictaturii militaro fasciste și a cotropitorilor germani pentru salvarea națională. Realizarea acestui front larg al cărui nucleu la constituit clasa muncitoare unită, a fost condiția sine qua non a victoriei actului istoric de la 23 august 1944, premisa eliberării țării în condițiile favorabile ale victoriilor strălucite obținute de armata sovietică, de celelalte forțe ale coaliției antihitleriste.”²⁰³

Tinerii comuniști din Valea Jiului în fruntea tineretului Progresist lucrează pentru plugari și ajută frontul

În cadrul săptămânii tineretului progresist UTC-ul din Valea Jiului a devenit factorul de căpetenie în luarea de inițiativă care au fost urmate de marea largă de tineri democrați și progresiști.

La Atelierele Centrale Petroșani ucenicii conduși de muncitorii pricepuși s'au angajat ca în ore suplimentare să construiască 14 pluguri pentru țărani.

La Atelierele CFR Petroșani din inițiativa UTC-istului tovarăș Căucel Ștefan și cu ajutorul tinerilor conștienți și democrați, au construit 13 cuște de plug și 14 fiare de plug.

La Preparăția Petrică tovarășii Coșci Ilean și Pop Alex. Utecuși au organizat o echipă de șoc grupa de tineri lucrători din 18 persoane.

Angajată fiind această echipă la o lucrare (uscătoare de cărbuni) pentru care se fixase un termen de o lună, tinerii din această grupă depunând un efort îndoit, au terminat lucrarea în 18 zile, grupa fiind formată din muncitori comuniști.

La Vulcan s'au format echipe de deparazitare din tineri progresiști în frunte cu UTC-știi Clej Ioan pentru a combate epidemia de tîbos existentă.

UTC-iștii din Petroșani au plecat la țară în comuna Livezeni și Barul Mare unde au organizat tineri pentru a veni în ajutorul în-sămânțirilor de primăvară.

În afară de contribuțiile frumoase în mărirea producției în uzină, confecționare de unelte agricole

pentru plugari, tineretul din Petroșani, Petrila și Lonea au dat pentru front suma de 101.200 lei sună rezultată din ore prestate suplimentar în acest scop.

Tineretul din Valea Jiului a înregistrat fapte de necesar în domeniul producției dovedind a fi o forță puternică în rândul tineretului din întreaga țară.

Angajându-se în rândul acțiunii patriotice pentru refacerea țării și terminarea grabnică a războiului, slături de latreg poporul român.

Faptele tineretului muncitoresc din Valea Jiului sunt exemple vii de dragoste de patrie de unire frățoasă între tinerii muncitori și plugari. Numai cu asemenea tineret vom putea recădea țara pe baze noi democratice.

²⁰³ *Scînteia*, nr. 9435 din 1 martie 1973

Frontul Unic Muncitoresc a jucat un rol important în concepția ideologilor comuniști, în democratizarea țării, înfrângerea împotrivirii claselor exploatatoare în izolarea partidelor politice, în cadrul importantelor acțiuni politice, în cadrul guvernului democratic de la 6 martie și în înfăptuirea unității politice depline a clasei muncitoare.

„ **Realizarea Frontului Unic Muncitoresc – necesitatea obiectivă în desfășurarea luptei de clasă a proletariatului – a fost rezultatul unor acțiuni îndelungate, susținute de comuniști și sprijinite de elemente înaintate din rândurile social-democraților și al socialiștilor și de alți militanți ai mișcării muncitorești**”²⁰⁴

Frontul Unic Muncitoresc a adus la cunoștința maselor muncitoare în ziua de 1 mai 1944 manifestul „către întreaga clasă muncitoare, către masele largi populare” chemându-i la luptă hotărâtă pentru pace, răsturnarea guvernului Antonescu, formarea unui guvern național din reprezentanții tuturor forțelor antihitleriste și izgonirea armatelor hitleriste din țară.

Răspunzând manifestului FUN minerii comuniști, social-democrați sau fără partid și-au sporit eforturile împotriva

exploatării capitaliste și a dictaturii militar-fasciste. Din Lupeni, la 29 iulie 1944, poliția anunța că minerii au însărcinat o delegație care a fost trimisă la București spre a cere satisfacerea imediată a revendicărilor lor, sub amenințarea începerii unei greve. Poliția mai raporta organelor centrale „că

²⁰⁴ Gheorghe TUȚUI, *Realizarea FUM – moment de însemnătate istorică în lupta de eliberare a poporului român, anale de istorie, nr. 2/1969, pg. 3*

comuniștii din Valea Jiului au dese întâlniri în diverse case conspirative”²⁰⁵

Activitatea revoluționară desfășurată în Valea Jiului în anii războiului hitlerist și pentru răsturnarea guvernului antonescian a contribuit la lupta generală a poporului condus de Partidul Comunist pentru înfăptuirea glorioasei insurecții armate din august 1944. „Răsturnarea dictaturii fasciste și eliberarea țării de ocupația străină au marcat începutul revoluției populare antiimperialiste în România, inaugurând o nouă etapă în dezvoltarea țării noastre. Sub conducerea Partidului Comunist, lupta antifascistă și de eliberare națională se dezvoltă într-o largă acțiune de masă, pentru desăvârșirea revoluției burghezo-democratice”²⁰⁶

Reorganizarea după 23 august a activității legale a PCR și PSD a organizațiilor lor de tineret în perioada când avântul revoluționar al maselor creștea în amploare, marca în același timp intensificarea acțiunilor comune a celor două partide ale clasei muncitoare în cadrul F.U.M. Partidul Comunist Român, așa cum era oglindit în presa vremii a acordat de la începutul existenței sale o atenție deosebită făuririi și conducerii organizației comuniste de tineret. În anii grei de teroare și ilegalitate, numeroși tineri activau în sindicatele unitare și alte organizații de mase conduse în îndrumate de partid.

„Crearea comitetului raional al UTC din Valea Jiului, în 1930, a constituit un moment însemnat în viața tineretului Hunedorean.”²⁰⁷ Militând pentru realizarea unității de acțiune a întregului tineret, UTC a încheiat în septembrie 1944; Frontul

²⁰⁵ Nicolae VARRDEGHER, *Minerii Văii Jiului în augustul de foc, în ziarul Steagul Roșu, nr. 6781 din 20 august 1971*

²⁰⁶ Nicolae Ceușescu, *România pe drumul desăvârșirii construcției socialiste, vol. 1, editura politică 1968, pg. 382*

²⁰⁷ I. Sârbu, I. Frățilă, N. Nardegger, V. Faur, *V Zianu – 50 de ani de luptă și muncă activă a tineretului hunedorean editată de Comitetul Județean Hunedoara al UTC, Deva, 1972, pg. 137.*

Unic Muncitoresc al Tineretului cu Uniunea Tineretului Socialist, care avea la bază principiile politice ale platformei F.U.M. încheiat în aprilie între PCR și PSD.

Un moment important în organizarea clasei muncitoare la acea vreme la constituit stabilirea de către PCR și PSD, la 1 septembrie 1944, a Principiilor și Măsurilor de organizare a muncitorilor în sindicate. Sindicatele unice ale muncitorilor au contribuit la creșterea capacității de acțiune a clasei muncitoare, a colaborării dintre comuniști și social – democrați, în cadrul Frontului unic. La câteva zile după realizarea unității sindicale și în Valea Jiului au luat ființă, la Petroșani și Lupeni, apoi și în celelalte localități sindicate unice ale muncitorilor. Delegații din întreaga țară a sindicatelor unite au hotărât la Congresul din Ianuarie 1945 crearea Confederației Generale a Muncii din România.

„Răspunzând chemărilor lansate de PCR și de conducerea mișcării sindicale, clasa muncitoare a ridicat treptat nivelul producției în ciuda a numeroase greutăți și lipsuri. Astfel, minerii din bazinul Văii Jiului și din Valea Trotușului au obținut importante realizări în mărirea producției de cărbune, deosebit de necesar, atât pentru nevoile interne, cât și pentru front”²⁰⁸

Pentru a răspunde procesului rapid de unire a partidelor și grupărilor democratice PCR a considerat necesar elaborarea unui proiect de platformă care să cuprindă obiectivele de luptă, sarcinile și transformările revoluționare ce reveneau forțelor care urmau să se grupeze în Frontul Național Democrat. PSD, confirmând răspunsul al proiectul de platformă, că punctul său de vedere este același cu al Partidului Comunist, lucru ce a făcut posibil ca la „2 octombrie 1944, să aibă loc ședința comună a delegațiilor comitetelor centrale ale PCR și PSD în vederea stabilirii de noi sarcini și măsuri pe linia întăririi,

²⁰⁸ A Petric, Gh. Tuțui – *Unificarea Mișcării Muncitorești din România, Editura Academiei RSR, 1968, pg. 50*

Frontului unic Muncitoresc”²⁰⁹ Ședința comună de la 2 iunie 1944 a celor două partide a clasei muncitoare au hotărât crearea unui comitet central al F.U.M. în componența căruia au intrat fruntași ai PCR și ai PSD ca Gheorghe Gheorghiu-Dej, C. Pârvulescu, L. Rădăceanu și Ștefan Voitec, precum și constituirea de comitete locale ale Frontului Unic în toate centrele unde existau organizații ale celor două partide, cu sarcina de a coordona acțiunea clasei muncitoare și care să păstreze un contact permanent pentru realizarea sarcinilor ce le reveneau. Circulara CC a F.U.M. preciza că în întreprinderi nu puteau fi făcute întruniri numai prin consimțământul celor două partide.

Realizarea la 142 octombrie 1944 a Frontului național Democrat, care avea la bază F.U.M. a avut o largă adeziune față de prevederile platformei în rândul oamenilor muncii angajați în bătălia pentru democrație și progres. Astfel, și-au delcarat acordul de participare la FND: Mișcarea Sindicală Unită, Frontul Plugarilor, Uniunea Tineretului Comunist, Apărarea Patriotică, MADOSZUL, Societatea scriitorilor din România, Uniunea Patrioților și alte organizații democratice.

La câteva zile după realizarea acestor acorduri, în întreaga țară au puternice acțiuni pentru un guvern democratic. După manifestația din 19 octombrie din capitală, unde au participat peste 60.000 de persoane, în 22 octombrie alte asemenea acțiuni de mare anvergură au avut loc în numeroase localități din țară și în Valea Jiului. Din inițiativa organizațiilor UTC, la 20 octombrie 1944, tineretul din Valea Jiului a manifestat pe străzile orașului Petroșani, purtând steaguri și pancarde pe care era scris: „Cerem plecarea Guvernului! Vrem Guvern al Frontului Național Democrat!” Comitetul UTC din Valea Jiului a propus adunării să adopte o moțiune în care se cerea aderarea la platforma CC a UTC, pentru Frontul Național

²⁰⁹ *Ibidem*, pg. 57

Democratic al Tibneretului, înlăturarea guvernului și înlocuirea lui cu un Guvern al FND, în frunte cu dr. Petru Groza.

„În cadrul unui miting organizat de Partidul Comunist, în ziua de 4 noiembrie 1944, la Petroșani au fost înlăturați primarul și adjunctul de primar reacționar, în locul lor fiind aleși reprezentanți ai Frontului Național Democrat. La numai după două zile, la Lupeni, în cadrul unei adunări, a fost ales în Funcția de Primar, un reprezentant al partidului Comunist, iar ca ajutor de primar un membru al grupelor politice ale FND”²¹⁰

După actul de la 23 august 1944, când cele două partide ale clasei muncitoare PCR și PSD au putut desfășura activități legale și unite în cadrul Frontului Unic Muncitoresc, „minerii Văii Jiului puternic detașament de luptă al clasei muncitoare, au participat la toate acțiunile revoluționare pentru drepturi sociale și politice, pentru dezvoltarea democratică a României. Precuparea principală a comuniștilor a fost organizare și întărirea celulelor de partid. Dacă la 23 august, în Valea Jiului erau 7 celule și acestea mult slăbite datorită prigoanei și arestărilor făcute de dictatura lui Antonescu, în februarie 1948 numai la Petroșani se ajunge la 28 de celule de partid puternice și bine organizate. La Tipografia din Petroșani au fost tipărite mii de manifeste și fluturași pe care le-au difuzat comuniștii și social-democrații în rândul minerilor, pentru sprijinirea războiului, măbind producția de cărbune; pentru guvern democratic, pentru victoria în alegerea forțelor democratice, pentru desăvârșirea unității politice a clasei muncitoare. Am sprijinit prin adunări și demonstrații, Frontul Național Democrat, în aducerea la cârma țării a unui Guvern democratic. Cu ajutorul direct al muncitorilor din Valea Jiului, uniți în Frontul unic Muncitoresc a fost alungat din Deva Prefectul reacționar al Județului și Instalat noul Prefect Comunist, Augustin

²¹⁰ *Arhivele statului, Deva, Fond: Chestura de poliție Deva Biroul de Siguranță, Dosar nr. 1/1944, pg. 281.*

Almășan. Au dat un ajutor permanent muncitorii și meseriașii din Valea Jiului, țăranilor din județ Hunedoara și județele învecinate în ocuparea pământului moșierilor, în sprijinirea cu unelte și în campania agricolă din primăvara lui 1945. Cu sprijinul maselor am alungat conducerea reacționară a societății Petroșani” - așa cum precizează în Memoriile în manuscris găsite la Arhiva Muzeului Mineritului din Petroșani, Iosif COTOȚ membru al Partidului Comunist Român din 1936, arestat de regimul fascist în perioada 1940-august 1944.

La începutul anului 1945 dezaprobarea și așa numita ură a maselor populare împotriva politicii reacționare din Guvern, în frunte cu Rădescu, crește neîncetat. Un uriaș val de mitinguri și de demonstrații de masă cer înlăturarea guvernului Rădescu și instalarea unui guvern democratic. În Valea Jiului masele au organizat adunări și mari demonstrații de stradă exprimându-și hotărârea de a le continua până când guvernul va abdică. Astfel, la „4 februarie 1945 peste 5.000 de locuitori ai Văii Jiului au cerut la Petroșani un Guvern F.N.D., naționalizarea minelor, protestând împotriva sabotajului și a speculei. În cadrul acestei adunări, mineri au ascultat raportul delegațiilor la Congresul din ianuarie 1945 a sindicatelor și raportul comitetelor cetățenești”²¹¹

Adunarea se angajează să continue lupta împotriva speculei și că vor sprijini comitetele cetățenești din toate localitățile pentru descoperirea mărfurilor dosite și vânzarea lor minerilor. Adunarea a dat delegație unui comitete de inițiativă compus din reprezentanți ai PCR, PSD, Uniunea Patrioților, Uniunea Populară Maghiară, apărarea patriotică, Grupul Femeilor Democrate, Sindicate și Frontul Plugarilor care se vor ocupa și organiza în toate activitățile miniere operative pentru aprovizionarea populației cu alimente, folosindu-le ca mijloc de muncă democratică pe teren economic. La 11 februarie

²¹¹ Ziarul Zori Noi, nr. 14 din 11 februarie 1945

1945, muncitori, femei și tineret, au organizat la Aninoasa o manifestație sub lozincă: „Jos guvernul Rădescu, pentru pământ țăranilor!”.

„În Valea Jiului, la Petroșani, Lupeni, Vulcan, Petrila, în ziua de 15 februarie, au avut loc mari demonstrații de stradă, prilej la care cei peste 20.000 de participanți au cerut Guvern F.N.D.”²¹²

În a doua jumătate a lunii februarie reacțiunea și intensificat acțiunile teroriste. Astfel, la Petroșani „un grup de huligani ocrotiți de polițiști au atacat și devastat sediile PCR și UTC. Aceste acte nu au putut intimida masele care la numai câteva zile de la atentat, la 24 februarie, cu prilejul unei noi manifestații la Petroșani, cer în moțiunea notată, pedepsirea elementelor fasciste și reacționare vinovate la provocări împotriva forțelor democratice.”²¹³

Marile bătălii sociale duse de masele largi populare au adus la putere la 6 martie 1945 așa numitul prim guvern democratic din istoria țării, care „a marcat instaurarea puterii revoluționar democratice a muncitorilor și țăranilor, a deschis calea trecerii la o etapă superioară, înfăptuirea revoluției socialiste”²¹⁴

Existența Guvernului Democratic, la fel ca și cerințele dezvoltării revoluției, conform ideologiei comuniste, impuneau întărirea colaborării în front unic a celor două partide ale clasei muncitoare cu atât mai mult avându-se în vedere că la acel moment acționau în comun, în cadrul guvernului și pentru o rezolvare a problemelor care se impuneau pentru dezvoltarea și

²¹² *Arhivele statului Deva, Fond: Chestura de Poliție Deva, Biroul de Siguranță, Dosar nr. 1/1944, pg. 353*

²¹³ *Arhivele statului Deva, Fond: Chestura de Poliție Deva, Biroul de Siguranță, Dosar nr. 1/1944, pg. 377*

²¹⁴ *Nicoale Ceușescu – Cuvântare la 80 de ani de la crearea Partidului Politic al Clasei muncitoare din România, Știința nr. 9465 din 31 martie 1973*

consolidarea revoluției. Guvernul Petru Groza a determinat schimbări și în activitatea organizațiilor de sindicat UTC, FMI, pentru ridicarea nivelului de cunoștință și organizare.

Dezvoltarea activității revoluționare după instalarea Guvernului Democratic a adus profunde schimbări și noi acțiuni de luptă pe baza Frontului unic și în Valea Jiului. În cadrul sărbătoririi primului 1 mai liber, la Petroșani a avut loc o ledință publică a PCR în care vorbitori au scos în evidență faptul că în fruntea maselor se află comuniștii care se vor preocupa de ridicarea nivelului politic și cultural, a condițiilor de viață a minerilor din Valea Jiului. În acest sens, au fost înființate cămine pentru copii, maternități, școli populare de artă, un teatru muncitoresc, o universitate populară, iar din „inițiativa profesorului universitar P. Constantinescu – Iași, a luat ființă la Petroșani, în aprilie 1945, prima Universitate Muncitorească care a contribuit la ridicarea nivelului cultural și profesional al oamenilor muncii”²¹⁵

O contribuție importantă la consolidarea Frontului unic Muncitoresc și în vederea desăvârșirii unității celor două partide politice ale clasei muncitoare și-au adus-o și acțiunile comune organizate de comuniștii și social-democrații din Valea Jiului, începând din vara anului 1945. La toate aceste acțiuni, ca promovare și mediatizare a bogatului program politic un rol deosebit de important l-a avut ziarul Zori Noi, organul de presă al regionalei PCR Alba – Hunedoara în coloanele ziarului au apărut nenumărate articole care oglindesc atât activitatea politică, centrală și locală, dar și activitatea minerilor și muncitorilor din zonă, în direcția succeselor obținute de cele două partide în cadrul Frontului unic Muncitoresc, probleme arzătoare ce stăteau în programele politice pe locuri prioritare de acțiune privind democratizarea țării, refacerea economiei distruse de război și jaf, pentru care la chemarea comuniștilor

²¹⁵ Ziarul Zoni Noi, nr. 46 din 26 aprilie 1945

era necesară înzecirea eforturilor pentru mărirea producției de cărbune ca pâine energetică a țării. S-a continuat acordarea unei atenții deosebite desăvârșirii unității politice a celor două partide ale clasei muncitoare. În articolul „Să desăvârșim unitatea clasei muncitoare” se spunea: „Unitatea clasei muncitoare nu este numai vorbă goală, fără conținut. Ea trebuie înfăptuită pe toate căile de clasa muncitoare, chiar popate peste capul tuturor acelor care se afixează să vorbească în numele clasei muncitoare, dar care sunt dușmanii acestei unități, deci și a clasei muncitoare. Prea multe a plătit muncitorimea românească pentru greșelile dezbinării din trecut făcute peste interesele sale pentru a nu veghea azi, dacă e nevoie chiar prin luptă de unitatea ei. Frontul Unic Muncitoresc care nu înseamnă numai unitatea acestor două partide muncitorești,

înseamnă unitatea întregii clase muncitoare, chiar a aceleia care nu este încadrată în aceste partide.”²¹⁶

În ziua de 12-13 august 1945 a avut loc la Petroșani deschiderea solemnă în prezența lui Gheorghe Gheorghiu-Dej a primei conferințe libere din regionala Valea Jiului a PCR. Au

²¹⁶ Ziarul Zori Noi, nr. 70 din 12 iulie 1945

participat reprezentanți ai PSD, Frontul plugarilor, Apărarea Patriotică, Uniunea Populară, Madoszul, și ai organizației tineretului progresist care au adus salutul lor conferinței. În cadrul dezbaterilor, Gheorghe Gheorghiu-Dej, ceilalți vorbitori, au scos în evidență greutățile economice ale țării, calea de urmat pentru înlăturarea lipsurilor. Comuniștii, ceilalți muncitori din Valea Jiului, dar mai cu seamă minierii, trebuiau să contribuie la refacerea economiei țării. Așa cum putem lua la cunoștință din articolele apărute în ziarul Zori Noi, pentru îmbunătățirea muncii politice era necesară sprijinirea substanțială a mișcării sindicale de femei și tineret, mobilizarea lor la refacerea economiei, la dezvoltarea regimului de

democrație populară în țara noastră.

Din rezoluția adoptată la conferința regională Valea Jiului a PCR, a reieșit că „sub îndrumarea CC al PCR s-a reușit să se aducă în Frontul unic Muncitoresc și împreună cu celelalte forțe democratice și a maselor populare o acțiune largă de înlăturare a foștilor prefecți și primari fasciști, aducând la conducere elemente democratice. Mobilizarea maselor la realizarea planului de producție, întărirea vigilenței în munca

de partid și îmbunătățirea permanentă a compoziției muncitorești în partid, cât și consolidarea unității în front unic a clasei muncitoare”²¹⁷

În Valea Jiului, după conferința națională a PCR din octombrie 1945, comuniștii, social-democrații și persoanele fără de partid au organizat o serie de adunări la care au participat conducători ai PCR și PSD. La Cazinoul Muncitoresc din Petroșani a avut loc în 14 octombrie 1945, o adunare publică a PCR având drept scop mobilizarea muncitorilor la luptă pentru refacerea și democratizarea țării. Marea Adunare Cetățenească convocată de Partidul Social Democrat de Lupeni – consemna ziarul Zori Noi din 25 octombrie 1945 – unde mii de muncitori la apelul PSD au venit să exprime unitatea de acțiune a întregii clase muncitoare. Din glasul lor se auzea, conform comentariilor jurnalistice, lozinca unițății politice a clasei muncitoare într-un partid unic muncitoresc. Adunarea se încheie „cu dorința miilor de muncitori și mineri care cer realizarea urgentă a unițății sale politice prin partid unic muncitoresc”²¹⁸

Numai la câteva zile după conferința anuală a PCR, Valea Jiului a fost locul unor mari adunări muncitorești la care s-a manifestat voința de nezdruccinat de întărire a unițății politice a celor ce muncesc. Mii de muncitori și mineri și Lupeni, Petroșani, Vulcan, Aninoasa, Lonea și Petrila, membrii în partidele care formau Frontul Unic Muncitoresc Comunist și Social Democrat, împreună cu muncitori fără de partid, și-au luat angajamentul de a făuri unitatea politică a clasei muncitoare și de a lupta împotriva oricărei încercări din partea reacțiunii de a dezbină unitatea de voință și de luptă a muncitorimii. În toate localitățile Văii Jiului, unde s-au ținut asemenea adunări, au fost aleși de către cei prezenți muncitori care să conducă ședințele, în care să se discute problema unițății și unde fiecare a putut să-și spună hotărât voința asupra făuririi partidului unic.

²¹⁷ Ziarul Zori Noi, nr. 104 din 2 octombrie 1945

²¹⁸ Ziarul Zori Noi nr. 114 din 25 octombrie 1945

„Astfel au fost aleși la
Petrila - Ioan Mihuț, Ștefan Covacs – fără partid,
Avram Ștefan – PCR și Nicoale Păcuraru – PSD;
Lonea – Anton Cărcălean, Ion Pecar – fără partid,
Teodor Ipser, Ion Drăgan – PSD, Iosif Smida și Simion Lazăr –
PCR

Vulcan – Emil Niculescu – fără partid, Augustin
Buzdugan – PSD și Ariton Niculescu – PCR

Aninoasa – Ion Tătar, Teodor Bărăian, Carol Naghi,
Alexandru Iancu, Andrei Pătrașcu, Ioan Susuiian – PCR,
Nicolae Bornemisa – PSD și Ioan Danciu – fără partid

Lupeni - Alexandru Moldovan, Nicolae Groza – fără
partid, Vasile Sârbu – PCR, și Filimon Lateș – PSD

Petroșani – Andrei Pătrașcu, Gavrilă Altman, Dionisie
Maghiari, Ioan Pop, Ion Știeber – PCR, Simion Pal, Avram
Bădău, Ion Mitrică – fără partid și Sabin Pop – PSD”²¹⁹

În cadrul adunărilor au luat cuvântul reprezentanți ai
PCR și PSD. La Petroșani din partea conducerii de partid a luat
cuvântul A. Pătrașcu, membru al CC al PCR care a scos în
evidență faptul că pentru realizarea partidului unic este nevoie
de o muncă de răbdare pentru a lămuri pe muncitori de
ideologia care trebuie să stea la baza acestui partid, pentru a
explica principiile de bază care exprimă năzuințele clasei
muncitoare. Vorbind de situația frontului unic în Valea Jiului, a
scos în evidență greșelile făcute de o parte și de alta a celor
două partide ale clasei muncitoare, arătând apoi despre
importanța momentului politic actual, când țara stă în fața
alegerilor, primele alegeri cu devărat democratice.

**„Frontul unic muncitoresc are drept scop azi
mobilizarea clasei muncitoare și în jurul ei a întregului
popr în lupta împotriva rămășițelor fasciste și a reacțiunii.
El trebuie să fie punctul de concentrare al tuturor forțelor
democratice. Numai astfel, alegerile vor contribui la
zdrobirea definitivă a reacțiunii”**²²⁰

²¹⁹ Ziarul Zoni Noi nr. 117 din 2 noiembrie 1945

²²⁰ Ziarul Zori Noi, nr. 117 din 2 noiembrie 1945

MUNCITORII COMUNIȘTI, SOCIAL-DEMOCRAȚI și fără de partid din întreagă Valea Jiului au terut făurirea unității politice a clasei muncitoare

Discursul Tov. Pătrașcu membru în C. C. al P. C. R.

Valea Jiului a fost duminică 28 Oct. a. c., locul unor mari adunări muncitorești la care s'a manifestat voinea de nezdruincinat, de întărire a unității politice a celor ce muncesc.

Mii de muncitori la Lupeni, Petroșani, Vulcan, Aninoasa, Lonea și Petrița din partidele care formează Frontul Unic Muncitoresc: Comunist și Social Democrat ca și muncitorii fără de partid, s-au luat angajamentul de-a jura unitatea politică a clasei muncitoare și de a lupta împotriva oricărei încercări din partea reacțiunii de a desbina unitatea de voință și de luptă a muncitorimii.

În toate centrele unde s'au ținut aceste adunări au fost aleși de către adunare muncitorii care să conducă zecășele și unde fiecare a putut să-și spună hotărât voința.

Astfel au fost aleși la:

Petrița

Mihuț Ioan, Covaci Ștefan, fără partid; Ștefan Avram, Partidul Comunist și Păcurariu Nicolae Partidul Social-Democrat.

Lonea

Cărcălean Anion, Pecar Ioan, fără partid, Ipșer Teodor, Drăgan Ioan, Partidul Social Democrat, Șmida Iosif și Lazăr Simion Partidul Comunist.

Vulcan

Niculescu Emil fără partid, Buzdugan Augustin, Partidul Social-Democrat și Niculescu Arion, Partidul Comunist.

Aninoasa

Tătar Ioan, Băralean Teodor, Nagy Carol, Iancu Alexandru, Pătrașcu Andrei, Susuian Ioan, Partidul Comunist, Bornemisa Nicolae președintele Partidului Social-Democrat și Danciu Ioan fără partid.

Lupeni

Moldovan Alexandru, Groza Nicolae, fără partid, Sârbu Vasile, Partidul Comunist și Lateș Filip, Partidul Social-Democrat.

Petroșani

Pătrașcu Andrei, Altman Gavrilă, Maghiari Dionisie, Pop Ioan, Partidul

— Continuare în pagina 3. —

Vorbitorul a scos în evidență activitatea comună în FUM a social-democraților și comuniștilor de la Lupeni și Aninoasa pentru înființarea partidului unic. Un alt exemplu de succes al unității este și victoria în luptă cu Direcțiunea Generală a Societății Petroșani care era pe cale să fie schimbată. Toate acestea dovedeau că minerii Văii Jiului, în cadrul Frontului Unic Muncitoresc, comuniști și social democrați constituiau un exemplu de unitate a căror hotărâre și acțiune era exprimată în presa vremii prin următoarea

MOȚIUNE: „Noi minerii, muncitori manuali și intelectuali, comuniști social-democrați și fără de partid, întruniți într-o mare adunare muncitorească din comuna Petroșani la 28 octombrie a.c. am hotărât să luptăm pentru întărirea și adâncirea F.U.M., chezașia zdrobirii rămășițelor fasciste și reacționare în țara noastră. Sîntem convinși că numai prin întărirea și adâncirea F.U.M. putem lupta pentru interesul clasei muncitoare și a întregului popor. Sîntem convinși că numai prin întărirea, adâncirea F.U.M. putem sprijini guvernul de largă concentrare democratică dr. Petru Groza. Suntem convinși că numai prin întărirea și adâncirea F.U.M. putem ajunge la unitatea politică a clasei muncitoare, singurul drum care ne va aduce la dezrobirea noastră totală, la desființarea exploatării omului de către om. Trăiască Frontul Unic Muncitoresc. Trăiască guvernul Petru Groza. Înainte pentru unificarea politică a clasei muncitoare.”²²¹

La Livezeni muncitorii CFR-iști au obținut o adunare la care s-a hotărât trimiterea unei telegrame Comitetului central al

²²¹ Ziarul Zori noi, nr. 117 din 2 noiembrie 1945

Partidului Comunist Român și Comitetului Central al Partidului Social Democrat – obicei permanentizat în anii următori și ajuns o componentă esențială a cultului personalității ceaușiste – în care se cerea făurirea grabnică a unității politice a clasei muncitoare.

„Noi muncitorii CFR-iști din secția Livezeni, adunați azi 25 octombrie în adunare extraordinară, cerem cu hotărâre realizarea imediată a Partidului Unic Muncitoresc, singura garanție pentru reușita luptei clasei muncitoare contra reacționarilor și trădătorilor clasei noastre, pentru asigurarea unei vieți mai bune și fericite.”²²²

Telegrama este semnată de un număr mare de comuniști, social-democrați și persoane fără de partid.

În Valea Jiului, a 28-a aniversare a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie s-a sărbătorit, așa cum ne prezintă în ample articole ziarul Zori Noi – în prezența secretarului general al PCR Gheorghe Gheorghiu – Dej și a lui Tudor Ionescu – membru al CC al PSD, sub semnul victoriei minerului pentru înlăturarea fostei conduceri a Societății Petroșani, pentru care au primit sprijinul Confederației Generale a Muncii și Guvernului.

Minerii și muncitorii din cele șase localități ale Văii Jiului s-au întâlnit pe stadionul din Petroșani, într-o mare adunare populară pentru a sărbători aniversarea Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, eveniment politic de o desosebită importanță a proletariatului din țara vecină și prietenă. Adunarea a fost deschisă de Șoi Petru din conducerea locală a PSD care a arătat importanța evenimentului cât și necesitatea întăririi frontului Unic Muncitoresc și a Unității Politice a clasei Muncitoare. Ceilalți cuvântători, reprezentanți ai comuniștilor și social-democraților din Valea Jiului s-au

²²² Ziarul Zori Noi, nr. 119 din 4 noiembrie 1945

pronunțat pentru întărirea FUM, pentru unitatea politică a întregii clase muncitoare din țara noastră.

În cuvântul său, Tudor Ionescu, din partea conducerii PSD a precizat că: „**Social-democrații numai alături de comuniști, în Front Unic Muncitoresc pot obține rezultate politice și economice desăvârșindu-și unitatea lor într-un Partid Unic Muncitoresc. Întărind Frontul unic vom pregăti calea pentru deplina unitate, pentru ca dorința proletariatului exprimată în lozinca *PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE UNIȚI-VĂ!* să putem răspunde, proletarii din toată lumea s-au unit.**”²²³”

În cuvântul său Gheorghe Gheorghiu-Dej arăta că: „**Unitatea de acțiune a clasei muncitoare e un bun de care nu se poate lipsi nici un moment. Să existe o înțelegere perfectă între social-democrați și comuniști, între cele două partide. Să păstrăm cu sfințenie unitatea de acțiune a F.U.M. indiferent de divergențele de păreri ce ar putea exista și care se pot înlătura prin convingere. În muncă, în organizare, activitate, poporul va vedea în ei adevărații săi reprezentanți și îi va alege indiferent din ce partid este. Întărirea colaborării în munca noastră de jos în sus va duce la întărirea unității de acțiuni a clasei muncitoare, la crearea condițiilor favorabile, înfăpturii marelui dorințe, Partidul unic Muncitoresc. Până atunci se cere o muncă de lămurire ideologică. Unificarea politică presupune discuții pe baza unei platforme principiale. Nu vrem unitate de dragul unității, ci unitate deplină pe baze ideologice.**”²²⁴

Problema principală dintre PCR și PSD conform concluziilor desprinse din lecturarea colecției ziarului Zori Noi din acea vreme, adică anul 1946, a fost aceea cu privire la pregătirea și succesul în alegerile parlamentare a forțelor democratice care urmau să aibă loc în luna noiembrie. În acest

²²³ Ziarul Zori Noi, nr. 121 din 13 noiembrie 1945.

²²⁴ Ziarul Zori Noi nr. 122 din 14 noiembrie 1945

sens „**Partidul Comunist Român a făcut Partidului Social Democrat propunerea ca în apropiatele alegeri parlamentare cele două partide să se prezinte pe aceeași listă împreună cu celelalte grupări care formau Guvernul instaurat la 6 martie 1945.**”²²⁵

PSD a acceptat propunerea comuniștilor stabilind – după congresul și plenara din martie 1946 când a îndepărtat din conducerea partidului elementele scizioniste în frunte cu Titel Petrescu – bazele colaborării în parlament, guvern și în aparatul de stat a celor două partide.

În luna martie reprezentanții ai PCR și PSD din Valea Jiului s-au întrunit în ședință, luând în discuție situația creată în urma Congresului PSD din martie 1946, deci nu cu mult timp înainte. Reprezentanții celor două partide au respins pretențiile grupării lui Titel Petrescu pronunțându-se în favoarea prtezentării pe liste comune în alegerile parlamentare a celor două partide.

În aceste condiții CC al PCR a elaborat și propus celorlate partide și organizații politice, platforma Blocului Partidelor Democratice de unire a tuturor forțelor în alegeri. Platforma cuprindea sarcinile și obiectivele ce stau în fața maselor populare pentru refacerea economiei, consolidarea regimului democratic și desăvârșirea revoluției burgezo-democratice. În lunile martie și aprilie, s-au pronunțat pentru participare la alegeri pe liste comune cu PCR și PSD și celelalte partide, grupări politice și organizații democratice. Partidele și organizațiile democratice reprezentate în guvern au aderat la Platforma-program elaborată de PCR constituindu-se blocul Partidelor Democratice. Încă de atunci, tovarășul Nicolae Ceușescu, vorbind la Craiova în cadrul unei întruniri organizate de PCR la 24 iulie 1946 spunea că: „platforma program a BPD este rezultatul muncii comune a celor șase

²²⁵ *Apetric Gh. Tuțui – Unificarea Mișcării Muncitorești din România, Editura Academiei RSR, 1968, pg.93*

partide. Ea se inspiră din realitățile românești și este un program de realizări imediate”.

În întreaga țară au fost organizate mitinguri, adunări și întruniri în care s-au dezbătut principalele probleme politice ale regimului democrat popular și conținutul platformei program. Și în Valea Jiului au fost organizate asemenea întruniri. La 25 mai 1946, în prezența tovarășului M. Florescu din partea BPD care a prezentat în fața Comitetului Regional Valea Jiului a PCR o expunere asupra Platformei-program. „Scoțând în evidență că unirea acestor forțe este cerută de necesitatea politică, economică și socială a țării, că reprezintă interesele tuturor categoriilor sociale și vizează un vast program de reconstrucție.”²²⁶ Cei prezenți și-au manifestat adeziunea față de platformă. Din afirmațiile făcute s-a înțeles clar că muncitorii din județul Hunedoara și minierii din Valea Jiului vor avea un rol deosebit pentru înfăptuirea platformei, pentru refacerea economiei și dezvoltării democratice a României.

În luna iunie 1946, la Lupeni, a avut loc „o mare adunare convocată de Frontul Unic Muncitoresc pentru unitatea PCR cu PSD, pentru victorie în alegeri a Blocului Partidelor Democratice, pentru ridicarea standardului de viață și împotriva elementelor reacționare care se impun dezvoltării țării”²²⁷

Victoria obținută în alegerile parlamentare din 1946 de Blocul Partidelor Democratice a avut o însemnătate deosebită. Așa cum este reflectat în presa vremii, alegerile parlamentare au contribuit la intensificarea procesului de dezvoltare democratică a României, au determinat întărirea și mai mult a unității forțelor democratice, a alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, cât și compromiterea și izolarea de mase a „partidelor istorice” care curând aveau să dispară din viața politică a României. Poziția PCR și PSD, deci ale FUM s-

²²⁶ Ziarul Zori Noi, nr. 200 din 4 iunie 1946.

²²⁷ Ziarul Zori Noi nr 208 din 25 iunie 1946

au consolidat față de trecut în special, poziția lor în guvern s-a întărit în defavoarea forțelor care reprezentau burghezia. În vederea intensificării luptei pentru refacerea economiei naționale și crearea condițiilor necesare trecerii la etapa socialistă a revoluției, Partidul Comunist Român a luat o serie de măsuri economice cu caracter anticapitalist, dar și politico-organizatorice cu scopul creșterii rolului său, a trecerii de la unitatea de acțiune a proletariatului la făurirea partidului său unic, la consolidarea alianței muncitorești-țăărănești și a legăturilor sale cu masele muncitoare. În cadrul acestei activități un rol important a fost jucat de măsurile politice și organizatorice stabilite la Plenara CC al PCR din 8-9 ianuarie 1947. Plenara a analizat și dezbătut principalele probleme economice și politice ale țării, stabilind totodată direcțiile principale ale partidului pentru perioada ce urma. Plenara Comitetului central a hotărât desființarea Comitetelor regionale de partid, reorganizarea Comitetelor Județene și legarea directă a activităților de Comitetul Central al Partidului. A stabilit măsuri de îmbunătățire a activității partidului în sindicate, în cadrul Frontului Plugarilor, în organizațiile de tineret și femei. Una din măsurile importante luate de PCR a fost crearea unei organizații unice sub numele de Uniunea Tineretului Muncitoresc. Derezpt urmare, la conferința pe țară a fost creată "Uniunea Tineretului Muncitoresc, organizație care și-a luat sarcina educării tineretului în spiritul luptei de clasă al învățaturii marxist-laniniste, a dragostei și devotamentului pentru Partidul Comunist."²²⁸

După Plenara PCR din ianuarie 1947 acțiunile comune al frontului unic Muncitoresc ale celor două partide se intensifică. Astfel, comitetele F.U.M. din minele, uzinele și atelierile din Valea Jiului întrunite în 10 februarie 1947 la Petroșani, într-o ședință plenară cu scopul de a dezbate toate

²²⁸ I. Sârbu... *op cit.* pg. 180

problemele ce privesc întărirea relațiilor între cele două partide muncitorești. În încheiere se votează următoarea Moțiune:

„Comitetele de Front Unic Muncitoresc din Valea Jiului hotărâm: eliminarea disensiunilor dintre cele două partide și dintre membrii de partid; cimentarea colaborării în F.U.M., apărarea intereselor muncitorilor din Valea Jiului; aplicarea cât mai devreme a Platformei-program. Trăiască acțiunea comună a PCR și PSD pentru făurirea unei Românie libere, puternice și democratice”²²⁹

Perspectiva apropiată a trecerii la etapa socialistă a revoluției puna cu necesitate sarcina realizării unității organice a clasei muncitoare din România în cadrul unui Partid Unic Muncitoresc. Ultimele luni ale anului 1947 se caracterizează prin intensificarea colaborării dintre PCR și PSD prin pregătirea nemijlocită a făuririi unității lor depline. Pe această linie se înscriu acțiuni și momente importante de ordin ideologic și organizatoric care au permis făurirea Partidului Muncitoresc Român. Întrte acestea se remarcă alegerile sindicale desfășurate între 5 august și 13 noiembrie 1947 care au scos în evidență puterea de mobilizare și influență a luptei Partidului Comunist asupra maselor muncitoare. Sindicatele în cadrul cărora se realizase unitatea clasei muncitoare încă din septembrie 1944, deveniseră o uriașă forță a vieții sociale, contribuind în mare măsură la succesul luptei maselor populare conduse de partid pentru apărarea intereselor celor ce muncesc, pentru instaurarea și consolidarea regimului de democrație populară. În acea perioadă de efervescentă activitate pentru făurirea partidului unic și a alegerilor sindicale, a avut loc la 10 octombrie 1947, la Petroșani, al doilea Congres al Uniunii Sindicatelor Miniere din Valea Jiului care cuprindeau peste 24 de mii de sindicaliști. Evenimentul a fost pe larg prezentat în numerele ziarului Zori noi din acea perioadă. Iată câteva

²²⁹ *Arhivele Statului Deva, fond 3/1947, dosar nr. 100, fila 89*

consemnări extrase din numerele ziarului din luna octombrie 1947.

„Poziția comună a PCR și PSD de a folosi alegerile sindicale pentru întărirea conlucrării în cadrul Frontului Unic a avut o mare însemnătate în desfășurarea acestora și a constituit o grea lovitură pentru reacțiune care spera că alegerile sindicale s-ar putea transforma într-o luptă deschisă între partidele de stânga.”

„Triumful ideologiei marxism-leniniste în sindicate a însemnat o contribuție importantă la realizarea unității politico-organizatorice a clasei muncitoare, la făurirea Partidului Muncitoresc Român.”

Hotărârile Birourilor Politice ale PCR și PSD au avut o importanță deosebită pentru pregătirea și desfășurarea lucrărilor Congresului al XVIII –lea al PSD din 4-9 octombrie 1947. La numeroasele întruniri ale organizațiilor PSD în care s-a dezbătut poziția pe care urmau să o susțină delegații la Congres, s-a cerut ca acestea să depună tot efortul pentru realizarea dorinței de unitate a muncitorilor. Organizațiile PSD în care au avut loc asemenea întruniri au manifestat combativitate, cerând înlocuirea delegațiilor la Congres care nu ofereau suficiente garanții că vor reprezenta interesele masei membrilor de partid.

„Astfel, minerii din Vulcan, membri ai PSD întruniți în Adunare Plenară extraordinară la 29 septembrie 1947, au hotărât anularea mandatelor delegațiilor impuși de social-democrații de dreapta din Comitetul județean și au ales alți delegați, care vor reprezenta la Congres atât dorințele muncitorilor social-democrați cât și interesele vitale ale muncitorilor din Valea Jiului.”-se preciza în numărul din 30 septembrie 1947 al ziarului Zori noi.

Asemenea adunări au avut loc în toate localitățile din Valea Jiului în care s-a protestat împotriva delegației care a fost

numită, cerându-se trimiterea unei delegații compuse din luptători consecvenți pentru unitatea clasei muncitoare.

Congresul partidului Social Democrat s-a declarat pentru unificarea cu Partidul Comunist Român și înfăptuirea Partidului Unic Muncitoresc. Acest fapt a marcat momentul zdrobirii definitive a aripii de dreapta din PSD. Congresul își însușește comunicatul din 27 septembrie al Birourilor Politice ale PCR și PSD, și pe baza acordului care urmează a fi tabilit, să se facă toate demersurile și formele pentru desăvârșirea unității în cadrul unui singur partid al clasei muncitoare. Adoptarea în unanimitate a platformei Partidului Unic Muncitoresc de către Comitetele Centrale ale celor două partide la 12 noiembrie 1947, în ședința plenară care a avut loc și unde s-a votat în unanimitate pentru adoptarea documentului, a constituit un mare succes pe drumul luptei pentru democrație și socialism.

„Elaborarea și publicarea platformei PUM a marcat o etapă superioară în lupta pentru realizarea unității depline a clasei muncitoare din România. Document de mare însemnătate teoretică și practică, expresie a generalizării experienței celor două partide muncitorești și a preocupărilor acestora ca pe baza studierii aprofundate a realităților economice și social-politice din țară să elaboreze linia politică cea mai corespunzătoare. Platforma PUM a contsituit fundamentul principal pe care s-a realizat unitatea clasei muncitoare din România în cadrul unui singur partid marxist-leninist.” – se consemna în nunărul din 13 noiembrie 1947 al ziarului Zori Noi. În luna noiembrie au avut loc lucrările Congresului al doilea al Confederației Generale a Muncii care s-au desfășurat sub semnul eforturilor clasei muncitoare în lupta pentru crearea unui partid unic al clasei muncitoare, în luota pentru consolidarea și dezvoltarea democratică și realizarea socialismului în România. În ultima zi a Congresului -13 noiembrie 1947 - delegații au luat

cunoștință de Ședința Plenară Comună a comitetelor centrale ale celor două partide muncitorești din 12 noiembrie, de platforma adoptată, și s-au angajat să o dezbată în toate organizațiile sindicale și să lupte pentru traducerea ei în viață.

Până la începutul lunii decembrie au fost constituite și date publicității comisiile mixte de unificare formate din câte doi membrii din PCR și PSD, cu excepția Capitalei, unde, se prevedea un număr de trei membri din fiecare partid.

„**În Valea Jiului** a luat ființă comisia județeană și s-au format comisii la Lupeni, Vulcan, Aninoasa, Petrila și Lonea. Din comisii au făcut parte la

Vulcan – Butariu V. și Varga B. din partea PCR, Ghendel G. și Haiduc A. din partea PSD

Lupeni: Cozma Gh. și Scolnic Anton din partea PCR, Moț P. Boar Petru din partea PSD

Vulcan: Iancu Ion și Iosif Mihai din partea PCR, Avram V. Conya Adalbert din partea PSD

Aninoasa: Biro Martin și David A din partea PCR, Popovici Simion și Muscă D. din partea PSD

Petria: Grigoraș C. și Silaghi I. din partea PCR, Biro Ioan și Chintă Pamfil din partea PSD

Lonea: Smida Iosif și Melha P. din partea PCR, Guran Gh. și Herman Fr. din partea PSD.”²³⁰

În afară de aceste comisii mixte alese în ședințe comune a celor două partide „în Valea Jiului au mai fost constituite și alte comisii în mari întreprinderi, ținându-se seama de numărul membrilor celor două partide. Astfel, au mai fost create comisii la:

Societatea Petroșani – Farkaș E. și Cozma I din partea PCR, Maleia N. și Popescu Fl. din partea PSD.

CFR - Lenghel A. și Câta Gh. din partea PCR, Zahan M. și Barcea M. din partea PSD.

²³⁰ Ziarul Zori Noi, nr. 418 din 3 decembrie 1947

Vâscoza Vulcan – Anon V. și Neagu V. din partea PCR, Nedescu A. Și Ciuru M. din partea PSD

Vâscoza Lupeni – Râpean D. și Lazăr V. din partea PCR, Grigoriță S. Și Ianeș A. din partea PSD.”²³¹

Membrii comisiilor mixte aveau sarcina să prelucreze platforma în cadrul unor adunări largi la care erau chemați atât muncitorii comuniști, social-democrați, cât și oamenii muncii fără partid. Prelucarea platformei a început de la 1 decembrie 1947. La primele prelucrări au participat delegați ai comisiei centrale de organizare a PUM sau delegați ai CC ai FUM. La 9 decembrie a avut loc ședința de lucru a comisiilor din județul Alba și Hunedoara la care au participat delegați ai CC ai FUM. După cunoașterea de către comisii a platformei a început în Valea Jiului o puternică campanie de lămurire a membrilor de partid și a tuturor locuitorilor zonei pentru cunoașterea conținutului ei, unde presa, mai cu seamă ziarul Zori Noi au avut un rol deosebit. Dezbaterile platformei Partidului unic, așa cum se sublinia în presa comunistă, a constituit un eveniment politic și ideologic de seamă pentru clasa muncitoare din țara noastră. Ea nu a fost numai un prilej de manifestare a bucuriei și satisfacției maselor pentru perspectiva imediată a realizării unității politice, ideologice și organizatorice a clasei muncitoare ci și un prilej de clarificare ideologică, de creștere a conștiinței politice a clasei muncitoare, de mobilizare în lupta pentru sporirea producției, pentru îndeplinirea sarcinilor economice și politice de către masele de oameni ai muncii.

Munca politică desfășurată de PCR și PSD pentru realizarea unității lor depline au determinat înfrângerea a numeroase piedici și greutăți ridicate de reacțiune și unele elemente scizioniste social-democrate de dreapta. Pregătind înlăturarea ultimului reazăm al vechiului regim burghezo-moșieresc, Monarhia, PCR s-a sprijinit pe forța guvernului

²³¹ Ziarul Zori Noi, nr. 418 din 3 decembrie 1947

Muncitoresc- Țărănesc, pe marea majoritate a poporului. Înlăturarea monarhiei și proclamarea Republicii a însemnat desăvârșirea revoluției burghezo-democratice, cucerirea întregii puteri politice de către clasa muncitoare, împreună cu aliatul său, țărănimea muncitoare și trecerea la revoluția socialistă. Sunt exprimări pe care le-am reprodus întocmai din presa vremii.

La începutul lunii ianuarie 1948, o comisie centrală de organizare a Congresului Unic Muncitoresc pe baza indicațiilor Comitetului Central al Frontului Unic Muncitoresc a elaborat și adresat tuturor comisiilor mixte instrucțiuni cu privire la pregătirea adunărilor pentru alegerea organelor conducătoare și a delegațiilor pentru Congres. În adunări generale, ale membrilor celor două partide, începând de la instituții, întreprinderi, cartiere care au avuit loc la începutul lunii ianuarie și-au ales birourile noii organizații ale PMR și delegați pentru organele superioare care se vor constitui în această perioadă. Fiind pregătite toate condițiile, la 13 ianuarie 1948 au început în întreaga țară constituirea organizațiilor unice ale PMR. Această acțiune a început și în toate cele șase localități ale județenelor PCR și PSD Valea Jiului. Întrucât forma de organizare a celor două partide era diferită, în sensul că PCR își avea organizată structura pe principiul locului de muncă (celule de partid) și teritorial, toate localitățile erau subordonate județenei. La PSD, structura organizatorică era numai din punct de vedere teritorial în sensul că membrii săi își desfășurau activitatea la nivel de localitate, nu pe organizații, la locurile de muncă. Acest lucru a făcut ca pentru alegerea organizațiilor de bază a Partidului Unic, membrii Partidului Social Democrat au fost împărțiți pe bază de tabele nominale, după locul de muncă, în celule pe întreprinderi, instituții și cartiere existente, cu membri ai Partidului Comunist. Acțiunea de realizare a organizațiilor unice ale PMR, cât și alegerea – pe baza propunerilor făcute de comisiile mixte – birourilor s-a

desfășurat, cu excepția unor cazuri izolate, în atmosferă tovarășească, în toate localitățile Văii Jiului.

„Într-o atmosferă de entuziasm s-a desfășurat alegerea delegațiilor PUM în localitățile Văii Jiului, la Petroșani, Aninoasa, Petrila, Vulcan, Lupeni și Lonea. În cadrul adunărilor ce au avut loc cu acest prilej, participanții s-au angajat de a lupta necontenit pentru întărirea FUM și consolidarea republicii”²³²

În cadrul acestor adunări au fost adoptate Moțiuni, ca de exemplu cea de la Lupeni, în care se spunea: **„Noi, membrii PCR și PSD din Lupeni, întruniți azi 16 ianuarie 1948 în ședința FU.M. ne luăm angajamentul că vom întări Partidul Unic Muncitoresc și vom lupta pentru întărirea Republicii noastre Populare, pentru mărirea producției, contribuind astfel la consolidarea regimului nostru democrat popular. Vom lupta contra dușmanilor clasei muncitoare, lovind fără cruțare în aceia care ar căuta să împiedice eforturile noastre pentru ridicarea nivelului de trai al clasei muncitoare. Vom ridica nivelul nostru ideologic și cultural spre a servi cât mai bine intereselor poporului nostru, pentru a ajunge cât mai repede la desăvârșirea democrației noastre populare care va deschide calea spre socialism”**²³³

Prin „crearea organizațiilor de bază ale Partidului Unic și apoi a Comitetului Județean – Valea Jiului al Partidului Unic Muncitoresc, la 1 februarie 1948, județeană Valea Jiului avea 6.850 membri de partid repartizați astfel:

Comitetul Județean PUM Valea Jiului	330 activiști
Petroșani	1885 activiști
Lupeni (cu Vâscoza)	1598 activiști
Vulcan	955 activiști
Petrila	588 activiști
Lonea	868 activiști

²³² Ziarul Zori Noi nr. 436 din 21 ianuarie 1948

²³³ Ziarul Zori Noi nr. 436 din 21 ianuarie 1948

Aninoasa	543 activiști
Organele de stat	83 activiști
Total	6850 activiști” ²³⁴

„Numai la Petroșani au fost constituite 28 organizații de partid; 16 în întreprinderi; 6 în cartiere; 4 în instituții, una pentru activiști sindicali și una la cooperative”²³⁵

Practic, la acel moment dat, se putea spune că au fost realizate organizațiile unicului partid al clasei muncitoare, muncă deosebit de importantă, așa cum se preciza atunci pentru viitorul politic al partidului și țării. La această activitate cele două partide componente ale FUM pentru realizarea unificării lor politice, ideologice și organizatorice – și ulterior – s-au sprijinit pe un larg activ obștesc și pe elevii școlilor de cadre înființate în Valea Jiului. Astfel, „în Valea Jiului activau 600 de îndrumători pe linie de partid, 1500 pe linie de sindicat, tineret și femei. La Petroșani funcționa o școală de cadre a Consiliului Sindical Valea Jiului cu 27 elevi, 6 școli de cadre locale, cu 169 elevi și o școală de cadre UTM.”²³⁶

În Perioada 20-25 ianuarie 1948 au avut loc adunările generale ale județenelor pentru alegerea delegațiilor la Congres. Comisia mixtă de pregătire a FUM, a comitetului județean – Valea Jiului, întrunită ța 20 ianuarie 1948, la sediul comisiei mixte (Localul comitetului județean PCR) formată din Butariu Virgil și Varga Beniamin, din partea PCR, Haiduc Aurel și Ghendel Gheorghe din partea PSD care au analizat și verificat, conform instrucțiunilor primite de la comisia centrală de pregătire a PUM, pe cei 30 de delegați la Congres, și 250 aleși ca delegați la adunarea generală județeană, ajungând în unanimitate de acord, cu cei propuși. În ziua de 25 ianuarie 1948 a avut loc la Petroșani, în prezența lui Gheorghe Apostol,

²³⁴ *Arhivele statului Deva, fond 4, dosar 1/1 fila 2-21*

²³⁵ *Arhivele statului Deva, fond 4, dosar 314, fila 1-10*

²³⁶ *Arhivele statului Deva, fond 4, dosar 164, fila 37/41*

președintele Confederației Generale a Muncii, Adunarea Partidului Unic Muncitoresc din Valea Jiului, pentru alegerea delegațiilor care urmau să participe la Congresul General al Partidului Unic Muncitoresc.

În cuvântul său, președintele Confederației Generale a Muncii a scos în evidență faptul că „unificarea ideologică și organizatorică a membrilor celor două partide a fost dorită de mult, de clasa muncitoare din Româna, iar existența Partidului Unic Muncitoresc va da clasei muncitoare instrument cel mai puternic în lupta pentru consolidarea republicii.”²³⁷

Tovarășul Butariu Virgil a prezentat angajamentele minerilor din Valea Jiului de a contribui la dezvoltarea economiei țării noastre. Comisia mixtă a adunării a propus un număr de 31 de delegați la Congres, printre care: Mujić M., Maria Sîrbu, Haiduc A., Chința P., David Alexandru, Boar P., Cozma I., Butariu Virgil etc.

Adunarea a adoptat „o rezoluție prin care membrii Partidului Unic Muncitoresc din Valea Jiului își iau angajamentul de a mobiliza în jurul lor toate eforturile productive și întregul tineret pentru ridicarea producției, pentru reconstrucția țării, pentru întărirea permanentă a PUM și consolidarea Republicii.” Textul integral al rezoluției este publicat în Ziarul Zori Noi nr. 440 din 30 ianuarie 1948. O altă moțiune adoptată de Adunarea Generală a Delegațiilor județene Valea Jiului preciza:

„Asigură Comisia Centrală de organizare a PUM că vor lupta pentru înbtărirea PUM – prin acțiuni de ridicare a nivelului politic și ideologic în spiritul ideologiei marxist-leniniste și eliminarea elementelor trădătoare. Ne angajăm la apărarea și întărirea Republicii pentru ridicarea producției prin depășirea normei.

Trăiască PMR – unicul partid al clasei muncitoare.

²³⁷ Ziarul Zori Noi, nr. 440, din 30 ianuarie 1948

Trăiască Republica Populară Română!”

Asemenea moțiuni au fost trimise guvernului și prezidiului Republicii atât din Valea Jiului cât și din numeroase alte zone ale țării. În condițiile înfăptuirii unificării politice, ideologice și organizatorice, a fost posibilă adoptarea hotărârii cu privire la organizarea în zilele de 1-3 februarie 1948 a adunărilor cu activul de Partid în vederea instalării Comitetelor județene ale PMR care au reluat conducerea și răspunderea întregii munci de partid, comisiile mixte de unificare încetându-și astfel activitatea.

Pe baza acestei hotărâri, precizează ziarul Zori noi: „la 1 februarie 1948, a avut loc la Petroșani, în sala Cazinoului Muncitoresc alegerea Comitetului județean Valea Jiului al Partidului Unic Muncitoresc, în prezența a doi delegați ai comisiei de organizare a PUM. Adunarea a avut la orginea de zi:

1 Raportul Comisiei Mixte județene a PMR prezentată de Varga Beniamin

2 Alegerea Comitetului Județean PMR din Valea Jiului,

3 Discuții

4 Sarcinile Comitetului Județean”

Cu alegerea Comitetului județean PMR Valea Jiului, foamt din 27 tovarăși din care 22 muncitori, 3 funcționari și 2 intelectuali, Comisia mixtă de dizolvă și din cele două paride ale clasei muncitoare PCR și PSD se crează Partidul Muncitoresc Român. La aceeași dată a avut loc prima ședință a Comitetului Județean Valea Jiului cu care prilej membrii Comisiei Centrale de Organizare a PMR au arătat sarcinile ce stau în fața partidului, structura sa organizatorică și au propus alegerea Biroului Comitetului Județean format din 9 tovarăși. Comitetul a ales ca secretar județean pe Butariu Virgil și ceilalți secretari cu probleme: organizatoric, cadre, educație politică, sindicat, cu probleme țărănești, de tineret, de femei și administrativ.

La 9 februarie, pe bază de proces-verbal, a fost preluat de Comitetul Județean PMR Valea Jiului - ales la 1 februarie 1948 – inventarul și patrimoniul întreg aflat până la această dată asupra comisiei mixte județene a Partidului Unic Muncitoresc. În 17 februarie 1948 a avut loc Adunarea Generală Extraordinară a Delegației Județenei PMR Valea Jiului. Secretarul Județean a precizat că scopul adunării a fost alegerea unui delegat la Congresul Partidului Unic Muncitoresc. În locul tovarășului Grigoraș Constantin care între timp, de la alegerea sa ca delegat la Congresul Partidului a primit alte însărcinări, de Prefect al județului Hunedoara, a propus ca delegat la Congres pe Szuder Wiliam, miner la Mina Lupeni. Delegații prezenți – 180 din cei 250 – au fost de acord în unanimitate pentru ca Szuder Wiliam să fie ales delegat la Congres.

Activitatea politico-organizatorică de realizare a unificării PCR cu PSD fiind practic înfăptuită, ea a influențat puternic activitatea partidelor politice a organizațiilor revoluționare și democratice de masă. Astfel, în ianuarie 1948 a fost dată publicității Hotărârea Comitetelor Centrale ale Uniunii Tineretului Muncitoresc și Uniunii Tineretului Socialist, în vederea desăvârșirii unității depline a tineretului muncitor. În toată această perioadă (septembrie 1947-februarie 1948) scurtă, dar plină de evenimente politice majore pentru clasa muncitoare, pentru poporul român, în sensul muncii perseverente depuse pentru realizarea Partidului Unic, comuniștii și social democrații din Valea Jiului și-au dovedit încă odată spiritul revoluționar de luptă unită, considerând că numai un Partid Unic - Partidul Muncitoresc Român – poate conduce poporul român spre victoria socialismului în România. Iată ideea generică sub care activa presa comunistă a timpului mediatizând și susținând ideologia care trebuia impusă repede și eficient așa cum doreau comuniștii, noua conducere politică a țării.

Acesta a fost cadrul politic în care apariția unui ziar era mai mult decât necesară pentru a putea prezenta multiplele acțiuni la care am făcut referire tuturor cetățenilor. Zori noi și redactorii săi au avut un rol important în promovarea noilor idei și concepte revoluționare până în data de 6 august 1949, după cum am mai precizat, schimbându-și titlul apoi în Steagul Roșu, rămânând până în noiembrie 1949 ziar al Comitetului Județean de Partid cu arie de difuzare județeană, ca apoi să fie mutat în Valea Jiului ca unic organ de presă în zonă al Partidului Comunist.

UN ZIAR PENTRU MINERII VĂII JIULUI

Cotidianul **STEAGUL ROȘU** a rămas până în decembrie 1989 organul de presă pentru Valea Jiului al Partidului Comunist, desfășurându-și activitatea publicistică, aidoma întregul sistem al presei vremii, în conformitate cu ideologia partidului.

STEAGUL ROȘU a fost cunoscut în rândul cititorilor ca „ziarul minerilor. Și nu fără teme. Din simplu motiv că în toate etapele existenței sale, mai ales în primele decenii de la apariție, și-a consacrat tematica cu preponderență activității miniere, extracției de cărbune, reflectând munca, rezultatele și problematica complexă și anevoioasă ale colectivelor de mineri, preparatori și ale sectoarelor colaterale - metalurgiști, constructori de mașini miniere, energeticieni, transportatori etc. Ziarul a avut în atenție și activitatea celorlalte domenii economice și sociale și viața obștească a comunității locale. Prioritară și preponderentă în tematica ziarului a rămas, totuși, mineritul. Au fost rare cazurile ca prima pagină a ziarului **STEAGUL ROȘU** să nu fie dominată de genericul „ȚĂRII CÂT MAI MULT CĂRBUNE!” Grupajul sub acest generic a cuprins informații și reportaje, relatări despre faptele de muncă ale minerilor, anchete și raiduri în formațiile de lucru. Au fost materiale „calde”, documentate „pe viu”, în abataje și galerii, deci în „prima linie” a bătăliei subterane. Reportajele relatau

despre realizările record ale brigăzilor de frunte. Decadal, grupajul prezenta „Clasamentul hărniciei” – topul exploatărilor și sectoarelor cu cele mai bune rezultate. Lunar și trimestrial rubrica publica anchete, interviuri și comentarii privind îndeplinirea producției planificate, evidențiind experiența realizărilor, precum și cauzele rămânerilor în urmă, și măsurile de întreprins pentru redresare și recuperarea restanțelor.

În anii primelor cincinale, reportajele, informațiile au reflectat pe larg efortul muncitoresc pentru depășirea normelor și realizarea pe bazin a unui indicator de productivitate de o tonă/post – obiectiv pe care pentru a fi înțeles Wiliam SZUDER, fostul director general al Combinatului Minier Valea Jiului îl definea șugubăț „tona și căciula”. Pe loc de cinste al paginii întâi se aflau portretele minerilor fruntași, recordurile, inițiativele, și experiența brigăzilor acestora. Au apărut dese fotoreportaje cu festivitățile de la „gura minei”. Lume multă, soții și ortaci, famfara, pionieri cu flori. Așa au fost întâmpinați primii stahanoviști, eroii muncii. Așa a fost întâmpinată, bunăoară, brigada lui Ludovic POP, de la Mina Petrila, care și-a realizat sarcinile primului plan anual – 1949 în jumătate de an. Emoțiile unor astfel de solemnități, cu aplauze, flori și fanfară au trăit și alți mineri din brigăzile de frunte. Bunăoară, cele conduse de minerii Hajdu Iuliu, Kopetin Geza, Aurel Cristea, Eugen Bartha, fiul său Dionisie Bartha, Augustin Demeter, Teodor Boncalo, Constantin Petre, Ștefan Alba, Francisc Kovacs, Eugen Voicu și mulți alții, așa cum consemna STEAGUL ROȘU în numerele apărute în perioada septembrie – noiembrie 1949.

LA TIMPURI NOI, EXIGENȚE NOI

Odată cu romantismul primilor ani postbelici, ai reconstrucției, a trecut și perioada hei-rupismului sub sloganul „tona și căciula”. Chemarea „TĂRII CÂT MAI MULT CĂRBUNE!” și-a menținut cu prisosință actualitatea, în conformitate cu obiectivele cincinalelor, cu visul ceaușist, de a

atinge, mai ales prin forțe proprii, independența energetică a țării. Aria publicistică a ziarului a devenit mai complexă.

A venit timpul performanțelor în abatajele complex

mecanizate, al randamentelor de 10-20 tone/post în marile frontale dotate cu utilaje moderne din import. Noile vremuri au ridicat probleme acute în fața colectivelor miniere, a specialiștilor. Erau probleme de loc simple ale modernizării tehnologiilor de extracție, adaptarea utilajelor noi la condițiile specifice ale zăcămintului, exploatarea eficientă a dotării și asigurarea unei calități superioare cărbunelui pentru cocsificare.

Dezideratul primordial pentru specialiști și colectivele miniere, deci și pentru intervențiile publicistice, a devenit folosirea intensivă a utilajelor moderne, automatizate. Prin intervențiile sale, prin acțiunile de presă, ziarul a susținut eforturile pentru extinderea mecanizării, automatizării, intervenind în cazul stagnărilor, în vederea optimizării procesului productiv. Prin pagini și rubrici speciale ziarul s-a ancorat zi de zi în activitatea de la fronturile de lucru. Acțiunea

de presă, „Mecanizarea complexă – producție, productivitate, eficiență” a fost consacrată generalizării experienței în

(Continuare în pag. a 2-a)

ACȚIUNE DE PRESĂ COMUNĂ

Steagul ROȘU

ORGAN AL CONSILIULUI MUNICIPAL PETROȘANI P.C.R.
ȘI AL CONSILIULUI POPULAR MUNICIPAL

CRONICA SĂTMĂREANĂ

ORGAN AL CONSILIULUI JUDEȚEAN SATU MARE AL P.C.R. ȘI AL CONSILIULUI POPULAR JUDEȚEAN

Îmbunătățirea calității implică o exigență sporită !

Continuăm investigația noastră în rindul minerilor-tehnicieni de la mina Petroșani cu privire la stabilirea unor posibilități de îmbunătățire a calității și creșterea fiabilității transportoarelor fabricate la Întreprinderea de utilaj minier din Satu Mare. Ne aflăm în marea hală a atelierului „service”. Sînt de față mai multe cadre din conducerea minei.

-- Înalte de a introduce transportoarele ex. raclele TR-3, TR-4, TR-6, și TR-7 în subteran le pregătim pentru condițiile noastre specifice de lucru -- ne spune maestrul Ștefan Tudoran din cadrul atelierului service. Facem acest lucru pentru a avea garanția unei bune și sigure funcționări a transportoarelor în me-

dul din subteran, aplicînd unele mici inovații de-ale noastre care au fost aduse și în cunoștința colectivului uzinei constructoare. De exemplu, la TR-3 modificăm ridicăto-

ra Satu Mare, în legătură cu modificările care, după părerea noastră, ar trebui făcute transportoarelor pentru a le ridica fiabilitatea, în funcție de condițiile specifice din subte-

Întreprinderea constructoare.

Discuția noastră continuă. Ni se aduce la cunoștință că la TR-7 mine-rii sînt lipsa unei legături mai solide între igheabul intermediar și placa de bază a TR-ului. Pe de altă parte, dispozitivul de decuplare și cuplare a lanțului, conceput de proiectanții de la Satu Mare, diminuează rezistența

Dialog la distanță

ral de lanț pentru a rigidiza mai bine stația de acționare, deoarece după o perioadă relativ scurtă de funcționare înregistrăm ruperea dispozitivului ridicătorului de lanț și suportul acestuia. La TR-3, de cel puțin 12 ani, executăm această operație.

-- Am discutat în repetate rînduri altă cu proiectanții cît și cu constructorii de utilaje, miniere de

ran, intervine în discuție fotografii Ștefan Toma, inginerul șef electromecanic al minei. Am propus partenerilor noștri de la Satu Mare unele soluții de creștere a fiabilității utilajelor, soluții verificate în practică. Ar fi mult mai simplu și util ca tot ce facem noi aici în atelierul service să fie studiat și să se execute încă de pe banda de lucru din

Teodor RUSU,
Ștefan NEMEȘEK
„Steagul roșu”
Petroșani.

George MARINESCU
„Cronica sătmăreană”
Satu Mare

(Continuare în pag. a 2-a)

adaptarea utilajelor de import la condițiile de zăcământ, constituirii formațiilor de lucru complexe pentru întreținerea utilajelor. Ziarul a inițiat un dialog viu între specialiștii minelor din cercetare, proiectare, de la Facultatea de mine și uzinele constructoare de mașini. Pentru reușita acțiunii „Ce trebuie făcut pentru ca rezultatele mecanizării să se ridice la nivelul parametrilor proiectați”, doi redactori ai ziarului au fost premiați de Consiliul Ziariștilor, iar revista „Presa noastră” a consacrat un spațiu larg acestei acțiuni. Teritoriul investigațiilor de presă s-a extins apoi; din abataje s-a ajuns la preocupările proiectanților în halele constructorilor de mașini de la Uzinele din Satu Mare, Petroșani etc.

Întrucât acțiunea jurnalistică la care facem referire a avut o receptivitate națională cu consecințe benefice asupra

îmbunătățirii activității miniere și totodată îmbunătățirea calității utilajelor miniere fabricate în țară, mai cu seamă la prestigioasa întreprindere UNIO Satu Mare vom în sista asupra acestor aspecte mai pe larg. Este vorba despre o campanie de presă gândită, derulată și materializată de ziaristii Teodor Rusu și Ștefan Nemeșek de la Steagul Roșu și George Marinescu de la Cronica Sătmăreană din Satu Mare, organ al Comitetului Județean Satu Mare al PCR și al Consiliului Popular Județean. Titlul acțiunii de presă comune între redacțiile ziarelor Steagul Roșu și Cronica Sătmăreană: Dialog la distanță – UTILAJELE MINIERE DE FIABILITATE ÎNDELUNGATĂ FOLOSITE EFICIENT. Inițiatorii acțiunii își propuneau să realizeze o serie de interviuri cu minerii de la toate unitățile miniere din Valea Jiului în subteran, dar și organizarea unor mese rotunde cu specialiști miniere și cadre de conducere pentru nominalizarea tuturor nemulțumirilor legate de fiabilitatea utilajelor miniere, chiar eficiența acestora, ajungându-se până la formă și dimensiuni. Pe seama nemulțumirilor exprimate s-a încercat concretizarea unor propuneri ale minerilor și șefilor lor adresate constructorilor de mașini, cu intenția de a realiza utilaje mai fiabile, mai durabile, de o productivitate mai ridicată și sigur, cu o cheltuieți mai mici pe unitatea de utilaj produsă. Acțiunea în ansamblul ei viza în cele din urmă, pe linie politică și propangandistică, un îndemn adresat minerilor „să acționeze cu înalt spirit revoluționar, cu devotament și dăruire pentru a sporti producția de cărbune cocsificabil și energetic. Acesta cu atât mai mult cu cât, unitățile miniere dispun de utilaje de mare tehnicitate – complexe mecanizate, combine de abataj și înaintare, mijloace moderne de transport – care concură și asigură sporirea substanțială a producției și productivității muncii. Dar, pentru a asigura sporirea producției de cărbune, minerii au nevoie de utilaje și instalații de bună calitate, fiabile, adaptate la condițiile specifice deosebite din subteran. În același timp, utilajele trebuie exploatate și

întreținute de mineri policalificați, adevărați mineri mecanizatori. Deci, e necesară o conlucrare statornică între mineri și constructorii de mașini pentru îmbunătățirea permanentă a calității și funcționării utilajelor, pentru adaptarea lor la condițiile din subteran.²³⁸

In cadrul unei festivități la Palatul Republicii

Tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU a înmănat înalte distincții unor vechi militanți

Tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii, Socialistei România, a înmănat, joi, în cadrul unei festivități organizate la Palatul Republicii, înalte distincții conferite prin decret prezidențial unor vechi militanți pentru activitatea îndelungă în mișcarea muncitorească și contribuția adăugată la independența politicii partidului și statului de stat în a secesiunea socialiste multilaterale dezvoltate în patria noastră, cu prilejul împlinirii vârstei de 70, 75, 80, 85 sau 90 de ani.

La ceremonie au participat: tovarășii E. I. e. n. a. C. Comisar, tovarășii Emil Bănuș, Virgil Căsan, I. Ion Cărbun, Z. Ion Cărbun, Petre Lăpuș, Paul Niculescu, Gheorghe Pană, Ion Păian, Gheorghe Bădăbuș, Leonor Băbuș, Ionel Ugar, Ilie Văduț, Ștefan Văduț, Ștefan Andrei, M. Ia. Dolorescu, Ludovic Făncuș, Mihai Gore, Richard Winter.

În numele celor decorați au luat cuvântul tovarășii Nicolae Alexe, Ion Bădă, Andrei Chiș și Manole Tudorache, care au adresat unele cuvinte de mulțumire.

(Apropierea)

Partidului și statului nostru, personalitate științifică Nicolae Ceaușescu, pentru înalte distincții acordate.

Felicităm cu căldură pe cei decorați a lui tovarășii NICOLAE CEAUȘESCU.

Comitetul central de secretariat general al partidului a fost umplută cu adevărat și îmbogățită cu noi și îndrăgiiți oameni.

T O V Ă R Ă Ș I I Muncitorii Comitetului de secretariat general de stat sau întreprindere în țară și în străinătate au fost decorați.

(Apropierea)

DECRET PREZIDENȚIAL

Pentru activitatea îndelungată în mișcarea muncitorească și contribuția adăugată la independența politicii partidului și statului de stat în a secesiunea socialiste multilaterale dezvoltate în patria noastră, cu prilejul împlinirii vârstei de 70, 75, 80, 85 sau 90 de ani.

Președintele Republicii Socialiste România **d e c r e t e a z ă**

Art. 1. — Se conferă ordinele „Ștefan Hreuda” Republicii Socialiste România” clasa I, tovarășii:

Clasa — Clușea Clușei Mitrofan, Petre Nădăreț

Art. 2. — Se conferă ordinele „23 August” clasa I, tovarășii:

Ion Bădă, Ion Ștefan Focșan, Ion Păian, Gheorghe Făncuș, Ștefan Chiș, Ștefan Găitan, Lăpuș, Nicolai

Păian, Mihai Ștefan, Manole Tudorache.

Art. 3. — Se conferă ordinele „Vlad Vlodimirovici” clasa I, tovarășii:

(Continuare în pag. a 4-aj)

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

Steagul ROȘU

ORGAN AL COMITETULUI MUNICIPAL PETROSANI AL P.C.R. ȘI AL CONSILIULUI POPULAR MUNICIPAL

ANUL XXXV, NR. 824 VINEȚI, 22 FEBRUARIE 1988 4 pag. - 30 lei

Astăzi are loc înaltul forum democratic al minerilor

Adunarea generală a oamenilor muncii din Combinatul minier Valea Jiului

Am adresat cu acest prilej direcțiilor de interceptare a minierii întreprinderi:

— Care este hotărârea cu care colectiviul pe care îl conduceți se prezintă la adunarea oamenilor muncii din combinat?

Ing. Dan Șerban, directorul I. M. LUPENI: „Activitatea dedicată, rezultatele obținute de colectivul minei noastre în acest domeniu de activitate sunt deosebit de bune și înțelegem să ne prezentăm la această adunare cu o bună notă de satisfacție. Acesta este răspunsul nostru la întrebările din discuție, la grila permanentă pe care ne-o puneți periodic, tovarășii. Și în a secesiunea, se înțeleg și înțelegem să ne prezentăm la această adunare.”

Ing. Dan Șerban, directorul I. M. VULCAN: „În această zi, vom renașca o parte din minierii la producția și la mișcarea, pe lângă la direcțiile noastre pe care ni le-am asumat — plus 2000 tone de cărbune. Vom face totul pentru atingerea acestor obiective. Gărușă așezătoare noastră o evaluăm înalta de înaltă activitate pe care o așezăm, mișcarea întreprinderii din subteran.”

Ing. Carol Șerban, directorul I. M. URZICANI: „Văldăreț minei, Urzicani, dezvoltarea extracției, de cărbune socialistă, a fost deosebită de crescută datorită așezătoarerilor și așezătoarerilor, cu și o întreprindere de înaltă activitate în activitatea noastră, alături este în fața de Dacia ȘERBĂ.”

(Continuare în pag. a 2-a)

Success in investitiile

Institutul de mine este integral în procesul de

După precizarea clară a direcțiilor de acțiune pe care le aveau în vedere ziarștii care susțineau dialogul la distanță, erau consemnate pe lângă obiectivele miniere și obligațiile constructorilor și proiectanților. „Aceste aspecte ale calității și nivelului tehnic al produselor, pun la ordinea zilei, creșterea răspunderii celor care le fabrică și care le exploatează, dar și a cercetătorilor și proiectanților, a factorilor cu răspunderi în modernizarea și perfecționarea produselor, a instalațiilor din dotarea unităților miniere.

²³⁸ Ziarul Steagul Roșu, nr. 11159 din 2 august 1988

[...] cu toată colaborarea și sprijinul acordat minerilor, mai există o serie de neajunsuri pe linia livrării la timp a utilajelor și pieselor de schimb, a calității și fiabilității unor utilaje care duc la defecțiuni electromecanice și pierderi de producție. Pe de altă parte, este nevoie de mai multă receptivitate față de modificările constructive solicitate de specialiști și unitățile miniere din Valea Jiului. Așa cum mai spuneam, cu toate acestea se pune întrebarea dacă toate utilajele și instalații realizate la Satu Mare pentru Valea Jiului, răspund condițiilor de exploatare din subteran. La aceasta, redacțiile celor două ziare Steagul Roșu din Petroșani și Cronică Sătmăreană din Satu Mare, prin prezența lor în colectivele miniere, -cei care le exploatează – și de constructori – cei care le realizează – vor discuta cu oamenii, vor sesiza și prezenta aspectele pozitive și neajunsurile care se mai manifestă în funcționarea și exploatarea utilajelor miniere – modul cum ele sunt întreținute – pentru a sensibiliza și mobiliza gândirea, priceperea și profesionalismul muncitorilor în realizarea unor utilaje mereu îmbunătățite din punct de vedere calitativ și fiabile la condițiile specifice deosebite din subteran.”²³⁹

Pe parcursul unei perioade de mai bine de trei luni (august-octombrie 1988) cele două ziare Steagul Roșu și Cronică Sătmăreană publică simultan interviuri realizate cu minerii și specialiștii miniere din Valea Jiului precum și cu numeroși constructori de mașini de la Unio Satu Mare, IUM Petroșani și alții. În materialul publicat în Ziarul Steagul Roșu nr.11161 din 4 august 1988 cu titlul PROPUNERI ALE MINERILOR DE ÎMBUNĂTĂȚIRE CALITATIVĂ A TRANSPORTOARELOR erau prezentate opiniile celor cu care s-a stat de vorbă la Întreținerea Minieră Paroșeni care

²³⁹ Ziarul Steagul Roșu, nr. 11159 din 2 august 1988

era la acea dată mina cu cel mai înalt grad de mecanizare din Valea Jiului și România.

„Sing. Remus Becuș preciza: Apreciem în mod deosebit inițiativa ziarelor Steagul Roșu și Cronica Sătmăreană de a veni în sprijinul nostru prin această acțiune de presă menită a contribui la îmbunătățirea calității utilajelor miniere primite de la UNIO Satu Mare. Propunerile noastre de îmbunătățire a calității utilajelor care au la bază o experiență în utilizarea lor de mai mulți ani, în mediul din subteran – adevăratul laborator de testare și încercare a utilajelor miniere – aduse la cunoștința proiectanților și constructorilor din Satu Mare, pot contruibui la îmbunătățirea calitativă a acestor utilaje.

Mihai Barbacaru, miner șef de brigadă: Utilizez de mulți ani transportorul TR6. Sunt mulțumit de el. Am dori însă să primim pinioanele de reductor casetate. Acestea ne-ar permite înlocuirea lor operativă în caz de defectare, fără demontarea în două a reductorului.

Constantin Velea, maistru principal electromecanic: Lucrez de mulți ani cu aceste transportoare. Pentru creșterea fiabilității TR6 propun consolidarea sistemului ridicător-coborâtor de lanț, plăcuță și jug.

Nicolae Andrașic, miner specialist, șef de brigadă: Zalele de legătură de la alnțul transportoarelor TR3 și TR4, nu răspund întotdeauna solicitărilor. Propun studierea posibilităților de îmbunătățire calitativă a materialului din care este construit lanțul.

Sing. Ladislau Habina, șeful sectorului transport: Față de modelele constructive de acum 1-2 ani, stațiile de acționare ale tranportoarelor cu bandă TMB800 și TMB1000 vin modulate, neavând rama de bază pe care se asamblau toate piesele componente. Se pierde foarte mult timp cu betonarea fundației, verificarea și centrarea stației în ansamblu. Dacă ni se cerea părerea, noi acceptam modelele constructive anterioare. Este cunoscut faptul că microclimatul din subteran conține particule

de apă, (umiditate ridicată) și praf în suspensie. Acestea pătrund ușor în interiorul rolor ghirlandă și a rolor inferioare, provocând griparea rulmenților. Evitarea acestor pătrunderi în interiorul rolor ar mări mult durata lor de funcționare...”

Acțiunea de presă s-a derulat cu consecvență, dialogul la distanță fiind întreținut în numeroase titluri publicate în numerele celor două ziare ca: „Îmbunătățirea calității implică o exigență sporită!”, „Există posibilități multiple pentru o mai strânsă colaborarea între proiectant, constructor și beneficiar”, „Colaborarea dintre constructorii sătmăreni de utilaje și mineri este utilă și necesară”, „S-a întărit colaborarea dintre constructorii de mașini sătmăreni și minierii din Valea Jiului”etc.

Anchetele și raidurile întreprinse la locurile de muncă au redat opiniile specialiștilor, subliniind că defecțiunile, rămănerile în urmă au drept cauze neajunsurile în organizarea muncii, slaba calitate a reparațiilor, în fond, insuficienta cunoaștere a utilajelor, rezultatele neconcludente ale policalificării, chiar și ale calificării personalului, actele de indisciplină. S-a ajuns la concluzia că creșterile de producție, folosirea eficientă a dotării tehnice din import, sunt de neconceput fără oameni competenți, capabili să stăpânească tehnologia avansată. În fața acestui imperativ, redacția și-a propus să trateze problematica complexă a calificării și perfecționării forței de muncă. În acest scop ziarul a reflectat rezultatele și experiența brigăzilor complexe de mineri policalificați, de mineri-tehnicieni. Au fost publicate cicluri de materiale semnate de colaboratori specialiști minieri. S-a scris despre experiența brigăzilor cu rezultate concludente în folosirea la parametrii superiori ai utilajelor, ca cele conduse de Teodor Boncalo, Constantin Popa, Ilie Amorăriței. Opiniile exprimate de specialiștii minieri au relevat că dotarea tehnică a progresat mult, dar nu în aceeași măsură și gradul de formare al

cadrelor. Ziarul a combătut formalismul și superficialitatea în organizarea cursurilor de calificare, policalificare și de specializare a personalului. A criticat faptul că s-a lucrat în salturi, de multe ori formal, acordându-se atenție mai mult cantității, statisticii și mai puțin conținutului procesului de pregătire profesională. De aici incompetența, diletantismul și corolarul acestora, stagnările, defecțiunile, eficiența scăzută în exploatarea tehnicii noi.

Lucrurile nu erau deloc simple. Sarcinile erau mari, pe măsura, obiectivelor „mărețe” pe măsura ambițiilor „de sus” „de la centru”. Industria energofagă, uzinele termoelectrice și siderurgice, „mereu nesătute”, cereau cărbune. Mult și bun! Mult cărbune, dar tot mai bun au cerut siderurgiștii. Furnalele aveau nevoie de cocs. Or, pentru cocs, minerii aveau datoria patriotică să dea cărbune curat.

UNII VIN, ALȚII SE DUC...

În anii 70-80 vechea butată „Așa-i la mină la Sălătrucunii vin, alții se duc...” a devenit mai actuală ca oricând la minele Văii Jiului. Nevoia tot mai mare de cărbune i-a determinat pe corifeii zilei să inventeze vestitele inițiative mobilizatoare: „2000”, „5000” pentru aducerea în Valea Jiului a cât mai multă forță de muncă. Așa au ajuns să lucreze în minele Văii Jiului militari în termen, oameni detașați din fabricile și uzinele falimentare din Moldova. Au venit, dar mai ales au fost aduși în Valea Jiului oamenii de condiție morală joasă, unii fugiți de colectivizare, dar și mulți plimbăreți, „păsări călătoare”, „ciurucurile” diferitelor întreprinderi din țară incapabili să se adapteze disciplinei industriale.

...Trenurile aduceau la Petroșani tineri din toate direcțiile. Unii au venit din aventură, alții din disperare pentru a găsi un loc de muncă, un câștig, ademeniți fiind de salariile bune, un loc în cămin, locuințe fără chirie pentru familiști, gratuități la curent și încălzire, o masă gratuită la intrarea în șut, inclusiv o primă de instalare până la prima chenzină. Toate

bune timp de 10 zile, cât a durat instructajul NTS, de familiarizare cu mina. A urmat însă proba cea mare, primul „șut” în formația de lucru, confruntarea directă cu frontul de cărbune, cu lopata enormă cât „inima lui Stalin” cu picamărul, cu buștenii sau armăturile metalice pentru proptirea frontului

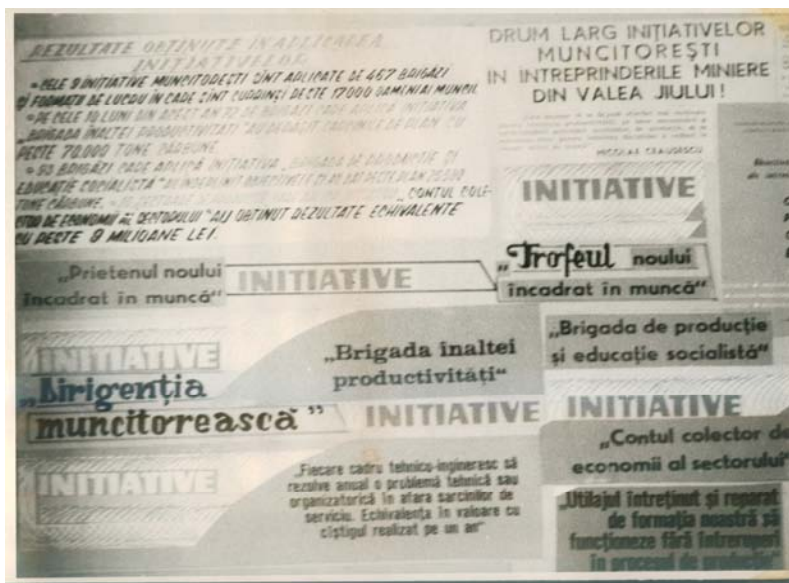

de cărbune. Operațiile de lucru din abataje nu au mai fost aventură, ci o încercare dură atât a forței mușchilor, dar și a rezistenței psihice la efort, la întâlnirea cu întunericul, și pericolele ce pândeau din toate cotloanele minei. Mulți au rezistat, dar majoritatea au dat bir cu fugiții, au dezertat, împreună cu pătura din cămin și cu echipamentul de protecție. Ca niciodată, Valea Jiului a trebuit să facă față unui fenomen care au costat anual multe milioane Combinatul minier, bugetul țării, pentru recrutarea și integrarea forței de muncă în minieritul în plină expansiune.

Fluctuația a avut efecte negative prin diluarea colectivelor de muncă și a comunității locale. S-a alterat climatul de muncă. A crescut numărul abaterilor disciplinare, absenteismul, neglijența în respectarea normelor de securitate, în gospodărirea materialelor, în exploatarea și întreținerea utilajelor. Dificultățile în integrarea profesională și în comunitatea locală s-au datorat în bună parte precarității profilului moral al multora dintre cei veniți. Până în 1977 au venit în Valea Jiului mulți oameni fără calificare, cu studii elementare incomplete, mulți delicvenți, fără carte de muncă. Așa s-a ajuns la ruralizarea centrelor muncitorești cu tradiții de civilitate urbană de peste un secol și jumătate, la creșterea infrafracționalității, la alterarea vieții cultural-sociale și scăderea nivelului de trai.

De-a lungul existenței sale, ziarul „**Steagul roșu**” s-a străduit să intervină cu numeroase rubrici și pagini speciale consacrate ameliorării profilului moral, profesional al colectivelor de muncă. Paginile săptămânale „**Individ – Colectivitate**” de securitate a muncii, ciclul de reportaje-anchete, „**Oameni din linia întâi**”, „**Cu ei ne mândrim**”, „**Cum ți-ai făcut azi datoria?**”, „**Cum și în mâna cui predăm ștafeta vredniciei minerești?**” , „**Cât primești - cât dai societății?**” au prezentat portrete de mineri, metaluriști, inovatori, oameni cu o conduită morală exemplară în muncă, viața socială și în familie.

Cercetarea colecției ziarului a scos în evidență aspecte interesante legate de promovarea unor acțiuni și campanii de presă care merită prezentate mai pe larg. Întrucât am dezvoltat aspectele de orientare politică, vom în insista în cele ce urmează pe direcțiile economice, descriind acțiunile de presă care vizau creșterea producției de cărbune în primul rând, apoi pregătirea forței de muncă s.a.

Este cunoscut faptul că în anii '75-'80, Valea Jiului se afla în fața unor sarcini economice importante, conform directivelor Partidului Comunist, cu privire la dezvoltarea și perfecționarea extracției de cărbune, creșterea producției fizice și a valorii producției nete prin valorificarea bogatelor resurse de materii prime și energetice, cantonate în perimetrul minier al municipiului Petroșani. În acest sens, conform liniei stabilite de Congresul al XI-lea și Conferința Națională ale Partidului Comunist în deplin consens cu politica de dezvoltare armonioasă a tuturor zonelor țării, a fost elaborat un vast program de investiții care într-un timp scurt trebuia să asigure o viguroasă creștere a potențialului economic al Văii Jiului. Pentru a avea o imagine globală asupra acestor creșteri cantitative și calitative trebuie să amintim că volumul lucrărilor de investiții ale cincinalului 1976-1980 – în sumă de peste 7 milioane lei – depășea fondurile alocate în două cincinale precedente la un loc: 1966-1970 și 1971-1975. Se preconiza ca producția fizică de cărbune a Văii Jiului să ajungă în 1980 la 12 milioane tone, nivel care se dorea atins pe seama modernizării

capacităților existente și deschiderii de noi capacități de producție în câmpul minier al zonei. O importanță specială o prezenta producția de cărbune pentru cocs, care potrivit directivelor congresului al XI-lea trebuia să ajungă la finele cincinalului la peste 6 milioane tone, asigurând astfel mai mult de 50% din necesarul economiei naționale.

Dar, Valea Jiului nu avea în față doar sarcini economice. Ci, oricum, aceste sarcini nu puteau fi îndeplinite la nivelul și în ritmurile stabilite chiar în documentele de partid, dacă s-ar fi scăpat din vedere OMUL factorul cheie al oricărui progres. În concepția partidului, educația socialistă a maselor de oameni ai muncii a fost înțeleasă ca parte integrantă a construcției socialiste, a activității productive, a muncii libere, pornind de la considerentul că numai în acest context se poate realiza OMUL NOU. În centrul procesului educativ Partidul a situat cultivarea răspunderii și a datoriei de a muncii, fapt ce presupunea spirit creator, inițiativă și promovarea noului. În definirea acestui deziderat, presa vremii consemna o apreciere a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu: „Omul nou trebuie să se caracterizeze prin înalte virtuți politice și morale, prin pasiune pentru muncă și creație, prin îndrăzneală în gândire și acțiune, prin cutezanță în promovarea noului în întreaga viață socială...”

Pe plan economic sarcina prioritară a Văii Jiului o constituia dezvoltarea și perfecționarea producției de cărbune, deziderat care includea perfecționarea continuă a omului, a foștei de muncă, ridicarea conștiinței socialiste a minerilor, a tuturor oamenilor muncii din această ramură de activitate. La acea vreme (anul 1979), forța de muncă din minerit cuprindea peste 30.000 de muncitori, maiștri muncitori, tehnicieni și economiști, repartizați în 10 întreprinderi de extracție (Lonea, Petrila, Dîlja, Livezeni, Aninoasa, Vulcan, Paroșeni, Lupeni, Bărbăteni, Uricani) o întreprindere de preparare cu patru secții (Lupeni, Petrila, Livezeni și Coroești), o întreprindere de

construcții a chipamentului minier (IUM Petroșani), o întreprindere de reparații a utilajelor miniere (IPSRUEM Petroșani), un Institut de Cercetare și Proiectare Minieră (ICPM Petroșani) un centru de cercetare pentru securitate minieră (CCSM) și numeroase alte subunități aparținătoare Combinatului Minier Valea Jiului.

Sarcinile Văii Jiului cu privire la formarea profesională a minerilor și dezvoltarea conștiinței lor socialiste – astfel încât să facă față progresului tehnic – care a pătruns în activitatea complexă a abatajelor, au fost subliniate cu deosebită claritate de secretarul general al partidului tovarășul Nicolae Ceușescu, cu prilejul vizitei de lucru din toamna anului 1977 în municipiul Petroșani: **„Avem în vedere ca odată cu mecanizarea lucrărilor în minerit să acordăm o atenție mai mare și perfecționării calificării oamenilor muncii care lucrează în domeniul minier. Ținem seama că utilajele moderne care sunt și vor fi introduse într-un timp mai rapid în mine, impune schimbarea concepției înseși despre minerit și o calificare nouă, superioară. Minerul va deveni un tehnician capabil să stăpânească mașina, să știe să lucreze cu ea. Vom avea nu numai un miner specialist, ci și un miner tehnician, care să cunoască utilajele din dotare, să știe să le folosească cu randament înalt, să știe să le întrețină și să le repare atunci când este nevoie. Aceasta va ridica mult nivelul minerilor atât din punct de vedere al calificării, al pregătirii profesionale cât și al conștiinței revoluționare.”**²⁴⁰

Rezulta deci cu claritate că în organizațiile de partid, în grupele sindicale și organizațiile UTC, trebuia să ia amploare, în strânsă concordanță cu acțiunile tehnico organoizatorice destinate modernizării și dezvoltării producției și activitatea politico-educativă, de formare a minerului de tip nou, de ridicare a conștiinței sale socialiste. Viitorul miner-tehnician

²⁴⁰ Ziarul *Steagul roșu* din 10 noiembrie 1977, Cuvântare rostită la adunarea populară din municipiul Petroșani.

trebuia să ajungă un bun cunoscător al meseriei tradiționale – mineritul - dar și al noilor meserii care odată cu utilajele moderne au pătruns în activitatea de extracție a cărbunelui, schimbând conținutul muncii și rodnicia ei. Minerul tehnician trebuia să ajungă posesorul unei gândiri tehnice și economice complexe înaintate, un om plin de inițiativă, capabil să adopte în timp scurt decizii de mare însemnătate pentru producție, să contribuie operativ la înfăptuirea lor cu competența cerută de noua complexitate a muncii. Practic, în domeniul minier, odată cu primii pași făcuți pentru transpunerea în viață a acestei sarcini, prin inițierea cursurilor de calificare și policalificare a fost inaugurat statutul unei noi meserii care să deservească mineritul modern. Minerul-tehnician, posesorul unor multiple cunoștințe profesionale – de mecanică, rezistența materialelor, hidraulică, electricitate și bineînțeles de minerit – putea fi întâlnit la numeroase locuri de muncă în subteran., stăpânind și conducând utilaje de mare complexitate tehnică și cu parametrii funcționali superiori, permițând realizarea unor productivități crescute, având garanția realizării sarcinilor de producție.

În concepția Partidului Comunist și a ideologiei promovate erau făcute referiri în sensul celor mai sus exprimate, la două deziderate deosebit de importante care stăteau în fața organizațiilor de partid, a tuturor factorilor educaționali din Valea Jiului. Pe de o parte se avea în vedere activitatea politică și organizatorică desfășurată în vederea mobilizării tuturor resurselor materiale și umane pentru înfăptuirea creșterilor cantitative și calitative a extracțiilor de cărbune. Pe de altă parte, activitatea politică, educativă, de formare și dezvoltare a conștiinței socialiste a minerilor, îmbogățirea continuă a cunoștințelor profesionale, politice, ideologice, de afirmare a spiritului novator, a inițiativei și răspunderii înaintate corespunzător exigențelor respectivei etape de dezvoltare a mineritului și deopotrivă a Văii Jiului.

În toată această efervescentă politico-organizatorică, oportunitatea inițiativelor muncitorești era considerată mai mult decât benefică. Sigur, pentru reușita celor gândite, pentru materializarea tuturor programelor în cel mai scurt timp, un rol deosebit îi revenea ziarului Steagul roșu, singurul organ de propagandă existent în zonă. În coloanele ziarului erau susținute, prezentate, numeroase acțiuni și campanii de presă cu largă receptivitate în rândul minerilor și practic a tuturor locuitorilor Văii Jiului. În paginile ziarului dominau articolele, interviurile și reportajele legate de activitatea minieră. Iată câteva exemple din perioada anilor '79-'80 când directivele de partid au impus o creștere aberantă a producției de cărbune, insistându-se cu preponderență pentru cantitate, adică masă minieră extrasă din subteran, în detrimentul calității. În direcția creșterii producției de cărbune – cu 13,7% în 1979 față de 1976 și cu 33,6% în 1980 față de primul an al cincinalului – trebuia acționat cu un complex de factori a căror efecte, trebuiau îndreptate spre perfecționarea activității tehnico-organizatorice și politico-educative. În noile condiții create era evidentă, conform programelor de partid, însemnătatea și oportunitatea inițiativelor muncitorești – expresii din cele mai concrete ale participării active, conștinte la îndeplinirea unui plus de sarcini economice.

Inițiativa muncitorească era considerată în procesul muncii, manifestarea concretă a răspunderii sociale, a înțelegerii cerințelor de progres ale societății. Ea exprima o manifestare a atitudinii noi, socialiste față de muncă. Era contribuția efectivă, de mare preț, pe care muncitorii, maiștrii, inginerii, tehnicienii, economiștii din diferite domenii de activitate, trebuiau să o aducă la dezvoltarea societății, era aportul lor conștient la progresul tehnic și economic. Inițiativa muncitorească era considerată ca având drept izvor o mare forță morală, o inepuizabilă capacitate creatoare a oamenilor muncii, întărită de dorința atât de firească de a învinge și

Înlătura rutina și pasivitatea, ca forme de manifestare ale vechiului, promovând cu fermitate formele noi ale progresului, ale perfecționării și autoperfecționării multilaterale. Din aceste câteva trăsături se putea recunoaște noua fizionomie morală a clasei muncitoare care și-a asumat în fața istoriei misiunea de a edifica o orânduire superioară, înaintate, singura capabilă să asigure cadrul optim de manifestare și afirmare a personalității umane. De aici, trăsăturile noi ale atitudinii socialiste față de muncă. De aici, spiritul novator ce-și pune amprenta asupra activității creatoare a societății, convingerile înainate și forța morală generatoare de energii din care se considera că se nasc zeci și sute de inițiative, care, la scara întregii societăți, trebuiau să însumeze o imensă contribuție adusă în beneficiul progresului.

Activitatea minieră a fost și ea străbătută de numeroase inițiative muncitorești al căror izvor putea fi explicat și găsit în dorința minerilor și cadrelor tehnico-ingineresti de a da un plus de eficiență muncii productive. Conținutul lor reflectă strădania de a descoperi și pune în valoare noi resurse, noi căi și posibilități de sporire a productivității muncii, de a contribui în cadrul stimulativ al largului democratism asigurat de PCR, la perfecționarea organizării și conducerii activității miniere. Deosebit de generoase prin finalitatea lor – realizarea unor importanți pași cantitativi și calitativi în activitatea productivă – inițiativele din minerit au fost îndreptate spre perfecționarea continuă a metodelor de extracție și a foței de muncă. Venind în întâmpinarea acestor forme de întrecere care se anunțau ca având o autentică valoare practică, Comitetul Municipal de Partid Petroșani a întreprins un șir de acțiuni pentru a sprijini conturarea criteriilor de întrecere și a obiectivelor celor mai valoroase inițiative muncitorești. Au fost organizate la toate întreprinderile miniere, și între acestea schimburi de experiență la care minerii specialiști, șefi de brigadă, maiștri și ingineri, și-au expus opiniile asupra modului de aplicare și conținutului

concret al inițiativelor. Ziariștii din cadrul redacției ziarului Steagul Roșu au redactat foi volante, pe lângă prezentarea inițiativelor în discuție în cadrul coloanelor ziarului, pentru răspândirea experienței pozitive, dobândite în formațiile de lucru fruntașe. La comanda mai marilor partidului s-a dispus chiar editarea unor broșuri. S-a căutat ca fiecare inițiativă să corespundă cerințelor pe care le ridică activitatea minieră. Iată câteva exemple:

1. BRIGADA ÎNALTEI PRODUCTIVITĂȚI – era considerată ca fiind o inițiativă deosebită care se dorea a răspunde cerințelor prioritare de moment ale mineritului Văii Jiului. Se preconiza ca în cea mai mare parte, creșterea de producție la extracția de cărbune să fie obținută pe seama creșterii productivității muncii. Era subliniat faptul că pe ansamblul Combinatului Minier Valea Jiului creșterea cu un singur procent al productivității muncii, trebuia să aibă ca rezultat, într-un an de activitate, un plus de producție fizică de 100.000 tone cărbune, echivalent cu peste 35 milioane lei la producția netă. Izvorâtă dintr-o formație de lucru fruntașă, cu o temeinică experiență și un grad de profesionalitate ridicat, inițiativa „Brigada Înaltei Productivități” își propunea ca pentru

sporirea randamentelor să se acționeze prin folosirea judicioasă a utilajelor din dotare, respectarea riguroasă a procesului tehnologic și buna organizare a muncii, folosirea cu maximă eficiență a timpului de lucru, ridicarea continuă a pregătirii profesionale prin policalificare, omogenizarea formației de lucru și reducerea fluctuației, întărirea ordinii și disciplinei, îndeplinirea corectă a tuturor sarcinilor la locul de muncă.

2. CONTUL COLECTOR DE ECONOMII AL SECTORULUI – Inițiativă care se referea cerinței de creștere a valorii producției nete, a eficienței economice, prin gospodărirea chibzuită a materialelor, a pieselor de schimb, combustibililor și energiei - ca elemente de cheltuieli msurabile la nivelul sectorului de producție. Inițiativa își exercita influența pozitivă prin criterii care contribuiau efectiv la educația economică a colectivului: cunoașterea de către mineri a principalelor consumuri specifice, normate pe genuri de lucrări și capitole de materiale, înțelegerea necesității de a acționa pentru reducerea consumurilor, creșterea răspunderii pentru efectuarea în bune condiții a lucrărilor de exploatare, a transportului și celelalte lucrări auxiliare, de conservare și depozitarea materialelor, pieselor de schimb și chiar de întreținere a utilajelor, aplicarea de noi tehnologii care să conducă la consumuri reduse. În condițiile raportării întregii activități productive față de indicatorul producție netă, această inițiativă s-a dovedit a fi în concepția celor care au promovat-o de mare actualitate și eficiență. Într-un apmlu articol apărut în ziarul Steagul roșu, se amintea că în anul 1979, datorită preocupării conducerii de partid și de stat pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă din abataje, pentru reducerea efortului fizic prin mecanizare, noilor locuri de muncă dotate cu utilaje moderne, ating valori de circa 50-60 milioane lei (valoarea monedei trebuie gândită la valoarea banilor din acea perioadă). În aceste condiții o simplă risipă, ca de exemplu la piesele de schimb, putea stânjeni activitatea unui complex de utilaje,

conducând la imobilizarea acestora și la înregistrarea unor pierderi de producție ce nu mai puteau fi recuperate decât prin eforturi suplimentare. Prin aplicarea constantă a criteriilor și obiectivelor acestei inițiative, unele sectoare fruntașe de la minele din Valea Jiului au înregistrat, lunar, economii adunate în contul colector de peste 200.000 lei, concomitent cu o producție fizică suplimentară de 2-3 mii tone cărbune.

3. BRIGADA DE PRODUCȚIE ȘI EDUCAȚIE.

Inițiativa răspundea, după cum rezultă din însăși denumirea ei, celor două exigențe majore ale mineritului. În principal, obiectivele ei orientate spre: depășirea sarcinilor de plan și a angajamentelor asumate în întrecere, îmbunătățirea calității cărbunelui extras, gospodărirea materialelor, sculelor, pieselor de schimb, întreținerea corespunzătoare a utilajelor, obținerea de economii. Pe plan educativ, inițiativa își propune să stimuleze participarea tuturor membrilor brigăzii la o intensă viață culturală, precociuparea pentru completarea studiilor și ridicarea

calificării profesionale, pentru îmbogățirea orizontului de cunoștințe politice, ideologice și de cultură generală. În privința vieții culturale se avea în vedere dubla impostază a participării minerilor ca beneficiari și creatori ai actului de cultură.

4. DIREGENȚIA MUNCITOREASCĂ.

S-a adresat maiștrilor minieri, electromecanici și de transport care, în revirul lor de activitatea îndeplineau rolul unui diriginte –

educator, sprijinind, printr-o activitate complexă procesul de formare și dezvoltare a conștiinței socialiste a minerilor. Oportunitatea acestor inițitive în procesul muncii rezulta din caracterul lor concret, adecvat cerințelor desfășurării unei activități superioare din punct de vedere economic. Un al doilea temei al oportunității se dorea a fi regăsit în acțiunea educativă pe care fiecare inițiativă o exercita în colectivul de muncă, ajutând la formarea unui climat propice mobilizării celor mai bogate resurse ale brigăzii, ale sectorului de producție, a spiritului novator, a responsabilității care trebuie să caracterizeze munca și viața colectivelor de mineri. Se știe că „spiritul de inițiativă, responsabilitatea, pot fi stimulate pe planul conștiințelor individual, numai în măsura în care găsesc posibilitatea reală de a se manifesta – prin comportamentele corespunzătoare – în viața practică.”²⁴¹

Conform inițiatorilor acțiunii de presă, responsabilitatea se considera că se educă cel mai bine prin practica responsabilității, respectiv, inițiativa prin practica inițiativei.

Aplicând un sistem propriu de stimulente morale și materiale pentru fiecare inițiativă înaintată, în fiecare întreprindere minieră, s-a acționat efectiv în direcția îmbinării intereselor generale ale colectivității cu interesele individuale ale oamenilor muncii. În atenția organizațiilor de partid a stat orientarea ca influența combinată a stimulentele materiale și morale să promoveze atitudinea înaintată față de muncă, spiritul novator, să creeze un climat pozitiv în care să se afirme personalitatea brigăzilor și a minerilor fruntași. În acel climat a fost dominantă ideea că prin fiecare inițiativă, prin fiecare plus obținut la producția fizică, productivitatea muncii, eficiența economică, colectivele de mineri, au acționat pentru propria lor bunăstare, pentru afirmarea capacității lor creatoare și împlinirea personalității – concomitent cu acțiunea care a fost

²⁴¹ *Ziarul Steagul roșu, 26 iulie 1978*

exercitată asupra îmbunătățirii indicatorilor tehnico-economici ai întreprinderii.

Din consultarea colecției Ziarului STEAGUL ROȘU putem enumera numeroase alte inițiative a căror oportunitate a ocupat spații largi în paginile ziarului: „Prietenul noului încadrat în muncă”, „Să realizăm avansări lunare de 150 metri liniari în cărbune și 120 metri liniari în steril, la lucrările dotate cu combină”, „Fiecare cadru tehnic ingineresc să rezolve anual o problemă tehnică sau organizatorică echivalentă cu retribuția pe un an”, „Utilajul întreținut și reparat de formația noastră să funcționeze fără întreruperi în producție”. Efectul pozitiv al inițiativelor prezentate s-a considerat că s-a resfrânt nemijlocit în mod pozitiv, asupra creșterii producției de cărbune, formării și dezvoltării conștiinței economice înaintate, parte integrantă a conștiinței socialiste a minerului. Drepăt argumente în explicațiile activiștilor de partid cu responsabilități în coordonarea și verificarea activității de presă, stăteau realizările obținute de acele formații de lucru care au aplicat în mod constant obiectivele unor inițiative și s-au preocupat de îndeplinirea criteriilor lor, realizări concretizate prin însemnate plusuri la producția fizică. Din coloanele ziarului STEAGUL ROȘU aflăm că în anul 1978 producția suplimentară obținută de 73 formații de lucru care au aplicat inițiativa „Brigada înaltei productivități” s-a ridicat la peste 80 mii tone cărbune. Au fost înregistrate economii prin aplicarea „contului colector” în valoare de 13 milioane lei. S-au realizat avansări lunare în plus de 446 metri liniari de către trei brigăzi de la lucrări dotate cu combină.

Cu toate acestea, conducerea locală de partid nu era mulțumită, întrucât rezultatele de mai sus consemnate nu acopereau rămănerile în urmă la producția de cărbune înregistrate de numeroase alte formații de lucru. Rezultatele de ansamblu ale activității miniere erau nefavorabile datorită rămănerii în urmă a unui număr foarte mare de brigăzi și

sectoare, atât din cauze obiective, de tectonica zăcământului, cât și din cauze subiective, una dintre acestea fiind tocmai preocuparea scăzută pentru însuflețirea întrecerii socialiste prin aplicarea inițiativelor muncitorești. Rezulta în concluzie, în concepția organelor de partid, că atât din realizările brigăzilor și sectoarelor fruntașe, cât și din rămănerile în urmă ale celorlalte formații de lucru, faptul deosebit de pozitiv că inițiativele muncitorești reprezentau o importantă sursă internă de creștere a productivității și producției, a eficienței

economice. În fapt, principala cauză care determina nerealizarea sarcinilor de plan pe formații de lucru, pe sectoare și chiar pe întreprindere își avea explicația în o necorelare logică și posibilă a cifrei de plan impuse cu posibilitățile de realizare a programului de producție care trebuia să fie mai mare și mai mare de la zi la zi, de la lună la lună, și an de an, pentru a atinge visul de independență energetică a României,

a perechii președențiale și a mai marilor Partidului Comunist din jurul familiei Ceușescu.

În sfera educației, inițiativele erau destul de numeroase și considerate deosebit de oportune: „schimbând conținutul social al dotărilor, socialismul determină prin aceasta, ca și prin

conștiința socială nouă pe care o formează, o nouă atitudine față de îndatoriri, întemeiată pe convingere...”²⁴²

Din colecția ziarului STEAGUL ROȘU - numerele care au apărut în perioada aprilie-august, mai consemnă câteva aprecieri referitoare la inițiativele muncitorești:

„Inițiativele muncitorești sunt o expresie concretă a modului în care oamenii muncii participă la înfăptuirea unor îndepliniri profesionale, promovând o atitudine înaintată față de muncă, fiind în permanentă preocupare de elementele noi ale progresului, de cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii. Poziția nouă, față de muncă, față de îndepliniri, se reflectă și prin aceea că constructorul activ al societății socialiste îndeplinește obligații sociale pe care învață să le descopere, să le respecte sau să le propage el singur.”

„Prin aceasta, ca și prin aceea că luptă nu numai pentru îndeplinirea sarcinilor ci și pentru depășirea lor, pentru autodepășirea sa continuă, se evidențiază atitudinea mereu înnoitoare și profund creatoare a omului față de datorii și în procesul respectării lor, expresie a afirmării crescânde a personalității sale creatoare.”

Coordonatele muncii politico-educative de stimulare a inițiativelor a constituit o latură deosebit de importantă a activității ziaristului activist în presa comunistă. Parte integrantă a operei de construcție socialistă, a edificării societății socialiste multilateral dezvoltate, activitatea politică, ideologică și educativă desfășurată de organizațiile de partid a fost chemată să contribuie prin mijloace multiple, coresponsător concepției materialist-dialectice, la formarea omului nou, cu o înaltă conștiință socialistă, cu o atitudine înaintată față de muncă și viață, care să se afle la un nivel superior de înțelegere a necesității, a cerințelor de progres ale fiecărei etape, a legilor obiective în spiritul cărora trebuie să

²⁴² Ziarul Steagul roșu, 7 martie 1978

aționeze permanent. În societatea românească, determinarea conștiinței de către existență – lege generală a materialismului dialectic și istoric, se manifestă și acționează în mod specific, conform liniilor trasate de conducerea superioară de partid și de stat. Formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste își aveau izvorul în noua existență socială, creată în societate, în procesul revoluționar al făuririi noi orânduiri. Perfecționarea relațiilor de producție, de schimb și repartiție, promovarea cu fermitate a normelor eticii și echității socialiste, ridicarea continuă a democrației socialiste, prin aplicarea principiilor autoconducerii muncitorești și autogestiunii financiare au consolidat baza formării și dezvoltării conștiinței oamenilor muncii de producători și proprietari, de beneficiari ai venitului național și participanți activi la conducerea societății.

Partidul comunist concepea activitatea desfășurată pentru formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste a oamenilor muncii ca pe un proces complex și îndelungat. În această concepție, Partidul se călăuzea după teza marxistă conform căreia conștiința socială, generată de existența socială avea la rândul ei, un rol activ exercitând o influență efectivă asupra vieții materiale a societății. Conform ideilor dezvoltate în ziarul STEAGUL ROȘU, dezvoltarea conștiinței se realiza mai încet, rămânând de multe ori în urmă dezvoltării forțelor de producție. Dar, în condițiile socialismului, omul de tip nou, nu trebuie să se mulțumească cu această constatare ci trebuie să acționeze cu toată fermitatea pentru a nu se ajunge la această rămânere în urmă, pentru a asigura ridicarea continuă a conștiinței maselor de oameni ai muncii.

Inițiativele muncitorești, ca forme de manifestare a conștiinței socialiste înaintate, erau considerate că exercită o influență pozitivă asupra vieții materiale. Tocmai de aceea, ele trebuiau susținute și stimulate, sarcină înscrisă pregnant în coordonatele muncii politico-educative situată pe un loc central în preocupările organelor și organizațiilor de partid din

mineritul Văii Jiului, a tuturor redactorilor de la ziarul Steagul roșu.

Sub conducerea Organului Municipal de Partid Petroșani s-a acționat prin forme și metode adecvate, pentru a se realiza o bună popularizare a experienței pozitive dobândite de formațiile care au lansat inițiative muncitorești, în vederea cunoașterii extinderii și generalizării lor. Au avut lor schimburi de experiență pe întreprinderi și în fiecare întreprindere, la care au fost discutate pe larg, obiectivele și criteriile de întrecere. Prin formele adecvate ale propagandei vizuale s-au făcut, de asemenea, o popularizare operativă a tuturor inițiativelor concepută astfel încât să îngăduie permanent informarea oamenilor muncii asupra rezultatelor obținute de formațiile de lucru, brigăzi sau sectoare de producție. Pentru a fi puternic ancorată în această problematică, pe lângă articolele publicate în ziarul Steagul roșu, paginile tematice săptămânale, panourile expuse în locuri centrale din curtea întreprinderilor, în incinte și sălile de apel, au devenit, o adevărată evidență lunară a realizărilor obținute de mineri. O foaie volantă, editată ca supliment economic al ziarului Steagul Roșu, intitulată sugestiv „Drum larg inițiativelor muncitorești în întreprinderile miniere din Valea Jiului” a continuat promovarea și popularizarea inițiativelor, accentuând rolul lor educativ, spiritul novator, pe care îl aduc în întrecerea pentru creșterea producției și productivității muncii. Foaia volată a oferit un bogat volum de informații cu privire la scopul și modul de aplicare a inițiativelor izvorâte din colective fruntașe. În fine, acest cadru de prezentare și popularizare a fost întregit prin publicarea unei broșuri: obiectivele prioritare ale întrecerii socialiste – cărbune peste plan, calitate, eficiență - care însuma rezultatul tuturor dezbaterilor de la schimburile de experiență.

O susținere și dezbatere largă a inițiativelor prezentate a fost făcută în coloanele ziarului STEAGUL ROȘU care s-a făcut ecoul opiniilor exprimate de un mare număr de mineri,

maiștri, ingineri și tehnicieni. Prin paginile speciale, realizate cu o periodicitate constantă au fost publicate interviuri, reportaje și un bogat volum de informații, grafice sugestive și

fotografii – toate acestea contribuind efectiv la popularizarea inițiativelor, la susținerea muncii politice desfășurate pentru extinderea și generalizarea experienței pozitive. Prin participarea minerilor și a cadrelor tehnico-ingineresti la dezbaterile ziarului s-a acționat în vederea găsirii și valorificării de noi resurse interne ale creșterii producției fizice, a productivității muncii și valorii producției nete, fiecare articol accentuând una

din aceste resurse, preum și căile care conduc la eficiență, prin aplicarea inițiativelor: Introducerea mecanizării, însoțită de ridicarea pregătirii profesionale la nivelul acestei mecanizări; folosirea la maximum a timpului de lucru și forței de muncă, gospodărirea chibzuită a materiilor, materialelor, combustibilului, energiei și pieselor de schimb; respectarea întocmai a tehnologiilor de lucru și a normelor de protecția muncii; întărirea ordinii și disciplinei. Redactorii ziarului STEAGUL ROȘU au revenit periodic pe urmele materialelor

publicate, readucând în discuție atât constatările pozitive cât și cele critice cu privire la aplicarea inițiativelor.

Activitatea politico-educativă desfășurată în adunările generale ale organizațiilor de partid, prin formele învățământului ideologic de partid, sindicat și tineret, a situat de asemenea, pe un loc central stimularea inițiativelor muncitorești înaintate. Îndeosebi în cadrul educativ al adunărilor generale de partid, faptul că nu toate formațiile de lucru obțin realizări pe măsura posibilităților, că snt încă brigăzi rămase în urmă, a constituit prilejul unor dezbateri responsabile, orientate îndeosebi spre eliminarea neajunsurilor din organizarea producției și din activitatea politico-educativă.

În cadrul întreprinderilor miniere din cadrul Combinatului minier Valea Jiului una dintre cauzele restanțelor acumulate la producția de cărbune o constituia numărul mare de brigăzi rămase sub plan. În această direcție, s-a căutat ca prin munca politico-educativă, prin discuțiile de la om la om – formă de lucru care s-a dovedit potrivită și utilă – să se acționeze permanent pentru ridicarea activității acestor formații la nivelul posibilităților reale, create prin mecanizare, și modernizarea producției. În urma constatărilor făcute, în formațiile de lucru unde a existat un real interes pentru aplicarea metodelor înainte de exploatare a cărbunelui, un grad înalt de pregătire politică și profesională, au fost obținute realizări bune, respectiv acolo unde acest interes a fost scăzut, rezultatele au fost pe aceeași măsură.

Fără a absolutiza, se putea emite concluzia că rezultatele tehnice – producția fizică – productivitatea muncii, randamentele utilajelor, valoarea producției nete – erau direct proporționale cu preocuparea pentru aplicarea inițiativelor care conțineau numeroase elemente de mobilizarea tocmai în direcția promovării resurselor capabile să contribuie la realizări superioare. „Brigada înaltei productivități” a prilejuit formației

de lucru care a lansat-o, obținerea unui plus de producție de peste 20.000 tone, în 1978, la trei fronturi de lucru. Utilitatea ei a fost însă, confirmată de alte 70 de formații de lucru care au aplicat inițiativa. „Contul colector de economii al sectorului” s-a dovedit de asemenea o inițiativă capabilă să pună în valoare numeroase posibilități de economisire, concomitent cu creșterea valorii producției nete. Stimularea aportului cadrelor tehnico-ingenerești la soluționarea problemelor majore ale producției s-a soldat în anul 1979, cu lucrări tehnice – adaptări de utilaje la condițiile zăcământului – estimate la peste 14 milioane de lei economii. Cu toate acestea, s-a reținut că aportul cadrelor tehnice, ingineresti, nu s-a ridicat, pe ansamblul Combinatul Minier Valea Jiului la nivelul posibilităților, existând încă multe locuri de muncă unde nu s-au creat condiții optime pentru aplicarea obiectivelor unor inițiative, nu au beneficiat de o asistență tehnică permanentă, îndeosebi în schimburile 2,3 și 4. Prin adunările generale ale organizațiilor de bază, aceste neajunsuri au fost analizate, fiind intensificată munca politică, educativă, de mobilizare a tuturor forțelor sectoarelor de producție în devoirea asigurării unei asistențe tehnice optime și soluționării problemelor ce se ivesc zilnic în abataje, mai ales în schimburile 2 și 4.

Un accent deosebit a fost pus pe ridicarea conținutului învățământului politico-ideologic și ancorarea lui în realitățile colectivelor miniere, pe eliminarea formalismului din această importantă activitate educativă, de înrămurire a cunoștințelor. Pornind de la noile cerințe ridicate de viață, învățământul a fost orientat spre explicarea detaliată a noului mecanism economic-financiar, a semnificațiilor sale și implicarea asupra creșterii venitului național, a măsurilor cu privire la participarea oamenilor muncii, la beneficii, a importanței pe care o are, mai ales în minerit, promovarea noului, aplicarea inițiativelor înaintate. Se cerea militarea mai evidentă pentru eliminarea formalismului și rutinei care mai predomină pe alocuri, se

cerea intensificată activitatea de pregătire a lectorilor și propagandiștilor pentru a conduce învățământul spre o eficiență mereu crescândă.

Din experiența anului 1978 s-a reținut că în aplicarea inițiativelor muncitorești este necesar să se acționeze pe căi simple, dar cu eficiență vizibilă. Astfel, învățămintele trase la sfârșitul unei perioade de întrecere au condus la conturarea cu și mai multă claritate a criteriilor și obiectivelor de întrecere, fiind stabilite îndeosebi criteriile măsurabile în unități fizice, eliminând aprecierile subiective, întărind caracteristicile care promovează spiritul de echitate și răspundere. De asemenea, dintr-un număr mare de inițiative s-a renunțat la cele care reprezentau principalele criterii și obiective, din dorința de a ușura preluarea lor de cât mai multe formații de lucru, extinderea și generalizarea lor, în cât mai multe colective miniere.

Rezultatele bune obținute de majoritatea colectivelor miniere la sfârșitul anului 1979 și mai cu seamă în primul trimestru al anului 1980 au făcut ca promovarea și

implementarea inițiativelor muncitorești să fie continuată în activitatea minieră, ajungându-se chiar la extinderea lor și în alte domenii de activitate. Astfel, conducerea organizațiilor de partid au impus presei locale, adică conducerii ziarului STEAGUL ROȘU promovarea unor campanii care vizau mai multe direcții.

1. Acționarea cu răspundere în organizațiile de bază, în colectivele de muncă pentru cunoașterea, însușirea și aplicarea hotărârilor adoptate de conducerea superioară de partid cu privire la programul economico-social, perfecționarea conducerii și organizării producției, adâncirea democrației socialiste, creșterea venitului național. În acest context, prin formele specifice ale activității politico-educative, se va insista pe înțelegerea de către toți oamenii muncii a semnificațiilor politice și a sensului fiecărei hotărâri și măsuri adoptate, pentru însușirea și înfăptuirea lor integrală. Munca de la om la om va fi deasemenea, orientată spre explicarea conținutului hotărârilor și sădirea convingerii că numai prin înfăptuirea lor de către toți oamenii muncii – producători și proprietari – se va realiza programul de creștere a nivelului de trai, dezvoltarea multilaterală a societății.

2. Va fi continuată și îmbunătățită propaganda audio-vizuală pentru popularizarea operativă a inițiativelor axată pe experiența pozitivă, dobândită prin promovarea noului, pe informarea consecventă a oamenilor muncii asupra rezultatelor fiecărei brigăzi înscrise în întrecerea socialistă. Se va ține permanent evidența realizărilor pe obiective (producția fizică, productivitatea muncii, calitate, economii, stare disciplinară etc.) astfel încât grupele sindicale, oamenii muncii să fie informații asupra stadiului întrecerii socialiste.

3. Organizațiile de partid, grupele sindicale, organizațiile UTC, se vor preocupa în continuare de orientarea oamenilor muncii, îndeosebi a tinerilor spre cursuri de calificare și policalificare, acționând în direcția ridicării nivelului de

pregătire profesională a brigăzilor, a conștiinței socialiste a minerilor.

4. Inițiativa „Brigada Înaltei Productivități” a fost extinsă printr-o acțiune a ziarului Steagul roșu și în activitatea de construcții industriale. Dată fiind această experiență, se va urmări extinderea ei, ca și a altor inițiative valoroase și pe șantierele construcțiilor social-culturale, domeniu în care Valea Jiului are un mare număr de obiective de realizat, într-un timp relativ scurt (referirea este valabilă pentru perioada 1980-1985).

5. În vederea lărgirii orizontului de cunoaștere vor fi continuate și alte acțiuni – cultural educative și artistice – organizate din preocuparea Comitetului Municipal de Partid Petroșani care în anul 1978 și în anii precedenți s-au bucurat de o largă adeziune și au înregistrat un mare număr de participanți din rândul minerilor. Amintim, în acest sens, acțiunile organizate în cadrul Festivalului Național „Cântarea României”: Festivalul Aritistic „Cîntecul Adâncului”, Concursul gazetelor de perete și satirice, expozițiile de artă plastică, foto, filatelie, expozițiile de carte social-politică, tehnică și beletristică, expozițiile de creație tehnică de masă. De asemenea, se dorea continuare schimburilor de experiență între mineri, maiștri, ingineri, dezbaterile pe teme prioritare ale producției și educației, editarea de foi volante în sprijinul popularizării, experienței înaintate și a găsiri de noi resurse ale creșterii producției de cărbune.

6. Se dorea în continuare, punerea unui accent deosebit pe îmbunătățirea conținutului învățământului politico-ideologic de partid, sindicat, UTC și FUS, pe ancorarea temelor teoretice, în problematica și preocupările concrete ale colectivelor de muncă și legarea lor strânsă de realitățile economico-sociale ale întreprinderilor miniere.

Conform indicațiilor de partid, în atenția ziaristilor de la Steagul roșu trebuia să stea în permanență militarea

propagandistică pentru îmbunătățirea stilului și metodelor de muncă în activitatea de propagandă, găsirea de noi forme adecvate prin care să stimuleze aplicarea fiecărei inițiative purtătoare de elemente ale progresului și cu un conținut educativ, corespunzător sarcinilor ce revin Conducerii de partid a municipiului Petroșani prin hotărârile adoptate de congresul al XI-lea și Conferința Națională ale Partidului, în vederea edificării societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea fermă a României spre comunism.

Studiind colecția ziarului Steagul Roșu, pe lângă genul de inițiative muncitorești descrise pe larg, în cele înainte exprimate, regăsim și altfel de genuri de acțiuni de presă.

O subliniere aparte merită mediatizarea în ziar a inițiativei născută la mina Petrița – „SALA DE APEL - amfiteatru de cultură și educație”. Promovată de directorul minei, ing. Bujor M. Bogdan, inițiativa a constat în invitarea la întâlniri cu minerii în sala de apel, înaintea intrării în mină, a unui șir de personalități de elită ale vieții științifice, cultural-artistice și sportive românești. În acest cadru, minerii petrițeni, cadrele tehnice, au avut ocazia să facă cunoștință și să dialogheze cu Radu Voinea, fost președinte al Academiei Române și colaboratorii săi, academicienii Caracostea și Mocanu, cu gimnasta olimpică, eroina de la Montreal, Nadia Comăneci, poetul George Stanca, comentatorul sportiv Cristian Țopescu, cu renumiți reprezentanți ai artei dramatice, muzicii populare și ușoare românești - Dumitru Fărcaș, Gheorghe Turda, Furdui Iancu, Ștefania Rareș, Eva Kiss, Anda Călugăreanu, Ștefan Bănică (senior), Tamara Buciuceanu, Nicu Alifantis, Marius Țicu, soliștii Ștefan Hrușcă și Vasile Șeicaru, Maria Dragomiroiu, Ducu Bertzi ș.a. Întâlnirile de neuitat desfășurate în sala de apel sau în amfiteatrul natural de la cabana minei, Lunca Florii, au constituit adevărate revelații pentru minerii petrițeni. Un eveniment deosebit a constituit, de asemenea, concertul prezentat minerilor de Corul Madrigal.

Prin suita de materiale etice, culturale, juridice, ziarul și-a propus să promoveze valorile morale, respectul pentru muncă, responsabilitatea civică, deschiderea pentru cultură.

Pentru a răspunde cerințelor cititorilor, complexității vieții social-economice și culturale, fiecare din cele șase ediții săptămânale ale ziarului a avut o pagină tematică tradițională. În afară de paginile de securitatea muncii și etică, ziarul a publicat paginile Dialog cetățenesc, Cultură – artă, Sport-Turism, Magazin, precum și rubricile tot cu caracter social cetățenesc „Estetica urbană”, „Poliția ne informează” „Din sălile de judecată”, „Corespondenții ne scriu”, „Cititorii au cuvântul”, „Note de călătorie” etc. Pentru reflectarea diversității vieții cotidiene, redacția s-a străduit să mențină un contact permanent cu mai mulți colaboratori și corespondenți din toate domeniile. S-au organizat cu regularitate întâlniri, schimburi de opinii cu colaboratorii, corespondenții și cititorii, cerându-li-se opinia, sugestiile pentru lărgirea tematicii în reflectarea realităților Văii Jiului. Cu ajutorul colaboratorilor, corespondenților, ziarul a reușit să trateze paleta largă a vieții cotidiene: problemele asistenței sanitare, învățământului, timpului liber, salubrității cartierelor, serviciilor publice, bazele de agrement, viața de familie. De fapt, nu a fost domeniu de interes public care să nu se fi aflat în atenția ziarului, urmărindu-se prin dese reveniri soluționarea stărilor negative.

Tot în ideea menținerii unei relații strânse cu realitățile complexe ale vieții de fiecare zi, în anii 70, redacția a avut în preocupare statornicirea unui dialog permanent cu specialiștii din diferite domenii. Au fost invitați în redacție cadre universitare, juriști, artiști plastici, medici, pentru a aborda probleme de mare actualitate din domeniul vieții publice, culturale, esteticii urbane. Discuțiile, sugestiile invitaților au fost de un real folos redacției în diversificarea tematicii ziarului. Totul a mers bine până când la o întâlnire s-a născut

ideea statornicirii cu o frecvență mai mare a acestor dezbateri. Propunerea a stârnit însă reacția vehementă a instructorului cu propaganda de la partid, prezent la acea întâlnire: „Nu este cazul! Ce o să spună tovarășul prim?! Doar n-o să reînviem cazinourile tehnocratice de pe vremuri!”. Așa a rămas cum a spus... tovarășul. Întâlnirile nu au mai avut loc.

O manifestare publică susținută anual de redacție a fost tradiționala competiție a sporturilor de iarnă „CUPA STEAGUL ROȘU LA SCHI”. Competiția, într-un sport cu vechi tradiții în Valea Jiului, a atras anual pe părțile din Parâng și Straja sute de amatori, de la vârsta cea mai fragedă la veterani din toate localitățile Văii Jiului, chiar și din alte centre. Pentru amplificarea turismului și a diferitelor sporturi de masă, ziarul a acordat spații largi în coloanele sale și competițiilor de fotbal, rugby, tradiționalelor concursuri de schi dotate cu tofeele „Cupa Minerul”, „Cupa Energeticianul”, „Cupa Veteranilor” la schi și turism, concursurilor de drumetii „De treci codrii de aramă”, „Amicii Parângului” etc.

LIMITE ȘI INTERDICȚII

Tematica ziarului, capul său de afiș a fost, zi de zi, producția, cărbunele, investițiile, activitatea economică. Au fost și excepții. Nu rare. Și anume atunci când trebuia făcut loc articolelor, editorialelor consacrate directivelor partidului, congreselor, și plenarelor CC, indicațiilor secretarului general. Ziarul a fost sufocat, mai ales de când i s-a redus formatul, de materialele oficiale venite prin AGERPRES- unica Agenție Oficială de Presă - obligatorii pentru toată presa, materiale ce relateau celebrele „vizite de lucru” ale perechii prezidențiale. Tot obligatoriu a fost, a doua zi, ca ziarul să publice ample ecouri elogioase, comentarii, scrisori de adeziune din partea diferitelor categorii de cititori pe marginea hotărârilor și indicațiilor „celui mai iubit fiu al poporului”, asortate cu angajamentele colectivelor de muncă de a le îndeplini. Culmea

elogiilor și a adulațiilor a fost atins cu prilejul festivităților de la nivel central cu ocazia sărbătorilor oficiale, mai ales la sărbătorirea zilei de naștere a „fiului iubit” când cultul personalității, limbajul de lemn, au atins stadiul grotescului. Efectul zelului propagandistic n-a fost însă pe măsura așteptărilor. Nici nu se putea, pentru că așa cum subliniază profesorul Valeri Pisarek, unul dintre cunoscuții teoreticieni ai presei din Polonia, repetarea la infinit a acelorași sintagme, slogane, clișee, idei, au efectul invers: apatia, dezinteresul, lehamitea.

Desigur, au fost și subiecte tabu. A fost și cenzura. După desființarea instituției cenzurii s-a trecut la autocenzură. Redacțiile au primit caiete speciale cu lista interdicțiilor, a temelor tabu. Toți redactorii au fost puși să semneze de luare la cunoștință de lista cu interdicțiile, adică cu temele tabu. În diversificarea tematicii, inițiativele redacționale au fost limitate și de corsetul ideologic al timpului, ziarul rămânând tributar triumfalismului totalitar. Un exemplu: după greva anticeaușistă a minerilor din 1977, Valea Jiului a fost supusă unui amplu control în toate domeniile. O brigadă complexă trimisă de la Centru a supus unei analize amănunțite activitatea unităților economice, a instituțiilor publice. Ziarul nu a făcut excepție. Reprezententul secției de presă a C.C. a migălit zile în șir colecția ziarului, ca în concluzie să reproșeze: „Ați pulverizat tematica ziarului! Rețineți! Pe două subiecte trebuie să vă axați: Cărbune și investii! Cărbune și investiții!”. Și ziarul s-a conformat..., dar nici mai mult nici mai puțin ca înainte.

NOSTALGHII JUVENILE

De la începutul existenței sale de bazin carbonifer, Valea Jiului a trăit intens ipostazele unui perimetru industrial și social uman dinamic al prefacerilor - al edificărilor și stagnărilor, al propășirii și crizelor. Inclusiv al tragediilor subterane, cât și a celor de la suprafață, generate de nedreptățile sociale. Dar,

Înainte de toate, Valea Jiului a fost un teritoriu al muncii intense și solidare, oneste și pline de cutezanță. Aceasta a fost tradiția aici, în Valea Jiului. Viața și munca gazetarilor Văii Jiului în anii postbelici, ai înnoirilor și speranțelor de mai bine, nu putea fi decât tot a muncii febrile, a dăruirii și pasiunii. Sunt semnificative în acest sens confesiunile nu lipsite de accente nostalgice ale redactorilor „Steagului roșu” din primii ani de existență.

„Noi, băieții, eram oameni de tăvăleală. Eram mai mult pe teren, iar când reveneam în redacție, acolo și dormeam: Aveam birouri confortabile, lungi și late și o masă extensibilă de sufragerie, masa colegiului, peste care noaptea așterneam colecțiile propriului ziar. În redacție puteai discuta orice și despre orice, în afară de sarcini. Nu exista: „Nu se poate” sau „Nu se poate”. Și totul era atât de posibil încât ne uimea și pe noi. În ziua naționalizării am fost la Cugir. Și la două întreprinderi din Orăștie, iar seara eram în redacție cu reportajele gata scrise. La fel și ceilalți reporteri care, pe alte itinerarii, poate chiar mai dificile au realizat adevărate performanțe de operativitate.” (Mihai MURGU).

„Există în viață momente decisive. În Valea Jiului, adolescent fiind și lucrând la ziarul Steagul roșu am trăit un asemenea moment decisiv. Meseria de ziarist- deși nu o mai practic – a avut o influență hotărâtoare în formarea mea. Ea mi-a dat prilejul să pătrund în miezul unei realități pe care nu-i suficient să o cunoști doar, o realitate aspră și nobilă în care eroismul este fapt cotidian: Cei care-l împlinesc n-au timp să-l mai declame pentru a culege aplauze. Nici nu-i interesează vanitatea aplauzelor. Ei știu că cea mai bună răsplată, este ceea ce înfăptuiesc zi de zi pentru gloria și mai înaltă a țării. Acest principiu moral l-am învățat de la minerii Văii Jiului și îmi fac o datorie să nu-l trădez”. (Modest MORARU)

„Îmi vin în minte în mod deosebit primii ani de muncă. Colectivul redacțional era alcătuit pe atunci dintr-un număr

destul de mic de muncitori scoși din producție, fără experiență în presă. De aici și multe neajunsuri, greutăți. Numărul celor care-și redactau singuri articolele fiind destul de redus - majoritatea fiind folosiți numai pentru culegerea datelor - făcea ca „oamenii de bază” să muncească fără odihnă. În unele cazuri anumite articole erau redactate în tipografie, unde „oameni de bază” trebuiau să supravegheze și culegerea și tipărirea manuală a ziarului. Și, totuși, astăzi pot afirma că făcând mari eforturi pentru a-și îndeplini nobila misiune, colectivul redacțional de atunci s-a achitat de sarcinile încredințate. Paralel cu munca redacțională am deosebit eforturi pentru a ne ridica pregătirea. Rezultatul: am crescut odată cu ziarul, odată cu sarcinile cărora minerii Văii Jiului trebuiau să le dea viață și la îndeplinirea cărora trebuia să ne aducem și noi contribuția”. (Vasile CLEJ)

„...Rememorez cu calde sentimente colegiale drumul străbătut de către Valea Jiului și gazetă. Ele se îngemănează organic. Ziarul nu ar fi steag militant dacă nu ar ființa în vastul laborator uman al celui mai mare bazin de forță și lumină al țării, iar minerii nu s-ar simți bine fără gazeta lor”. (Ion MÂRZA)

„Sciam îndeosebi despre tineri, despre tinerii veniți aici să învețe meseria de miner. Tineri țărani, tineri cu meserii învățate pe jumătate sau fără meserii. Unii aflaseră că aici se câștigă bine, dar nu aflaseră și cum se câștigă – dintre aceștia puțini au prins rădăcini în Valea Jiului. Câți au venit cu gânduri bune ca să scoată o meserie în viață – au rămas, sunt azi muncitori de nădejde. Sciam despre ei cum puteam, cum mă pricepeam, dar întotdeauna cu credința că

trebuie să scriu. Dacă măcar unuia dintre nou veniții pe aceste meleaguri voi fi izbutit să-i stârnesc interesul și dragoistea pentru meseria de miner, atunci sunt mulțumit.” (Nicolae ȚIC)

DIN ABATAJE... ÎN REDACȚIE

Climatul muncii făcute cu seriozitate și pasiune nu a fost specific doar primilor ani de existență a ziarului. Spiritul de muncă bine făcută și-a pus amprenta și în anii ce au urmat

asupra activității publicistice reprezentând nota dominantă a climatului redacțional. S-ar putea spune că tânăra echipă a ziarului a transplantat climatul tradițional al colectivelor minerești între pereții redacției. Așa s-a întâmplat pentru că în afară de tinerii condeieri Mihai Murgu, Modest Moraru, Ion Băieșu, Nicolae Țic, Vasile Clej, Constantin Magdalin, foștii muncitori trimiși din

capitală să scrie despre și pentru mineri, redacția a fost

completată și de alți tineri recrutați din colectivele Văii Jiului. Foștii mineri deveniți tehnicieni Ion Mârza, Iosif Bălan, Constantin Moraru au adus cu ei în redacție spiritul tradițional al muncii tenace, al solidarității din abataje. Că ziarul a avut greutate, că a fost cules manual, că

plumbul din care se turnau plăcile pentru rotativă se topea la flacăra jetului de motorină într-un vas de oțel care se fisura

mereu și ziarul trebuia tipărit în zori la Deva; că rotativa era o vechitură fabricată la Plauen, în Germania, cu peste un secol și ceva în urmă; că întârzia salariul redactorilor din lipsă de fonduri... toate erau amănunte neesențiale. Esențial a fost ziarul, calitatea lui, maniera în care a redat dinamica vieții, înnoirile, mai ales pulsul producției și al șantierelor.

Anii au trecut. Generațiile s-au înnoit. Dar climatul de muncă s-a menținut la aceeași cotă a exigenței. În redacție au venit alți tineri, cu studii medii, fie din Vale, fie din alte centre industriale, apoi, absolvenți ai diferitelor universități. Cu toții

s-au integrat cu aceeași pasiune în viața redacției. Printre ei au fost: Cornel Armeanu, Ștefania Băltărețu, Ion Branea, Dumitru Crișan, Mihai Ștefan, Irimie Străuț, Florica Man (Muștean), Doina Trif, Victor Füleși, Toma Țâțârcă, Gheorghe Dumitrescu, Ioan Dubek, Flaviu Istrate, Vasile Halibei, Ion Cioclei, Dumitru Ghionea, Ion Mustață, Constantin Cotoșpan, Margareta Lazăr (Mica), Ștefan Ekard. În anii ce au

urmat redacția a fost completată exclusiv cu absolvenți de facultăți: Mihai Dumitrescu, Gheorghe Crețu, Simion Pop, Radu Selăjean, Ioan Mărginean, Constantin Pascu, Bujor M. Bogdan, Trăian Müller (Morar), Tiberiu Spătaru, Ionica Fieraru (Mustață), Anton Hofman.

Pe lângă obligația de a-și îndeplini integral și la timp obligațiile redacționale, riguros planificate și urmărite, a doua cerință capitală în fața membrilor colectivului a fost continua perfecționare. Începând din anii 60 în fața lucrătorilor s-a pus cu tot mai multă insistență obligativitatea completării studiilor. A celor medii la unii, a studiilor superioare și/sau postuniversitare la alții. Fie la cursuri de zi, la seral, sau la fără frecvență, cerința a fost îndeplinită „din mers”, concomitent cu activitatea redacțională. Astfel, în 1978, când a apărut Decretul Prezidențial care stipula obligativitatea pentru profesarea ziaristicii, ca toți lucrătorii din presă să fie licențiați și să obțină un atestat profesional toți redactorii Steagului roșu au obținut, cu două excepții, atestatul. Tot pentru perfecționare profesională redactorii au participat la diferite cursuri de reciclare și specializare organizat la nivel central sau regional. La aceste forme s-au adăugat preocupările intraredacționale în vederea perfecționării. Ele au constat în analizele săptămânale, seminariile și dezbaterile consacrate evaluării tematicii, oportunității și conținutului de idei al materialelor, încărcătura lor faptică, calitatea titlurilor, arhitectura (paginația ziarului). În redacție s-a organizat un curs de limbă engleză. Au avut loc întâlniri cu personalități din minerit, administrație, reprezentanți ai intelectualității. S-au inițiat întâlniri colegiale cu redacțiile din Deva și județele limitrofe. S-a acordat o atenție deosebită și autoperfecționării individuale. Lectura și contactul permanent cu terenul, cu instituțiile și colectivele de muncă, reprezentând cerințe permanente.

Pe parcursul sinuos al existenței sale de 50 de ani, viața redacției nu a fost lipsită de tensiuni și sincope. Pe lângă împliniri și satisfacții redacția a trăit și disfuncționalități a avut și metehne proprii, animozități, generate de confruntări de caractere, puseuri de orgolii și vanități. Au existat în redacție și obediență și obtuzități nu au lipsit nici impostura, suficiența, dedublarea, ipocrizia, nici intriga și jocul de culise.

Inadvertențele, puseurile de frondă au fost reglate însă la timp și drastic, în maniera exigențelor timpului, constând în destituiri, retrogradări, cu scoateri din rândurile colectivului, decise ”de sus”.

Cu toate tributurile și servituțiile cărora trebuia să le facă față, cu toate rigorile impuse de autoritarismul totalitar, de chingile ideologizării, cu toate limitele și metehnele proprii, redacția a reușit să-și mențină autoexigența, puterea de a reflecta asupra propriilor neajunsuri. Deși „sub vremi” ziarul a reușit să-și mențină vigoarea, personalitatea.

În ultimul deceniu al existenței sale, Steagul roșu a avut în componență următorii redactori: Iosif Bălan, Ion Mustață, Simion Pop, Tiberiu Spătaru, Ioan Dubek, Dorin Gheța, Ion Vulpe, Teodor Rusu, Constantin Graure, Ion Liciu, Mircea Bujoreescu, Ștefan Nemecek, Horațiu Alexandrescu, Gheorghe Olteanu, V. Străuț, C. Iovănescu, V. Coandrăș, Gheorghe Chirvasă. Iar, ca fotoreporteri: Alexandru Riegelhaupt, Nicolae Moldovan, Ion Liciu, Ștefan Nemecek, Alexandru Tătar. În serviciul tehnico-administrativ au lucrat: Emilia Achirei, Florentina Suciu, Ileana Firțulescu – corectori; Maria Lupa – contabil șef, Elena Mustață – casier.

De-a lungul celor cinci decenii de existență ziarul a avut următorii redactori șefi: Mihai Murgu, Constantin Magdalin, Ion Mârza, Iosif Bălan, Ion Branea, Nicolae Andronache, Simion Pop.

QUI PRODEST?

...În '90 Valea Jiului a cunoscut un nou val de imigranți. Odată cu retragerea militarilor în termen, obligați în anii dictaturii să lucreze în subteran, conducerea minelor s-au trezit cu un gol de câteva mii de oameni. Or, pentru menținerea fluxului productiv, efectivele trebuiau completate. În locul militarilor trebuiau angajați alți oameni. Tot în '90 s-a suspendat decretul Ceaușist emis după greva din '77, act normativ care a interzis angajarea în minele Văii Jiului a persoanelor cu antecedente penale și fără carte de muncă. Astfel, în '90 au fost angajați toți cei veniți în Vale, ispitiți de salariile mari și gratuitățile de care se bucurau minerii. Fenomenul nu a durat prea mult pentru că la poarta minelor au început să apară afișe de care nu s-au mai văzut în Valea Jiului de multe decenii: „**mina nu mai face angajări**”. Totuși, efectul noii invazii s-a produs: veneticii cu un grad scăzut de inserție socială și profesională au determinat și mai mult eterogenizarea mentalului colectiv, accentuarea deprofesionalizării efectivelor, a slăbirii disciplinei. Minerii contrafăcuți au devenit protagoniștii mineriadelor, ai haiduciiilor de tristă amintire, pe coclaurile de la Costești și Stoenesti. Dar, marea capcană abia a urmat: odată cu disponibilizările generate de închiderea minelor au urmat șomajul, lumpenizarea, transformarea șomerilor în „magneți-

recuperatori” de metale din haldele de steril și incintele minelor și preparațiilor închise.

Mioritica Vale a Jiului a ajuns la începutul mileniului III să trăiască o etapă de care n-a avut parte niciodată de la deschiderea minelor. Din Eldorado la începutul industrializare, de Vale a plângerii în anii de restriște a crizelor economice capitaliste, de utopica Vale a fericirii promisă de comuniști, de ZONĂ SPECIALĂ monoindustrială în perioada postdecembristă, Valea Jiului a devenit o enclavă a stagnării și demolărilor, o oază a paraziților și profitorilor, a manelelor și pomanagiilor. Adevărul este că în Valea Jiului nu a fost loc niciodată pentru paraziți ca la începutul mileniului III. Dacă au fost și pe vremuri câțiva trântori, erau doar pe timp limitat și foarte puțini, dar și aceia - dacă nu au fost infirmi, handicapați – au fost stigmatizați de întreaga comunitate, profund și irevocabil!

DUPA „SOLSTIȚIUL” DECEMBRIE’89

Mijloc de decembrie al anului 1989. De la Timișoara sunt transmise în țară știri incredibile. De la Parohia Reformată a preotului Laszlo Tókes pleacă o flamă, nici astăzi limpezită... Situația se complică, lumea se revoltă, armata iese în stradă, cad primele victime, împușcăturile continuă zi-noapte, regimul ceușist care nici în cele mai îndrăznețe vise ale noastre nu putea fi „vătămat” se clatină... Presa comunistă, locală și centrală, prezintă pe larg acțiunile **huliganilor de la Timișoara**. Evenimentele se derulează cu o viteză de neimaginat. 22 decembrie. Mare Adunare populară la București. Ceaușescu este fluierat și huiduit de mii de oameni. Fuge cu elicopterul. Peste două zile este executat, după un simulacru de proces.

Ziarele comuniste centrale și locale sunt în derută. Peste tot, aceeași Mărie cu altă pălărie, se face o cotitură de 360 de grade, prin **trecerea de partea poporului**. În Valea Jiului, la Petroșani, conducerea ziarului decide renunțarea la titlul de Steagul Roșu și apariția **primului ziar liber al municipiului Petroșani** în data de 23 decembrie 1989. În primă fază, redactorii rămân aceiași, doar conduita editorială se schimbă. Chiar din primele **zile de libertate** colectivul fostului Steagul roșu, constată că nu mai sunt unici pe piața media. Apare un ziar al tipografilor VALEA JIULUI. Destul de reușit, cu

informații interesante, are un succes de piață nesperat, fiind tipărit în peste 10.000 de exemplare, articolele publicate sunt ferite de orice fel de cenzură.

Pentru a-și dovedi loialitatea față de noua putere, primul număr Zori Noi, publică o învălmășală de **comunicate** și **chemări**: „Comunicatul către țară al Consiliului Frontului Salvării Naționale”, „Apel către întreaga populație a județului Hunedoara”, „Chemarea Consiliului Județean al Frontului de Salvare Națională adresată tuturor cetățenilor județului Hunedoara” „Chemare către toți cetățenii municipiului Petroșani din partea Consiliului Municipal al Frontului de Salvarea Națională”. Sunt reproduse ample ecouri din presa de peste hotare sub un titlu generic: „Eroica ca victorie a poporului român sprijinită de națiunile lumii”. În numerele următoare, sunt prezentate relatări privind situația din țară și execuția soților Ceaușescu în ziua de 25 decembrie. Sunt comentate capetele de acuzare ale Elenei și Nicolae Ceaușescu:

1. Genocid – peste 60.000 de victime;
2. Subminarea puterii de stat prin organizarea de acțiuni armate împotriva poporului și a puterii de stat;
3. Ifracțiunea de distrugere a bunurilor obștești, prin distrugerea și avarierea unor clădiri, explozii în orașe, etc.
4. Sumnarea economiei naționale;
5. Încercarea de a fugi din țară pe baza unor fonduri de peste 1 miliard de dolari depuse la bănci străine.

Pentru aceste crime grave, săvârșite împotriva poporului român și al României, inculpații Nicolae Ceaușescu și Elena Ceușescu au fost condamnați la moarte și confiscarea averii. Sentința a rămas definitivă, călăii poporului român au fost executați!”²⁴³

Sub titluri șablon sunt publicate numeroase alte articole: „Să apărăm libertatea! Să consolidăm democrația!” , „Armata!

²⁴³ Zori noi, anul 1 (XLVI), nr. 3 (11593), marți 26 decembrie 1989, pg 1

Minunata noastră armată!”, „Cărbune pentru țară!”, „Revoluția poporului a învins, victoria trebuie consolidată acum, prin muncă, prin rezultate de mare valoare”, „Epoca...căpătuielii”, „Din sufletul unui român liber”, „Vălul tăcerii a fost sfâșiat”, „Declarații de adeziune la Frontul Salvării Naționale”, „Crăciun Liber”, „S-a făcut dreptate” , „Minciuna stă la masă încărcată cu tacâmuri de aur”, „Gânduri de credință pentru țară”, „Vis și realitate”, „A fost constituită Uniunea Democrată maghiară din România”, „Studentii au răspuns fără chemare”, „Abatajele- baricadele victoriei”, „Să ne strângem rândurile”, „În Valea Jiului – prețul libertății înseamnă cărbune”, „Gânduri libere ale unor oameni liberi”...

Spații largi au fost acordate în coloanele ziarului prezentării unor decrete și legi precum și alte acte normative adoptate de către noua putere. În numărul 4 din data de 27 decembrie 1989, Zori Noi prezenta două Decrete de numire în funcția de prim ministru, până la alegeri, a lui Petre Roman și respectiv numire în funcția de ministru al Apărării naționale pe generalul colonel Nicolae Militaru. De asemenea, erau reproduse textele cuvântărilor rostite cu diverse manifestații publice sau la postul național de televiziune de către președintele Consiliului Frontului de Salvare Națională Ion Iliescu și proaspătul prim ministru Petre Roman. În numărul 5 din data de 22 decembrie Zori Noi prezenta pe prima pagină primirea la București de către președintele Frontului Salvării Naționale, Ion Iliescu, a ambasadorului URSS în România și conținutul unei convorbiri telefonice speciale între Ion Iliescu și Mihail Gorbaciov. Tot ca o acțiune politică importantă a fost prezentat în numărul 6 din data de 29 decembrie 1989, pe prima pagină a ziarului Zori Noi, derularea unei acțiuni ample privind „Deschiderea căii de prietenie și frăție adevărată dintre popoarele român și ungar.” În primele numere din ianuarie 1990 sunt publicate articole și materiale informative privind componența nominală a comisiilor din cadrul Biroului

Executiv al Consiliului Frontului Salvării Naționale. În numărul 9 (11599) din 4 ianuarie 1990, cititorii ziarului Zori noi erau informați că: **„a fost constituită conducerea ziarului Zori Noi” prin alegere liberă, democratică s-a constituit Consiliul de Conducere al ziarului format din Pop Simion – președinte și redactor șef, Tiberiu Spătaru – redactor șef adjunct, Mircea Bujorescu, Dorin Gheța, Constantin Iovănescu – membri.”**

În același număr al ziarului Zori noi era publicat, pe mai bine de jumătate din pagina 1 și întreaga pagină 4, „Discursul rostit cu prilejul anului nou de președintele Consiliului Frontului Salvării Naționale, Ion Iliescu, la posturile românești de radio și televiziune”.

Numărul 12 al ziarului Zori noi din 7 ianuarie 1990 publica mai multe articole în care erau relatate mai multe convorbiri și întâlniri cu oficialități din URSS. Puteam înțelege lesne apoprierea și chiar existența unor relații deosebite, atât pe linie politică și nu numai între proaspăta putere instaurată în România, condusă de Ion Iliescu și **puternica cunoștință de la răsărit**. În articolul publicat pe prima pagină cu titlul „Comunicat româno-sovietic” se consemna: **„la 6 ianuarie 1990, Eduard Șevardnadze, membru al Biroului Politic al CC al PCUS, ministrul Afacerilor externe al URSS, a efectuat o vizită oficială la București. Ion Iliescu, președintele Consiliului Frontului Salvării Naționale din România și Petre Roman, prim ministru, au primit și au avut convorbiri cu Eduard Șevardnadze. Cu acest prilej oaspetele a transmis conducătorilor Consiliului Frontului Salvării Naționale un mesaj verbal și un salut din partea lui Mihail Gorbaciov. Din partea Consiliului Frontului Salvării Naționale, s-au exprimat sincere mulțumiri pentru mesajul prietenesc transmis de Mihail Gorbaciov, pentru solidaritatea exprimată de conducerea și poporul sovietic, la adresa poporului român din primele momente ale**

revoluției care a avut loc ca urmare a mișcării de masă ce a adus la putere Frontul Salvării Naționale, precum și pentru sprijinul concret acordat operei de renaștere din România...”

Este interesantă schimbarea opticii și modul de prezentare a activității miniere. „s-a pus capăt în minerit, momentelor optimismului de circumstanță, festivismelor de paradă. Truda oamenilor din subteran trebuie așezată pe bazele trainice ale realismului și competenței. Improvizațiile fostului regim dictatorial, eludând logica procesului de extracție, sau atingând grav chiar drepturile elementare ale omului (sistemul detașărilor, de pildă) au adus grave prejudicii unei profesiuni de mare importanță socială, mai ales într-o țară în care este atâta nevoie de materii prime.”

Spre deosebire de puzderia de ziare și publicații care au început să polueze efectiv piața media din Valea Jiului, ziarul Zori Noi a continuat prezentarea realității sociale și economice, activitatea de extracție a cărbunelui precum și viața culturală, sportivă din Valea Jiului, într-un mod, cât de cât profesionist. Însă, pe fondul unor veșnice neînțelegeri din cadrul redacției, a creării unor **bisericuțe** ce acționau în spatele ușilor închise pentru a stabili noi ierarhii de conducere, pentru a susține pe unul sau altul în vederea numirii unor noi șefi, activitatea jurnalistică a degenerat încet, încet, unii membri ai redacției au plecat pentru a-și edita propriile publicații, alții pur și simplu s-au pierdut...

EXPLOZIE MEDIA ÎN VALEA JIULUI

Studentii de la Institutul de Mine Petroșani au fost aceia care, după tipografi s-au grăbit să-și editeze un ziar al lor, prin coloanele căruia să se exprime în mod deschis și liber. Este vorba despre „**Gaudeamus**”, „foaie a studenților petroșăneni”. Temele abordate de redactorul coordonator Florin Mircea corcoz și colegii săi au fost diverse, de la viața studentescă și universitară până la sport, și multe alte aspecte din existența cotidiană a locuitorilor Văii Jiului.

La data de 1 februarie 1990, apare și primul ziar politic liber, „**Semnal**”. Așa după cum era precizat în primul număr, ziarul apare „**ca sprijin pentru FSN**” apoi ca sprijin pentru Consiliul Provizoriu de Uniune Națională Petroșani. Redactorul coordonator al ziarului, un cunoscut om de cultură și un talentat condeier, Valeriu Butulescu. La câteva zile după apariția Semnal-ului, apare primul ziar de cultură liber din Valea Jiului, „**Solstițiu**”. Redactorul principal subliniază în primul număr apărut la 8 februarie 1990 că: „**Solstițiu își are rădăciniile înfipte în acel unic număr al revistei Caiete Subterane apărut în Valea Jiului în noiembrie 1980. Dar, interzis de autoritățile comuniste imediat după ieșirea pe piață a primului număr.**”

Așa s-a prezentat publicația de cultură Solstițiu, ca o „fără-mă de cultură” care adunată, azi, mâine, poimâine, să dea

un tot. Numai în această publicație de cultură s-a putut observa atunci că **„omul este pururi tânăr”** că Eminescu dacă n-ar fi existat ar fi fost inventat. Relevant a fost motto-ul publicației: cultura e puterea popoarelor.

La fel ca în Valea Jiului, și în capitala județului, Deva, încep să fie editate ziare libere cu orientări diferite. . La 1 februarie 1990, sub coordonarea sciitorului Valeriu Bârgău, apare ziarul **„Călăuza”**, una dintre cleme mai longevive titluri din media hunedoreană, aflat în slujba tuturor oamenilor. În 8 februarie 1990 apare **„Expres”**, gazetă particulară de interes cetățenesc. În aceeași lună, în data de 27 februarie 1990, apare la Deva bilunarul de opinie și informație **„Ecoul”**. Tot în februarie 1990, apare la Hațeg, ziarul **„Columna”**, sub coordonarea lui Gheorghe Popescu. Tot în februarie 1990 mai apar: revista „Alfa” care se declară cu tematică religioasă însă chiar din al doilea număr se renunță, preferându-se articole politice sau subiecte de senzație ca: „Viața după moarte”, „Tehnica luptelor de karate” sau „Știința yoghiniilor”. Orientările și tematica abordată de noile publicații care continuă să apară într-un ritm nebănuit sunt deosebit de diverse. În martie 1990 apare la Hunedoara, **„Renașterea”**, săptămânal independent de opinie și cultură. În Valea Jiului, apare prima gazetă umoristică din Petroșani: **„Cameleonul”**. Editori frații Ion și Mihai Barbu. Pe frontispiciul gazetei era scrisă următoarea cugetare a unui cunoscut scriitor sârb: **„Fericită țara unde satira face parte din libertate”**. Primul număr a beneficiat de un mesaj semnat de Ileana Vulpescu: **„câtă imaginație a investit natura în Cameleon! Câtă imaginație a investit omul pentru a semăna vietăți sus amintite! Era momentul ca aceste eforturi să fie fructificate și grafic. Aveam nevoie de un material didactic. Vivat, deci, Cameleonul din Valea Jiului”**.

Nu întârzie să-și facă simțită prezența ziarele politice. Unul dintre primele săptămânale social-politice și de cultură

apare la Deva, la finele lunii martie 1990: „**Liberalul hunedorean**”. Tot în luna martie 1990, apare la Petroșani, prima publicație profesionistă de cultură religioasă cu titlul „Credința strămoșească” editată de preotul paroh ortodox Mihai Muntean, de la Biserica Sf. Nicolae din Petroșani. Am reținut ca motto sugestiv de pe prima pagină: „**Și veți cunoaște adevărul, iar adevărul vă va face liberi**” (Ioan, 8;32).

Publicația avea o tematică bogată, diversificată, subliniind contribuția bisericii la înfăptuirea idealurilor de propășire și emancipare spirituală a poporului român. Se remarcă o bună calitate a poeziilor publicate și un frumos reportaj de omagiere a eroilor revoluției ce și-au dat viața pentru libertate și victoria credinței în Dumnezeu.

Și la Deva, tineretul și-a dorit un ziar propriu. Prin care să se exprime, prin care să se adreseze opiniei publice, clasei politice și nu numai. Este vorba de „**Explozia T**” ziar al tineretului din județul Hunedoara, apărut în luna martie 1990. Primul ziar independent din Orăștie, localitate cu vechi și bogate tradiții în ceea ce privește editarea de ziare, apare în aceeași lună martie a anului 1990.

Luna martie a anului 1990 se pare că a constituit în județul Hunedoara, perioada cu o evidentă explozie de ziare și reviste. La Vulcan, apare primul număr al unui bilunar particular **pentru minerii Văii Jiului** redactat de Pompiliu Comșa: „**Glasul adâncului**”. Ziarul a avut o apariție meteorică, oprindu-și existența după doar câteva numere. La Petroșani, filiala din Valea Jiului a Mișcării Ecologice din România, editează „**S.O.S. – REALITATEA**”. Gazetă de dezbatere ecologică. Coordonatorul publicației, cunoscutul speolog, Romulus Vențel. Un fost ziarist, Valeriu Coandă, scoate pe piață „**Universul Familiei**”. Publicație particulară care prin întregul său conținut se adresează familiei. În primul număr, editorialistul ziarului scrie despre marea familie care este România. Ziarul s-a dorit a fi o lume deschisă familiei, a

marii familii a județului Hunedoara. Scriitorul Dumitru Dem Ionașcu, membru al Uniunii scriitorilor din România, autor a 13 cărți de poezie și proză. Descrie starea de primăvară a Văii Jiului, a familiilor minerilor care scot la lumina zilei din adâncul pământului aurul negru, simbol al vieții pe aceste meleaguri. Tirajul Universului Familiei, a fost impresionant: 13.000 exemplare. Printre personalitățile care au salutat apariția acestei publicații dedicate familiei a fost și Augustin Buzura care, în numărul 8 din iulie 1990 consemna: **„Universul familiei este un ziar de bune intenții sociale. El stăruie într-un demers de suflet și minte. El este un depozit de trăire, de viață înaltă, cu atât de largă generozitate, susținut de oameni de bună simțire românească și cultură din Valea Jiului. Fără Universul Familiei, unic în felul lui, oamenii locului ar fi mai săraci spiritual, mai izolați, mai lipsiți de posibilitatea de a privi lumea dincolo de ea.”**

Diversitatea tematicilor și orientărilor abordate de noile ziare apărute, nu a făcut excepție nici în ceea ce îi privește pe rromi. În luna mai 1990, apare la Petroșani, **„Gazeta Rromilor”**, săptămânal independent, în sprijinul Uniunii Democratice a Rromilor din Valea Jiului. Coordonatorul ziarului a fost Dorin Gheța. Tematicile abordate au fost legate de viața și cultura comunității rromilor din Valea Jiului, eforturile făcute pentru integrarea în comunitate, păstrarea obiceiurilor culturale etc.

În 12 iunie 1990, apare la Petroșani „Timpul de Valea Jiului”, hebdomadar de opinie, informație, știință și cultură, director: Constantin Iovănescu. Ca fost ziarist licențiat, editorul Timpul-ui, împreună cu colaboratorii săi a încercat promovarea unui jurnalism **mai de ținută** fără un succes prea mare, avându-se în vedere că atât în mass media scrisă cât și audiovizuală prima senzaționalul ce însemna violență verbală și fizică, utilizarea unui limbaj vulgar, atât în politică cât și viața de toate zilele.

După acțiunile minerilor din prima jumătate a anului 1990, mișcarea sindicală din Valea Jiului începe să devină o forță, să fie văzută și receptată cu totul altfel ca înainte. Ca urmare a necesității de comunicare cu membrii de sindicat, proaspăt constituita Ligă a Sindicatelor Miniere Valea Jiului, condusă și coordonată de Miron Cozma, avea nevoie de un ziar. Acesta a apărut în 13 septembrie 1990 cu titlul „**Curierul sindicatelor**”. Coordonator: Dorin Gheța.

În luna octombrie 1990, în săptămâna 20-27, cotidianul Zori noi, scoate pe piață un supliment „**Relache**”. Publicația este bine primită, abordând o tematică de divertisment, solicitată și agreată la acel moment de publicul cititor. Redactor șef al publicației Mircea Bujorescu. Tot în luna octombrie 1990, profesorul și scriitorul Ioan Dan Bălan, editează sub egida Primăriei din Petrila o publicație interesantă „**Datina**”.

Cu sprijinul secretarului Institutului de Mine Petroșani, Ion Mircea, studenții acestei prestigioase instituții de învățământ superior editează o publicație independentă pentru tineret, o **publicație împotriva celor care au vrut să fure tinerilor Revoluția: „Blitz”**. Redactor șef: Florin Mircea Corcoz. În coloanele ziarului studențesc au scris articole, interviuri, reportaje, informații, legate de viața din campusul universitar, examene, pregătirea didactică, activitățile culturale și sportive, evoluția echipei studențești de rugby, mulți tineri talentați în ale jurnalisticii. În paralel cu Blitzul studenților a mai circulat pe piața media din Valea Jiului un ziar de actualități și reportaje cu același titlu, editat de Octavian Mitu și directorul publicației M. Coman.

Ziaristul și scriitorul Mihai Barbu, împreună cu Ionel Botoroagă și Constantin Dincă, editează și scoate pe piața din Valea Jiului, publicația „**Imparțial**”. În coloanele sale, Imparțial prezenta acțiunile promovate de Primăria Petroșani, fiind de fapt dependentă din punct de vedere material de aceasta.

Una dintre cele mai interesante ziare libere din Valea Jiului a fost „**Realitatea Românească**”. Săptămânalul este editat de ziaristul Ștefan Nemeček care împreună cu câțiva inimoși împătimiti ai condeului a reușit să contureze o producție mediatică interesantă care atât din punct de vedere al conținutului cât și formei arăta a ziar. Conduita pe care și-au impus-o exprimată în articolul de fond din primul număr care a apărut la data de 1 mai 1990 era astfel exprimată: „**Suntem poate al o mie-lea ziar al României libere. Începem editarea primului număr, cu greutățile iminenete oricărui început de drum. Suntem conștienți că existența publicației noastre va fi asigurată de competența, dăruirea și măsura în care vom reuși să răspundem aspirațiilor cititorilor noștri.**” Conținutul și orientarea ziarului s-au suordonat sensului cuvintelor din sigla ziarului: Demnitate-Rațiune- Adevăr-Lubire. Tematica abordată a fost diversă privind viața sindicală, problemele pensionarilor, activitatea minerilor privind extracția de cărbune, viața culturală și socială a zonei, activitatea poliției, turismul în zonă etc. Materialele publicate purtau semnăturile Ștefan Nemeček, Violeta Napa, Nelu Beșliu, Gheorghe Zavelea, Vasile Sufletu.

Conștient fiind că ziarele nu pot fi scrise și editate fără ziarști, Ștefan Nemeček a încercat constituirea unei echipe de mânători ai condeului, calificați, talentați, dar și cu o moralitate sănătoasă. Pentru mulți scriitori de presă din primii ani '90, moralitatea era o noțiune vagă, primând șantajul și interesul material. Încercările jurnalistice au fost făcute atât cu gazetari licențiați, dar mai ales cu tineri care în primă fază promiteau o evoluție bună în ceea ce privește practicarea meseriei de jurnalist. Cum era și firesc, rezultatele nu au fost întotdeauna cele scontate. Mulți s-au pierdut, neștiind cum să-și valorifice pozitiv marele câștig ce se numea **libertate de expresie**. Având în vedere **cererea pieții** au fost făcute mai multe încercări de editare a unor periodice și chiar ziare. Astfel,

În 15 iulie 1991 este editat ziarul „**Realitatea Minerească**” care se declara „**ziar independent de larg interes cetățenesc**”, având ca principal finanțator Sindicatul Liber al EM Livezeni. Deși, de larg interes cetățenesc, principala tematică era activitatea minieră, rezultatele obținute în procesul de extracție al cărbunelui. Coloanele ziarului prezentau pe larg articole și reportaje din viața de zi cu zi a minerului, necazuri, bucurii și satisfacții ale acestora, astfel încât românii din zonele unde se difuza ziarul și nu numai, să poată cunoaște viața și activitatea aceluia care trudește în subteranele Văii Jiului, prin prisma propriilor lor opinii. Ziarul a fost diufuzat atât în Valea Jiului, cât și în București, Timișoara și Satu Mare. O altă producție jurnalistică, scrisă și editată de colectivul coordonat de Ștefan Nemeșek a fost ziarul „**Curierul Minerilor**”, al cărui prim număr a apărut în 10 iulie 1991, ca ziar al Ligii Sindicatelor Miniere Libere și al Regiei Autonome a Huilei Petroșani. Tematica ziarului era cu preponderență axată pe prezentarea activității miniere, stadiul de realizare al programului de producție pe fiecare unitate minieră. Având în vedere dezvoltarea activităților pe baza liberei inițiative, piața cerea informații multiple în acest sens, dar mai cu seamă legislație. Pentru a veni în sprijinul tuturor celor interesați, ca supliment al ziarului Realitatea Românească își face apariția pe piața media din Valea Jiului „**Inițiativa Particulară**”. O altă producție jurnalistică scrisă și editată de echipa ziarului Realitatea Românească, coordonat de Ștefan Nemeșek este „**Actualitatea Văii Jiului**”. Axată în primul rând pe prezentarea de informații scurte din domeniul sănătății, activitatea comercială, activitatea economică, sport, cultură, ecologie.

Subliniam faptul că multitudinea de ziare, reviste și periodice, aveau dintre cele mai diverse orientări. Una dintre acestea, care a fost mult apreciată la momentul respectiv, s-a numit „**Floarea Reginei**” – buletin montan periodic al Montan

Club Floarea Reginei din Petroșani. A apărut în septembrie 1992. Un grup de montaniarzi, sub coordonarea lui Aurel Dula, compus din Ioan Dubek, Ioan Herman, Iuliu Hornak, Nicu Jianu și Viorel Stroe a reușit să scrie și să prezinte în coloanale publicației frumusețile munților înconjurători Văii Jiului, acțiuni montane și desfășurate de membri montan clubului, imagini foto semnificative, cu peisaje montane impresionante.

În septembrie 1993, apare la Orăștie, „**Informația Orăștiei**” ca organ al Consiliului Local și al Primăriei orașului. Prin lecturarea ziarului, cetățenii localității puteau fi **în legătură directă** cu executivul și legislativul Orăștiei, puteau lua la cunoștință, din sursă autorizată, tot ce se hotăra în beneficiul orașului, puteau ști ce activități și investiții vor fi derulate pentru dezvoltarea comunității locale.

În luna iunie 1993, apare primul număr al ziarului Curierul Văii Jiului, de fapt, o continuare a Curierului Sindicatelor, Realitatea Minerească și Curierul Minerilor. Este cel mai longeviv ziar din Valea Jiului apărut după 1989. Ziarul a fost tipărit pentru început la Tipografia din Tg. Jiu, apoi la Drobeta Turnu-Severin, revenind la Tg. Jiu, apoi Deva, Petroșani și în prezent (2007) la Tipografia Prod Com Tg. Jiu. De-a lungul anilor, în coloanele ziarului, au semnat jurnaliști cunoscuți din zonă, tineri care s-au format și au rămas în Valea Jiului, scriind la alte ziare, sau tineri talentați care și-au găsit loc în colective redacționale prestigioase ca Evenimentul Zilei – Evelin Ceciu– Dan Popa. Alte nume care merită menționate, Ioan Dubek, Ioan Mustață, Viorel Străuț, Florentina Suciu, Genu Tuțu, Marioara Lupa, Nicolae Stanciu, Cristi Tomescu, Gabriela Ivan, Mihaela Făgaș, Rucsandra Blaj, Hainal Hapek, Daniela Grăjdan, Ștefan Murgilă, Mihaela Bălașa, Andrei Fiedler, Gheorghe I. Drăghici Slăvuțescu, Ileana Luca, Melinda Onea ș.a. Din comartimentul tehnic au făcut parte Daniela Filimon, Camelia Cristina Mohora, Norbert Laszlo Horvat, Cristian Nemeček, Paul Năstase. Directorul ziarului ing.

Dania Miklos, editor Ștefan Nemeček. Curierul Văii Jiului reușește să se mențină pe piața media a Văii Jiului, cu cel mai bun tiraj și cea mai extisă rețea de difuzare.

În anul 1994, pe lângă câteva titluri mai mnărunte, printre care „Papagalul de Petrila”, supliment al publicației Datina coordonat de prof. Ion Dan Bălan, „Sport Șoc” - ziar cu tematică sportivă, coordonat de Mircea Bujorescu, Papagalul de Petroșani coordonat de Valeriu Butulescu, „Abataj”, coordonat de Petre Braiț, director și Marian Boboc – redactor șef, apar două ziare **mai consistente** editate de ziaristii Constantin Iovănescu și Mircea Bujorescu: „**Timpul de Valea Jiului**” și „**Unda de Șoc**”.

În anii următori continuă să apară noi titluri de periodice și săptămânale: „**Vestea**”, „**Jurnalul Hunedorean**”, „**Jurnalul Reformei**”, „**Informația Sindicală**”, „**Valea Jiului**”, „**Lumina**”, „**Atac de Valea Jiului**”, „**Lumea noastră – Why Not**”, „**A patra putere în Valea Jiului**”, „**Hunedoreanul**”, „**Săptămâna Văii Jiului**”, „**Exploziv Valea Jiului**”, „**Scandal în Valea Jiului**”, „**Sport Turism de Valea Jiului**”, „**Relații nepotrivite**”, „**Meridian 23**”, „**Mesager**”, „**Orizont Lupenean**”, „**Alternativa**”, „**Ortacul**”, „**Actual special**”, „**Orizonturi școlare**”, „**Altitudini**”, „**Cabana**”, „**Jurnalul Văii Jiului**”, „**Deșteaptăte române**”, „**Contexte**”, „**Ghimpele**”, „**Pur și simplu Incomod**”. Din păcate însă, multitudinea de titluri nu a însemnat și o promovare a unor producții jurnalistice de calitate. Viitura de așa-zise ziare s-a putut produce sub oblăduirea firavei democrației, a receptorilor de media, căutători de senzațional și a sprijinului material acordat de persoane care doreau să-și terfelească adversarii politici sau economici, prin degradarea imaginii publice prin presă. Regretabil este că nu s-a acordat nici o atenție calificării jurnalistului din Valea Jiului. În virtutea inerției nu se poate face presă. În virtutea talentului nativ în mânăuirea condeiului, fără a complecta cunoștințele de

cultură generală sau specialitate este greu să editezi și să promovezi o presă de ținută, dând dovadă de respect față de tine însuși, dar mai cu seamă față de publicul larg căruia te adresezi. De cel mai multe ori, între responsabilitatea cuvântului scris și libertatea de exprimare nu a existat nici o legătură. Pentru destule colective redacționale șantajul și calomniile au devenit rațiuni de a exista. Sigur, toate aceste aspecte pot fi puse pe baza lipsei de moralitate, profesionalism și nu în ultimul rând lipsa unei viziuni clare a ceea ce înseamnă ziarul și ziaristul, în perioada când discutăm de Integrarea Europeană și dorința de a promova principiile unei existențe de echilibru și moralitate din toate punctele de vedere.

Modul de structurare și evoluție a presei din ultimii ani, scrisă sau audiovizuală, a făcut ca publicul larg, receptor de media, să fie învăluit de o ceață destul de densă. Pe drept cuvânt, nu se prea știe ce să mai crezi. Care ziar este în slujba publicului, care ziar este în slujba unor grupuri de interese, un ziar afirmă ceva astăzi într-un fel, ca mâine altul să vină și să spună același lucru dar cu înțeles invers și în favoarea celui care ieri a fost defavorizat. Pe baza informațiilor citite din ziare începi să-și suspectezi vecinul de bloc, să nu mai ai încredere în instituțiile statului, să nu ști cu ce partid să defilezi, să n-ai o viziune clară pe cine să votezi, să te retragi în propria carapace, să nu mai comunică cu oricine și oricum, să-ți fie lehamite de aproape tot ce te înconjoară, poate să-ți fie chiar mai frică de a te exprima liber ca înainte de 1989. Sigur, întrebările sunt multe și de altă natură: Cine sunt ziaristii?, Cine finanțează ziarele?, De ce sunt așa de multe ziare?, Cui slujesc ziarele?, De ce poate scrie oricine și orice într-un ziar? De ce nu se respectă legile? Ce calități și studii trebuie să aibă un scriitor la ziar? etc. Sigur, dacă cei care fac presă în prezent nu vor da răspunsuri clare și concise la toate aceste problematice, activitatea de presă va fi afectată în mod negativ. Cu siguranță însă, rațiunea va învinge, ziarele și ziaristii vor rămâne în

același centru de atenție din partea publicului larg, la fel ca și până acum, la fel și în România ca și în Comunitatea Europeană și practic în întreaga lume.

Făcând o analiză **de conținut** a activității jurnalistice desfășurate în Valea Jiului și ținutul Hunedoarei din decembrie 1989 și până în prezent, judecând totul prin raportul dintre libertatea de exprimare și responsabilitatea cuvântului scris putem trage următoarea concluzie: LIBERTATEA ESTE UN CONCEPT ÎNCĂ NEDEFINIT...

LIBERTATEA, UN CONCEPT ÎNCĂ NEDEFINIT...

După mai bine de patru decenii de dictatură, am devenit brusc liberi. S-a dovedit însă în foarte scurtă vreme că odată obținută, nu prea am știut ce să facem cu **libertatea**...

Dar ce este oare LIBERTATEA?

Împărțit între nevoia de ordine și nevoia de specificitate, între sistemele de reprezentare bazate pe **diferență** și obligația de a norma aceste sisteme astfel încât ele să reducă entropia, omul este, de când lumea, predispus în egală măsură să-și admită determinările dar să și încerce să le depășească. Este poate una dintre explicațiile pentru care conceptul de **LIBERTATE** este, unul dintre cele mai ambigue și mai greu de operat dintre toate conceptele de sprijin ale existenței noastre. Este normal să definim libertatea în funcție de cultura căreia îi aparținem. Poate este mai ușor să definim voința, forța, onoarea, respectul sau loialitatea. Putem spune că în prezent, în primul deceniu al mileniului trei al omenirii, libertatea poate fi comparată cu o enormă umbrelă, sub a cărei umbră pe sol s-au putut adăposti la înghesuală, pacea și agresiunea, generozitatea și puzderia de lașități produse în fiecare zi, masacre sângeroase și promisiuni liniștitoare, iraționalitatea sterilizată și senzualismul descătușat, paradisurile artificiale și creativitatea fertilă etc. Profitând chiar de ambiguitatea conceptului sub stindardul LIBERTĂȚII au

defilat țănoși și decerebrat cele mai greu de imaginat forme de sclavie și terorism sau de alienare.

ESTE DIFICIL SĂ STABILIM, CU TOATE TEHNICILE DISPONIBILE, DACĂ DEFILAREA S-A ÎNCHEIAT SAU MAI CONTINUĂ ÎNCĂ.

LIBERTATEA are pentru fiecare persoană o valoare rațională și afectivă. LIBERTATEA ar putea fi deci, posibilitatea unei ființe, a unui proces ori a unui grup de a-și atinge în mod natural, organic, scopurile și a-și perspectiva devenirea fără ca alte ființe, grupuri, procese, elemente exterioare să devieze vădit, sau să stopeze brutal această devenire. Fără a lungi o teoretizarea amănunțită a conceptului de LIBERTATE, pentru înțelegere voi puncta doar un exemplu: LIBERTATEA de dezvoltare a unui pom fructifer sufocă LIBERTATEA de dezvoltare a altuia de alături dacă între cei doi pomi nu există o distanță optimă. Dacă țintele eului individual și determinările aceluiași eu intersectează traseul unui eu vecin, conflictul este iminent.

Libera circulație și competiția **liberă** nu sunt daruri. Pot fi considerate **poveri**. Dacă putem conștientiza că într-o societate democratică avem mai întâi obligații și apoi pretenții la drepturi, asumarea responsabilităților publice, în poșida **enormelor avantaje presupuse**, duce nu la o lărgire ci la o restrângere a libertăților. Este un paradox al democrației moderne, conform căruia cu **cât ai mai multă putere**, cu atât ai **mai puțină LIBERTATE reală**.

Caracterizată ca o competență și exercitată performativ, libertatea noastră presupune o cât mai riguroasă cunoaștere a universului uman în care existăm. În postura de cetățean simplu, nu neapărat ca jurnalist, suntem adesea predispuși să criticăm structuri și instituții pe care nu le cunoaștem, să ne dăm cu părerea despre situații de care habar nu avem. Nu luăm însă poziție, **nu ne criticăm pe noi înșine**, pentru că nu ne-am interesat în prealabil cum sunt alcătuite și cum funcționează

structurile „comentate” și criticate. Nu instituțiile au obligația de a veni spre noi pentru a se destăinui.

Suntem deseori nemulțumiți de legile adoptate de aleșii noștri. Degeaba. Este dificil, chiar ridicol să protestăm că o lege este proastă și să cerem schimbarea ei, după ce s-a promulgat, decât s-o facem **bună** înainte ca ea să fie „bătută în cuie” prin implicare concretă și interes față de cunoașterea muncii și activității legislativului.

La prima vedere, un asemenea efort de atenție și implicare pare copleșitor. Dar, toate semnalele dinspre instituții spre noi, în numele creării competitivității noastre de oameni liberi, nu presupune un studiu aplicat al fiecăruia la serviciile publice de informare ale prefecturilor, consiliilor județene sau locale, poliției, judecătoriei – tribunale – curți de apel, Senat sau Camera Deputaților. Presupun doar conștientizarea necesității de a fi corect informați despre treburile publice și asumarea propriei noastre capacități de înțelegere și judecată. Instrumentul avut la îndemână pentru materializarea celor mai înainte exprimate: **PRESA**.

Pe lângă educația noastră obișnuită, în afara datoriei noastre față de noi înșine de a fi vii și treji, **LIBERTATEA** văzută ca o competență mai are un punct esențial de sprijin și anume transparența informațională asigurată de mediile de orice fel. Câtă vreme suntem conștienți că suntem liberi, numai în măsura în care suntem noi înșine în lăuntrul unui sistem deschis, al perfectibilului și nu al paradisiacului, câtă vreme suntem conștienți că libertatea gesturilor noastre cotidiene și mai bine rezultat din ea se inter-relaționează cu participarea noastră, cu investiția noastră de încredere, în proiectul social, pentru mâine și poimâine suntem obligați și condamnați **SĂ ȘTIM** și de unde plecăm, cum plecăm, și încotro vrem să ajungem.

**NU NE PUTEM CONSTRUI NICI COMPETENȚA
LIBERTĂȚII, NU NE PUTEM EXERCITA NICI**

LIBERTATEA PERFORMATIV, FĂRĂ O PRESĂ LIBERĂ.

Odată cu prăbușirea dictaturii ceaușiste se spune că în România cenzura și controlul presei au fost înlăturate, libertatea cuvântului scris integrându-se în imperativele definitorii ale democrației. **DA și NU** am putea spune într-un anume fel.

„Înainte” cenzura implica controale și modificări ale propriei gândiri pentru ca orice operație gazetărească să se înscrie în coordonatele gândirii planificate, impuse de familiile conducătoare. Informațiile nu puteau atinge domenii nepermise, modalitatea de redactare avea o sferă bine delimitată în conținut și limbaj de folosință generalizată. Este vorba despre cunoscutul **„limbaj de lemn”**. Cu toate restricțiile impuse, ziariști talentați, îndrăzneți și inventivi, au reușit să strecoare atât în presă cât și mai ales în literatura epocii forme camuflate de protest politico-social care au generat efecte diverse, au priment conștiințe, dar mai cu seamă **au sădit speranțe**. Activitatea publicistică a rămas însă închistată în forme stereotipe, lipsite de interes și primite de cititori cu o blazată indiferență.

Schimbarea regimului politic a determinat o schimbare radicală a activității jurnalistice. Ziariștii au fost descătușați de regulile impuse, de controalele permanente, de eliminările sau adăugirile arbitrare, la cele gândite și scrise de ei. Libertatea presei și a responsabilității cuvântului scris, a devenit un atribut trâmbițat al democrației. Eliberați de orice constrângeri, evaluând uneori subiectiv rolul presei, și dimensiunile reale a libertății acesteia, numeroși „profesioniști” dar și o puzderie de diletanți au generat o **„explozie de ziare”**. S-a scris despre tot și despre toate. Într-un limbaj civilizat dar și într-o exprimare de mahala, utilizând cuvinte și expresii pe care hârtia putea cu greu să le suporte, respectiv, urechea să le asculte. Au fost

făcute „eforturi” pentru a satisface curiozitatea receptorilor de presă „de toate gusturile”.

În această declanșare bruscă, lipsită de tradiție și de rutină, au ieșit în evidență multe aspecte incontestabil pozitive. Chiar dacă punctele de vedere prezentate în diverse ziare au fost șovăitoare și contradictorii, au contribuit la exercițiul gândirii cetățenilor, la informarea acestora, la înfățișarea diverselor forme de evaluare a realității.

Însă, LIBERTATEA a fost și a rămas din toate timpurile vechi o ispită. **Libertatea presei** a fost înțeleasă și mai este încă de foarte mulți „lucrători la ziare”, în mod voit ca un drept de a scrie orice și despre orice, despre oricine, abordarea de subiecte cu caracter imoral, mergând până la pornografie și pedofilie, libertatea de a împrășca cu noroi în persoane, instituții și în tot ce considera mușchiul lor, într-un mod lipsit de scrupule și într-o exprimare de o penibilă vulgaritate. Se profita în mod cu totul exagerat de faptul că demarcația între **conținutul libertății și abuzul de libertate** nu era o delimitare clară impusă de „ceva” sau „cineva”. Nu există nici în prezent legislație în acest sens, fapt care determină continuitatea „de a profita”. Este curios de văzut cum va evolua în perioada imediat următoare și de perspectivă această tendință de „a profita”.

În actualul context al derulării activității mass-media sunt firești întrebări de natură morală: **Este ziaristul – și presa în ansamblul ei – un cetățean privilegiat prin însăși profesia sa?** Este presa o activitate imunizată tacit, acceptată ca făcând excepție de la principiul suprem al egalității în fața legii?

Desigur NU! Este mai degrabă de crezut că tocmai presiunile și constrângerile constante ale legislației în vigoare și chiar ale mentalităților la adresa presei au creat, în timp, pe lângă coagularea eforturilor de apărare a libertății de expresie și informație ale ziariștilor înșiși și un soi de efect de relativă hiper-protecție, care poate lua în anumite cazuri, aspectul unui

„exces” de drepturi. Etica profesională a jurnalistului este în același timp o prelungire și o specificare a eticii generale a organismului social, chestiunea armonizării acestei etici profesionale cu o legislație care să o admită și să o implice funcțional fiind încă una spinoasă.

Până la urmă, de ce trebuie considerată atât de importantă și prețioasă LIBERTATEA PRESEI? Concret: pentru că practica vieții sociale ne demonstrează că îngrădind libertatea de expresie și de informare a presei, funcția socială fundamentală a acesteia, cea de așa zis „câine de pază” al puterilor statului este puternic stânjenită. Această explicație nu vine să absolve excesul „de drept” și nici să facă iresponsabilitatea ziaristului un act scuzabil. Ea ne obligă însă, să privim presa cu luciditate, drept ceea ce este.

Presa nu poate și nu trebuie să se substituie nici uneia dintre instituțiile statului de drept. Presa nu este nici poliție, nici judecătorie, nici spital de urgență, nici instituție legislativă, nici moașă comunală, nici liceu de fete, nici vedetă rock, nici politician, nici... etc. Delimitându-și existența într-un ritm trepidant, care face ca profesiunea însăși să aibă cea mai scăzută rată de viață dintre toate profesiunile liberale, ziaristul se mișcă de cele mai multe ori mai repede decât polițistul, procurorul sau politicianul, poate și deseori, într-un anume caz în parte, mai multe decât unul dintre cei înainte numiți, dar nu le poate lua, funcțional, locul. Sarcina ziaristului este acela de a consemna **ADEVĂRUL**. Nu un adevăr teoremă și nici unul profetic. Adevărul pe care l-a aflat, atât cât a aflat, și cât îl poate el interpreta pentru ca acesta să devină inteligibil pentru cititorul căruia i se adresează. Pentru ca profesiunea de jurnalist să poată fi exercitată în mod liber, căpătând astfel valoarea sa reală, adică aceea de **serviciu public eficient în slujba participativității civice**, are nevoie de două drepturi garantate și sprijinite:

- 1- dreptul de informare;

2- dreptul de liberă exprimare.

Deși par lucruri simple, nu este așa. De la garantarea constituțională a „acestor drepturi”, la împlinirea lor faptică în practică, drumul este mai mult decât lung și spinos. Și astăzi, la fel cum a fost și ieri.

Dreptul la informare și liberă exprimare nu pot însă căpăta greutate fără a fi dublate de răspunderi conștientizate și asumate judicios de către cel ce se cheamă ziarist: **răspunderea față de adevăr**. De aici derivă obligativitatea prezentării oricărei situații sau fapte, cu potențialitate contradictorie ori conflictuală, din punct de vedere a tuturor părților implicate, fără discriminare, echidistant.

Unul dintre cele mai importante principii de bază care responsabilizează ziaristul este însă acela al **refuzului seducțiilor**, de la banala mită, la mult mai subtila publicitate mascată, acceptarea de „călătorii de studii” sau de informare, plătite de cei interesați în dezvoltarea unui subiect, invitații la diverse recepții și acțiuni de protocol în compania unor personalități „mai greu accesibile” și multe alte tipuri de avantaje care ar avea ca preț denaturarea în direcția „interesată de finanțator”, a obiectivității și imparțialității celui care redactează și difuzează informația.

Conform deontologiei profesionale, de care din păcate destui ziariști fac totală abstracție, există o responsabilitate deosebită față de persoana umană devenită pentru o pricină sau alta „obiect” de investigație jurnalistică. Trebuie evitată calomnia. Trebuie exclusă expunerea publică nejustificată a vieții intime. Ziaristul are răspunderi față de echilibrul social, atât la nivel general cât și la nivel individual, refuzând conștient să stimuleze apetitul morbid al receptorului de presă. Astfel, trebuie să evite descrierile și imaginile violente, crude, abuzive, atât pentru a proteja imaginea victimelor, cât și pentru a micșora efectul „consumistic” care se declanșează instinctual. Ziaristul corect trebuie să aibă prin însăși condiția

profesiei, care este una de echipă, responsabilități față de echipa din care face parte. El își va proteja redacția, ziarul și va respecta cu strictețe politica editorială. Se va consulta cu șefii ierarhici atunci când deciziile pe care urmează să le ia implică instituția. În fine, nu va submina autoritatea și nu va periclita în nici un context imaginea și personalitatea colegilor. Pe de altă parte, nimeni nu-l poate obliga pe ziarist să lucreze într-o redacție de ziar care slujește direcții și interese contrare, divergente cu ale sale. Ziaristul, **nu va scrie la ordinul nimănui**, împotriva propriei sale conștiințe, și va face uz de **CLAUZA DE CONȘTIINȚĂ**, atunci când între propriile sale convingeri și politica ziarului se manifestă dezacorduri ireconciliabile.

Toate aceste informații care explicitează poziția normală a ziaristului între **libertate și responsabilitate**, conștientizate în tipul anilor de studii la facultățile de profil din țară, din păcate sunt doar parțial respectate. Practica și activitatea jurnalistică dovedesc o „murdărie” nu chiar generalizată, dar extinsă în mass-media românească. Ziariștii care ar trebui să joace rolul unei contra-puteri, supraveghind respectarea legalității, ajung nu de puține ori să-i servească exact pe cei care trebuiau să-i supravegheze, trădându-i pe cei în serviciul cărora trebuiau să acționeze. Atât presa scrisă cât și audiovizuală este puternic dominată de un puternic jurnalism de curte, de grupuri industriale și financiare, de o gândire de piață, și rețele de complicități. Fragilizată de teama șomajului, meseria de ziarist cedează ideii de informator-marfă și abdică de la principiile care ar fi trebuit să le conducă. În societatea informațională valabilă și pentru presa occidentală, ziaristul nu mai are deloc autonomie, confruntându-se cu noi ierarhi și noi stăpâni. Pe timp ce trece, noua paradigmă a presei seamănă din ce în ce mai mult cu o caricatură a celei vechi iar **independența ziaristului devine o legendă**. Lumea presei apare la fel de sfâșiată de rivalități, tensiuni, mercantilisme și

orgolii ca lumea politică. Instituționalizarea jurnalismului de piață, după respectul față de putere și prudența în legătură cu banii din fondurile de publicitate creează condițiile unui pluralism mediatic jigărit, un întreg „lanț de conjuncturi” consolidând dominația acelor care dețin deja autoritatea și bogăția. Multe dintre subiectele „bombă” sunt ținute la distanță, lumea fiind aburită cu non-subiecte, gândirea jurnalistică conformându-se intereselor stăpânilor. S-ar putea da nenumărate exemple atât „centrale”, cât și „locale” de prezentări evazive sau ambigue, minimalizări, deplasări de accente folosite în discursuri televizate sau exprimate prin interviu și declarații în presa scrisă.

Oricum, în esență putem spune că, puterea mediatică este stăpânită și dirijată peste tot în lume, - România și Valea Jiului nefăcând excepție de această regulă – de puterea economică și financiară. În această „combinație” intervine, nu fără un scop și interes **politică**, întotdeauna dornică și vital interesată de comunicare. Politica și politicienii știu foarte bine că intențiile, mesajele, programele și acțiunile în spatele cărora își au interesele, nu au sorți de izbândă dacă nu sunt „**comunicate**”. Este un adevăr deja arhicunoscut al vieții sociale că prin intermediul comunicării, al transiterii și manipulării de informații și opinii relevante, forțele politice caută să obțină adeziuni, să influențeze comportamente.

Pentru a face mai clar înțeles interesul politicienilor pentru „**stăpânire și dominarea presei**” scrise și audiovizuale, voi prezenta succint concluziile unui studiu special efectuat în acest sens. Modalitățile cele mai uzitate de politicieni pentru a-și face reclamă, pentru a câștiga aderenți și simpatizanți, adică alegători, constau într-un lanț de șiretlicuri, identificate aproape zi de zi în mass-media românească: prezentarea aparent neutră a propriei politici; înlocuirea artificială a răspunsului prin critica întrebărilor puse de preopinenți; sublinierea constantă a propriilor succese; atacul frontal asupra rivalului; atacul

disimulat asupra rivalului; trecerea sub tăcere sau negarea unor fapte sau evenimente, substituirea unei noțiuni alteia; fuga de răspundere, afișarea ostentativă a sincerității etc. Este un adevăr incontestabil că o apariție convingătoare la televiziune reușește să atragă mai multă simpatie din partea cetățenilor decât o duzină de adunări sau mitinguri de masă, costisitoare, organizate de un partid sau altul. Devenită un fel de „sat planetar” în sensul de loc în care toți știu sau vor să știe totul despre cât mai mulți, sau în care unii cred a ști totul, fără să-și dea seama că, de fapt, **știu numai ceea ce li se spune**, ori **apucă ei a afla**, lumea obține prin mass-media un nou simț.

Cred că nu mai este cazul să analizăm de ce interesul și atenția deosebită a mai marilor și importanților zilei pentru dominarea și stăpânirea a tot ceea ce înseamnă mass-media. De ce puzderia de ziare, mai ales în provincie? Aparent, dar numai aparent, nu ar exista o rațiune a acestora. Numărul mare de publicații nu înseamnă și calitate jurnalistică. În lipsa unei legislații în domeniu, absolut oricine poate fi „**editor de ziar**”. Fie că „titlul” respectiv apare o lună, două sau în tiraje de la câteva zeci în sus. Este relevant în acest sens un interesant articol publicat în presa centrală. Semnatarul articolului spune că în presa din capitală „s-a mai schimbat ceva”. În provincie însă, inflația de presă se menține. Este chiar mai rău decât pe vremea lui Năstase. Într-o zonă din sud a țării, într-o capitală de județ, similar cu aproape toate marile sau mai micile orașe apar nu mai puțin de 18 „**ziare**”. Da, chiar 18. Poate numărul lor este mai mare, existând și apariții de buzunar, tot ziare numite, editate de asociații de proprietari sau te mai miri ce alți editori pricepuți și inventivi. Majoritatea nu vând din tirajele „trase” nici cât să achite leafa contabilei. Din discuțiile cu unii dintre jurnaliștii ziarelor respective (care cu totul excepțional au angajați – colaboratori și nu sunt făcute de o singură persoană), am reținut că aceștia sunt trimiși cu plugușorul la strâns publicitate. De cele mai multe ori, scriu articole în

funcție de cine dă lozul și interesul patronului. Interes de cele mai multe ori opus interesului public general. Publicația numită ziar, a devenit așa, un fel de antemergător pentru afacerile insului devenit peste noapte editor de presă. Rațiunea acestuia este simplă și motivată economic: **„scot liniștit 8-12 pagini, știe primarul, șeful de la județ, de la fisc sau de la poliție că am gazetă și poate mai pică ba un contract, ba mă ocolește garda sau parchetul.”** Iată cum unii „ziariști” au devenit maeștri în arta șantajului ori pur și simplu unelte ieftine în mâinile unor șmecheri. Și tot de aceea sunt firme și instituții care dau reclamă la toată lumea, numai să nu apară, fie și într-o gazetă cu tiraj de 25 de exemplare (Cifra este corectă. Nu lipsesc zerouri!), ceva nașpa despre cutare instituție de stat, primarul x sau funcționarul y, unde banii de la buget sunt „la discreție”. Nu există pârgii legale sau deontologice care să curme acest fenomen. Concurența nu contează, seriozitatea unor colective redacționale și tirajele care într-adevăr acoperă zone întinse nu impresionează ordonatorii de credite a mai înaintelor amintite instituții bugetare continuând să promoveze aceeași politică de **„hai să ne înțelegem cu toată lumea, hai să trăiască toată lumea”**. În această conjunctură, a vorbi despre o piață media reală și sănătoasă este un nonsens, justiția dormind în păpușoi când vine vorba de cumetriile locale care violează ziaristica de bun simț.

Nici presa Văii Jiului nu face excepție de la regula generală. În loc să se adune și să fie conștienți că ce se întâmplă în prezent nu va fi veșnic, că unitatea face puterea, atmosfera mass-media este mai mult decât tensionată. Rivalitățile, orgoliile, „lucraturul pe la spate” pentru publicitate în detrimentul altuia decimează tot ce se poate numi presă. Pe acest fond, toată lumea pierde...

Activitatea jurnalistică din Valea Jiului poate fi considerată în anul 2007 ca fiind **de o efervescență** deosebită

față de alte zone ale țării. Poate putem vorbi de cele mai multe titluri care apar pe piață, **pe metru pătrat**.

Deci, putem nominaliza În Valea Jiului în august 2007 ca titluri cu apariție zilnică cotidienele „**Matinal**” și „**Gazeta Văii Jiului**”. Ca săptămânale apar cu ritmicitate „**Curierul Văii Jiului**”, „**Afaceri în Valea Jiului**”, „**Valea Jiului**”, „**Zona Specială**” „**Săptămâna Văii Jiului**”, „**Ziarul Informația**”. ” **Actualitatea hunedoreană**” Cu apariție bisăptămânală sau din când în când: „**Opinia cetățeanului**”, „**Opinia sport turism**”, „**Jurnalul Văii Jiului**”, „**Ecoul**”, „**Unda de șoc**”, „**Pulsul Văii Jiului**”, „**E-Timpul**” .

Mulțumesc!

Cât de ușor, sau poate cât de greu este să documentezi, să structurezi informația, să redactezi textul paginilor, să dai cursivitate ideii și să prezinți logic tema proiectului, să culegi și să tehnoredactezi “materialul” pentru a devenii carte, o știe doar acela care a făcut acest lucru. Ei bine, toate cele mai sus exprimate nu sunt suficiente dacă **materialul-carte** nu este și tipărit.

Dacă până la etapa de tipar, documentarea, redactarea, timpul pierdut în timpul zilei sau mai ales a nopților cu scrisul în principiu **nu costă bani**, fiind efort personal, când ajungi la tipar, nu mai merge! Ai fonduri, mergi mai departe. Dacă nu, NU... Fără sprijin poți reuși mai greu.

Având în vedere conținutul celor două volume ale „**PRESEI HUNEDORENE**“, considerând că munca de peste douăzeci de ani (cu unele mici întreruperi) trebuie materializată în sensul de a realiza o lucrare care să dovedească societății românești și de ce nu **LUMII**, că meleagurile hunedoarei și a Văii Jiului reprezintă un ținut mirific de istorie și legendă minerească, că pot contribui la conștientizarea unui trecut cultural multilateral chiar demn de invidiat, reflectat prin activitatea jurnalistică, **AM APELAT LA SPRIJIN COMUNITAR**. Primăriile orașelor și municipiilor din Valea Jiului au sume importante prevăzute în bugetele stabilite, la capitolul “cultură, culte, sport”. Am prezentat proiectul cărții explicit, am adus în atenția onoraților consilieri locali conținutul Legii nr. 186 din 9 mai 2003 privind susținerea și promovarea culturii scrise, venind și cu o propunere pe care orice minte de om integră ar fi abordat-o cu atenție: în cazul promovării unui proiect de hotărâre pentru susținerea

volumului “**PRESA HUNEDOREANĂ**” mă obligam să prezint în carte componența Consiliului Local precum și principalele acțiuni și investiții promovate, finalizate, sau în curs de finalizare în perioada legislaturii în curs.

Fără falsă modestie, acest fapt însemna **ETERNIZAREA**, domnilor consilieri locali!

Încercarea făcută a avut finalitatea așteptată. Adică gândirea lipsită de rațiune sau dominată de reavoință a majorității aleșilor locali din componența unor consilii locale față de cultura locală, valorile culturale, prin susținerea și promovarea cărora ar fi putut contribui la conturarea unei imagini reale a zonei, la ridicarea fie și parțială a ceții pe care au așternut-o UNII asupra Văii Jiului, **NU ÎNTÂMPLĂTOR**. Consider că orice alt comentariu pe acest fond este de prisos, orice nominalizare, fie și în sens negativ neavând loc în paginile acestei cărți.

Au sprijinit editarea și tipărirea volumelor “**PRESA HUNEDOREANĂ (de la începuturi până în prezent)**”:

Consiliul Județean Hunedoara
Consiliul Local al municipiului Petroșani
Consiliul Local al orașului Uricani

Fapt pentru care le adresez respectuoase mulțumiri.

Ștefan Nemeček

CONSILIUL JUDEȚEAN HUNEDOARA

Mircea Ioan MOLOȚ
Președintele Consiliului Județean Hunedoara

Născut la 20.03.1950,
Mărtinești, jud. Hunedoara
profesor
Apartenența politică: PNL

Petru MĂRGINEAN
Vicepreședinte Consiliul
Județean Hunedoara

Născut la 23.08.1959,
Deva, jud. Hunedoara
inginer
Apartenența politică: PC

Dorin Păran
Vicepreședinte Consiliul
Județean Hunedoara

Născut la 08.03.1958,
Balșa, jud. Hunedoara
inginer,
Apartenența politică: PD

Vasile ALBU

Născut la 22.02.1947,
Simeria Veche, jud. Hunedoara
Inginer, șef departament comercial
SC ROMTELECOM SA
Consilier PNL

Daniel Costel Andronache

Născut la 02.05.1961,
Deva, jud. Hunedoara
Inginer, administrator
SC EMODA SRL
Consilier PC

Costel AVRAM

Născut la 16.06.1969,
Mirosllovești, jud. Iași
Inginer, administrator
SC MOLDALC CONSULTING SRL
Consilier PRM

Tiberiu Ioan BALINT

Născut la 22.08.1969,
Deva, jud. Hunedoara
Subinginer, director
Registrul Auto Român Hunedoara
Consilier PNL

Marian Victor BUCALEȚ

Născut la 06.06.1947,
Pitești, jud. Argeș
Inginer, director general
SC ELECTROCENTRALE Deva
Consilier PNL

Valeriu BUTULESCU

Născut la 09.02.1953,
Curtișoara, jud. Gorj
Inginer, traslator COMPANIA
NAȚIONALĂ A HUILEI Petroșani
Consilier PD

Constantin BUZEA

Născut la 01.02.1947,
Com. Periam, jud. Timiș
Inginer, administrator
SC PROTECMUNC SRL
Consilier PNL

Marius CONSTANTINESCU

Născut la 05.07.1950,
Dragotești, jud. Dolj
Profesor, administrator
SC VERENA LAVINIA Hașeg
Consilier PD

Lidia DOBREI

Născut la 12.01.1954,
Roșia Nouă, jud. Arad
Medic radiolog, director
Centrul de Sănătate Călan
Consilier PNL

Corneliu DUCA

Născut la 15.03.1934,
Oiejdeea, jud. Alba
Ofițer
Pensionar
Consilier PSD

Mihai Liviu GORCEA

Născut la 18.04.1955,
Baia de Criș, jud. Hunedoara
Inginer
Pensionar
Consilier PD

Traian IANC

Născut la 15.04.1953,
Buceș, jud. Hunedoara
Tehnician, administrator
SC TRANS-TRAIAN SRL Criscior
Consilier PNL

Natalia Elena INTOTERO

Născut la 14.01.1976,
Brad, jud. Hunedoara
Institutor
învățătoare COLEGIUL
GEOAGIU
Consilier PSD

Petru JURCONI

Născut la 05.03.1953,
Clopotiva, jud. Hunedoara
Învățător
ȘC. GEN. SĂLAȘU DE SUS
Consilier PNL

Ioan MARCU

Născut la 13.11.1944,
Hunedoara, jud. Hunedoara
Inginer, cons. parlamentar
Birou parlamentar Deva
Consilier PD

Ionel MOȘ

Născut la 23.09.1957,
Nușoara, jud. Hunedoara
Profesor, inspector școlar general
Inspectoratul Școlar Hunedoara
Consilier PNL

Ilie ONICA

Născut la 07.07.1956,
Petrila, jud. Hunedoara
inginer, profesor universitar
UNIVERSITATEA PETROȘANI
Consilier PRM

Ilie PÂRVAN

Născut la 23.03.1956,
Vladimir, jud. Gorj
Profesor,
Șc. Gen. Nr. 1 Uricani
Consilier PD

Ion PITULESCU

Născut la 06.04.1942,
Drobeta Turnu Severin, jud. Mehedinți
Jurist, profesor UNIVERSITATEA
ECOLOGICĂ TRAIAN - DEVA
Consilier independent

Ovidiu Nicolae PÎRVU

Născut la 25.11.1961,
Simeria, jud. Hunedoara
inginer, director executiv
SC MARMOSIM SA
Consilier PC

Ioan Dorin POPA
Născut la 07.03.1969,
Orăștie, jud. Hunedoara
Inginer, administrator
SC VILLA RUSTICĂ SRL
Consilier PNL

Gheorghe POPESCU
Născut la 31.10.1949
Goldeni, jud. Gorj
Jurist, administrator
SC ROMGERMINA SOFT SRL
Consilier PSD

Sorin-Mihai RADU
Născut la 06.11.1958,
Petroșani, jud. Hunedoara
Inginer, prof. univ. dr. ing.
UNIVERSITATEA PETROȘANI
Consilier PSD

Ioan RUS
Născut la 06.04.1952,
Blăjeni, jud. Hunedoara
Economist jurist, administrator
SC ASAL SRL Deva
Consilier PSD

Eugenia SIMEDRU

Născut la 24.01.1949,
Seliște, jud. Arad
Economist, contabil șef
SC CALOR SA Deva
Consilier PNL

Vasile SIMINIE

Născut la 20.09.1931,
Orlat, jud. Sibiu
Inginer agronom
Pensionar
Consilier PRM

Ioan Dumitru ȘTAIER

Născut la 14.10.1950,
Veșel, jud. Hunedoara
Economist, director
ACR Deva
Consilier PSD

Liliana ȚOLAȘ

Născut la 29.11.1966,
Hunedoara, jud. Hunedoara
Inginer, consilier
Birou senatorial
Consilier PSD

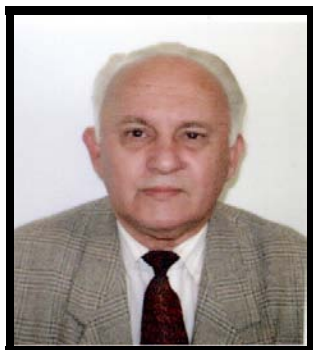
Ion URDĂ

Născut la 13.01.1951,
Tismana, jud. Gorj
Inginer, director
SC EVELIN AGROINVEST SRL
Consilier PRM

Tatiana VASILESCU

Născut la 25.08.1966,
Hunedoara, jud. Hunedoara
Inginer, director
SC GREEN LINE SRL
Consilier PC

Marin Ioan STAN

Data și locul nașterii: 06.08.1936,
loc.Țebea, jud. Hunedoara
Data decesului: 24.10.2006

Absolvent în 1973 al Universității
A.I.Cuza Iași - profesor de
geografie

Activitatea profesională:

- învățător, Sc.Gen. Luncoiu de jos, profesor, Sc. Profesională Gura
Barza, Lic. Avram Iancu Brad, Sc.gen. nr. 1 Brad

Alte competențe:

- director Casa de cultură Brad - 3 ani
- director Clubul copiilor - 2 ani

Funcții politice ocupate:

- 1990-1992: membru FSN - deputat în Parlamentul României
- 1992-2001: președinte Organizația PD Mun. Brad
- 1992-2005: consilier Mun. Brad
- 2005-2006: consilier jud. Hunedoara

ACTIVITATEA CONSILIULUI JUDEȚEAN HUNEDOARA în mandatul 2004-2008 (perioada iulie 2004-iulie 2007)

Sunt onorat să vă prezint Consiliul Județean Hunedoara, la 3 ani de activitate în actualul mandat, instituție care își realizează competențele conferite de lege, pledează pentru performanță în administrația publică, urmărind să servească în egală măsură administrația publică și cetățenii.

Pe drumul reformei în administrația publică locală s-a urmărit realizarea funcționării acestei autorități în condiții care să asigure exercitarea corespunzătoare a atribuțiilor cu care a fost investită. În ședințele Consiliului Județean Hunedoara și ale comisiilor pe domenii de activitate ale acestuia, au fost analizate și dezbătute principalele probleme ale județului, luându-se hotărâri corespunzătoare, care au avut o importanță majoră pentru viața comunității județului Hunedoara.

Materialul de față își propune o analiză sintetică asupra modului de îndeplinire a atribuțiilor Consiliului Județean Hunedoara, pe care le vom contura în continuare pe principalele domenii de activitate:

ACTIVITATEA DECIZIONALĂ

În perioada **iulie 2004 – iulie 2007**, s-au desfășurat 38 de ședințe ale consiliului județean, din care 24 ședințe ordinare și 14 ședințe extraordinare. În perioada de referință, Consiliul Județean Hunedoara a adoptat în total 652 de hotărâri, problematica și domeniile de activitate reglementate fiind în

strictă conformitate cu competențele conferite de lege instituției noastre

În exercitarea atribuțiilor sale, Președintele Consiliului Județean Hunedoara emite dispoziții cu caracter normativ și individual. În perioada de referință, au fost emise 872 dispoziții. Potrivit art.24 din Legea nr.340/2004 privind instituția prefectului, modificată și completată de Ordonanța de Urgență a Guvernului României nr.179/2005, ca urmare a exercitării de către prefect a controlului asupra legalității actelor adoptate de Consiliul Județean și dispozițiilor emise de către președinte, au fost considerate legale toate cele 652 de hotărâri adoptate, precum și cele 872 dispoziții ale Președintelui Consiliului Județean, confirmându-se astfel tradiția de prestigiu a Consiliului Județean Hunedoara, autoritate a administrației publice județene care nu are până în prezent, de la constituirea sa din anul 1992, nici un act anulat la instanțele de contencios administrativ.

Pornind de la importanța majoră pe care o ocupă într-un stat administrația publică, de la rolul important al consilierului și al funcționarului public, dar și al cetățeanului ca principal beneficiar al serviciului public, acest material sintetizează problemele administrației publice cu elemente specifice județului Hunedoara, stadiul realizării obiectivelor propuse.

În perioada de referință au fost înregistrate un număr de 872 de petiții, toate soluționate în termen legal, din acestea 86 petiții anonime au fost clasate. De asemenea, au fost înregistrate și soluționate în termen legal 101 cereri prin care s-au solicitat informații de interes public. În cazul solicitărilor verbale, informația a fost furnizată pe loc, dacă a fost cazul sau cu îndrumarea solicitantului să adreseze o cerere scrisă instituției noastre ori celor de competență cărora ține soluționarea problemelor sesizate.

În ceea ce privește activitatea de primire în audiență de către președintele, vicepreședinții și secretarul general ai

consiliului județean, aceasta s-a desfășurat conform programului săptămânal stabilit sau ori de câte ori s-a solicitat de către cetățeni o întrevvedere cu conducerea consiliului județean, fiind înregistrate un număr de peste 2400 persoane primite în audiență.

Analiza acestei activități ne conduce la concluzia că majoritatea cetățenilor se adresează cu încredere Consiliului Județean, care prin aparatul propriu și în colaborare cu alte instituții, încearcă să soluționeze toate doleanțele cetățeanului în slujba căruia se află, neînregistrându-se disfuncționalități în acest sens.

PROIECTE, LUCRĂRI PUBLICE, INVESTIȚII, URBANISM ȘI AMENAJAREA TERITORIULUI

Au fost elaborate în decursul a trei ani, numeroase documentații de finanțare în vederea atragerii de fonduri interne și externe nerambursabile destinate rezolvării multiplelor probleme cu care se confruntă administrația județului Hunedoara.

În perioada 2004-2007 au fost finalizate un număr de 7 proiecte, în valoare de **2.279.534 euro** din care peste **1.890.000 euro** au fost alocați prin diverse organisme internaționale (Uniunea Europeană, Banca Mondială, etc.). La aceasta s-a adăugat cofinanțarea Consiliului Județean Hunedoara în sumă de 388.358 euro. Acestea sunt:

- Centrul de asistență specială pentru copil și familie <Șanse Egale> Deva, **în valoare totală de 157.765 euro, din care cofinanțare locală 20.000 euro;**
- Închiderea Centrului de Plasament Uricani, **în valoare totală de 331.568 euro;**
- Închiderea Centrului de Plasament Deva **în valoare totală de 306.624 euro, din care cofinanțare locală 2.400 euro;**

- Centrul educațional pentru integrarea socială și profesională a copiilor și tinerilor cu handicap /dizabilități Bretea Streiului, **în valoare totală de 188.888 euro, din care cofinanțare locală 75.000 euro;**
- Extinderea promotorului local, agent de dezvoltare locală la nivelul județului Hunedoara, Regiunea Vest, **în valoare totală de 19.124 euro, din care cofinanțare locală 2.000 euro;**
- Consolidare Castel Bethlen Magna Curia Deva, **în valoare totală de 1.011.565 euro, din care cofinanțare locală 259.558 euro;**
- Instalarea unui generator electric pe conducta de aducțiune Baraj – Stația de Tratare a apei Valea de Pești, **în valoare totală de 264.000 euro, din care cofinanțare locală 26.400 euro;**

În prezent sunt în derulare un număr de 7 proiecte a căror valoare se ridică la suma de **54.456.858 euro** din care **47.326.167 euro** au fost alocați din bugetul organismelor financiare internaționale (Uniunea Europeană, Banca Mondială, etc.) și bugetul propriu al Consiliului Județean Hunedoara în sumă de **7.130.691 euro**, astfel :

- **Reabilitare rețea apă, canal în județul Hunedoara (Geoagiu, Brad, Călan, Hațeg, Orăștie, Simeria)-SAMTID în valoare totală de 5.696.485 euro, din care cofinanțare locală 494.215 euro;**
- **Reabilitarea și modernizarea sistemelor de alimentare cu apă și canalizare in municipiile Deva și Hunedoara-ISPĂ în valoare totală de 46.720.000 euro (din care 800.000 euro reprezintă proiectare), cofinanțare locală 5.940.000 euro (din care 200.000 euro reprezintă proiectare);**

- Modernizare DJ 664 A Lupeni – Zona de agrement Straja, **în valoare totală de 1.404.940 euro, din care cofinanțare locală 645.468 euro;**
- Reintegrarea și sprijinirea copiilor repatriați sau victime ale traficului, **în valoare totală de 1.720 euro;**
- Restructurarea Centrului de Integrare și Asistență Petrila, **în valoare totală de 347.713 euro, din care cofinanțare locală 34.308 euro;**
- **Educație pentru toți și pentru comunitate, în valoare totală de 166.000 euro, din care cofinanțare locală de 16.600 euro.**
- **Reabilitare Școala clasele I – VIII “Avram Iancu”, satul Baia de Criș, comuna Baia de Criș și a grădiniței sat Aurel Vlaicu, oraș Geoagiu, județul Hunedoara, în valoare totală de 120.000 euro.**

În vederea atragerii de fonduri suplimentare au fost finalizate procedurile de contractare a unui împrumut sub forma emisiunii de obligațiuni, în valoare de **60.000.000 lei** pentru finanțarea a 34 obiective de investiții în infrastructura județului. Nu în ultimul rând, Serviciul buget - contabilitate a asigurat din bugetul local posibilitatea alocării fondurilor necesare cofinanțării proiectelor implementate în cadrul serviciului de specialitate, inclusiv prin contractarea unui împrumut subsidiar și de garanție pentru finalizarea programului ISPA la nivelul județului.

Din bugetul Consiliului Județean Hunedoara au fost finanțate lucrări de reabilitări rețele de distribuție apă potabilă, alimentare cu gaze naturale, reparații și amenajări spații în valoare de **19.020.000 lei**, din care cele mai reprezentative sunt:

- Reabilitare rețele distribuție apă Valea Jiului;
- Alimentare cu gaze naturale Valea Jiului;
- Palat administrativ al județului;

- Sanatoriu TBC Brad;
- Secția de reumatologie și recuperare medicală Baia Sărată.

De asemenea, în această perioadă, pentru cultele recunoscute în România, au fost alocate **3.755.500 lei** și s-au promovat activități educativ - științifice și sportive pentru care s-au alocat **1.743.067 lei**.

Totodată au fost finalizate în totalitate lucrările de reparații, precum și obiectivele de investiție „Retehnologizare instalație de încălzire centrală la Stația de tratare a apei Batiz”, „Retehnologizare instalație de încălzire centrală la Stația de tratare a apei Sântămăria Orlea și „Mărirea capacității Stației de Tratare a apei Sântămăria Orlea”, în valoare de **1.002.500 lei**.

În prezent este în curs de execuție obiectivul de investiții „Instalarea unui generator electric pe conducta de aducțiune Baraj – Stația de tratare a apei Valea de Pești” promovat pe programul de co-finanțare PHARE 2001, în valoare de **960.573.300 lei** și va fi finalizat în cursul acestui an.

În anul 2006 au fost demarate trei parteneriate publice-private, în valoare de **43.043.380 lei**, pentru realizarea obiectivelor de investiții:

1. Deponeu ecologic în localitatea Petrila – în asociere cu localitățile urbane din Valea Jiului,
2. Microhidrocentrală situată pe conducta de alimentare cu apă a orașului Hunedoara în localitatea Teliuc,
3. Microhidrocentrală la intrarea în Uzina de apă din localitatea Sântămăria Orlea.

Prin programul de „Întreținere și reparații drumuri județene”, finanțat atât din bugetul propriu al Consiliului Județean Hunedoara, cât și din sume defalcate din TVA, s-au realizat lucrări de întreținere și reparații în valoare de **33.503.000 lei**.

În cadrul programului de „Investiții pe drumurile județene” au fost finanțate de la bugetul propriu al Consiliului

Județean Hunedoara, lucrări de modernizare a drumurilor județene totalizând o valoare de **4.896.000 lei**.

Prin programul de „Pietruire a drumurilor comunale”, finanțat din credite externe contractate prin împrumut subsidiar de către Ministerul Transporturilor, Construcțiilor și Turismului, s-au realizat, în anul 2005, 4,4 km de pietruire și 12 km de reabilitare a drumurilor comunale. S-au executat lucrări de pietruire și reabilitare pe un număr de 19 drumuri comunale, în valoare de **1.140.000 USD**.

De asemenea, în perioada iulie 2004 - iulie 2007 s-a derulat „Programul privind pietruirea, reabilitarea și/sau asfaltarea drumurilor de interes local clasate și alimentarea cu apă a satelor”, conform HGR nr.577/1997, finanțat prin Ministerul Transporturilor, Construcțiilor și Turismului. S-au executat lucrări în valoare de :

- **3.388.156 lei** pentru subprogramul de pietruiri drumuri comunale de pământ;

- **2.585.000 lei** pentru subprogramul de alimentări cu apă la sate- din aceste fonduri au fost continuate lucrările în comunele Ilia, Teliucu Inferior, Rîu de Mori, Ghelari, Sântămăria Orlea, s-a finalizat obiectivul „Alimentare cu apă sat Tâmpa, comuna Băcia”, au fost demarate, în 2005, lucrări de alimentare cu apă în comuna Mărtinești, iar în 2006 în comunele Băcia (sate Totia Mare și Totia Mică) și Cerbăl.

În județul Hunedoara au fost afectate de calamități naturale un număr de 32 drumuri județene și 64 drumuri comunale, pagubele evaluate ridicându-se la suma de **10.414.800 lei**. Pentru remedierea lor a fost alocată suma de **2.661.100 lei**.

În anul 2006 au fost promovate investiții care vizează modernizarea a 32 de drumuri județene, finanțate prin lansarea

unei emisiuni de obligațiuni pe piața internă de capital, în valoare de **60.000.000 lei**. Din această sumă s-au executat până în prezent lucrări în valoare de 36.711.912,18 lei.

Printre obiectivele importante finanțate prin lansarea de obligațiuni se numără :

- Modernizare DJ 686: Rîu Mare- Cabana Rîușor;
- Modernizare DJ 705A: Costești- Sarmizegetusa;
- Modernizare și reabilitare DJ 687:Sântuhalm-Hunedoara.

Pentru activitatea de asistență socială în perioada de referință au fost derulate investiții în valoare de **6.573.829 lei**, din care cele mai importante sunt:

- Centrul de zi pentru copil și consiliere pentru părinți Lupeni, Centrul Maternal Lupeni;
- Casa familială pentru copilul seropozitiv „Hansel și Gretel”, Servicii de zi și consiliere pentru copilul seropozitiv Valea Jiului;
- Rețeaua Apartamentelor Familiale Valea Jiului și Apartamente Familiale zona Deva-Hunedoara;
- Centrul de îngrijire și Asistență Brad;
- Restructurarea Centrului de Îngrijire și Asistență Petrila;
- Case familiale Orăștie;

În anul curent sunt în derulare prin DGASPC Hunedoara următoarele obiective:

- Modernizarea Centrului de Îngrijire și Asistență Petrila;

Reparații capitale CIA Păcliașă;
în valoare de **3.959.000 lei.**”

În domeniul amenajării teritoriului și urbanismului au fost emise 67 de avize pentru documentații de urbanism și amenajarea teritoriului, 398 avize ale structurii de specialitate din cadrul consiliului județean (Compartimentul Arhitect-șef) pentru certificate de urbanism și autorizații de construire din

competența de emitere a primarilor de la comunele unde nu este constituită structura de specialitate, 432 de certificate de urbanism și 220 de autorizații de construire.

A fost elaborată documentația „Plan de Amenajare a Teritoriului Zonal Interorășenesc Deva-Simeria-Hunedoara” prin Universitatea Politehnică din Timișoara, documentație, care în prezent este în faza de avizare de către organismele teritoriale interesate.

ACTIVITATEA DE RELATII EXTERNE

În perioada analizată, activitatea în domeniul relațiilor externe a fost axată pe continuarea parteneriatelor încheiate cu : Vas – Ungaria, Republica și Cantonul Jura – Elveția și Comunitatea Montană Casentino – Italia precum și de promovare și reprezentare a județului în: Adunarea Regiunilor Europei, Programul POLIS și Euro-Regiunea Dunăre-Criș-Mureș-Tisa.

Prin intermediul unui birou de reprezentare a Județului Hunedoara la Bruxelles, primul de acest fel din România, s-a urmărit atragerea directă de investiții în Județul Hunedoara și promovarea județului în străinătate. Având în vedere că ulterior UNCJR a deschis un birou propriu de reprezentare și susținere a județelor din România la Bruxelles cu posibilitate de asigurare de stagii de perfecționare pentru personalul consiliilor județene, s-a adoptat din motive economice această nouă filieră.

Relațiile de cooperare dintre Județul Hunedoara (România) și Republica și Cantonul Jura (Elveția) s-au concretizat prin inaugurarea la 26 mai 2006 a noului sediu al Institutului Multimedia Româno – Elvețian, unic în sud-estul Europei cu pregătire de absolvenți în cele mai de vârf domenii ale informaticii, pentru aceasta fiind alocate fonduri în valoare de **160.000 euro**, folosite la construcție.

Comunitatea Montană Casentino, Provincia Arezzo (Italia) a semnat împreună cu Consiliul Județean Hunedoara un Protocolul de cooperare cu o durată de doi ani și cu susținere de Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Italiene. Pentru aceasta, partea italiană a alocat fonduri în valoare de **40.000 euro** folosite pentru organizarea de cursuri de agroturism (pe durata a doi ani). În anul 2007 a fost semnat un Protocol de Înfrățire cu Comunitatea Montană Casentino ce vizează o cooperare viitoare pe multiple planuri.

Cu sprijinul Uniunii Naționale a Consiliilor Județene din România (UNCJR), Consiliul Județean Hunedoara a extins în 2007 cooperarea și cu Regiunea East Midlands (Marea Britanie). Prin semnarea Memorandumului de Colaborare, Județul Hunedoara va beneficia de oportunitățile asigurate de planul cadru: colaborare pentru investigarea și identificarea oportunităților comune ale României și East Midlands în domeniile Fondurilor Europene, Planificare și Dezvoltare Economică.

INSTITUTII ȘI AGENTI ECONOMICI SUBORDONAȚI

Consiliul Județean Hunedoara a înființat și coordonează următoarele instituții publice cu personalitate juridică:

- Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Hunedoara;
- Direcția Publică Comunitară de Evidență a Persoanelor Hunedoara;
- Biblioteca Județeană „Ovid Densușianu” Deva;
- Muzeul Civilizației Dacice și Romane Hunedoara Deva;
- Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Hunedoara;
- Teatrul Dramatic „Ion D. Sîrbu” Petroșani;

- Serviciul Public Județean Salvamont Hunedoara;
- Agenția de Dezvoltare Economico-Socială a Județului Hunedoara;
- Unitatea de Asistență Medico-Socială Baia de Criș, 3 agenți economici – o regie autonomă, respectiv Regia Autonomă a Apei Valea Jiului și 2 societăți S.C. Drumuri și poduri S.A. Deva și S.C. Apaprod S.A. Deva, servicii publice pentru care Consiliul Județean a aprobat regulamentele de organizare și funcționare, organigramele și numărul de personal, consiliile de administrație, precum și bugetele de venituri și cheltuieli.

Pentru o eficientizare a activității aparatului propriu al Consiliului Județean Hunedoara, am implementat Sistemul de management al calității, în prezent instituția noastră fiind în curs de obținere a Certificatului ISO 9001/2001.

ALTE ACTIVITĂȚI

La inițiativa conducerii Consiliului Județean Hunedoara de a înființa un serviciu la nivelul întregului județ după modelul S.M.U.R.D. Mureș, s-a decis înființarea unei asociații care să reunească autorități publice locale și instituții publice pentru a finanța și susține un asemenea serviciu. **Asociația “Salvital” Hunedoara** s-a înființat în 9 martie 2005 prin libera exprimare a voinței de asociere a unui număr de 11 membri fondatori. Actualmente aceasta cuprinde 31 de membri, respectiv 20 membri aderenți la Statutul Asociației.

Principalele activități ale asociației au fost următoarele :

1. În anul 2005 a fost demarată procedura de achiziționare în sistem de leasing financiar a unui număr de 5 ambulanțe de prim - ajutor de tip B2. Ambulanțele au fost livrate la data de 9 mai 2006 fiind o fericită coincidență cu sărbătorirea zilei Europei și așa cum se stabilise anterior au fost date în comodat Inspectoratului pentru Situații de Urgență « Iancu de Hunedoara » al județului Hunedoara.

Concomitent cu această activitate s-au organizat în mod unitar la nivelul județului concursurile pentru ocuparea posturilor de paramedici și s-au făcut amenajări ale spațiilor destinate echipajelor SMURD. Pregătirea personalului selectat pentru echipajele de prim - ajutor s-a realizat la Tg. Mureș, sub directa îndrumare a dr. Raed Arafat. Deschiderea oficială a activității SMURD în județul Hunedoara a avut loc la data de 25 iulie 2006, situându-ne astfel pe locul doi pe țară în privința dezvoltării SMURD, după județul Mureș.

2. În perioada 15.04.-15.05.2006 asociația a desfășurat campania „2% pentru SMURD” reușind să adune suma de 160.424 lei. Din acești bani s-a achiziționat o ambulanță de teren, marca LAND ROVER DEFENDER, care a fost amplasată în municipiul Vulcan și va deservi zona montană a județului Hunedoara, fiind prima ambulanță din țară echipată pentru a putea fi folosită și pentru salvarea montană.

3. Prin Hotărârea Adunării Generale nr. 2/2006 a fost aprobat Regulamentul de Organizare și Funcționare a SMURD Hunedoara în concordanță cu prevederile Titlului IV din Legea 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății. Prin Hotărârile Consiliului Județean Hunedoara nr. 236/2006 și 18/2007 s-a aprobat achiziționarea de către Asociația “Salvital” a două ambulanțe de tip B2 care vor fi amplasate în municipiul Hațeg și în comuna Ilia.

La propunerea Autorității Teritoriale de Ordine Publică Hunedoara, Consiliul Județean Hunedoara a achiziționat un număr de 14 autoturisme (8 autoturisme Dacia Solenza și 6 autoturisme Dacia Logan), care au fost date în folosință cu titlu gratuit Inspectoratului de Poliție al Județului Hunedoara fiind folosite în asigurarea ordinii și liniștii publice în localitățile județului Hunedoara.

Socotind că obiectivul principal în domeniul reformei în administrația publică locală este asigurarea unui serviciu public profesionist, Consiliul Județean Hunedoara este în faza de finalizare a planului său strategic, prin care să facă mai bine față la nevoile comunității și să gestioneze eficient Fondurile structurale și de coeziune, aflate la dispoziția țării noastre începând cu acest an 2007 al integrării României în Uniunea Europeană.

Mircea Ioan MOLOȚ
PREȘEDINTELE CONSILIULUI JUDEȚEAN
HUNEDOARA

PRIMĂRIA ȘI CONSILIUL LOCAL AL MUNICIPIULUI PETROȘANI

Realizarea unei istorii a Presei Hunedorene este o idee lăudabilă care consider că trebuie sprijinită pentru materializare. Valea Jiului și ținutul hunedoarei are nevoie de o asemenea lucrare. Autorul are tot sprijinul meu și al colegilor din cadrul Primăriei Municipiului Petroșani.

Tiberiu IACOB – RIDZI
Primarul
Municipiului Petroșani

Cele două volume de prezentare a presei hunedorene vor reflecta într-un mod original, din punctul de vedere al ziaristilor istoria de aproape un secol și jumătate a Văii Jiului și ținutul hunedoarei. Cu siguranță va fi o reușită pentru cultura locului.

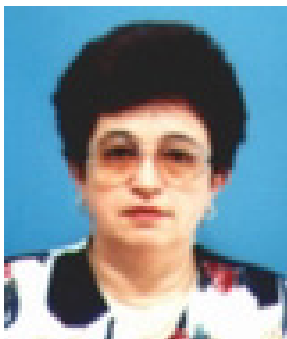
Claudiu Lucian CORNEA
Viceprimarul
Municipiului Petroșani

Constantin Lupu
Consilier PD

Paul Gherasim
Consilier PD

Petronela Șodolescu
Consilier PD

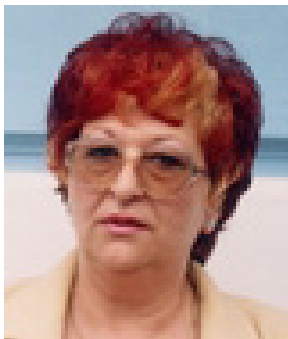
Viorica Macavei
Consilier PD

Marcel Chertes
Consilier PD

Benor Dorelian Voicescu
Consilier independent

Iuliana Forminte
Consilier PD

Gheorghe David
Consilier independent

Florin Mârza
Consilier PD

Sorin Stănișel
Consilier PD

Petru Drăgoescu
Consilier PNL

Milu Vladislav
Consilier PNL

Dorina Veronica Niță
Consilier PNL

Valeriu Condrăș
Consilier PC

Abraham Otto
Consilier PC

Dana Damian
Consilier PD

Gheorghe BEREȘ
Consilier PRM

Eduard Wersanski
Consilier UDMR

PRIMĂRIA ȘI CONSILIUL LOCAL AL ORAȘULUI URICANI

*”În numele Primăriei, Consiliului Local al orașului Uricani și al meu personal salut apariția volumului „**Presa hunedoreană (de la origini până în prezent)**”. Am considerat oportun să sprijinim editarea și tipărirea cărții care, cu siguranță, va contribui la prezentarea unei imagini reale a minerului, mineritului și Văii Jiului în general, prin analiza activității jurnalistice derulate mai bine de 120 de ani, care a contribuit la ridicarea nivelului de cunoaștere a locuitorilor zonei.”*

Dănuț Odagiu Buhăescu
Primarul orașului Uricani

Braia Cornel
Consilier PC

Crișan Ion
Consilier PC

Cureș Liliana
Consilier PC

Stan Constantin
Consilier PC

Stanci Jenica
Consilier PC

Răgan Constantin
Consilier PC

Zaharia Constantin
Consilier PC

Stoi Nicolae
Consilier PNL

Todea Cornel
Consilier PNL

Asavinei Violeta
Consilier PD

Stoi Cosma Nicușor
Consilier PD

Suci Gheorghe
Coonsilier independent

Pușcaș Alexandru
Consilier PRM

Jianu Constantin
Consilier PRM

Moraru Vasile Daniel
Consilier PRM

Popescu Valentin
Consilier PSD

Stănescu Ion
Consilier PSD

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE	7
CUVÂNTUL AUTORULUI.....	15
VALEA JIULUI MIRIFIC ȚINUT DE ISTORIE ȘI LEGENDĂ MINEREASCĂ	37
PRIMUL ZIAR ROMÂESC	53
PRESA, CAPITOL PALPITANT DIN VIAȚA CULTURALĂ A ȚINUTULUI HUNEDOAREI	57
PRESA CA DEVOTAMENT FAȚĂ DE INTERESELE NAȚIUNII	77
ÎN SPRIJINUL DASCĂLILOR ȘI AL ȘCOLII.....	127
PRESA ÎN APĂRAREA INTERESELEOR VITALE ALE MUNCITORILOR	137
EPOCĂ NOUĂ, ZIARE NOI	163
DUPĂ CONFUZIE, UN ZIAR LIBER.....	177
MINERII CHEMAȚI PRIN PRESĂ LA EFORTUL REFACERII	191
UN ZIAR PENTRU MINERII VĂII JIULUI.....	227
QUI PRODEST?	271

DUPA „SOLSTIȚIUL” DECEMBRIE’89	273
EXPLOZIE MEDIA ÎN VALEA JIULUI.....	279
LIBERTATEA, UN CONCEPT ÎNCĂ NEDEFINIT.....	291
CUPRINS	337